

začasno na tujem 19-26

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

november 1974

številka 11

slovenija

Trška gora je daleč naokrog znana po odlični vinski kapljici, morda še bolj pa kot priljubljena izletniška točka Novomeščanov in okoličanov. V zadnjem času so bile številne zidanice predelane v vikende. Foto: Ančka Tomšič

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Drugo zasedanje Avnoja	8
Praznik Jugoslavije v svetu	9
Leto 2000 in Slovenci	10
Kmetovanje postaja donosnejše	12
Čebela in Kranjec	14
Odlikovanje ob jubileju SNPJ	16
List slovenskega ljudstva	18
ENGLISH SECTION (I)	19
ZAČASNO NA TUJEM (II)	19
Naši po svetu	27
Izseljenska srečanja	30
Oh, ta današnja mladina	32
Slovenci, katerih imena so zapisana v ameriški zgodovini	34
Otroci berite	36
Krožek mladih dopisnikov	37
Filatelija	38
Modni kotiček	41
Zapleti okrog spomenika Cankarju	42

Jesenski motiv z Dedne gore pri Mokronogu. Številna planinska in turistična društva organizirajo jeseni lepe izlete in sprehode po slovenskih krajih, kjer pogosto obiščejo tudi tiste skrite kotičke, ki so običajnim turistom manj znani. No, mi smo tokrat obiskali enega izmed teh. Lepe jesenske barve, vinogradi, predvsem pa mirni, tihi kraji, ki jih je vredno obiskati.

Foto: Ančka Tomšič

Izdaja — Published by
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon:

23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:

Drago Seliger

Odgovorni urednik:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Tehnični urednik:

Jože Boncelj

Prevajalca:

Milena Milojevič-Sheppard angleščina

Albert Gregorič španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7 in 8.
številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega izvoda 5.— din; Argentina 5.— am. dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali 2,2 Lstg., Avstrija 115.— Sch. Belgija 220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija 25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija 2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška 33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica 19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg. U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575

pri Ljubljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočnem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7-32002-10-575 at Ljubljanska banka or by international money order or by check in registered letter

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

Že v vsem času izhajanja čutimo potrebo, da izide naš koledar, s tem mislim seveda Slovenski koledar, konec oktobra, ker nam tako preostaneta dva meseca, da ga razpošljemo in da bi ga tako lahko dobili vsi naročniki in tudi slučajni kupci še pred Novim letom. V nekatere države ga sicer pošljemo z letalsko pošto, vendar v skupnih zavojih, kar pomeni, da ga je potem treba razposlati še naprej, od večine naročnikov pa koledar le potuje z navadno pošto. No, zaradi teh naših skrbi se lahko pohvalimo, da smo v Sloveniji prvi od vseh koledarjev, ki izhajajo pri nas; če smo prvi tudi po kvaliteti, o tem vedo drugi.

Urednica Slovenskega koledarja Mila Senk je letos najbolj ponosna na to, da ji je uspel načrt, ki ga je — kot vse kaže — že dolgo imela v glavi. V Koledarju za leto 1975 je namreč vse o slovenskih ljudskih oziroma narodnih nošah, od poljudno znanstvenega, etnografskega zapisa in opisa razvoja narodne noše pa do krojne pole in navodila za izdelavo. Razumljivo je, da smo tej zamisli urednice pritegnili vsi, saj poznamo trud številnih naših rojakov po svetu, ki si sami delajo narodne noše in pogosto ne vedo niti točnih barv, niti tega, kako se sešije ta ali drugi kos noše. Prav vsi pa se želijo v slovenski narodni noši, ki naj bi bila kar najbolj prava in zares lepa, predstaviti tudi tujcem. No, ljudskih noš pa je v Sloveniji več, vsaka pokrajina ima svoje značilnosti in o vseh teh podrobnostih boste izvedeli v besedi in sliki tudi iz našega koledarja za prihodnje leto. Vsekakor je pomembno tudi to, da so ljudske noše tudi na stenskem koledarju.

Druga značilnost našega koledarja je tudi v tem, da želi podati kratek in zgoščen pregled celoletnega dogajanja v vsej Sloveniji. To seveda ni lahko, saj lahko mimogrede kaj izpustiš, pozabiš, spregledaš, vendar pa upamo, da nam je večji del pomembnih dogodkov le uspelo zajeti. Vsekakor pa tudi za vas, ki živite na tujem, predstavljajo najzanimivejši del koledarja članki in prispevki dopisnikov iz tujine.

iz
vaših
pisem

Suhovršnikova mama

Ker sem doma iz Gornjega grada, sem še s posebnim zanimanjem prebrala članek, ki opisuje Suhovršnikovo mamo in njeno domačijo. Spomnila sem se na tiste čase, ko sva z mojo mamo nad našo hišo želi praprot in se je ob lepem vremenu slišal Suhovršnikov zvon. Takrat sem kot otrok slišala pripovedovati stare ljudi o bogatem Suhovršniku, ki je živel v prejšnjem stoletju. Marsikaj sem že pozabila, a to se še spomnim, da je bilo bogastvo pri hiši med drugim zato, ker je imel zvezo s škrtati. Zvečer je v »kadune« (lesena posoda za mesenje testa) položil en klopčič preje, zjutraj pa je bila posoda polna. Ponoči so mu prejo prinesli škrtatje. Kljub temu, da tega nisem verjela, sem te in podobne stvari z zanimanjem poslušala.

Antonia Johansson
Södertälje, Švedska

Vredna svojega imena

Na Rodno grudo nisem naročena, ker mi jo daje prijateljica in jo zelo rada berem. Imam Prosveto in pet glasil. Rodna gruda je res vredna svojega imena. Najraje berem pisma izseljencev. Res, zakaj eni zavijajo in ne povedo resnice? V tujini morda jokajo, domov pa pišejo, kako je lepo in dobro. Tudi mladinska pisma rada berem, saj vsi tako lepo pišejo. Meni se smili tisti fantek, ki so ga starši zavrgli. Jaz mu želim, da bi si toliko pomagal, da bi ga starši še za košček kruha prosili.

Zadnjič, ko sem brala Rodno grudo, me je obiskal prijatelj, ki bi se rad naročil na to revijo. Pošiljam vam naslov.

Anna Sterle
Strabane, Pa., ZDA

Napake železnice

Rodno grudo v redu prejemam, za kar se vam najlepše zahvaljujem. Pošiljam vam tudi naročnino za eno leto. Oprostite pa mi, da pišem tudi pritožbo nad poslovanjem železnic. Ko sva se z ženo po dvomesečnem obisku vračala nazaj v Holandijo, sva kupila vozovnici za prvi razred. Ko pa sva prišla na vlak, je bilo vse zasedeno. Morala sva v drugi razred. Ker pa sva oba z ženo bolehnata, je bil nama

drugi razred prava muka. Vse je bilo umazano, pa še polno pijancev. Ali takih in podobnih napak železnica ne more odpraviti? To jim ni v čast.

Egidij Vršaj
Nijvenhagen, Holandija

Pivška dolina

Aprilska številka Rodne grude je k nam prišla bolj pozno, a nič zato. Slika na naslovni strani, del vasi Knežak, je bila zelo lepa. Tisti del pivške doline se mi je zdel lepši na sliki, kot v resnici. V nižinah Pivške doline je plast zemlje debela in rodovitna. Toda takoj, ko se zemlja prevesi navkreber, je toliko kamenja, da bi ga bilo dovolj za vso Slovenijo. Saj je pesnik Miroslav Vilhar v neki svoji pesmi zapisal: »Za grmom je grm, za drevom je drev, za tičem je tič, za kamnom je kamen itd.«

Nekaj hiš moje rodne vasi Bač, kjer je lesna tovarna, parna žaga in stolarna, sem komaj s povečevalnim steklom opazil. Seveda na eni sliki ne more biti vse. Torej tisto kamenje, ki ga imamo od vasi proti gozdu, ni vidno na sliki.

V vašo vednost pa moram povedati, da tista slika ni bila vzeta od razvalin gradu Kalec, ker od tam ne bi bilo videti take pokrajine. Slika je bila vzeta s poti, ki pelje iz Knežaka na Šembije. Tisti del pivške doline tudi ni ilirskobistriška okolica. Če bi že hoteli reči kaj takega, potem bi bilo pravilno postojnska okolica. Vasi Knežak, Bač, Koritnica in Šembije so vedno spadale pod glavarstvo Postojna.

Jack Tomšič
Cleveland, Ohio, ZDA

Domotožje

Ko prejmem Rodno grudo, jo takoj preberem in vam zavidam, da ste srečni med srečnimi, da ste doma in da ne sanjate v resnični tegobi in anarhiji, ki jo nosimo s seboj mi, srečni, v resnici pa pomilovanja vredni zdomci. Vsa dobrota, lepota in udobje bogate Amerike mi ne morejo pomiriti edine srčne želje, ki jo mori domotožje: nazaj v planinski raj, kot izgubljeni otrok k svoji materi. Sama sebe se bojim, da bom vrgla »koso v travo«, pustila vse in se vrnila. Bolje da končam.

Minka Strassner
Seagertown, Pa., ZDA

Po dolgih letih

Precej let sem že naročnik Rodne grude in res se vam moram enkrat pisмено oglasiti. Letos 19. maja sem prišel na moj četrti obisk domovine. Prvikrat po 50 letih sem leta 1971 stopil na bovška tla. Ne morem vam popisati, kakšno dušočutje sem imel. Kar naenkrat sem se pomladil za 50 let, bil sem kot dvajsetleten mladenič. To mora doživeti vsakdo

Spomin s srečanja na Kaninu

sam. Ko prideš med svojce, si duševno srčno tako prizadet, da ti začnejo solze liti po licih.

Tisti, ki že dolgo niste bili doma, se ne bojte vožnje! Vožnja z letalom je zelo kratka in brez napora. In sploh apeliram na vse potomce, ki še niso bili na obisku v domovini svojih staršev, naj gredo pogledat, kje so bili rojeni oče in mama. Tudi z jezikom, če ne znate slovensko, ne boste imeli nobenih težav.

Letos smo imeli na izletu tudi starega moža iz Amerike, ki jih je imel že 87.

Njegovo ime je Jože Pergar iz Herminie. To dokazuje, da starost ni ovira za potovanje v domovino.

Prilagam vam sliko, ki sem jo vzel v Bovcu na Kaninu. Na sliki so učenci in profesorice italijanske šole v Piranu. Žal mi je, da smo bili skupaj premalo časa, da bi si lahko vzel njihova imena. Vem pa, da bodo zelo veseli, ko bodo videli svojo sliko v Rodni grudi. Upam na srečno svidenje drugo leto v Ljubljani!

Miroslav James Kenda
Herminie, Pa., ZDA

Pozdravi

Pošiljam naročnino in dolar za tiskovni sklad za Rodno grudo, ki se mi zelo dopade. Vsa vsebina je zanimiva in slike krasne. Vse vas lepo pozdravljam, enako pa tudi vse Slovence, ki so raztreseni po vsem svetu.

Frances Lah
Barberton, Ohio, ZDA

V jesenskih letih ...

Rodna gruda je nama obema z ženo zelo všeč. Za leto 1972 sva prejela samo pet števil. Sel sem na poštni urad in se

Otavio Brajko v Kanadi in ZDA

V organizaciji Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave in v sodelovanju Slovenske izseljenske matice bo ob božičnih praznikih gostoval v Kanadi in ZDA znani slovenski narodno-zabavni ansambel, ki ga vodi Otavio Brajko iz Izole. V Sloveniji je ta ansambel posebno priljubljen v številnih primorskih krajih, saj zna zapeti tudi veliko pesmi v primorskem narečju. Posnel je tudi že več gramofonskih plošč.

Ansambel Otavia Brajka bo začel svojo turnejo 20. decembra in bo imel dva koncerta s plesom v Torontu, po enega pa v Hamiltonu, St. Catharinesu, ob koncu turnee, 12. januarja, pa še v Clevelandu.

Vse rojake v teh krajih prisrčno vabimo na koncerte in ples z Otaviom Brajkom!

pritožil, od tistega časa pa jo redno prejemava.

Ker sva z ženo upokojena, imava dovolj časa za branje. Živiva v malem mestecu Yucaifa. To je kakih 30 milj od naše vesele Fontane (saj tako jo nazivamo). Iz naše gorate Yucaife se vozimo v Fontano na razne prireditve, ker je v slovenski dvorani vedno kaj na dnevnem redu. V tej dvorani zboruje tudi klub slovenskih upokojencev. V tem klubu je tudi precej aktive za socialno zavarovanje in za razvedrilo članov. Seje imamo enkrat na mesec. Kljub temu da nas je večina že visoko v jesenskih letih, se v velikem številu udeležujemo vseh sej. Po seji imamo vedno okusen prigrizek, ki ga tudi zalijemo s sladko kalifornijsko kapljico.

Klub slovenskih upokojencev, kakor tudi druge slovenske organizacije, se zelo trudi, da ohranimo pri življenju edini napredni slovenski list »Prosveta«. Prenehanje tega lista bi bil udarec za vso generacijo. Vse, ki smo razseljeni po vseh ameriških državah, nas povezuje med seboj, povezuje pa nas tudi s staro domovino, kjer nam je tekla zibelka. Sploh si ne moremo misliti, da bi čez noč izginila naša tako ljuba slovenska beseda. Pridno zbiramo tudi prispevke za Prosveto, moramo pa dati tudi priznanje naši klubski poročevalki Elizabeth Fortuna, ki tako pridno agitira.

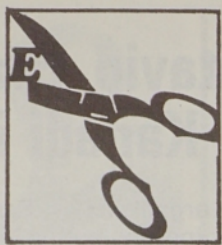
Naj še omenim, da je slovenska naselbina v Fontani dobila za župana tudi našega rojaka Franka Horzena. Slovenci so veliko pripomogli pri volitvah.

Jože Kotar
Yucaifa, Calif., ZDA

Mokronog

Foto: Miroslav Zajec

Mednarodno priznanje Iskri

Združenemu podjetju Iskra so pred nedavnim v Ljubljani podelili priznanje »mednarodnega inštituta za promocijo in prestiž« iz Ženeve. Priznanje je predstavnikom Iskre izročil francoski senator in nekdanji zunanji minister Maurice Schumann, ki je ob podelitvi poudaril, da je to »priznanje vloge, ki jo ima Iskra v jugoslovanskem in svetovnem gospodarstvu«. Maurice Schumann, je tudi dejal, da ga je impresionirala velikost podjetja, število zaposlenih, še bolj pa je bil presenečen nad številom inženirjev v raziskovalnem oddelku. »Problem Evrope,« je dejal, »je zmaga kvalitete nad kvantiteto. To pa je Iskra uspešno rešila, saj lahko v takem obsegu nastopa v mednarodnem obsegu.«

Maurice Schuman predaja priznanje Vladimiru Logarju, predsedniku skupščine združenega podjetja Iskra

Kaj pomeni »štetje posebne vrste«?

Obe organizaciji koroških Slovencev, Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev, sta se odločno uprli sklepu vodilnih strank v avstrijskem parlamentu, da se izvede »jezikovno štetje posebne vrste« na Koroškem kot osnovi za izpolnitev varstvenih določil avstrijske državne pogodbe. Slovenska javnost na Koroškem in tudi v matični domovini jemlje ta sklep kot poskus revizije avstrijske državne pogodbe. Sporazum treh strank je obenem kapitulacija avstrijskih vladajočih krogov pred nemško-nacionalističnimi elementi, obenem pa tudi manipulacija v medstrankarskem boju na račun manjšin.

Predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Mitja Ribičič je na sprejemu delegacij obeh organizacij koroških Slovencev v Ljubljani med drugim poudaril, da »SFR Jugoslavija in SR Slovenija ne bosta oklevali ne le zaradi zakonitega interesa za položaj koroških Slovencev, temveč tudi zaradi miru, sodelovanja in varnosti v Evropi, zastaviti svojega vpliva povsod in na vseh ravneh, kjer lahko prispevata k razrešitvi koroškega vprašanja. Prepričani smo, da bosta tako stališče razumeli in podprli svetovna in tudi avstrijska demokratična javnost.«

Odlikovani duhovniki

Ob 25-letnici slovenskega duhovniškega društva je predsednik republike odlikoval več slovenskih duhovnikov rimsko-katoliške cerkve. Odlikovanja je duhovnikom podelil predsednik slovenske verske komisije Rudi Čačinovič, ki je ob tej priložnosti poudaril prispevek odlikovancev graditvi in razvoju nove Jugoslavije na različnih področjih, posebej še pri oblikovanju z ustavo opredeljenih odnosov med cerkvo in državo. Med odlikovanci je bilo tudi več duhovnikov, ki so sodelovali v narodnoosvobodilni borbi, in duhovnikov, ki so nastopali proti fašističnemu raznarodovanju na Primorskem. Duhovniki so se takrat in pozneje v okviru svojih možnosti zavzemali za narodnostno prebujanje Slovencev in se zavzemali za priključitev Primorske matični domovini.

»Družina« in »Ognjišče« redno izhajata

Pred nekaj tedni je bilo v vseh slovenskih listih objavljeno sporočilo o gospodarskih prekrških v redakcijah slovenskih verskih časopisov »Družina« in »Ognjišče«, ki so jih ugotovili ob pregledih finančnega in drugega poslovanja. Postopek finančnih inšpektorjev še ni zaključen. V zvezi s tem sporočilom je bilo v delu tujega tiska objavljenih več zlonamernih člankov o preganjanju verskih ustanov v Sloveniji in celo o aretaciji urednikov obeh časnikov.

V omenjenih uredništvih slovenskih verskih listov niso nobenemu od urednikov ali komu drugemu odvzeli prostosti. Nemoteno izhajanje več sto verskih brošur in časopisov v Sloveniji odločno izpodbija trditve, češ da gre za omejevanje verske svobode ali založniške dejavnosti katerekoli verske skupnosti v Jugoslaviji. Omenjeni verski list »Družina« izhaja tedensko v Ljubljani, verski mesečnik za mladino »Ognjišče« pa v Kopru.

Himne še ni

Jugoslovani še vedno nimamo besedila za novo himno, katere glasbeni del je napisal makedonski skladatelj Taki Hrisik. Komisija tudi na svoji zadnji seji še ni izbrala dokončnega besedila med petimi, ki jih je izločila že prej. Objavili so tudi, da med nagrajenimi besedili najbolj izstopata tekst Mariborčanke Marije Cilenšek in Djoka Stojanovića. Po mnenju komisije pa bi treba obe besedili še predelati.

»Bernardin« v manjšem obsegu

Ljubljanska »Emona«, ki je investitor novega hotelskega naselja Bernardin med Portorožem in Piranom, je morala prvotni načrt precej skrajšati, ker so se med pripravljalnimi deli zelo povečali gradbeni stroški. Turistično naselje bi moralo imeti po prvotnem načrtu 2500 ležišč, po skrajšanem pa naj bi jih imelo samo 1600. Mednarodna banka za obnovo in razvoj je pripravljena odobriti kredit tudi pod novimi pogoji. Gradnjo Bernardina sofinancira tudi Ljubljanska banka.

Zveza Ljubljana—Pariz

Razen s Frankfurtom, Amsterdamom, Zürichom in Londonom je s 1. septembrom ljubljansko letališče Brnik povezano tudi s Parizom. JAT je vpeiljal to novo letalsko progo v povezavi z Air France zaradi vedno pogostejših gospodarskih stikov med Francijo in Slovenijo. Na tej liniji leti Jatovo letalo DC-9; v Franciji pristaja na mednarodnem letališču Orly. Za let od Brnika do Orlyja potrebuje 1 uro in 40 minut.

Nov zakon o prometu

S 1. oktobrom velja v Jugoslaviji nov zakon o temeljni varnosti v cestnem prometu, ki ne prinaša bistvenih novosti, po njem pa so za posamezne cestnoprometne prekrške mnogo strožje kazni. Namen zakona je, da bi preprečevali prekrške in nepravilnosti.

Še omejena hitrost

Republiški sekretariat za notranje zadeve je izdal odredbo o podaljšanju veljavnosti omejitve hitrosti na javnih cestah v Sloveniji do 30. aprila 1975. Na magistralnih cestah je hitrost torej še naprej omejena na 100 kilometrov na uro, na regionalnih in lokalnih

cestah pa je omejena hitrost na 80 kilometrov. Te omejitve pa ne veljajo na avtomobilski cesti.

Turizem — isto kot lani

Letošnji turistični promet v Jugoslaviji je približno tak kot v lanskem letu. V prvih osmih mesecih letos je bilo 52 milijonov nočitev, toliko kot lani. Promet domačih gostov se je povečal za 7 odstotkov, promet tujih gostov pa se je za ravno toliko zmanjšal. Največji padec je bil pri turistih iz Italije in iz Anglije. Turistov iz drugih zahodnoevropskih držav je bilo do 10 odstotkov manj ali pa toliko kot lani. Več gostov kot prejšnje leto pa je prišlo k nam letos iz vzhodnoevropskih držav, predvsem iz Češkoslovaške in Madžarske. Računajo, da bo letošnji devizni priliv od turizma kljub vsemu za 10 odstotkov večji od lanskega.

Otroški dodatek višji

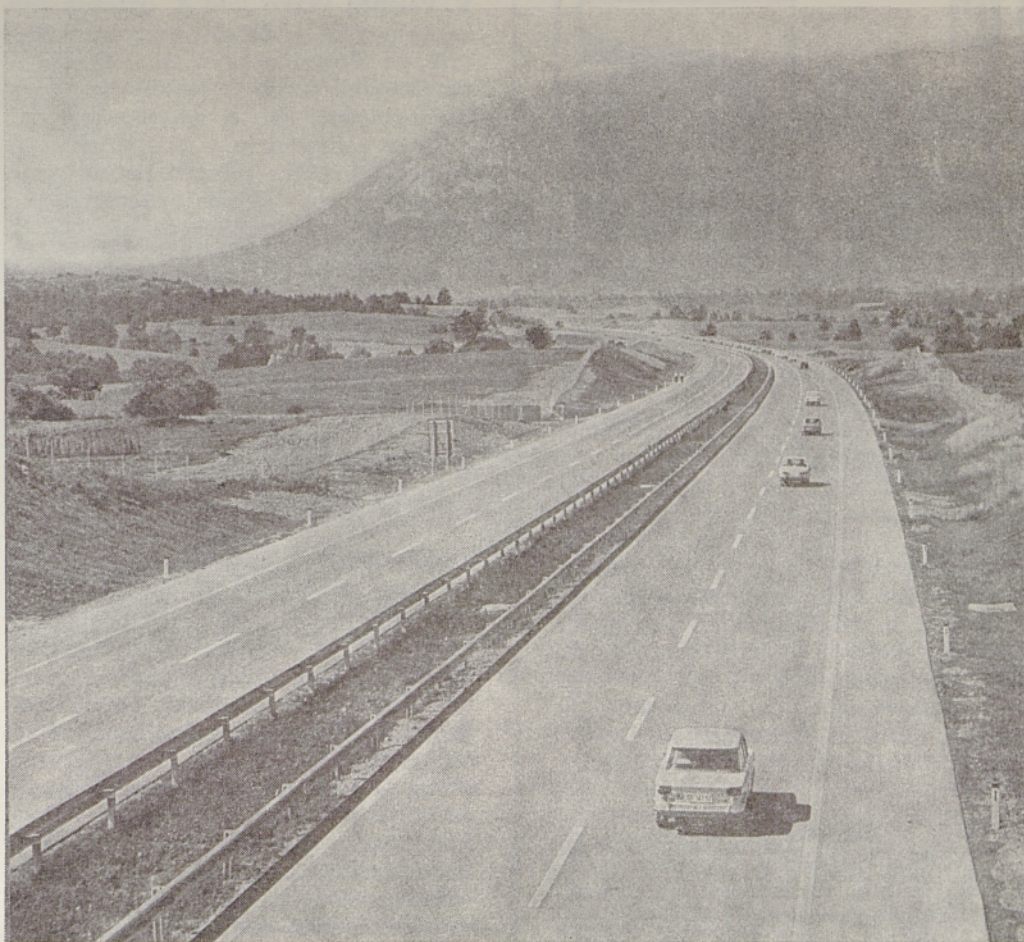
V Bonnu so 1. oktobra podpisali sporazum med Jugoslavijo in ZR Nemčijo o nekaterih spremembah pri socialnem zavarovanju delavcev. Višino otroškega dodatka za otroke jugoslovanskih delavcev, ki živijo v Jugoslaviji, bodo uredili s posebnim sporazumom, do takrat pa bodo tem otrokom izplačevali najvišji znesek, ki ga ZR Nemčija izplačuje za otroke delavcev, ki živijo zunaj te države.

Avtomobili iz Nove Gorice

Tovarna avtomobilov Cimos iz Kopra je preusmerila montažo svojih avtomobilov tudi v Novo Gorico, kjer jim je del prostorov odstopila tovarna »Iskra«. V Novi Gorici so začeli montirati avtomobile citroen GS 1220 berlina club. Prva vozila so prišla z montažnih trakov v Novi Gorici že v oktobru. Nova tovarna je tesno povezana s francoskimi strokovnjaki iz matične tovarne.

Slovenski alpinisti na vrhu Kangbačena

Slovenska oziroma jugoslovanska ekspedicija na Kangbačen, 7902 metra visoko goro v Himalaji, je konec septembra osvojila vrh te gore. Naša odprava je odšla na pot 5. avgusta, 15. avgusta pa so se zbrali v Biratnagarju v Nepal. Dva dni zatem se je začel naporen pohod, v katerem je poleg 17 članov odprave sodelovalo še veliko nosačev, šerp, kuharjev in kurirjev.

Del novega odseka avtomobilske ceste od Postojne do Razdrtega. Foto: Janez Zrnec

Jugoslovansko zastavo so na vrhu Kangbačena postavili izkušeni alpinisti Stane Belak, Roman Robas in Peter Ščetinin.

Ameriški vesoljec v Sloveniji

Na dvodnevem obisku v Sloveniji je bil pred nedavnim ameriški vesoljec, štiridesetletni kapitan ameriške mornarice Eugene Cernan, ki je letel v vesolje z vesoljskimi ladjami Gemini 9, Apollo 10 in Apollo 17, v vesolju pa je preživel 566 ur in 15 minut. On je bil zadnji človek, ki je leta 1972 pustil človeške stopinje na Luni. Med bivanjem v Sloveniji je imel predavanje o dosedanjih dosežkih v vesolju, obiskal pa je tudi astronautsko-raketno društvo v Celju.

»Radost Evrope« v Beogradu

V Beogradu je bila 5. oktobra velika tradicionalna otroška prireditev z naslovom »Radost Evrope«, na kateri se je zbralo okrog 1000 pionirjev iz 14 evropskih držav. Prireditev je bila pod pokroviteljstvom UNICEF, z njo pa se je začelo proslavljanje otroškega tedna v Jugoslaviji in svetovnega dneva otroka. Otroška prireditev, ki jo je neposredno prenašala tudi televizija, je izredno uspela.

»Plitvička ohcet«

Na Plitvičkih jezerih je bila v nedeljo 6. oktobra tradicionalna »poroka pod slapovi«, na kateri se je poročilo devet mladih parov iz ZR Nemčije, Japonske, Nizozemske, Belgije, Madžarske, Francije, Avstrije, Italije in Jugoslavije.

Vsem našim rojakom po svetu, našim društvom in klubom želimo ob dnevu republike, 29. novembru, še veliko delovnih uspehov in jih lepo pozdravljamo!

Slovenska izseljenska matica
Uredništvo Rodne grude

V Mariboru ima Agrokombinat obsežne sadovnjake, ki so letos bogato obrodili. Za obiranje in spravilo sadja potrebujejo vsako leto zelo veliko delavcev. Letos je bila sadna letina zelo bogata. Pri obiranju v sadovnjakih Agrokombinata je bilo zaposlenih 400 sezonskih delavcev, kar pa je bilo še premalo, posebej zato, ker je nagajalo slabo vreme. Zato je Agrokombinat po mariborskih sindikalnih podružnicah povabil družine z nizkimi dohodki, da si z delom pri spravilu sadja v bližnjih sadovnjakih in vinogradih v Pekrah, Košakih, Brestanici in drugod sami prislužijo in naberejo sadje za ozimnico.

V Vinici v Beli krajini je bilo 11. in 12. oktobra vsakoletno srečanje šolarjev dopisnikov, ki sodelujejo v slovenskih časopisih oziroma revijah. Srečanje vsako leto organizira Zveza prijateljev mladine iz Ljubljane. Letos, ob 30-letnici slovenskega novinarskega društva, je bilo to srečanje pod pokroviteljstvom tega društva. Okrog 150 mladih dopisnikov iz vseh slovenskih krajev se je v teh dneh zbralo v Vinici. Viniški šolarji so jim pripravili pester kulturni program. Na prireditvi so nagradili pet najboljših šolskih pionirskih glasil.

V Velenju vsako leto 8. oktobra praznujejo svoj občinski praznik v spomin na dogodke pred 33 leti, ko so partizanski borci I. štajerskega bataljona v noči na 8. oktober napadli nemške okupatorje v Šošanju in ga osvobodili. Letos mineva petnajsto leto, odkar so v Velenju zgradili moderno mestno središče.

Takrat je bilo v Velenju blizu 5.000 prebivalcev, zdaj pa je v tem mestu ob bregovih Pake že 20.000 prebivalcev. Prireditve ob letošnjem občinskem prazniku so se letos vrstile vse do nedelje 13. oktobra, ko je mladina velenjske občine slovesno izročila otrokom v Zibiki na Kozjanskem ključke nove šole, ki so jim jo občani velenjske občine zgradili v dveh mesecih.

Ljubljana ima nad 70 javnih knjižnic. Med največjimi je Delavska knjižnica, ki ima okrog 70.000 vpisanih članov, ki si mesečno izposodijo od 13 do 15 tisoč knjig. Knjig ima na razpolago nad sto tisoč. Najstarejša pa je Mestna ljudska knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1911. Ta ima okrog 11 tisoč rednih članov, ki imajo na voljo približno 90.000 knjig. Zalogo knjig vsako leto izpopolnijo s 4 do 5 tisoč novimi knjigami. Knjižnica dobiva sredstva od ljubljanske Kulturne skupnosti. Ima tudi čitalnico. Število njenih obiskovalcev je z vsakim letom večje.

V Zavetni dolini pri Izoli bodo na dan republike položili temeljni kamen za gradnjo prvega objekta nove bolnišnice. Ta objekt s 150 posteljami in drugimi potrebnimi prostori za kirurški oddelek bo predvidoma dograjen čez pet let. Celotna bolnišnica, za katero so izdelali načrte strokovnjaki, ki

so načrtovali ljubljanski klinični center, pa bo imela 620 postelj. Celotna bolnišnica bo veljala po sedanjih cenah okrog 380 milijonov dinarjev. Republika bo prispevala 20 odstotkov, nekaj bo prispevala splošna bolnišnica v Kopru, ostalo pa bodo zbrali občani šestih južnoprimorskih občin, ki v ta namen že plačujejo po 1 odstotek od svojih osebnih dohodkov. Pri novi bolnišnici bo tudi poliklinika in vrsta drugih ambulant ter zdravstvenih objektov, ki so sedaj raztreseni od Pirana do Valdoltra.

V Novi Gorici so ob četrti obletnici njegove smrti odkrili spomenik pisatelju Francetu Bevku, ki kot malokateri sin primorske zemlje živi v svojih številnih knjigah, ki jih najdemo doma na sleherni knjižni polici naših delavcev in izobražencev. Kip Francetu Bevku je odkril dr. Joža Vilfan, delegat zvezne skupščine in Bevkov prijatelj, ki je v svojem govoru orisal delo in življenje Bevka — pisatelja, časnikarja, urednika in organizatorja književnega dela na Primorskem v času med obema vojnama. Govornik je med drugim naglasil, da je Bevk s svojim delom zaradi posebnega pojmovanja, ki ga je imel o svojem pisateljevanju in zaradi posebnih okoliščin, v katerih je opravljal to delo, postal glasnik in predstavnik slovenskega Primorja doma in po svetu.

V Planini pri Rakeku so v znamenitem grajskem stolpu viteza Ravbarja nedavno slovesno odprli jamarski dom. Jamarski dom v Ravbarjevem stolpu so uredili agilni člani jamarskega kluba v Planini. Prostore jamarskega doma je ob otvoritveni slovesnosti izročil namenu starosta slovenskih jamarjev dr. Valter Bohinc, ki je v svojem nagovoru poudaril, da je jamarski dom v Planini med najlepšimi pri nas.

Na Vranju pri Sevnici, natančneje — Ajdovskem gradcu, potekajo že četrto leto arheološka izkopavanja pod vodstvom strokovnjakov iz Narodnega muzeja v Ljubljani in strokovnjakov iz Inštituta za prazgodovino iz Münchna. Nekdanji Ajdovski gradec, imenovan tako od naših prednikov, zaradi številnih izkopanih iz bronaste in rimske dobe in drugih dob, vse bolj razkriva svoje skrivnosti, kdo so bili davni naseljenci v teh krajih in kako so živeli. Na Ajdovskem gradcu so našli ostanke velike cerkve in baptisterij za pokristjanjevanje poganov, stare rimske hiše in predmete, ki spominjajo na prisotnost Ilirv in Kelto v času od 5. do 4. stoletja pred našim štetjem.

Letos so raziskovalci izkopali ostanke dveh udobnih hiš rimskih veljakov s številnimi prostori, lončeno posodo, marmornatim možnarjem itd. Ena od

Značilna pokrajina pod Gorjanci blizu Koroške vasi

teh je imela celo kopalnico. Pri prejšnjih izkopavanjih pa so našli na ostanke hiše iz 4. stoletja pred našim štetjem, ki je poleg drugih udobnosti imela celo centralno kurjavo na topel zrak, ki je bila speljana po votlakih v stenah. Ostanke rimskih hiš potrjujejo, da so te preživele začetke naseljevanja naših prednikov in so bile uničene šele v 6. stoletju, ko so naselbino požgali Atilovi zavojevalci. Strokovnjaki trdijo, da so izkopanine pri Sevnici verjetno eno najpomembnejših odkritij in pričevanj o pokristjanjevanju ter zatočišču Rimljanov pred Slovani v srednji Evropi. Nekateri predlagajo, da bi na sevniskem gradu uredili stalno muzejsko zbirko izkopanih predmetov. Ostanke hiš in cerkve na Vranju pa delavci konzervirajo.

V Šentvidu pri Stični so odprli nov obrat znane tovarne pletenin »Rašica« in ga v znak sodelovanja s Češkoslovaško poimenovali po Vltavi. Obrat bo zaposlil 120 delavcev, predvsem seveda žensk in je prav gotovo velika pridobitev za Šentvid in okoliške kraje.

V Dolenji vasi, ki je bila nekoč znana po svojih lončarjih in njihovih izdelkih, so zdaj na to obrt skoraj že pozabili. Da pa ti lepi domači izdelki v tem kraju ne bi čisto utonili v pozabo, je tamkajšnja učiteljica Albina Grivčeva že pred štirinajstimi leti s svojimi šolarji začela zbirati stare lončarske in lesene domače izdelke. Otroci so malo pogledali doma in malo povprašali pri sosedu in kmalu se je v šoli nabralo kup zanimivih starih izdelkov domače obrti. Celotno staro kmečko skrinjo in omaro so dobili. Manjše predmete so postavili v vitrine. Kasneje jih nameravajo shraniti v muzej, ki ga bodo uredili v svoji vasi.

Na Staničevi planinski koči pod Triglavom, v višini nad dva tisoč metrov, so nedavno planinci odkrili spominsko ploščo možu, po katerem se planinska koča imenuje — Valentinu Staniču, ob dvestoletnici njegovega rojstva. Valentin Stanič je bil prvi slovenski alpinist, ki si je priboril svetovni sloves. Sam, brez vodiča je osvojil prvi gorske vrhove doma in v tujini. Mnoge od teh so šele pol stoletja za njim preplezali drugi planinci in spoznali, kako naporni so bili ti vzponi. Med drugim je bil Stanič četrti mož, ki je stopil na teme našega očaka Triglava.

Na Kozjanskem bodo predvidoma že letos začeli graditi tri nove zdravstvene domove — v Podčetrtku, v Kozjem in na Planini pri Sevnici. Junjski potres je med drugim zelo prizadel tudi stavbe zdravstvenih postaj. Zato so se

Sorica, pogled na grič s cerkvijo, kjer je Groharjev muzej. Foto: Branko Čušin

odločili, da vsaj v omenjenih središčih zgradijo nova poslopja, namenjena zdravstveni službi.

V Rakičanu so se sestali kmetovalci, ki se posebej ukvarjajo s pridelovanjem koruze. Ta pridelek je zelo pomemben za prehrano kakor tudi za živinsko krmo, zato prirede v soboški občini vsako leto tekmovanje med pridelovalci te poljske kulture. Lani je bilo v tekmovanje vključenih 222 kmetovalcev iz soboške občine. Zmagal je Zoltan Rituper iz Markiševca, ki je pridelal 112 metrskih stotov koruze na ha. Temu sledita Ludvik Flisar iz Skakovec s pridelkom 104 metrskih stotov ter Karel Vratarič iz Polane, ki je pridelal za cent manj na ha.

V Njegovi se ponašajo z mlinom, ki je z manjšimi presledki mlel žito celih tristolet petdeset let. Pred tremi in pol stoletja ga je zgradil tamkajšnji graščak grof Trautmansdorf in mlin je sprva mlel le grajsko žito. Upravljali pa so ga seveda mlinarji najemniki. L. 1946 je bil grof razlaščen in mlin je dobila v upravo negovska kmetijska zadruga. Zadnji mlinar Frasov Franček, ki se je tja priženil, je mlin upravljal kot najemnik do leta 1956, zatem pa ga je odkupil v svojo last za 850 tisočakov. Od leta 1972 negovski mlin počiva. Njegov čas se je iztekkel. Poslopje pa je vzel v varstvo Zavod za spomeniško varstvo Maribor.

Volarji pod Krnom so bili včasih znani po ovčereji. Zdaj pa goje ovce le še na devetih kmetijah. Poleti pasejo pastirji ovce na sočnih pašnikih pod Krnom. Konec avgusta so Volarci priredili ovčarski praznik, da bi svet malo opozorili nase in na svoje ovce.

Res se je zbralo zelo veliko obiskovalcev (okrog dva tisoč), celo precej več, kakor pa so jih pričakovali. Na praznik so pastirji prignali tudi ovce izpod Krna in s ponosom povedali, da se je čreda, ki je lani štela le blizu petdeset glav, letos povečala za dvajset mladih živali. V pisanem programu je bilo tudi striženje ovac. V tej spretnosti je vse premagal Zoran Perdig. Na jedilniku so bile tudi razne specialitete iz ovčjega mesa, ki so seveda tudi zelo teknile. Skratka: Volarci so z ovčjim praznikom popolnoma uspeli in ga bodo prav gotovo prihodnje leto spet priredili.

V Ljubljani so pooblaščen predstavniki 40 delovnih organizacij slovenske kemične industrije, kemijskega inštituta Boris Kidrič ter inštituta Jožef Stefan podpisali samoupravni sporazum o ustanovitvi Združenja kemične industrije. Za ta sporazum se je izreklo dvajset tisoč delavcev te stroke.

V Začretu pri Celju živi Albin Grušovnik, ki je vnet zbiralec starih predmetov. V njegovi zbirki je poleg drugih predmetov tudi blizu devetdeset starih ur. Med temi je najbolj ponosen na odlično ohranjeno stensko uro z letnico 1558, ki teče že 415 let! Nedvomno je to ena najstarejših, če že ne najstarejša »še živa« ura v Sloveniji.

Na Muti pri Mariboru je tovarna kmetijskega orodja in livarna lani, ob državnem prazniku proslavljala 400-letnico ustanovitve. To je naša najstarejša tovarna za izdelovanje kmetijskega orodja. Ob njenem jubileju je tovarna odprla nov obrat, kjer bodo izdelovali jeklene granulate.

Varilec

Foto: Janez Zrnec

Drugo zasedanje Avnoja

Odlomek iz knjige »Odločitev«, spomini in partizanski dnevnik

Ta dan — bilo je 29. novembra — je bil izpolnjen z mrzličnimi pripravami na zasedanje Protifašističnega sveta. Ko se je zmračilo, so začeli delegati iz vseh krajev polniti dvorano Sokolskega doma, ki leži blizu slapov pod mestom. Zbrala se je pestra množica večidel neznanih ljudi, ki se jim je na obrazu in po nošah poznalo, od kod so prišli. Tu so bili nekateri stari politiki, ki so se pridružili partizanom; prišli so stari srbski borci, ki jim je bila to že tretja vojna, pravoslavni duhovniki in muslimanski hodže, žene in mladina, največ pa je bilo partizanskih komandantov in vodilnih organizatorjev osvobodilnega boja. V dvorani, ki je lahko sprejela nad 300 ljudi, je v pričakovanju zgodovinskih odločitev vladala nestrpnost. Ogla-

sila se je partizanska pesem, ki se je spremenila v navdušeno pozdravljanje, ko je vstopil Tito s svojimi najožjimi sodelavci. Nato je stopil na govorniški oder Ivan Ribar, predsednik Protifašističnega sveta, in začel zborovanje. Izvoljeno je bilo predsedstvo, takoj zatem pa je dobil besedo Tito. Stopil je na nekoliko vzvišen govorniški oder. Dvorana je grmela od navdušenega pozdravljanja, toda Tito je stal mirno pred nami, ne zanesenjaško željan slave, ampak kot revolucionarni voditelj svojega ljudstva, kateremu edinemu je posvetil vse svoje življenje. Stal je takšen, kakršnega poznamo še danes. Začel je svoje poročilo:

»Našo narodnoosvobodilno borbo je mogoče razdeliti v štiri etape, in sicer:

prvič, na kapitulacijo Jugoslavije in začetek ljudske vstaje, ki je v svojem začetku dobila oblike ustvarjanja številnih

partizanskih odredov za boj proti okupatorju;

drugič, preraščanje partizanskih odredov v redne vojne enote, bataljone, brigade in divizije, ter ustanovitev Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije;

tretjič, preraščanje narodnoosvobodilnih odborov v pravo ljudsko oblast in ustanovitev Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije;

četrtič, na razdobje, ki ga preživljamo zdaj, to je prehajanje Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije iz občestrankarskega telesa v najvišje zakonodajno telo in ustanovitev Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije kotčasne narodne vlade...«

Govoril je skoraj eno uro in v krepkih zarisih pokazal politični in vojaški potek osvobodilnega boja, pri čemer je zlasti prikazal izdajo ubežne vlade, njenega vojnega ministra Mihailovića in Petra Karadjordjevića. Zaključil je:

»Borba naših narodov in sijajni uspehi, ki smo jih dosegli s svojo slavno Na-

Praznik Jugoslavije v svetu

»Daleč od domovine živite, a niste pozabili, da izhajate od po številu majhnega, po srcu pa velikega naroda. V najtežjih dneh jugoslovanske domovine se je slišal tudi vaš glas in ste kakor drugi rojaki po svetu pomagali svoji dragi stari domovini. Kakor v času težke borbe, tako je bilo tudi po borbi in naša rojstna domovina tega gotovo ni in ne bo pozabila. Zdaj živimo v veliki državi Argentini in smo ponosni, da je naša jugoslovanska naselbina dala naši novi domovini toliko velikih in pomembnih mož. Tudi Jugoslavija je ponosna na vas, na vaše poštenje, na vaše delo. Ponosna je, ker sliši od domačinov in njihovih oblasti, da vas cenijo. Naj bo tako tudi v bodoče, kajti vaš ugled je obenem ugled vaše stare domovine.«

Tako je med drugim nagovoril svoje rojake Andrej Škrbec, predsednik odbora za proslavo jugoslovanskega dneva republike v Buenos Airesu v Argentini leta 1957. Precej let je že poteklo od tega in še danes bi lahko ponovili marsikatero od njegovih besed. Podobne besede so bile izrečene v preteklih skoraj treh desetletjih na številnih koncih sveta na proslavah, banketih, sprejemih v čast 29. novembra, dneva, ko je bila ustanovljena nova Jugoslavija. Skoraj v vseh državah po svetu, kjer so se naselili naši ljudje, na

tak ali drugačen način počastijo to obletnico. Ponekod, kjer nimajo naših društev ali klubov, se izseljenci udeležijo sprejemov, ki jih ob teh priložnostih prirejajo jugoslovanska diplomatsko-konzularna predstavništva, kjer pa je le mogoče, društva organizirajo prireditve s kulturnim programom in skupno počastijo naš največji praznik. Ko prelistavamo dvajset letnikov naše revije, zasledimo vrsto poročil o teh proslavah, pa tudi naših zahval za čestitke, ki so nam jih ob Dnevu republike poslali številni posamezniki ali predstavniki posameznih slovenskih in jugoslovanskih društev. Vse to nam kaže, da je naš praznik Dan republike že zdavnaj prerasel meje našega domačega praznika, temveč da ga je čutiti povsod tam, kjer obstaja naš življenjski prostor. Morda najbolj slovesno so proslave 29. novembra prav v Argentini, od koder smo vzeli naš uvodni odlomek, ne mnogo manj slovesno pa je na ta dan tudi v Franciji, Braziliji, ZR Nemčiji, Avstriji, Urugvaju, Združenih državah Amerike, Kanadi in še marsikje. Vsem tem množičnim proslavam našega državnega praznika se pridružuje tudi Slovenska izseljenska matica, ki že nekaj let zaporedno organizira v novembru vsako leto v počastitev Dneva republike turnejo enega izmed priljubljenih slovenskih narodno-zabavnih

ansamblov. Te prireditve so res namenjene predvsem razvedrilu, veselemu razpoloženju v domači družbi, kažejo pa tudi na to, da domovina ne pozablja svojih ljudi po svetu, da misli nanje tudi ob našem največjem prazniku. Seveda so običajno te prireditve združene tudi s primernim kulturnim programom.

Temelji, ki so jih narodi in narodnosti postavili na drugem zasedanju Avnoja v Jajcu 29. novembra 1943, so trdni. To dokazuje naš razvoj v preteklih enaintridesetih letih, to dokazuje tudi ugled socialistične Jugoslavije v svetu. Zanimivo je, da je iz načel, sprejetih v Jajcu, izšla tudi naša nova ustava, ki smo jo sprejeli letos. Vsi naši napori so zdaj usmerjeni v njeno uresničevanje. Jugoslovanski delavec se je že prek svojih delegatov v Jajcu odločil, da bo v prihodnje sam odločal o delitvi dobrin, ki jih ustvarja ali pomaga ustvarjati. Določbe naše nove ustave to pravico in obenem dolžnost opredeljujejo še bolj podrobno.

Nova Jugoslavija se je rodila sredi vojne vihre, zato ni slučaj da je sodobna Jugoslavija eden izmed največjih zagovornikov miru na svetu. Nauk zgodovine nas je prevzel z realizmom in naša največja vrednota je mir, svoboda, neodvisnost, samostojen razvoj vseh narodov.

rodnoosvobodilno vojsko in partizanski mi odredi, so nam ustvarili pri vsem naprednem svetu velike simpatije, ustvarili so vse pogoje, da naši narodi uresničijo svoje težnje — svobodno, resnično demokratično Jugoslavijo.»

Za Titom so se zvrstili številni govorniki iz vseh pokrajin, ljudje raznovrstnih prepričanj; predstavniki nekdanjega političnega življenja so se vrstili za mladimi, novimi ljudmi, ki so nosili na svojih ramenih vso težo osvobodilnega boja. Spregovorila je boreča se Jugoslavija in vse je prevzemalo enotno prizadevanje, doseči zmago nad tujimi in domačimi sovražniki ter ustvariti popolnoma novo Jugoslavijo, osvobodeno socialnega in narodnega zatiranja, domovino enakopravnih narodov, v kateri bo imelo ljudstvo vso oblast. Proti jutru je bila sprejeta deklaracija, ki se končuje s sledečimi sklepi:

»1. da se Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije konstituirajo v vrhovno zakonodajno in izvršno predstavniško telo Jugoslavije, vrhovno predstavništvo suverenosti narodov in države Ju-

goslavije kot celote in da se vzpostavi Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije kot organ z vsemi obeležji ljudske vlade; prek njega bo Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije opravljal svojo izvršno funkcijo;

2. da se izdajalski jugoslovanski vladi odvzamejo vse pravice zakonite vlade Jugoslavije, posebej še, da bi predstavljala narode Jugoslavije kjer koli in pred komer koli;

3. da se pregledajo vse mednarodne pogodbe in obveznosti, ki so jih v inozemstvu v imenu Jugoslavije sklenile begunske vlade, to pa zaradi njihovega razveljavljanja ali ponovne sklenitve oziroma odobritve, in da se ne priznajo mednarodne pogodbe in obveznosti, ki bi jih v prihodnje v inozemstvu morebiti sklenila begunska tako imenovana vlada;

4. da se Jugoslavija zgradi na demokratiškem federativnem načelu kot državna skupnost enakopravnih narodov;

5. da se vsi ti sklepi formulirajo v posebnih sklepih Protifašističnega sveta.«

Zasedanje je nato sprejelo sklepe:

a) o vrhovnem zakonodajnem in izvršnem ljudskem predstavniškem telesu Jugoslavije in Nacionalnem komiteju osvoboditve Jugoslavije kot začasnih organih vrhovne ljudske oblasti v Jugoslaviji za čas narodnoosvobodilne vojne;

b) o odvzemu pravic zakonite vlade Jugoslavije tako imenovani jugoslovanski vladi v inozemstvu in o prepovedi vrnitve v domovino kralju Petru II. Karadjordjeviću;

c) o zgraditvi Jugoslavije na federativnem načelu;

č) o priznavanju in hvaležnosti Narodnoosvobodilni vojski;

d) o uvedbi naziva maršala Jugoslavije v Narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije;

e) o odobritvi odlokov, naredb in izjav Izvršnega odbora Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije in Vrhovnega štaba Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije.

Novi Trg revolucije v Ljubljani

Leto 2000 in Slovenci

Leto 2000 in začetek novega stoletja sta na prvi pogled res še daleč. Toda, če dobro premislimo, bo sedanje, dvajseto stoletje trajalo samo še dobrih petindvajset let: to pa ni več tako veliko, da ne bi bilo potrebno že danes temeljito razmisliti o marsičem, kar nas čaka vse tja do konca tega in na začetku enaindvajsetega stoletja. Še posebej pa gotovo velja že zdaj razmišljati o tem, kako naj si v zadnji četrtini tega stoletja oblikujemo življenjski prostor, s katerim razpolagamo, in kako naj si v njem

ustvarimo čimbolj ugodne možnosti za življenje in delo.

Snov za takšna razmišljanja nudi med drugim tudi gradivo z naslovom Zasnovne urbanizacije, ki ga je pripravil Zavod SR Slovenije za regionalno prostorsko planiranje in ki je zdaj na Slovenskem predmet javne razprave. Gradivo govori — če povemo kar najbolj preprosto — o tem, kako živimo in gospodarimo v Sloveniji danes in kakšne so možnosti, težnje in napovedi razvoja naše republike tja do leta 2000.

Nešteta mesta in mesteca

To, kar je pri predvidevanjih o dolgoročnem prostorskem razvoju v Sloveniji morebiti najmočneje opaziti, je visoka stopnja urbanizacije. Z drugimi besedami to pomeni, da se bomo v naši republiki v prihodnje vse bolj strnili v mesta in mesteca. Iz takšnih načrtov in predvidevanj je mogoče razbrati željo, da bi vsemu prebivalstvu zagotovili enake možnosti razvoja in oskrbe z vsem, kar potrebuje.

Stopnja urbanizacije — torej odnos med tako imenovanim mestnim in celotnim prebivalstvom — znaša zdaj okoli 42 odstotkov. Za mestno prebivalstvo so šteli prebivalce tistih 71 krajev v naši republiki, ki imajo več kot 1.800 prebivalcev in ki jih štejejo za mestna naselja.

V prihodnjih letih pa naj bi se stopnja urbanizacije še precej povečala. Za čas okrog leta 2000 predvidevajo, da bo Slovenija namesto dobrih 1,7 milijona prebivalcev, kolikor jih je imela leta 1971, premogla okrog 2,3 milijona, torej za okrog 600.000 več. Velika večina vsega tega prebivalstva bo predvidoma živela v mestih in njih ožji ter širši okolici.

Natančneje pogledano so predvidevanja za čas okrog leta 2000 takšna: v mestih bo živelo sedemdeset odstotkov vsega prebivalstva Slovenije, torej okrog 1,58 milijona ljudi, v širšem urbaniziranem območju mest pa bo živelo nadaljnjih deset odstotkov prebivalstva. Okrog 1,82 milijona prebivalcev bo tedaj živelo urbanizirano, medtem ko bo preostalih dvajset odstotkov, torej 476.000 prebivalcev, živelo neurbanizirano, »na deželi«.

»Mestnega« prebivalstva bomo torej imeli ob koncu tega stoletja več kot 1,8 milijona. Slovenija bo potemtakem podobna velikemu, raztegnjenemu vlemestu, katerega posamezne »četrti«, »središča« in »predmestja« bodo imeli od 5.000 pa tja do 400.000 prebivalcev. To »vle mesto« bo v resnici zajemalo skorajda ves slovenski prostor, ki bo med seboj kar se da povezan.

Za enakomernejši razvoj — policentrizem

V zvezi z urbanizacijsko politiko v Sloveniji so pred časom razpravljali o treh možnih različicah razvoja Slovenije. Takrat so zavrnilli različici A in C ter se odločili za različico B, po kateri porast večjih in največjih mest v Sloveniji ne bo skokovit in po kateri naj bi bilo v naši republiki trinajst pomembnejših regionalnih razvojnih središč, ob njih pa še vrsta manjših, ki bi bila enakomerno razporejena po vsej republiki.

Odločili so se torej za tako imenovano policentrično zasnovo razvoja. Takšna zasnova pa ima pred drugimi veliko pred-

nosti zlasti zaradi možnosti enakomerne- ga razvoja celotnega slovenskega pro- stora.

Po tej, policentrični različici, naj bi po- leg Ljubljane — republiškega in nacio- nalnega središča z okrog 400.000 prebi- valcev — imela vlogo pomembnejših re- gionalnih razvojnih središč še mesta, ki naj bi praviloma premogla po več kot 75.000 prebivalcev in ki naj bi oskrbo- vala v svojih zaledjih po več kot 100.000 prebivalcev. Takšna razvojna središča naj bi bila okrog leta 2000 Maribor, Ce- lje, Novo mesto in tako imenovana ko- prska aglomeracija. Druga pomembnejša regionalna središča pa naj bi konec te- ga stoletja premogla po 35 do 50 tisoč prebivalcev, na njih območjih pa bi ži- velo še po nadaljnjih 60 do 100 tisoč. Vsa omenjena središča naj bi predvido- ma predstavljala tri četrtine ali jedro celotnega urbanega prebivalstva Slovenije.

Trinajsterica središč

Slovenska mesta so se vse do nedavnega razvijala zelo počasi. Naše mestno omre- žje se tako vse od srednjega veka pa do druge polovice devetnajstega stoletja ni kaj veliko spremenilo. Šele ob koncu prejšnjega in na začetku tega stoletja je industrija začela spreminjati podobo naše dežele tako, da so se začela hitreje razvijati mesta, v katera so začeli odha- jati ljudje s podeželja. Proces tega od- hajanja je bil še zlasti močan po osvo- boditvi in še posebej v zadnjih letih.

Postopna urbanizacija je tako privedla do tega, da imamo zdaj v Sloveniji po- leg dveh večjih — Ljubljane in Maribo- ra — še okrog šestdeset manjših (in tu- di prav majhnih) mest. Velika večina le- teh pa sodi med mesta skorajda le po nazivu, saj najpogosteje nimajo niti 15.000 prebivalcev.

Kljub obilici mest in mestec pa ima slo- vensko mestno omrežje precej vrzeli. Po eni strani lahko opazimo, da se je v zadnjih časih pretirano krepila vloga obeh večjih mest, Ljubljane in Maribo- ra (še posebej Ljubljane), poleg tega pa je pretirano močno naraščal tudi vpliv velikih mest zunaj Slovenije, zlasti Za- greba, Reke, Trsta in Gradca. Po drugi strani pa lahko vidimo, da kljub obilici tako imenovanih mestnih naselij ne pre- moremo srednje velikih mest, torej tak- šnih z dvajset do šestdeset tisoč prebi- valcev. Prav takšna mesta pa bi v pri- hodnje mogla in morala prevzeti vlogo pomembnejših regionalnih središč.

Takšnih središč naj bi bilo okrog leta 2000 trinajst. Po različici B se bodo zato morala nekatera mesta, ki bodo prevzela vlogo regionalnih središč, razvi- jati dokaj hitro, medtem ko se bodo večja in največja slovenska mesta v tem času razvijala nekoliko počasneje. Ljubljana, ki je imela pred sto leti ne- kaj več kot 35 tisoč prebivalcev in ki

V središču Ljubljane

Foto: Joco Žnidaršič

jih premore zdaj okrog 230.000, naj bi jih leta 2000 imela okrog 400.000. Mari- bor, ki bo drugo največje regionalno središče v republiki, jih bo predvidoma imel okrog 270 tisoč, Celje okrog 100.000, Novo mesto s svojim urbaniziranim ob- močjem okrog 75.000, Kranj 68.000, No- va Gorica s svojim urbaniziranim ob- močjem okrog 60.000, Slovenj Gradec — prav tako z urbaniziranim območjem — okrog 50.000, Murska Sobota pa 40.000. Ptuj, ki bo predstavljal dopolnilno in razbremenilno urbano središče ob bli- žnjem velikem Mariboru, bo imel okrog 37.000 prebivalcev. Ob morju bodo re- gionalno razvojno središče predstavljala mesta Koper, Izola in Piran, ki bodo na svojih urbanih območjih premogla sku- paj okrog 100.000 prebivalcev.

Podobno kot ob morju bo tudi v Zasavju regionalno razvojno središče predstavl- jalo somestje. Sestavljala ga bodo me- sta Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ki bo- do skupaj premogla leta 2000 okrog 60 tisoč prebivalcev.

Urbanizirana širša območja

Sleherno od regionalnih razvojnih sre- dišč, ki smo jih našli, pa bo skrbelo ne le za svoje ožje, marveč tudi širše vplivno območje. Ta območja bodo raz- meroma precej velika, tako da bodo v poprečju premogla po dvakrat toliko ur- baniziranega prebivalstva kot njihova središča.

Če začnemo pri Ljubljani kot slovenskem gospodarskem, kulturnem in političnem središču, lahko ugotovimo, da njeno šir- še vplivno območje že danes sega tako daleč naokrog, da zajema kar 1,33 mili- jona prebivalcev. Okrog leta 2000 pa bo na tem območju živelo bržkone več kot poldrugi milijon prebivalcev. Na vpliv- nem območju Maribora, drugega največ- jega središča v republiki, pa bo živelo okrog 400.000 ljudi. Celotno vplivno ob- močje Murske Sobote, najvzhodnejšega urbanega središča Slovenije, bo šlo okrog 130.000 prebivalcev, na vplivnem območju Slovenj Gradca pa okrog 80.000. Celjsko območje bo poleg 100.000 prebi- valcev mesta in njegove ožje okolice pre- moglo še okrog 175.000 prebivalcev, od katerih jih bo okrog 35.000 živelo v ur- bani aglomeraciji v Saleški dolini. Na Gorenjskem bodo poleg Kranja predstavl- jali regionalno razvojno središče še Je- senice, Radovljica in Bled, ki bodo sku- paj premogli okrog 55.000 prebivalcev in na katerih širšem vplivnem območju jih bo živelo še 15.000. Vplivno območje No- ve Gorice bo imelo 50.000 prebivalcev, na vplivnih območjih Kopra, Izole in Pirana pa bo živelo okrog 65.000 ljudi.

Seštevek vseh teh števil — torej prebi- valcev razvojnih središč in mest ter me- stec v njihovem ožjem ali širšem za- ledju — nam tako lahko pokaže število urbaniziranega prebivalstva Slovenije v letu 2000, kar je enako osemdesetim od- stotkom vsega prebivalstva v republiki.

Jože Olaj

Kmetovanje postaja donosnejše

V kmetijstvu, zlasti zasebnem, smo v zadnjih letih naredili ogromen skok. Manjše število delovnih ljudi — v kmetijstvu dela le še 18 % slovenskega prebivalstva — prideluje več in kvalitetneje. Zboljšuje se družbeni in gospodarski položaj kmeta, kar velja tudi za manj razvita območja, kjer teče ta proces nekoliko počasneje kot drugje. Požele se hitro spreminja. Kmet in njegovo delo postajata vse bolj cenjena in spoštovana.

K temu je resda precej doprinesel vseplošni gospodarski in tehnični razvoj, še več pa nova kmetijska politika, ki smo jo v Sloveniji začrtali na 2. seji konference ZKS že leta 1968. Po tem letu se je v Sloveniji marsikaj spremenilo. Sprva sta si nova kmetijska politika in spremenjen odnos do kmeta s težavo utirala pot. Sedaj je precej lažje, saj so uspehi v kmetijstvu pokazali, da je bila usmeritev pravilna. Med najvažnejše v paketu ukrepov na

področju kmetijstva spada zakon o združevanju kmetov, ki ga je slovenska skupščina sprejela pred dvema letoma. Kmetje se lahko po tem zakonu združujejo v zadrage, obrate za kooperacijo, proizvodne skupnosti in druge oblike združevanja. S tem zakonom je v Sloveniji spet zaživelo združništvo, seveda v luči nove ustave. Tako kmetje v svojih TOZD, ki imajo v večini primerov tudi lastne žiro račune, odločajo skupaj s kmetijskimi delavci o vseh temeljnih zadevah skupnega gospodarjenja. Razpolagajo tudi z ustvarjenim dohodkom. Vse te kmečke organizacije povezuje Zadruga zveza Slovenije, ki je bila ustanovljena hkrati s sprejetjem zakona o združevanju kmetov.

Kmetijske organizacije so spet ustanovile hranilno-kreditne službe, kjer kmetje lahko varčujejo in si sposojajo denar. S tem denarjem si kmetje lahko zagotovijo tudi bančne kredite.

Hranilne vloge kmetov pri zvezi hranilno-kreditnih služb znašajo že 288 milijonov din.

Poskrbljeno je tudi za politično uveljavitev kmetov. Ti se lahko povezujejo v občinskih sekcijah pri SZDL in naprej do republiške sekcije pri RK SZDL. To se je pokazalo za zelo potrebno, saj so bili kmetje doslej odrinjeni od družbenopolitičnega življenja. Od tod tudi slaba udeležba kmetov v vrstah ZK. Stanje se sedaj hitro popravlja. Še zlasti sedaj, ko je v okviru zadruga zveze začela delovati mladina. Doslej je v Sloveniji že okoli 60 aktivov mladih zadrugnikov, ki so uspeli povezati precej kmečke mladine. Glede na to, da je mladina na vasi odločilnega pomena za nadaljnji razvoj kmetijstva in da je za delo v teh aktivih veliko zanimanja, pričakujejo, da se bo ta dejavnost hitro razširila. In kakšni so gospodarski pogoji današnjega slovenskega kmeta? Naložbe v zasebno kmetijstvo se hitro povečujejo. Leta 1972 so znašale investicije v zasebnem kmetijstvu 200 milijonov din, lani pa že 417 milijonov din. Od tega so polovico prispevali kmetje sami, drugo polovico pa banke in republike. Precej denarja pa dajo za te namene tudi občinske skupščine prek svojih skladov za pospeševanje kmetijstva, tako da celotne naložbe v zasebno kmetijstvo znašajo letno okoli 800 milijonov din. Sicer pa za kmeta v glavnem skrbi organizacija, v katero je vključen. Tam dobi tudi kredit za gradnjo hleva, nakup strojev, obnovo sadovnjakov ali vinogradov itd. Krediti niso omejeni. Kmet bo dobil toliko kredita, kot ga je sposoben vrniti. Ta pa je lahko 20.000 din, 150.000 din ali pa še več, pač toliko, da je kmetija v celoti preusmerjena. Obrestna mera je regresirana s strani republike.

Kmet plača le 3 ali 5 % obresti, odvisno od namena investicije. Odplačilna doba kredita je odvisna od višine in namena kreditiranja. Če gre za obnovo vinograda ali sadovnjaka, potem kmet plača prvo anuiteto šele v prvem letu rodnosti itd. V Sloveniji je preusmerjenih že prek 3000 kmetij, okoli 2000 pa jih je v preusmerjanju. V glavnem so vse preusmerjene kmetije specializirane, največ v živinorejsko proizvodnjo. V tržni proizvodnji so dosegli izredne uspehe. V nekaj letih so se tržni viški s preusmerjenih kmetij povečali za več kot trikrat.

V zadnjem času se kmetje precej povezujejo v strojne, proizvodne in druge interesne skupnosti. Te oblike so sicer predvidene z zakonom o združevanju kmetov, vendar se kmetje zanje odločajo predvsem zaradi ekonomskih vzrokov. Obnova vinograda je npr. ve-

Zanjice v svoji »praznični« opravil ob otvoritvi nove ceste v Apačah

Prekmurska pokrajina

Foto: Jože Kološa

liko cenejša, če kmetje skupaj obnavljajo večji kompleks, kot pa vsak zase. Poleg tega se kmetje za nakup večjih strojev skoraj vedno odločajo v okviru strojnih skupnosti, kjer imajo ugodnejše kreditne pogoje.

Za oblikovanje nove kmetijske politike v Sloveniji je izredno pomemben tudi zakon o kmetijskih zemljiščih in zakon o dedovanju kmetij. S prvim zakonom so v Sloveniji zaščitili kmetijsko zemljo in prenesli vso kmetijsko-zemljiško politiko v občine. Tam so zdaj oblikovane zemljiške skupnosti, ki so nosilke kmetijske zemljiške politike v občini. V teh skupnostih so vsi tisti, ki so odgovorni za smotrno uporabo zemljišč. To so kmetje, kmetijske organizacije, krajevne skupnosti, občina itn. Ta zakon v hribovitih predelih dopušča tudi več zemlje, kot je to določeno z zemljiškim maksimumom. Kmet v hribovskih predelih ima lahko največ 20 ha obdelovalne zemlje, vendar mora biti najmanj 2/3 površine pod travniki. Z zakonom je določen tudi maksimum za nekmete, ki imajo lahko v ravninskih predelih 1 ha zemlje, od tega največ 0,5 ha gozda. V hribovitih predelih imajo lahko nekmetje največ 3 ha zemlje. Drugi zakon — to je zakon o dedovanju kme-

tij pa med drugim določa, da lahko kmetijo deduje le en dedič.

Posebna pozornost gre kmetom v hribovitih predelih. Ti plačujejo manj davka, ponekod pa so se občine povsem odpovedale davku. Tudi kreditni pogoji za taka območja so ugodnejši. Za to skrbijo predvsem občinski skladi za pospeševanje kmetijstva in republiški sklad za manj razvita območja.

To pa seveda še ni vse. Da ne bi naštevali: vsi naporji bodo usmerjeni v čim tesnejše sodelovanje in vključevanje kmetov v združeno delo v luči novih zakonskih predpisov in nove ustave — to je pot nove kmetijske politike.

Edvard Kardelj je že večkrat poudaril, da se moramo usmeriti v veliko socialistično kmetijsko proizvodnjo in v sodelovanje z zasebnimi kmeti. Vse, kar bomo delali, moramo delati tako, da bomo vključevali in gospodarsko povezovali kmeta v enoten proces združenega dela. Kmet je v naši družbi še vedno izredno pomemben in tudi njegova proizvodnja je družbeno izredno koristna. Zato ga moramo še bolj povezati z družbenim sektorjem v enoten proces združenega dela.

V Sloveniji je v proizvodno sodelovanje zajeto že več kot polovica kmetov.

To sodelovanje se je zlasti razmahnilo po sprejemu zakona o združevanju kmetov, ki kmete vključuje kot enakopravne samoupravljalce. Te oblike so ponekod sicer še revnejše, vendar v zadnjem času vsebinsko vse bolj preraščajo v pravo proizvodno sodelovanje, tako da je takega sodelovanja, ko kmetijska organizacija kmetu preskrbi le repromaterial in od njega odkupi kmetijske pridelke, vedno manj.

Lahko bi rekli, da bo v Sloveniji z izpopolnjevanjem vseh oblik poslovnega sodelovanja med kmeti in kmetijskimi organizacijami kmalu prišel čas, ko bomo lahko govorili le o kmetijstvu in ne o zasebnem in družbenem kmetijstvu.

Glede na to, da dobiva kmetijstvo vedno bolj pomembno vlogo v gospodarstvu, je pričakovati, da bodo ti procesi v kmetijstvu stekli še hitreje kot bi sicer. To pa pomeni, da mladim na kmetijah ne bo treba s trebuhom za kruhom v mesta in v tujino, ampak da si bodo lahko debelejši kos kruha odrezali tudi doma. Za to pa imajo sedaj vse pogoje, saj postaja kmetovanje vse bolj zanimivo in tudi donosnejše.

Rajko Ocepek

Čebelar Alojz Bukovšek z Golega brda

Čebela in Kranjec

Najbolj marljive živalice pošiljamo po pošti na Kitajsko in v Združene države Amerike. Čebela — simbol slovenske pridnosti in skromnosti

Zgodilo se je kmalu po osvoboditvi, ko je bilo konec vojne vihare, in sicer na Goriškem, tam blizu Gorice. Star čebelar je imel polne sate medu, pa ni vedel, kam z njim, ni vedel, kako naj bi ga najbolje spravil v denar. Na drugi strani državne meje, v Italiji, bi ga lahko dobro prodal, če bi ga lahko nesel čez. Ker pa to tiste čase ni bilo mogoče, je mož razmišljal in se končno domislil: V prazno škatlico vžigalic je dal pet čebelic in se napotil čez mejo. Pri prijatelju čebelarju jih je spustil med njegove čebelice.

Oba sta živela takorekoč tik ob državni meji. Čebele — gostje so se takoj pogovorile s čebelami — domačinkami, ki so bile nekaj hude nanje ter so jih pregnale — čez mejo. Ko pa so na drugi strani meje ugotovile, da je satje polno medu — medtem je naš umni čebelar svoje panje čebel preselil na pašo drugam — so kot volk planile na sladki plen. Tako-rekoč v hipu so naredile zračni most med

svojim čebelnjakom v Italiji in našim v Jugoslaviji. Ljudje trdijo, da so tačas čebelice znosile z naše na italijansko stran meje dobrih sto kilogramov sladkega medu, če ne še kakšen kilogram več. Naš umni čebelar si je zadovoljno mel roke, zakaj podvig mu je uspel in med mu je šel v promet za — med.

Ne bom dvakrat rekel, da je zgodba resnična, toda vsaj dvajset let kroži med čebelarji in ljudmi na Goriškem, zato bržčas ni čisto iz trte izvita, čeprav morda ni do pike resnična.

»Značilno za našo čebelo — sivko carnico, kakor jo imenujejo po latinsko — je, da je zelo mirna, skromna, delavna in nezahtevna, takšna kot smo Kranjci oziroma Slovenci... Predvsem zelo veliko dela in malo poje. Če pa jo zdražiš, béži, kolikor te noge nesejo...« pravi Ciril Jalen, nečak pokojnega pisatelja Janeza Jalna, doma z Rodin pri Žirovnici in eden najbolj umnih čebelarjev na Go-

renjskem, ki od mladih nog stopa po sledih našega prvega in največjega čebelarja Janeza Janše, svojega rojaka.

Vedeti namreč moramo, da je čebelarstvo na Slovenskem dobro znano že dobrih tristo in več let ter da je ena prvih posvetnih knjig, tiskanih v slovenskem jeziku, izšla pred več kot stopetdesetimi leti prav izpod peresa Janeza Janše, utemeljitelja slovenskega čebelarstva.

Del skromnosti in marljivosti ter delavnosti te skromne živalice, ki nabira med s cvetov, se nas je torej po pravici prijel, kakor sami o sebi mislimo oziroma smo prepričani že dolgo vrsto let. Če je to čisto res ali samo napol, prepuščamo v presojo vsakemu posebej.

»Delam samo za slavo in čast kranjske čebelice. Komaj da z njimi zaslužim za suh kruh, sicer pa kakor je letina,« pravi Ciril Jalen.

Našel, ali bolje, dohitel sem ga Pod Zelenico, skratka sredi hribov — na plemenilni postaji Janeza Janše, kakor je zapisano na skromni planinski kočici, okrog katere so posejani plemenski panji čebel, trotov in matic. Mož je imel prav ta čas v gosteh Švicarja — čebelarja z ženo in otrokom, ki so se kot turisti prišli k nam zanimat za čebelje matice-carnice. Po besedah čebelarja Jalna mož ni bil ne prvi ne zadnji tujec, ki so ga k nam zvabile plemenske čebele, najbrž pa eden redkih Švicarjev, zakaj čebelarji med seboj ljubosumno čuvajo skrivnost, odkod, kako, in za koliko so dobili čebeljo plemensko matico, ki vzgaja pohleven, marljiv, delaven in skromen čebelji zarod, kakor smo ne povsem slučajno posebej podčrtali na začetku tega pisanja.

»Muha ne daje kruha, kadar ga pa da, ga da za dva,« pravi Alojz Kurbiš, modelar v ljubljanski tovarni konfekcije Tip-top, ki je ves letošnji dopust preživel pri svojih čebelah na Urhu nedaleč od mesta.

»Samo štirje panji so mi letos dali 60 kilogramov mešanega medu. Dvakrat sem jih prodal vse panje, vendar sem jih dvakrat tudi ponovno kupil. Ne morem in ne znam se ločiti od teh prijetnih in koristnih živalic, čeprav imam z njimi zmeraj polne roke dela, posebej čez zimo, kadar zmanjka medu za njihovo hrano, kadar moram kupovati hrano, da ne pridejo proč. To pa nekaj stane, lahko mi verjamete.

Imam naše kranjske čebele sivke, ki so pepelnato sive barve. Po vsem svetu so zelo znane in cenjene, ker imajo daljše rilčke kot druge njihove vrstnice. Naberejo več medu kot katerekoli druge čebele. S svojimi rilčki prodro v cvetove, v katere druge čebele ne sežejo. To je tisto. Izvažamo jih po vsej Evropi, po vsem svetu: tudi na Kitajsko in v Ameriko. Čeprav pri nas pravijo, da muha ne da kruha, so meni čebelice le dale hišo...«

»Čebele z daljšimi rilčki smo vzgojili mi, umni slovenski čebelarji,« pravi Ciril Jalen. »Plemenilna postaja Janeza Janša, tu je naše jedro, zasnova, ki sva jo ustanovila s prijateljem. Za plemo iščemo dobre trote, vzgajamo plemenske trote, zato smo zaprosili jeseniško in radovljiško občino, tu pod Zelenico se obe občini srečujeta, da ta predel posebej zaščitita za čebelji zarod. Zakaj? Zato, da čebelarji sem ne bi vozili na pašo svojih čebel, da se plemenice ne bi pomešale z drugimi živalicami svojega rodu. Gre za plemenske čebele, matice in trote. Gre za to, da rod ostane čim bolj čist.

Turisti-čebelarji od vsepovsod se redno oglašajo pri nas. Da, matice pošiljam tudi v Srbijo. Po pošti seveda, v posebnih škatlicah s hrano in čebelami spremljevalkami, da matico hranijo. Vsaka matica dobi na pot svoj matični list z rodovnikom. To je zelen kartonček z vsemi podatki, kakor zahtevajo čebelarski in sanitarni predpisi. Naše matice so zmeraj bolj cenjene, zato dobivajo tudi vedno večjo ceno v Nemčiji, Angliji, na Škotskem. Toda samo pogledajte v našo spominsko knjigo, v kateri so vpisani čebelarji domala iz vseh dežel v Evropi.

Ciril Jalen je bil star osem let, ko je od očeta čebelarja prevzel ljubezen do

drobnih živalic in jim ostal zvest vse doslej. Sodeč po njegovem čebelnjaku ob pravi mestni vili v Rodinah na Gorenjskem, mu čebele niso ravno naredile prevelike škode, odkar se ubada z njimi. O ceni in dobičku pravi, ni da bi posebej govoril. Njegov oče je bil kajžar, ki je preživel ducat otrok.

»Še kose nisem mogel držati v rokah, ko sem začel loviti čmrlje in čebele,« se spominja mož.

V srcu Polhograjskih Dolomitov, tam za Medvodami, in sicer v zelo razpotegnjeni vasi Golo brdo, čisto na koncu, v zadnji hiši živi in dela in se ukvarja s čebelami tudi Alojz Bukovšek. On je tisti, ki po pošti pošilja svoje plemenske matice s spremljevalkami in menda tudi s spremljevalci ali troti (da maticam na dolgi poštni poti ni preveč dolgčas) v daljni Peking na Kitajskem, v Združene države Amerike — v nek manjši kraj — ne spominja se, kako se mu pravi, ker se ga tako čudno zapiše — zagotovo pa ve, da ga ni prestopil še nihče od nas, ki živimo doma.

Mož zdaj zida novo hišo. Zmenila sva se, zdaj nima preveč časa, da se bova jeseni kako nedeljo popoldne lepo usedla in se pogovorila vse lepo po vrsti, kot stoje hiše v Trsti. Zakaj o čebelah ni moč povedati vsega kar takole v dveh ali treh besedah.

Niko Lapajne

Slovenka — med najboljšimi igralkami namiznega tenisa v Italiji

Sonja Miličeva, članica športnega društva »Kras« iz Zgonika pri Trstu, je bila uradno proglašena za drugo najboljšo igralko namiznega tenisa v vsej Italiji. Med najboljšimi igralkami namiznega tenisa v Italiji je še več članic tega društva.

Boj za staro pravdo na Slovenskem

Vsakogar, ki ga vsaj nekoliko podrobneje zanimajo drobci iz slovenske zgodovine, bo prav gotovo pritegnila knjiga Boga Grafenauerja »Boj za staro pravdo v 15. in 16. stoletju na Slovenskem«. Avtor te knjige je prav gotovo naš najvidnejši strokovnjak za to obdobje slovenske zgodovine. Kmečki upori so v tej knjigi povezani tudi s celotnim zgodovinskim razvojem na slovenskih tleh, zanjo pa so bili uporabljeni tudi številni novi, doslej neuporabljeni viri. Knjiga je izšla ob 500-letnici kmečkih uporov na Slovenskem.

»Iskra« na Poljskem

Združeno podjetje »Iskra« iz Kranja je pred nedavnim podpisalo pogodbo o sodelovanju z združeno poljsko elektronsko industrijo. Gre za dolgoletno sodelovanje in za mednarodno delitev dela. Poljska industrija bo izdelovala nekatere polizdelke za Iskro, Iskra pa dele za poljsko industrijo, vse s področja elektronike. Hkrati so podpisali tudi že prvi sporazum o menjavi v vrednosti 26 milijonov dolarjev.

Športni praznik v Sovodnjah

Združenje slovenskih športnih društev v Italiji je v oktobru slavilo 50-letnico. Osrednja proslava tega jubileja je bila v nedeljo 6. oktobra v Sovodnjah ob Soči na Goriškem, kamor so prispele tudi spominske štafete, ki so šle na pot iz Rezija, Tolmina, Pirana in iz Trsta. Na osrednji proslavi v sovođenjskem kulturnem domu je nastopil Tržaški partizanski pevski zbor ter več recitatorjev in slavnostnih govornikov. Ta praznik so naši zamejski športniki počastili tudi z več spominskimi tekmovanji.

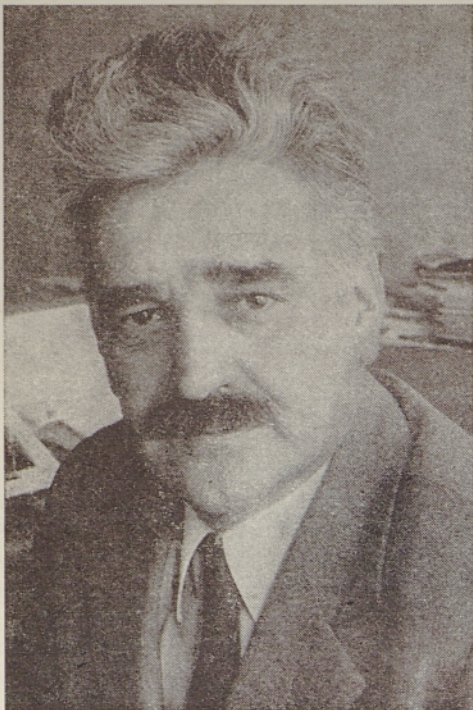
Delež jugoslovanskih priseljencev ameriški civilizaciji

Na Kolumbijski univerzi v New Yorku je bil v dneh 5. in 6. oktobra simpozij o prispevku jugoslovanskih priseljencev Ameriki, ki je bil pod pokroviteljstvom fakultete za mednarodna vprašanja in Pupinovega laboratorija na tej univerzi ter združenja jugoslovanskih univerz. Na tem simpoziju so počastili tudi stoletnico prihoda Mihajla Pupina v Ameriko in 120-letnico njegovega rojstva.

V šestih skupinah so na tem simpoziju ugledni ameriški in jugoslovanski znanstveniki razpravljali o specifičnih vprašanjih jugoslovanskega izseljenstva, o usodi jugoslovanskih jezikov v ameriškem »topilnem loncu«, o ameriško-jugoslovanskih diplomatskih odnosih v zgodovini in o ameriško-jugoslovanskem znanstvenem sodelovanju. Med udeleženci tega simpozija je bil tudi slavni ameriški fizik in Nobelov nagrajenec Isidor I. Rabi, ki je podal lik Mihajla Pupina kot človeka in znanstvenika ter jugoslovanskega rodoljuba. Med jezikovnimi problemi je bila obravnavana tudi razprava Josepha Paternosta o »slovenskem jeziku v minnesotskem železnem okrožju«.

Ciril Jalen na plemenilni postaji »Antona Janše«

Drago Seliger

Odlikovanje ob jubileju SNPJ

V Euclidu pri Clevelandu je bila v dneh od 16. do 20. septembra jubilejna, 20. konvencija Slovenske narodne podporne jednote, najštevilnejše slovenske izseljenske organizacije v ZDA in tudi drugod po svetu. SNPJ prav letos slavi tudi 70-letnico obstoja. Danes ima ta organizacija prek 63.000 članov in nad 25 milijonov dolarjev premoženja.

Letošnje jubilejne konvencije SNPJ sta se kot gosta udeležila tudi Drago Seliger, predsednik Slovenske izseljenske matice, in dr. Mirko Zgur, podsekretar v slovenskem izvršnem svetu. Na konvenciji je Drago Seliger podelil Slovenski narodni podporni jednoti visoko jugoslovansko odlikovanje »red jugoslovanske zastave z lento«, s katerim jo je ob jubileju odlikoval predsednik republike Josip Broz Tito. Drago Seliger je ob podelitvi tega odlikovanja pozdravil delegate z besedami:

Spoštovani gospod predsednik, dragi rojaki,

štejem si v veliko čast in obdaja me občutek zadovoljstva, da mi je bilo omogočeno odzvati se vašemu vabilu in vam izročiti najlepše pozdrave vaših domačih, znancev in prijateljev, Slovenske izseljenske matice ter vse domovine Slovenije in Jugoslavije. Prisrčnim pozdravom se pridružuje želja, da bi delo vaše konvencije obrodilo čim boljše plodove.

Razlogov za moje in naše posebno zadovoljstvo, da se nahajamo med vami, je zelo mnogo. Dovolite mi, da jih omenim vsaj nekaj. Najprej je tu visoki jubilej — 70-letnica — ene od

najstarejših in še danes najmočnejše in najštevilnejše napredne izseljenske organizacije Slovenske narodne podporne jednote. To je gotovo priložnost, kjer boste vi pa tudi mi izrekli dolžno priznanje pionirjem našega izseljenstva, vašim očetom in dedom za veliko delo, narejeno v korist naših ljudi širom vaše domovine — Združenih držav Amerike. Zgodovina nam pove, da so bile bratske organizacije, kakršna je SNPJ v veliko pomoč in oporo našim ljudem pri premagovanju nemajhnih težav, s katerimi so se srečevali v novem okolju, pa naj je šlo za težave gmotnega ali duhovnega izvora. V naši novi domovini Socialistični republiki Sloveniji in Socialistični federativni republiki Jugoslaviji smo vedno visoko cenili in spoštovali delo organizacij naših ljudi na tujem, saj le-te niso lajšale samo osebne bolečine naših ljudi, temveč predstavile naš narod in narode Jugoslavije ter njih kulturo na dostojni ravni. SNPJ in številnim njenim krožkom gre posebna zasluga za ohranjanje in razvijanje narodne zavesti, saj so organizacije SNPJ tudi kulturnoprosvetna žarišča, kjer sta se kulturno izročilo in narodne posebnosti pretakale iz roda v rod in dajala svoj prispevek k novo nastajajoči civilizaciji in kulturi Amerike. Analizirajmo SNPJ so polni dokazov o tem, kako živa in raznovrstna je bila pevska, literarna, glasbena, športna in rekreacijska kultura preprostih delovnih ljudi, ki svojega elementarnega narodnega ponosa niso nikdar zatajili. Neprecenljivo vlogo pri povezovanju, osveščanju in obveščanju naših ljudi v vaši domovini je odigrala in še vedno odigrava list vaše Jednote »Prosveta«, kateri želimo, da bi razširila krog naročnikov in še dolgo razveseljevala vaše članstvo širom Združenih držav Amerike.

Nekaj priložnostnih besedi še zdaleč ne more zaobseči bogastva dela, ki ga je opravila vaša Jednota, zato naj opozorim le še na eno značilnost, katero mi v domovini zelo cenimo. V mislih imam tesno povezanost vaše Jednote s staro domovino oziroma s starim krajem, kot to preprosto poveste. Že pred drugo svetovno vojno je vaša Jednota organizirala obiske stari domovini. To delo je bilo žal prekinjeno s požarom II. svetovne vojne, v kateri je fašizem skoval najstrašnejši načrt za slovenski narod, saj je imel trden namen, da ga izbriše z zemljevida Evrope in sveta. Slovenski narod, ki je 1400 let kljuval vsem viharjem in hordam, ki so ga hotele uničiti, je v tem usodnem trenutku našel samega sebe in z bratskimi narodi in narodnostmi Jugoslavije, povezan v

antifašistični koalicijski izbojeval svojo svobodo, ustanovil samostojno državo Socialistično republiko Slovenijo v skupnosti enakopravnih narodov Jugoslavije. V tem času je naš pravični boj imel veliko oporo in podporo vseh domoljubnih rojakov širom sveta, posebno še v ZDA. V dolgem seznamu posameznikov in organizacij naših ljudi, ki so tesno stali ob krvavečem narodu in mu nudili gmotno in moralno pomoč, zavzema SNPJ častno mesto. Z veseljem ugotavljamo, da je ostala povezanost med našimi ljudmi in tudi njihovimi potomci ter našo domovino vse bolj tesna v vsem povojnem razdobju. Brezštevilna so nova znanstva in prijateljstva, ki smo jih kovali ob najrazličnejših srečanjih bodisi doma pod Triglavom ali v vaši domovini. Vse to je skromen, pa vendarle ne nepomemben prispevek k medsebojnemu zblizevanju, spoznavanju in spoštovanju. Gotovo je v tem tudi vaš in naš skromen delež k temu, da so odnosi med ZDA in SFRJ dobri, da se vse bolj razvija in razširja medsebojno sodelovanje tako na gospodarskem, kulturnem in znanstvenem področju.

Dragi delegati, spoštovani gostje!

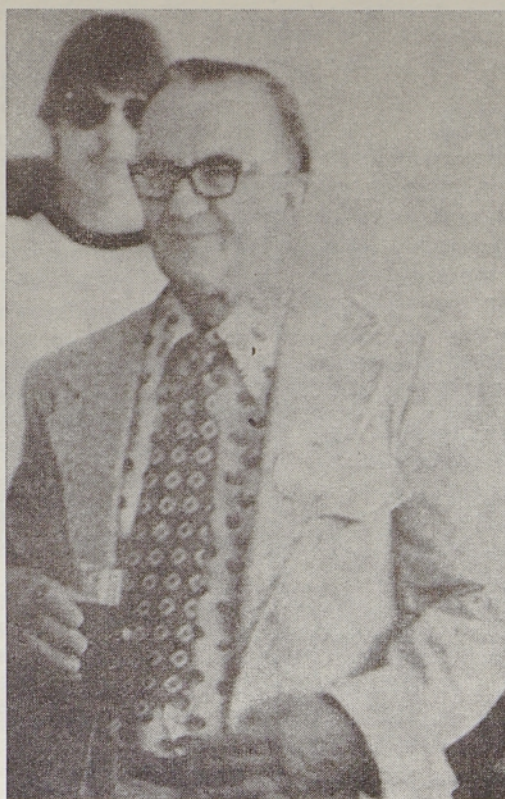
Uvodoma sem dejal, da sem osebno zelo počaščen, ker sem med vami. Mimo razlogov, ki sem jih na kratko povedal, imam za to še poseben razlog. Upoštevaajoč zasluge SNPJ pri skrbi naših ljudi v ZDA in še posebej zasluge za razvijanje prijateljskih odnosov med ZDA in SFRJ, je predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije Josip Broz Tito odlikoval SNPJ z visokim jugoslovanskim odlikovanjem »Redom jugoslovanske zastave z lento«. Sprejeti visoko jugoslovansko odlikovanje s strani državnika, kot je tovarniš Tito, kateremu danes ves svet priznava ogromne zasluge za svobodo, neodvisnost in samostojno pot razvoja narodov in narodnosti Jugoslavije in ki je v sodobnem svetu postal eden najvidnejših borcev za mir, svobodo in enakopravnost vseh narodov sveta, je gotovo najlepše priznanje vsem znanim in tudi neznanim delavcem SNPJ, ki so v svojem 70-letnem delu naredili veliko delo v korist naših ljudi v ZDA in v korist vseh ljudi v Ameriki in Jugoslaviji. To je tudi dokaz, da v naši domovini spoštujemo in cenimo predvsem delo in to ne samo delo današnjih generacij, temveč tudi delo naših prednikov. Iskreno čestitam vaši Jednoti ob podelitvi visokega odlikovanja z željo, da bi Jednota žela čimvečje uspehe pri svojem plemenitem delu v korist svojega članstva in vsega človeštva.

Slovenska narodna podporna jednota ostaja napredna organizacija

Z veseljem smo sprejeli povabilo vodstva SNPJ, da se njihove jubilejne konvencije udeleži delegacija iz domovine. Tako sva se podala na pot »čez lužo« s tovarišem dr. Mirkom Žgurjem, podsekretarjem v slovenskem izvršnem svetu. Danes, ko razmišljam o najinem bivanju med ameriški rojaki, se vtisi vrstijo s filmsko naglico in težko je najti besede, ki bi izrazile vse bogastvo misli, izrečenih na konvenciji kot vso prisrčnost in toplino sprejemov, ki sva jih bila deležna ob srečanju z našimi rojaki izven konvencije. Zato naj navedeni zapis pove le nekaj vtisov s konvencije. Samo nekaj vtisov zavoljo tega, ker je bila konvencija po svoji vsebini tako bogata in raznovrstna, da bi bile sodbe o njej nujno površne in enostranske.

Že pred odhodom na konvencijo sem marljivo prebiral glasilo SNPJ »Prosveta« in ugotavljal, da bo letošnja konvencija v marsičem dokaj različna od dosedanjih. Opredeleževali so jo različni vidiki, med katerimi so stopali v ospredje predvsem krajevni, časovni in vsebinski. Delo konvencije se je odvijalo v Clevelandu, točneje v Slovenskem delavskem domu v Euclidu. Verjetno to ni slučajno, saj rojaki sami imenujejo Cleveland za »ameriško Ljubljano«. Dejstvo, da je samo na področju ožjega Clevelanda 9 slovenskih narodnih domov, da je tu vrsta odličnih pevskih zborov, glasbenih ansamblov, folklornih skupin in druge kulturno-prosvetne dejavnosti, nam pove, da je bil kraj konvencije dobro izbran. Delegati konvencije in gostje smo imeli priliko, da vsak večer spremljamo nastopajoče posameznike in skupine, s čimer so nam rojaki iz Clevelanda nazorno prikazali, kako živita slovenska beseda in pesem tudi pri tretjem in četrtem rodu potomcev naših izseljencev. Od ponosa in sreče so silile solze v oči poslušalcem, ko je z odra odmevala slovenska pesem in recitacija otrok med petim in desetim letom starosti.

Gotovo je bil časovni vidik tisti, ki je dajal konvenciji posebno obeležje. 20. redna konvencija jednote je zasedala namreč 70 let po tistem, za Jednoto zgodovinskem dogodku, ko so se leta 1904 sestali prvi delegati v Chicagu na ustanovni konvenciji. Ta častitljivi jubilej je obvezoval vse organizacije in posebej delegate, da so dali dolžno priznanje svojim očedom in dedom za njih nesebično delo pri ustanovitvi in delu jednote. Jubilej so praznovala jednotlivine organizacije — kroz-

Novi glavni odbor SNPJ

Na 20. redni konvenciji Slovenske narodne podporne jednote so bili za novo poslovno dobo, od 1. januarja 1. 1975 do decembra 1978, izvoljeni: za glavnega predsednika Frank Groser iz Chicaga Ill., za prvega podpredsednika Denis Eckart, za drugega podpredsednika John Fabec, za glavnega tajnika Joseph Umeck, za pomočnika tajnika Edward Hribar, za blagajnika Wilma Scordato, za urednika in upravnika Prosvete William Jereb, za mladinskega direktorja je bil ponovno izvoljen Frank Janiga. V gospodarskem odseku so: predsednik Peter Elish, Frank Groser, Wilma Scordato, Richard Tomsič, Joseph Culkar in Frank Zordani. V porotnem odseku: Edvard Ramouš, predsednik, in člana Jennie Zaman in Fannie Smole. V nadzornem odseku so: predsednik Mike Kumer in člani: John Barufaldi, Anton Keržič, Henry Božič in Frances Sylvester. Na sliki: novi glavni predsednik SNPJ Frank Groser.

ki, kot se imenujejo — širom ZDA že vse leto. V tem času so potekale najrazličnejše akcije za pridobivanje novih članov in podobno, predvsem pa so se vračali člani v zgodovino svoje jednote in ugotavljali svoje uspehe in neuspehe, prav tako pa so oživila osnovna načela, na katerih deluje delo organizacije, ki je danes najmočnejša slovenska organizacija ne le po številu ampak tudi po ugledu med potomci izseljencev in v ameriški javnosti. Tu pa se časovni vidik že prepleta z vsebinskim, ki je bil vsekakor najpomembnejši za delo 20. konvencije. Delegati so marljivo zasedali ves teden. Pred seboj so imeli sveženj resolucij — od tiste, kjer Jednota opredeljuje svoj odnos do »svetovnega miru« pa do onih, ki govore o humanitar-

nih in organizacijskih vprašanjih. Demokratska razprava, v kateri so se soočala pogosto nasprotujoča si mišljenja o posameznih vprašanjih, je bila prav gotovo ena od značilnosti zborovanja. Odveč je bil strah nekaterih starejših jednotlivin sodelavcev, da mladi, ki so bili močno zastopani med delegati, ne bodo gradili jednote na naprednih načelih, ki so utemeljili jednoto pred 70 leti. Večina mladih je s svojim ustvarjalnim prispevkom pomagala k sprejemanju takih sklepov, ki ohranjajo SNPJ kot napredno, bratsko organizacijo.

Pričakovano živa in dolgotrajna je bila razprava o dnevniku »Prosveta«. Dnevnik izhaja v slovenščini in razumljivo je, da število naročnikov usiha, kar povzroča velike finančne izgube. Konvencija ni soglašala s tistimi, ki so že pred pol leta sprejeli sklep, da Prosveta preneha izhajati. Obratno! Naložili so nalogo vsem organizacijam in članstvu, da nabirajo nove naročnike tako, da število naročnikov ne bi padlo pod 2500 ali celo pod 2000. V prvem primeru bo skrčen obseg za en dan, v drugem primeru pa zavezuje Glavni odbor, da na posebni seji razpravlja o problemu. Slišati je bilo več predlogov, naj bi list prinašal nekaj strani v angleškem jeziku, da bi tako pridobili naročnike med mladimi, nekateri so menili, da bi moral biti list po vsebini in obliki bolj sodoben. Vsekakor razprava o »Prosveti«, njeni bodoči podobi in kraju tiskanja še ni zaključena in pred Izvršnim odborom posebej in jednoto kot celoto je nelahka naloga, kako čimprej uresničiti naloge iz resolucije, da ne bi prišlo do nezaželenih omejitev. Zelo pomembno je, da zborovanje ni pristalo na sicer dobronamerne predloge, ki so videli izhod iz finančne zagate lista v tem, da bi svoje strani prodajal za politične oglase. Mnogi delegati so upravičeno opozarjali na posledice takega sklepa, saj bi bila s tem spreminjena zasnova lista in iz nje izvirajoča naravnost.

Teh nekaj misli je le bežen vtis s tako pomembnega zborovanja. Vendar ta vtis ne bi bil niti to, če ne bi omenil, da je bila tudi na tem zborovanju izpričana iskrena želja po nadaljnji povezanosti SNPJ s Slovenijo in Jugoslavijo. Najprej je bilo to izraženo že na začetku konvencije, ko je vsa dvorana zapela ameriško in jugoslovansko državno himno. Ta želja je bila izražena ob vseh najinih srečanjih tako z vodstvom SNPJ, federacijo SNPJ v Pittsburghu, Progresivnimi Slovenkami v Clevelandu in Chicagu in tudi drugih razgovorih. Ne samo želja! SNPJ se je ves čas svojega obstoja zavzemala za to in delovala tako. Posebej bo ostala v naši domovini nepozabna pomoč, ki jo je dajala ta organizacija in večina vseh drugih organizacij slovenskih izseljencev v času, ko nam je bilo doma najtežje, t.j. v času druge svetovne vojne.

Drago Seliger

List slovenskega ljudstva

Splet vsakovrstnih okoliščin bi lahko bil odločil, da bi Ljudska pravica ostala zakoten prekmurški listič, ki bi prej ali slej shiral ali bi ga okrajni (takrat: sreski) načelniki zadušili, kakor se nam je to zgodilo dve leti prej z Novim časom v Soboti. Ni dvoma, da bi Ljudsko pravico zadela ista usoda, če bi se bila pojavila v Soboti.

Toda v Lendavi, kjer se je pojavila, so bile posebne okoliščine, ki so jo ohranjale pri življenju in ji celo pomagale, da se je naravnost zavidljivo razvijala. Te okoliščine so bile delno »prekmurskega« ali določneje prav lendavskega značaja, sicer pa občeslovenske: ljudje so bili siti monarhofašistične diktature, ki tako in tako nikoli ni pognala globljih korenin pri nas — mislim: korenin med ljudmi. Razkroj te diktature sta pospeševali še močna gospodarska kriza in seveda — brezposelnost. Posebej v Prekmurju pa sta bili ta gospodarska kriza in brezposelnost skrajno kritični: prodati ni bilo moč ničesar, dela tudi nikjer, davki pa so tiščali na ljudi neusmiljeno.

Tako je imela Komunistična partija Slovenije, ki se je nekako ravno v tem času reorganizirala, plodna tla za delo: ljudje niso bili le nagnjeni, temveč kratko in malo prisiljeni h kritiziranju občega položaja in režima, prisiljeni so bili iskati rešitve drugod. In v iskanju rešitve KP ni bila več nepriljubljena — nasprotno, znala si je pridobiti ugled. Saj je bila v resnici edina opozicija nevzdržnemu stanju. Upirali pa so se režimu tako rekoč vsi, razen seveda tistih, ki podpirajo sleherni režim, ker imajo pač od njega koristi.

V Lendavi so bile okoliščine le še bolj napete kot drugod. Predvsem ni bilo zadovoljivo rešeno vprašanje dveh narodnosti — slovenske in madžarske. Ne mislim tu vaških ljudi, ki so več ali manj mirno živeli v sosedstvu. Temveč Lendava je bila polna madžarskega malomeščanstva, ki pa je — zanimivo — prišlo iz slovenskih vasi, se pogospodilo, tudi obogatelo in postalo najbolj šovinistično. Vedno smo imeli največ težav ravno s temi renegati, ki bi očitno bili radi pomadžarili vse Prekmurje. Sicer pa je to bilo značilno sploh za Prekmurje. Toda Lendavi so ravno ti dajali nekaj pečat madžaronstva (žerdin in drugi!).

Slovenski uradnik (in seveda tudi učitelj) sta se znašla po priključitvi Prekmurja k Jugoslaviji v kočljivem položaju. Po petnajstih letih osvoboditve nihče ni verjel v nespremenljivost meja, najmanj pa je to versjela madžarska šovinistična družina. Sicer je tudi Klekl s svojimi Novinami igral čudno vlogo, pri tem pa ves čas dobival — vsaj moralno — oporo od klerikalcev iz Ljubljane.

Tako sta slovenski uradnik v Lendavi in učitelj v lendavski občini naletela na podporo predvsem v prekmurskih študentih, ki so večinoma študirali v Mariboru ali celo v Ljubljani. Vsekakor so bili manj pod patronatstvom svojih farnih župnikov, kar je bil drugod že običaj.

V ravno tako nezavidljivem položaju, kakor pač drugi uradniki in učitelji, se je znašel tudi novi okrajni (sreski) načelnik dr. Kartin, ki je nekaj pred tem prišel v Lendavo v službo. Ker ni bil zvest policaj, vsaj ne vnet v svoji službi, so ga premeščali iz okraja v okraj. V Prekmurje je prišel iz Makedonije. Med vojno je bil v Rusiji ujetnik in se je očitno tam — če že ne okužil z boljše-

vizmom, pa vsaj v njem ni videl pošasti, za kakršno so boljše vizem predstavljali drugim. Sicer pa se je ukvarjal najraje z arheologijo in s starimi urami. In rad je šahir. Pisatelja me je posebej cenil.

Kot mlad pisatelj, a že s precejšnjim ugledom, ki sem se šolal v Ljubljani in se otrešel Kleklove prekmurščine, z njim že celo v sporu, tudi že znan levičar, čeprav še nisem bil partijec — KP v Prekmurju še ni bilo — sem našel pri slovenskem uredništvu v Lendavi močno oporo. Opozicionalnost in levičarstvo so ti ljudje jemali kot nekaj samo po sebi umevnega, pač kot nekaj »zasebnega«, vsekakor pa ne kot nekaj družbi nevarnega. Zdi se mi, da so vsi pričakovali nekaj novega, bili na to »novo« že nekako tudi pripravljeni. Mislim, da jugoslovanski ljudje nasploh nismo posebno naklonjeni nikakršnim diktaturam.

V takih okoliščinah pojav Ljudske pravice v Lendavi za slovenskega človeka ni predstavljal nikakršne posebne nevarnosti. Tem manj, ker sem se s Slovenci v Lendavi — sodniki, odvetniki, učitelji, uradniki — kar dobro poznal. Ravno tako sem se dobro poznal z okrajnim (sreskim) načelnikom dr. Kartinom, saj sva često lepo prijateljsko šahirala. Ljudsko pravico je imel za mojo »zasebno« stvar, ki je kvečjemu naperjena proti Kleklovi politiki, kar mu je ugajalo. Kleklovo prekmurstvo je bilo v tistih letih komaj za spoznanje manj nevarno od madžarske, vsaj za Slovence.

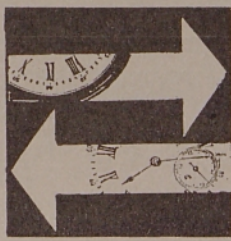
Po Sloveniji — in to nič manj med delavstvom kot pri kmečkem prebivalstvu — je Ljudska pravica naletela na ugoden sprejem s svojo neizprosno kritiko napak, ki se jih je nabralo že več ko dovolj. Vsak režim, čim dlje je na oblasti, si nabere dovolj grehov, diktatorski pa še več in tudi prej. V težkih okoliščinah — saj ljudje ponekod še za sol niso imeli denarja — je bila taka obča kritika kot zdravilni obliž na ranjeno dušo slovenskega človeka. Te kritike so pisali slovenski ljudje — največ delavci in kmetje, Ljudska pravica jim je le na široko odprla vrata. Taka kritika pa je možna le, kadar si v popolni opoziciji. Če sem nekoč zapisal, da je Ljudsko pravico pisalo slovensko delovno ljudstvo, danes to lahko samo potrdim. S tem potrjujem le enkratno dejstvo v zgodovini slovenskega delovnega človeka. V primitivnih okoliščinah, v kakršnih je izhajala Ljudska pravica, je resnično lahko živila ob tem občem ljudskem dopisništvu, ki je odkrivalo bolečine, enako tegobne v delavskih revirjih kot na vasi. Vse je lepo uspevalo, ne glede na finančne težave, ki se je Ljudska pravica nenehno nahajala v njih, dokler na »banovini« v Ljubljani naposled le niso odkrili ali vsaj posumili, kam vsa stvar vodi. Najprej so mi kar naprej klicali na zagovor okrajnega (sreskega) načelnika dr. Kartina. Ta me je v Ljubljani sicer branil, toda v Lendavi me — vsaj nekaj dni — sploh srečati ni hotel, dokler se nisva spet sedla za šahovnico.

Nazadnje pa so ga kratko in malo čez noč premestili v Šmarje pri Jelšah. Vendar ni mogel, da se ne bi bil poslovil od mene. Toda pripeljal se je po polnoči, me zbudil, da se poslovim od mene, ne da bi bil kaj jezen, rekoč mi: »Podnevi si nisem upal k vam, bi spet kaj govorili. Navsezadnje je tisto Šmarje pri Jelšah tudi lep kraj, zanimiv. In tam blizu sem doma.«

Novi načelnik dr. Bratina je Ljudsko pravico hitro zatrl. Ni pa mogel zatreti njenega ugleda, ni mogel zatreti ljudskega srda proti diktaturi, ki je iz dneva v dan bolj naraščal, ni mogel zatreti komunistične partije, ki si je v teh okoliščinah na vseh koncih pridobivala privrženca — med kmeti, delavci in izobraženci — in si utrjevala ugled.

(Iz brošure »40 let Ljudske pravice«)

začasno
na
tujem

šanju. Pogajanja so bila v začetku septembra 1974 v Beogradu in niso pripe-
ljala do sporazuma, ker sta obe delega-
ciji izjavili, da morata zahtevati dodatna
navodila svojih vlad.

Na ponovnih pogovorih med obema de-
legacijama v začetku oktobra letos pa sta
se delegaciji dogovorili, da bosta rešitev
navedenega vprašanja prepustili poseb-
nemu sporazumu, iz obstoječe konvencije

Naši ljudje po svetu radi berejo. To bi lahko trdili vsaj po tej fotografiji in tudi po tem, kako
z veseljem so si nabirali reklamne izvode časopisov na septembrskem srečanju slovenskih dru-
štev v Stuttgartu. Tam se je skušala približati novim bralcem tudi Rodna gruda in sprejela
v svoj krog naročnikov tudi precej novih. Oglasite se nam, kako ste zadovoljni z revijo!

Zapleti okrog otroških dodatkov v Zvezni republiki Nemčiji

V maju 1974 je nemška vlada vsem dr-
žavam, ki niso članice Evropske gospo-
darske skupnosti, pa ima ZR Nemčija z
njimi sklenjene sporazume o socialni var-
nosti (v poštev pridejo predvsem Jugo-
slavija, Španija in Turčija), poslala ulti-
mativni predlog za takojšnjo spremembo
teh sporazumov glede otroških dodatkov.
Zahteva nemške vlade je, naj bi se otro-
ški dodatki za tiste otroke, ki živijo v
Zvezni republiki Nemčiji, zelo povečali
(s 1. 1. 1975), medtem ko bi za otroke,
ki živijo v svoji matični državi, ostali na
dosedanji višini in se tudi v prihodnje
vsaj v doglednem času, ne bi povečevali.
Zahteva nemške vlade je bila podkreplje-
na z grožnjo, da bi v primeru, če bi dr-
žave-partnerice ne pristale na spremembo
obstojećih konvencij o socialni varnosti,
Zvezna republika Nemčija v celoti odpo-
vedala te sporazume.

Jugoslavija se je seveda uprla takšnemu
diktatu in je zahtevala nujna pogajanja
z nemško vladno delegacijo o tem vpra-

o socialni varnosti pa bosta v celoti črtali
poglavje o otroških dodatkih. S tem bo
lahko urejevanje otroških dodatkov po-
tekalo bolj elastično, še posebej glede
prilagajanja višine otroških dodatkov gi-
banju življenjskih stroškov tako v matič-
ni državi, kjer ti otroci živijo, kakor tudi
gibanju življenjskih stroškov v ZR Nem-
čiji. Podobno rešitev ima Jugoslavija tudi
s Francijo, kjer se vsako leto na novo
določa višina otroških dodatkov za otro-
ke jugoslovanskih delavcev, zaposlenih
v Franciji, v primerih, ko otroci živijo v
Jugoslaviji.

Čeravno jugoslovanska stran najbrž ne
bo v celoti uspela s svojimi zahtevami,
naj bi se ohranilo na področju otroških
dodatkov sedanje stanje, ko so bili ti
dodatki enaki tako za otroke, ki ostanejo
v domovini, kakor za otroke, ki živijo
v Zvezni republiki Nemčiji, lahko po-
stopek nemške vlade vseeno ocenjujemo
kot poskus vnašanja diskriminacije v
socialno varnost delavcev, migrantov, in
katerih pravice bi se morale enako ob-
ravnavati ne glede na to, v kateri državi
živijo oziroma kje živijo njihovi družin-
ski člani.

RTV Ljubljana za rojake v tujini

Našim naročnikom in bralcem v Evro-
pi je gotovo znano, da RTV Ljubljana,
to je radijski program, že dolgo vrsto
let uvršča v spored posebne oddaje,
namenjene slovenskim izseljencem in
na tujem začasno zaposlenim delav-
cem. To je predvsem oddaja za izse-
ljence vsako soboto zvečer, posebna
rubrika »Našim rojakom po svetu«
vsak delavnik razen sobote po poro-
čilih ob 22. uri in oddaja »Besede in
zvoki iz logov domačih« vsak petek
zvečer.

Z jesensko-zimskim sporedom pa je
programsko vodstvo dodalo tem od-
dajam še nekatere novosti. Od 30. sep-
tembra letos je vsak delavnik na spo-
redu rubrika »Dobro jutro, dragi roja-
ki v tujini« takoj po poročilih ob 5. uri,
tradicionalna oddaja za izseljence pa
je odslej daljša za pol ure in se zače-
nja vsako soboto ob 21.30 uri. S temi
novostmi ima radio Ljubljana odslej
vsak teden na sporedu oddaje za Slo-
vence v tujini, ki skupno trajajo pri-
bližno poltretjo uro.

Naši rojaki v tujini torej lahko poslu-
šajo oddaje RTV Ljubljana, namenje-
ne njim, v naslednjih dneh oziroma
urah:

»Dobro jutro, dragi rojaki v tujini«
vsak dan razen nedelje po poročilih
ob 5. uri zjutraj;

»Našim rojakom po svetu« vsak dan
razen sobote in nedelje po poročilih
ob 22. uri;

»Besede in zvoki iz logov domačih«
vsak petek od 22.15 do 23.00 in

»Oddaja za slovenske izseljence« vsako
soboto od 21.30 do 23.00. Oddaja za
izseljence je ob 22. uri prekinjena za
20 minut za večerna poročila. Vse te
oddaje so na sporedu na prvem radij-
skem programu, to je na *srednjem*
valu 327,1 metra in na ustreznih ultra
kratkih valovih.

RTV Ljubljana pa sodeluje prek ured-
ništva za Slovence v tujini tudi z ne-
katerimi tujimi radijskimi postajami,
ki imajo na sporedu posebne oddaje
za Jugoslovane. Tako lahko slišijo na-
ši rojaki prispevke v slovenščini na
radijskih postajah WDR Köln, Zürich
in Celovec, v bližnji prihodnosti pa
tudi na radiu Pariz in Liège (Belgija).
Uredništvo za Slovence v tujini RTV
Ljubljana vabi rojake, naj mu sporo-
čijo, kako slišijo te oddaje, kaj bi v
njih želeli slišati itd.

Športna društva na tujem

V začetku oktobra je bilo v Zagrebu na pobudo zvezne konference Socialistične zveze posvetovanje o športni dejavnosti jugoslovanskih delavcev, ki so začasno zaposleni na tujem. Na posvetovanju so sodelovali predstavniki zveze za telesno kulturo Jugoslavije in zastopniki številnih jugoslovanskih športnih društev na tujem.

Posvetovanje je bilo zanimivo, saj je pokazalo, da je športna dejavnost med našimi rojaki v zahodni Evropi zelo razgibana, vendar pa v glavnem samonikla in precej enostranska (v glavnem nogomet). Stirinajst predstavnikov jugoslovanskih športnih klubov iz več evropskih držav je prikazalo vso problematiko, ki se z njo srečujejo v tujini, predstavniki jugoslovanskih organizacij pa so poročali o akcijah, ki jih pripravljajo. Zveza za telesno kulturo in republiške zveze telesno-kulturnih organizacij bodo v prihodnje bolj pomagale pri delu posameznih jugoslovanskih športnih društev na tujem.

Švedski sindikati v Jugoslaviji

V oktobru se je na sedemdnevem obisku v Jugoslaviji mudila delegacija švedskih sindikatov (LO), ki jo je vodil predsednik švedskih delavskih sindikatov Gunnar Nilsson. Predstavniki švedskih sindikatov so izrazili željo po razširitvi sodelovanja med jugoslovanskimi in švedskimi sindikati, na srečanju pa so tudi izmenjali mnenja o mednarodnem delavskem in sindikalnem gibanju. Švedski gostje so se posebej zanimali za razvoj jugoslovanskega samoupravljanja ter za vlogo, ki jo imajo sindikati v jugoslovanskem političnem življenju. Velik del razprav je potekal tudi o življenju in delu jugoslovanskih delavcev, ki so začasno zaposleni na švedskem in njihovih družin. Trenutno je na švedskem okrog 40.000 jugoslovanskih državljanov.

Zahvala

Prisrčno se zahvaljujemo direktorju časopisnega podjetja Antena tov. Ludviku Burgerju in tov. Marjanu Kralju iz RTV Ljubljana pri nabavi dežnikov za slovenske narodne noše.

Posebna hvala profesorju Ramovšu iz Akademije znanosti in umetnosti, ki nam je iz svojega arhiva odstopil ko-reografsko gradivo za našo folklorno skupino pri KUD France Prešeren v Göteborgu.

Tajnik: Stanislav Slak

Učenci slovenske šole v Köpingu med obiskom na naši ambasadi v Stockholmu. Med njimi, v sredini, je ambasador Risto Djunov

Zakaj različni otroški dodatki?

Ugledni zahodnonemški tednik »Der Spiegel« je v eni izmed zadnjih števil kritiziral priprave odgovornih zahodnonemških organov, naj bi od 1. januarja prihodnjega leta za otroke tujih delavcev, ki so v ZR Nemčiji na začasnem delu, vendar ne živijo s starši, ampak v domovini, izplačevali nižje otroške dodatke kot za tiste otroke, ki so s starši v ZR Nemčiji.

»Der Spiegel« med drugim poudarja, da bodo tuji delavci, če bo sprejet ta sklep, finančno diskriminirani v odnosu na domače delavce, kakor tudi na delavce, ki z otroki živijo v ZR Nemčiji. Poudarjajo tudi, da bi bile razlike v teh otroških dodatkih zelo velike. Znano je, da je jugoslovanska vlada predlagala tudi spremembo konvencije o socialnem zavarovanju med Jugoslavijo in ZR Nemčijo, v kateri bi bilo rešeno tudi vprašanje otroških dodatkov.

Obiskali smo našo ambasado

Učenci slovenske šole in pionirji PO Kek v Köpingu na švedskem smo si izbrali za zaključni šolski izlet Stockholm. Celo leto smo pridno zbirali denar in ga shranjevali v ta namen.

15. junija smo se z vlakom odpeljali v glavno mesto Švedske. Tam smo bili najprej gostje na naši ambasadi. Oblečeni smo bili v pionirske obleke. Pozdravili

smo se z našim ambasadorjem Ristom Djunovom, svetnikom za šolstvo Vinkom Zidaričem, s konzulom in ostalimi uslužbenci na ambasadi. Najprej smo imeli kratek kulturni program. Nato smo tov. ambasadorju poklonili šopek rož in spominček — lutki slovenske narodne noše. Tov. ambasador je tudi nam podaril pesmarice slovenskih pesnikov. Na prvo stran je vpisal nekaj besed in svoj podpis. Razložil nam je tudi, kaj sploh pomeni beseda ambasada. Pogledal si je tudi naše delovne mape. Ob pogostitvi smo prijetno kramljali in se večkrat slikali.

Veseli smo se odpravili naprej. Obiskali smo Jugoslovanski informativni center. Tam smo si ogledali kratek film o našem športniku Miru Cerarju, poslušali slovenske plošče, se zopet gostili ter se slikali. Od tam smo se odpeljali k razglednemu stolpu. Z vrha stolpa je bil lep razgled po celem Stockholmu. Čas je tekel vse prehitro. Obiskali smo še slovensko društvo v Stockholmu. Tam smo se spet krepili ob klobasah in sokovih ter se razigrali ob jezeru in na igrišču. V Stockholmu smo si še na hitro pogledali kraljevo palačo, samo na zunaj, saj nas je odhod vlaka že priganjal.

Z izletom smo bili zelo zadovoljni. Povsod smo bili lepo sprejeti. Počutili smo se sproščeno, saj so se vsi pogovarjali z nami kot prijatelji. Vse je bilo lepo organizirano in nismo imeli težav s prevozom, saj so za to poskrbeli na ambasadi in slovenskem društvu. Vsem lepa hvala za gostoljubnost.

Rezka Hlep
Köping

Belgijski rojaki na obisku v domovini

Letošnje leto je odšlo v domovino na obisk rekordno število naših rojakov iz Belgije. Večina je potovala z lastnimi avtomobili, mnogi pa so se poslužili tudi letala. Poleg domačih krajev je velika večina napravila daljše izlete po Jugoslaviji. Nekateri so potovali tudi v septembru in tako izkoristili še posezonski popust v hotelih.

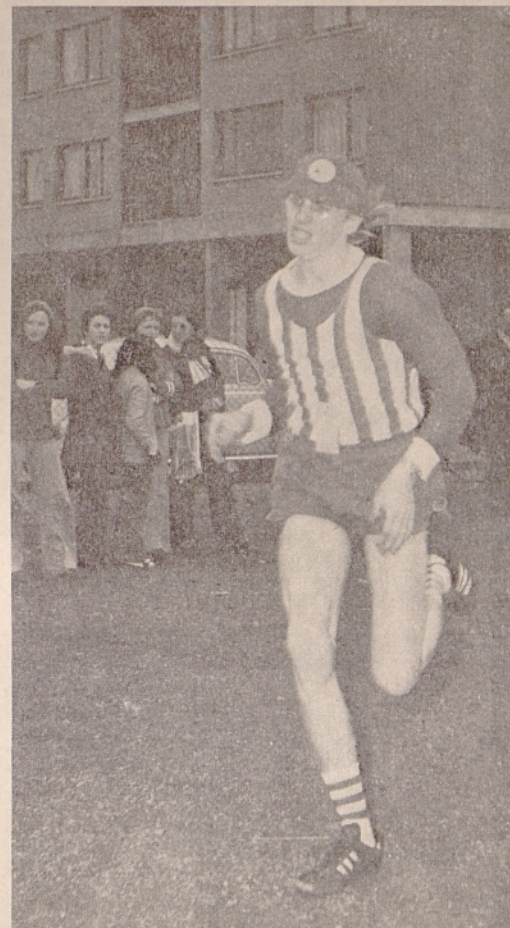
Iz številnih pogovorov s tistimi, ki so bili letos na obisku v domovini, je mogoče slišati njihovo veliko zadovoljstvo nad vsem, kar so videli. Pohvalno so se izrazili nad prijaznostjo in gostoljubnostjo, lepoto krajev v drugih republikah, ki so bile za naše rojake pravo presenečenje in ne nazadnje so bili tudi glede gostinskih uslug mnenja, da cene niso pretirane. Ob tem mnogi menijo, da bi bilo treba za potovanja v domovino organizirati več reklame, nuditi več informacij, nasvetov in podobno. Predlagajo, da bi bilo umestno prav na področju Limburga, kjer živijo Slovenci najbolj strnjeno, odpreti turistično informacijsko pisarno. Kot je mogoče razbrati, zanimanje naših rojakov pa tudi domačinov za potovanje v Jugoslavijo raste. Potovanja naših rojakov dobivajo drugačen značaj, kot je to bilo še pred nedavnim. Sedaj ne gre toliko za daljše obiske domačih, ampak si naši rojaki želijo obogatiti svoje potovanje z odkrivanjem lepote naše širše domovine. To je eden pomembnih faktorjev v razvoju našega turizma, seveda, če bomo to znali pravilno izkoristiti.

Letovanje slovenskih otrok v Ardenih

Na željo številnih slovenskih družin na področju Limburga je društvo Slomšek organiziralo letos letovanje otrok v Ardenih. Prijavilo se je 34 otrok, ki so preživeli 10 dni v prekrasnih predelih Ardenov. Čudoviti gozdovi, ki spominjajo na naše gozdove v domovini, mir in planinski zrak, vse to je navdušilo mlade, da ne bodo mogli pozabiti lepih dni. Za domačo hrano in splošno počutje pa so poskrbele mamice naših družin in tako skušale tudi na mizo pričarati kos stare domovine. Tako letovanje je zelo koristno za medsebojna spoznavanja, vendar bi morala takšna srečanja zajeti še večje število naše mladine in dneve izpopolniti z zanimivimi krajšimi predavanji, tako da bi bilo prijetno združeno tudi s koristnim. Kljub temu zaslužijo organizatorji vse priznanje za uspelo letovanje.

Stanko Revenšek — član belgijske mladinske reprezentance

Mladi Stanko Revenšek, dijak predzadnjega razreda ekonomske srednje šole v Maasmechelenu, po očetu in materi slovenskega rodu (oče je doma iz Šmarčne pri Boštanju, mati pa je Slovenka, rojena v Belgiji), se je pred dvema letoma začel intenzivneje ukvarjati s tekom. Najprej se je izkazal s svojimi nastopi v šoli, pozneje pa je postal član atletskega

Stanko Revenšek, belgijski mladinski prvak v krosu med tekom po ulicah

kluba AVT, ki združuje vse manjše atletske klube Limburga.

Lansko leto je dosegel svoj prvi uspeh, ko je postal za leto 1973 prvak v krosu za provinco Limburg. To ga je spodbudilo, da je začel še bolj intenzivno trenirati in tako je letos v teku na 2000 m z ovirami dosegel najboljši čas v Belgiji 6 min 56 sek in 5/10. Na progi 800 m brez ovir se je uvrstil med prvih deset s časom 1 min 56 sek 5/10. Na progi 1500 m je bil s časom 4 min 20 sek in 2/10 šesti v Belgiji. Vsi ti rezultati so bili takšni, da so mladega Stanka uvrstili v belgijsko mladinsko reprezentanco, ki bo prihodnje leto branila belgijsko zastavo na mladinskem evropskem prvenstvu v Atenah.

Letos je bil mladi Stanko s svojimi starši v domovini, kjer so mu omogočili po posredovanju matic, da je nekaj dni treniral na stadionu v Ljubljani.

Mlademu atletu — našemu rojaku, želimo vsi veliko uspeha na njegovi poti. Posebno smo ponosni na njegove dosedanje uspehe. Ne moremo pa mimo dejstva, da izhaja mladi Stanko iz zavedne slovenske družine, ki ni nikdar zatajila slovenskega jezika in svoje pripadnosti. Uspešno pot mladega tekača pa bomo z zanimanjem spremljali.

SLOVENSKI OTROCI V BERNU!

Klub jugoslovanskih državljanov v Bernu organizira v zimi 1974/75 smučarski tečaj za mlade začetnike (v starosti od 4. do 11. leta). Zainteresirane starše prosimo, da izpolnjene prijavnice pošljejo do 20. novembra na spodaj navedeni naslov.

Ime in priimek staršev:

točen naslov:

telefon:

ime in priimek otroka:

1.

2.

dan, mesec in leto rojstva:

1.

2.

Kraj in datum:

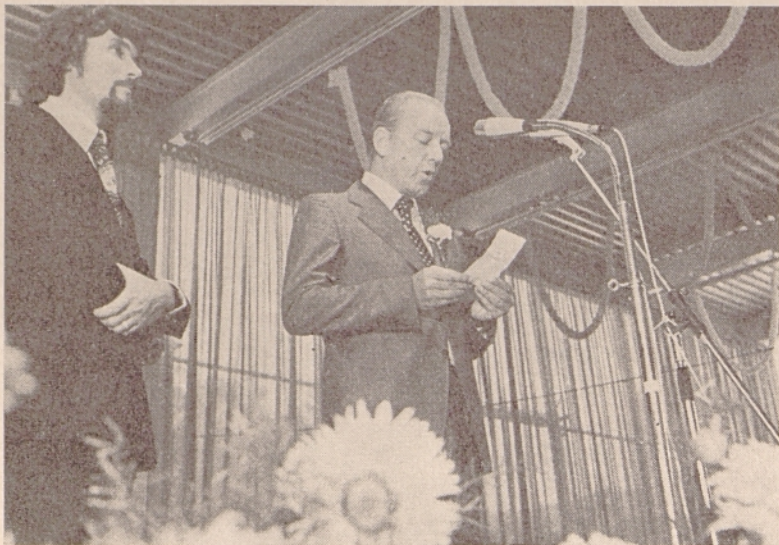
Podpis staršev:

Rok prijave je 20. november 1974

Prijave sprejema: Jugoslawischer Verein
(Skikurs)

Schwanengasse 10
3011 Bern

Podrobne informacije vam posreduje voditeljica smučarskega tečaja Vojka Erjavec, telefon (031) 51 07 32.

Jugoslavenski ambasador v ZR Nemčiji Budimir Lončar je 3. srečanje slovenskih društev v Stuttgartu pozdravil v slovenščini. Poleg njega predsednik SKUD Triglav Franc Kališnik

V soboto, 14. septembra so na skromni slovesnosti na jugoslovanskem konzulatu v Stuttgartu podelili odlikovanje nekdanjemu predsedniku SKUD Triglav dipl. inž. Marcelu Božiču in tajnici tega društva Antoniji Partljič. Odlikovanji je podelil ambasador Budimir Lončar.

Pogled v nabito polno dvorano na Killesbergu, kjer se je zbralo preko dva tisoč naših rojakov

Stuttgartska

Morda bo kdo rekel, da nismo več aktualni, ko še po dveh mesecih prejmete v roke revijo s fotografijami z letošnjega, 3. srečanja slovenskih društev, ki je bilo 14. septembra na Killesbergu v Stuttgartu. Res smo poročilo s te prireditve še lahko vključili v prejšnjo številko, za fotografije pa je bilo takrat že prepozno. Kljub vsemu pa upamo, da bodo te fotografije veren dokaz dogajanja v prepolni dvorani. Prav pa je tudi, da mi vsi skupaj tega srečanja ne pozabimo prezgodaj, saj je bilo tako polno, tako pisano in tudi na taki kulturni višini, ki bi je marsikdo, ki ne pozna dela naših rojakov na tujem, res ne pričakoval. V Stuttgartu so opravili prav vsi, ki so sodelovali pri organizaciji tega srečanja, res veliko delo. Saj ni bilo malenkost že zagotoviti tako veliko dvorano, skrbeti za potek te velike prireditve in tudi ne nositi tako velikih stroškov, ki

Skupina članov društva »Triglav« iz Münchna med nastopom — ansambel Bambinos, ansambel Triglav in folklorna skupina

Planinska sekcija SKUD Triglav iz Stuttgarta se je na srečanju predstavila na nov način — kot pevci. Ali bo nastal nov pevski zbor?

srečanja

so za to potrebni. SKUD Triglav v Stuttgartu, jugoslovanskemu informativnemu centru in vsem drugim, ki so pri tem sodelovali, res iskreno čestitamo!

Že na sami prireditvi, pa tudi v teh dneh, si je marsikdo že zastavil vprašanje, kje bo naše prihodnje srečanje. Slovenci iz Holandije, ki so si že prej zagotovili organizacijo naslednjega srečanja, so izjavili, da so pripravljeni organizirati srečanje slovenskih izseljenskih pevskih zborov v letu 1975, tako velike prireditve, kot je bila letošnja, pa oni ne bi mogli prirediti. Zato je v teh dneh, 9. in 10. novembra v Stuttgartu sestanek predstavnikov zainteresiranih slovenskih društev, na katerem se bodo pogovorili o organizaciji prihodnjega srečanja. Prisotna pa je želja vseh slovenskih društev v zahodni Evropi: to srečanje naj postane tradicionalno!

J. P.

Del skupine naših rojakov iz Švice, članov planinskega društva Triglav, ki so v Stuttgart organizirali izlet z avtobusom

Otroški pevski zbor iz Aumetza, ki ga vodi prizadevna Marija Pecovec (Petkovšek), je prav tako uspešno nastopal v Stuttgartu. S slike je razvidno, da bi zboru že kmalu lahko rekli »mladinski« in ne otroški...

V merlebaški skupini smo srečali v Stuttgartu vrsto naših starih znancev, Sajevčeve, Kocijeve, Petzkove in druge. Skoraj vsa Rue longé. Na skrajni desni rojak Anton Škruba z ženo

Pomenek ob domačem vinu in ob domači, radenski slatini, v Stuttgartu. Na sliki naši novi naročniki Jožica Lovec in njena prijateljica Nada Richter z družbo

Iz Holandije je prišel v Stuttgart z manjšo skupino rojakov Franc Jančič, predsednik pevskega društva Zvon iz Heerlena. Ali bo tam prihodnje srečanje slovenskih izseljenskih pevskih zborov?

Člani mariborske drame in opere, ki so nastopili na Dunaju. Z leve: napovedovalec Janez Klasinc, igralka Angelca Jančič-Jankova, igralka Milena Muhičeva, pianistka Nevenka Hohnjec, igralec Marjan Bračko, tenorist Jernej Plahuta, baritonist Emil Baronik ter igralci Arnold Tovornik, Franjo Vičar in Jože Samec

Skupina rojakov, zadovoljnih z nastopom mariborskih umetnikov

Z leve: Franc Sever, predsednik društva »Ivan Cankar«, dramaturg Tone Partljič, socialna delavka Ema Murko in tajnica društva Otilija Topolovec

Skupina rojakov, ki se je udeležila prireditve v Grossenzersdorfu

Kulturni večer pri Slovencih na Dunaju

»Ne samo zabavne glasbe domačih ansamblov, želimo si tudi umetniške besede in pesmi slovenskih igralcev in solistov« je pisal Slovenski izseljenski matični Franc Sever, predsednik Slovenskega kulturnega društva »Ivan Cankar« na Dunaju.

Da je bila to želja večine Slovencev, ki so zaposleni v avstrijskem glavnem mestu, je potrdil obisk na kulturnem večeru, 14. septembra, ko je nad tristo naših delavcev z družinami napolnilo sedemsto let staro dvorano občinske hiše v Grossenzersdorfu, jugovzhodnem predmestju Dunaja.

»Tako hvaležnih in pozornih poslušalcev si še želimo,« so zatrjevali izvajalci izbranega in pestrega umetniškega programa, igralci in pevci drame in opere Slovenskega narodnega gledališča iz Maribora. Občuteno recitirane pesmi in odlomki iz del slovenskih klasikov iz ust Angelce Jenčič-Jankove, Milene Muhičeve, Marjana Bačka in Janeza Klasinca, ki je zelo domiselno povezoval program ter narodne in partizanske pesmi, pa tudi arija iz »Seviljskega brivca« baritonista Emila Baronika in tenorista Jerneja Plahute — so na mah osvojile številno občinstvo v dvorani. Trije vedri feljtonisti Arnold Tovornik-Stef, Franjo Vičar-Franček in Jože Samec-Tina, vsi trije znani mariborski igralci, pa so s pristnimi šalami v sočnem prleškem narečju poskrbeli za obilico dobre volje med navzočimi rojaki, ki jih je največ doma iz severovzhodne Slovenije. Prav zato so bili med obiskovalci iz domovine na tem večeru tudi predstavniki SZDL, Izseljenske matice za Pomurje in sindikatov iz Murske Sote in Ljutomer. Iz Murske Sote pa je ta večer prišel zabavati rojake tudi instrumentalni ansambel »Magnet«, ki je igral za ples prav do jutranjih ur. Tako je bilo ozračje res prijetno, razpoloženje

naših delavcev in sezonev domače, saj so ga jim ustvarili umetniki iz njihove ožje domovine.

Zbrani rojaki pa so z navdušenim odobravanjem sprejeli tudi pozdrav novega generalnega konzula SFRJ na Dunaju Sretena Dražiča, ki je v slovenskem jeziku izrazil željo, da bi se Slovenci na Dunaju še večkrat srečali na tako uspešnih kulturnih večerih in izrekel vse priznanje SKD »Ivan Cankar« za njegovo kulturno in narodno poslanstvo ter zahvalo umetnikom iz domovine. Med navzočimi so bili še konzul SFRJ Franc Pristovšek, direktor kulturnega informacijskega centra na Dunaju Edo Ljubibratič in njegov namestnik Mile Sekeljič, predstavniki jugoslovanskih gospodarskih organizacij na Dunaju, slovenski župnik in ravnatelj »Korotana« p. Ivan Tomažič, socialna delavka Ema Murko in predstavnik občine v Grossenzersdorfu Heinrich Lohr. Gostovanje mariborskih umetnikov je gmotno omogočila Slovenska izseljenska matica, saj je skrb za ohranitev slovenske narodne zavesti med 800 rojaki, ki živijo in delajo na Dunaju, tudi ena izmed njenih številnih nalog. Mila Šenk

Po prireditvi. Z leve: Marjan Bračko, Sreten Dražič, gen. konzul na Dunaju, igralka Angelca Jenčič-Jankova, p. Ivan Tomažič, konzul Franc Pristovšek ter igralca Arnold Tovornik in Emil Baronik

»Bled žanje« uspehe

Folklorna skupina slovenskega društva »Bled« iz Essna žanje lepe uspehe doma in na tujem. Prijetno nas je skupina presenetila že s svojim nastopom na letošnjem izseljenskem pikniku v Škofji Loki, zatem pa so se javnosti predstavili še večkrat. Nadvse je uspel tudi njihov nastop na letošnjem 3. srečanju slovenskih društev v Stuttgartu, kjer so bili številni naši rojaki iz ZR Nemčije prijetno presenečeni, ko so videli, da obstaja tudi v tej državi tako kvalitetna slovenska folklorna skupina. No, naši Essenčani pa niso zadovoljni z doseženimi uspehi. Še z večjim veseljem hodijo na vaje, študirajo nove ples, pripravljajo torej še nova presenečenja... Folklorna skupina društva »Bled« je pred nedavnim nastopila tudi na mednarodnem srečanju pod naslovom »Živite z nami, med nami«, ki je bilo namenjeno tujim delavcem v okolici Essna. V veliki »Areni« v Borbecku se je zbralo okrog 1500 gledavcev, vse pa so s svojim nastopom najbolj navdušili prav naši rojaki. Folklorni skupini se je pridružil tudi znani »Štatenberški kvintet«, ki smo ga letos prav tako spoznali med njihovim gostovanjem v Jugoslaviji. List »Borbecker Nachrichten« je v poročilu s te prireditve postavil v ospredje nastop slovenskih rojakov in že v naslovu poudaril, da so »Slovenci ustvarili v areni razpoloženje«. Zaradi zanimivosti ponatiskujemo del poročila v tem listu. Poleg je bila objavljena tudi fotografija folklorne skupine »Bled« med nastopom.

Rada bi živela v domovini

Rodila sem se leta 1961 v Ljubljani. Ko sem imela tri leta in pol pa sem prišla v Nemčijo. Šli smo samo zaradi stanovanja, ki ga nismo dobili v Ljubljani. Vsi: mamica, oči, jaz in bratec smo živeli v eni sami sobi in še ta je bila vlažna. Drugega stanovanja oči in mama nista mogla dobiti. Vseposod so samo obljubili, dali pa nikjer. Ko smo prišli v Nemčijo, je bilo nekaj časa tudi zelo težko. Stanovanje smo sicer imeli lepo, drugače pa je bilo hudo. Delal je samo oči, mamica je morala pa biti doma, ker sva bila midva z bratcem premajhna, da bi bila doma sama. Sedaj nam je lepo, mislim pa, da bi nam bilo v domovini še lepše. Jaz in bratec sva zelo vesela, kadar gremo domov. Srečna sva, ko sva spet pri stari mami, atu in drugih domačih. Upam, da bomo kmalu vsi za vedno živeli v domovini.

Erika Šprajcer
5. r. slov. dop. šole
Sindelfingen

Slowenen brachten Stimmung in die Arena

Trotz der unbeständigen Witterung fanden sich 1500 Zuschauer zum Arena-Konzert am Sonntagmorgen ein. Ihr Optimismus wurde gut belohnt. Mit der Veranstaltung, die unter dem Motto »Sie leben mit uns — unter uns« stand, wollte das Schönebecker Jugendblasorchester seine Verbundenheit mit den ausländischen Arbeitnehmern betonen. Stellvertretend für die unter uns wohnenden Nachbarn aus der Türkei, aus Spanien, Jugoslawien, Italien u.a. traten zwei slowenische Gruppen auf: das Stattenberger Quintett Otto Lesjak (es waren sogar sieben Musiker) mit der typischen Oberkrainer Blasmusik und die Folkloregruppe »Bled«. Alle Slowenen, seit Jahren in der Bundesrepublik beschäftigt, sind jugoslawische Staatsangehörige; sie pflegen hier ihre heimatlichen Bräuche.

Die Musikanten fanden sich 1970 zusammen und wohnen in Hilden. Sie sind inzwischen in Westdeutschland sehr gefragt. Drei Schallplatten haben sie schon bespielt. Die Tanzgruppe — mit 13 Personen erschienen — gehört dem slowenischen Kulturverein »Bled« an, der in Altenessen seinen Sitz hat. Seit 1972 ist sie auf vielen Volksfesten und sogar in Jugoslawien in ihren Originaltrachten aufgetreten. Zu ihrer Tracht gehören frische Nelken an der Bluse bzw. am Rock, eine Flasche Slibowitz, Walnüsse und ein Stück Brot.

Während die Schönebecker Jungen in bester Musikaune unter der Stabführung von Reinhold Knust am Anfang und Ende des Konzertes vorwiegend — wie bei ihren Auslandsreisen immer wieder gewünscht — mit »typisch deutscher Blasmusik«, d.h., mit Märschen, Volks- und Wanderliedern, aufwarteten, gestaltete sich der »Show-Block« mit den slowenischen Gästen zu einem wahren Stimmungsmacher.

Schwung und Rhythmus der Oberkrainermusik übertrugen sich schnell aus die Zuschauer. Dazu tanzte die Folkloregruppe slowenische und deutsche Volkstänze (»Wir wohnen unter euch«, meinte eine Tänzerin). Es war ein buntes, mitreissendes Bild.

Osem let v Nemčiji

Pred osmimi leti smo prišli v Bad Liebenzell. Takrat nisem znal še nič nemško. Bilo je zelo težko za nas. Hitro sem dobil prijatelje. Bad Liebenzell je mesto, ki je zelo znano kot zdraviliški kraj. Tu je veliko turistov, ki pridejo od zelo daleč. V mestu je kopališče, kamor se radi hodimo kopat. Na hribu je tudi grad. Od tam se lahko vidi vse mesto. Rad sem tukaj, a vseeno je zame moja vasica v domovini veliko lepša, čeprav tam ni gradu in ne kopališča.

Danilo Knavs
8. razred slov. šole
Bad Liebenzell

Moj hranilnik

Moj hranilnik je lepa pikapolonica. Dobil sem jo v Schwennigenu. Zraven pa tudi eno knjigo. Podarila mi jo je Ljubljanska banka. V mojo pikapolonico vržem vsak dan 10 pfenigov.

Aleksander Penz
učenec 3. razreda slov. dopolnilne šole
Sindelfingen

Namesto navadne vode —

... ZDRAVA IN OSVEŽILNA

Radensko in druge brezalkoholne in alkoholne pijače lahko kupite tudi v Baden-Württembergu pri:

- Anton Kranjc, prodaja pijač
Sindelfingen, tel.: 07031/8 18 09 in
v skladišču Holzgerlingen, Schloss-
strasse 46, tel.: 07031/46 90,
- Frau Emma Binder, Ruit a.d. Fil-
der bei Esslingen, Brühlstr. 4,
- Herrn Karl Vogrinec, Mittelstadt-
Reutlingen, Reutlingerstr. 1,
- Herrn Milič Čedo, Reichenack-
Reutlingen, Weingartenstr. 8,
- Fa. Bernhard Dettinger, 722
Schwenningen, Pestalozzistr. 36,
- Fa. Manfred Peter, 722 Schwen-
ningen, Wilhelmstr. 47,
- Fa. Steffan, 722 Schwenningen,
- Fa. Mauch, Villingen,
Schimmelweg 8,
- Fa. Hähn, Unteraichen 7022, Schul-
str. 52,
- Fa. Josef Vidervol, Jockrin-Wörth-
b-Karlsruhe, Trüfelsstr. 6,
- Gaststätte Maria Smej, 708 Aalen,
Langestr. 45,
- Fa. Novak, 7 Stuttgart, Olgastr. 71
- Mini-Markt Kunz
7 Stuttgart — 1 Augusten str. 69
Podružnice: Rotenwald str. 1
Reinsburgerstr. 136
Forst str. 167

Radensko ste pili doma, pijte jo tudi v tujini!

Narava daje najboljše

Pravni nasveti

dr. Lev Svetek

Uspešna pogajanja v Bonnu o zavarovanju za nesrečo pri delu

V dneh od 10. do 13. septembra 1974 so bila v Bonnu pogajanja med jugoslovansko in nemško delegacijo socialnega zavarovanja o izboljšanju pravic jugoslovanskih delavcev, ki se v Zvezni republiki Nemčiji ponesrečijo na delu ali zbolijo tam za poklicno boleznijo. Pogajanja so zajela tudi vprašanja pravic tistih jugoslovanskih delavcev, zaposlenih v Zvezni republiki Nemčiji, ki so se ponesrečili v hudi železniški nesreči v Zagrebu. Osrednje vprašanje pogovorov je bilo vprašanje, ali bi se lahko jugoslovanski delavci, ki se ponesrečijo na delu v Zvezni republiki Nemčiji, zdravili in tudi poklicno usposobili za svoje dosedanje ali drugo ustrezno delo tudi v jugoslovanskih zavodih za poklicno rehabilitacijo. Znano je namreč, da se jugoslovanski delavci, posebej še zaradi neznanja nemškega jezika in nemških predpisov, pa tudi zaradi neprimerne okolja, neradi podvržejo poklicnemu usposabljanju v Zvezni republiki Nemčiji, četudi je ta rehabilitacija z nemškimi predpisi zagotovljena tudi našim delavcem. Nemška stran je na pogovorih pristala na to, da se bo jugoslovanski delavec na svojo željo poklicno rehabilitiral tudi v Jugoslaviji, pri tem pa bo moralo jugoslovansko invalidsko zavarovanje seveda predložiti program poklicne rehabilitacije, predračun stroškov in tudi sicer sproti obveščati nemškega nosilca nezgodnega zavarovanja (Unfallversicherung) o poteku in zaključku rehabilitacije.

Glede žrtev železniške nesreče v Zagrebu pa je nemška stran opozorila, da poškodbe ali smrt na poti z dopusta nazaj na delo v nemški zakonodaji načelno sicer ne predstavlja zavarovanega primera nesreče pri delu, da pa je praksa nemških socialnih sodišč (Sozialgerichte) pri tem precej široka in gre dosledno v korist zavarovancem. Tako bo mogoče ugodno rešiti vse tiste primere, ko se je jugoslovanski delavec, ki je sklenil pogodbo o delu v ZR Nemčiji, prvič peljal na svoje delovno mesto v to državo, pa tudi precej tistih primerov, ko so se jugoslovanski delavci vračali z dopusta, kjer so bili v Jugoslaviji pri svojih družinah, ki imajo stalno prebivališče v Jugoslaviji. Nemška stran se je — prav kakor tudi jugoslovanska — zavezala, da bo vse te zahteve obravnavala prioritarno in z vso potrebno natančnostjo.

Sporazum tudi natančno določa, kje je potrebno vlagati zahteve za pravice iz zavarovanja za starost, invalidnost in

smrt. Po določbah sporazuma se morajo vlagati takšni zahtevki vedno pri organu, kjer je stalno prebivališče zavarovanca. Za pravico do otroških dodatkov pa mora upravičenec vložiti zahtevek pri pristojnem organu tiste države, kjer je delavec zavarovan, potrdila o družinskem stanju pa mora izdati pristojni organ tiste države, kjer živijo otroci oziroma družina.

Nova konvencija o socialni varnosti z Nizozemsko

Konvencija o socialni varnosti med Jugoslavijo in Nizozemsko je bila podpisana že leta 1956 in je torej ena najstarejših — poleg tiste s Francijo iz leta 1950 — kar jih je bila doslej sklenila Jugoslavija na tem področju z drugimi državami. Jasno je, da so določbe te konvencije nekoliko zastarele in niso več v skladu z naglim razvojem socialne varnosti v svetu, ki se nenehno izpopolnjuje v skladu z vse večjim številom delavcev, ki odhajajo na delo v druge države.

Tako je na pobudo nizozemske strani prišlo do pogovorov za spremembe in dopolnitve obstoječe konvencije o socialni varnosti, ki naj bi se uveljavile čimprej. Nizozemska stran je celo predložila kompletne novi osnutek konvencije, ki naj bi bila — pač po želji nizozemske strani — prirojena sporazumom, ki jih imajo med seboj sklenjene države-članice Evropske gospodarske skupnosti. Jugoslovanska stran bo seveda vztrajala na tem, da mora biti nova konvencija v skladu s potrebami jugoslovanskih delavcev in torej v glavnem temeljiti na dosedanjem sistemu, kot ga je zagotavljala konvencija, oziroma kot ga zagotavljajo nekatere druge moderne konvencije (z ZR Nemčijo, Avstrijo itd.). Ker Jugoslavija ni članica Evropske gospodarske skupnosti, seveda ne more v celoti pristati na tip konvencije, kakor je v veljavi med temi državami-članicami Evropske gospodarske skupnosti.

Po drugi strani si bo Jugoslavija prizadevala doseči v novi konvenciji čim več pravic za svoje aktivne delavce, kakor tudi že upokojene delavce, ki so delali v Nizozemski. Konvencija mora biti v celoti recipročna, to se pravi, da uživa delavec v eni in drugi državi enak položaj, prav tako pa tudi njegovi družinski člani, ne glede na to, v kateri od obeh držav trenutno prebivajo. Jugoslavija ne želi, da bi se ponovila tudi tu situacija, kot je nastopila v odnosu do Zvezne republike Nemčije, ki je terjala, naj se napravi diskriminacija med otroki, ki živijo v svoji domovini, in tistimi, ki pridejo z delavcem v Zvezno republiko Nemčijo.

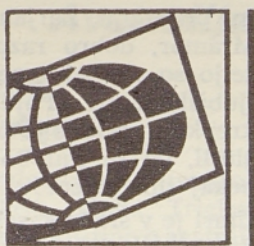
Ob tej priliki bo jugoslovanska stran poskusila doseči spremembo dosedanjega stališča nizozemske strani, po kateri z dopolnitvijo 65. leta starosti uživalci nizozemskih pokojnin, živeči v Jugoslaviji, izgubijo skoraj tri četrtine svoje nizozemske pokojnine. Zahteva, naj se takšni upokojenci preselijo na Nizozemsko, je po oceni jugoslovanske strani kruta in nepravilna, zato se jim pri tej starosti zaslužena pokojnina ne bi smela zmanjševati tako drastično.

Pripravlja se sporazum o socialni varnosti z Norveško in Dansko

Norveška je — skupaj z Dansko — ena redkih evropskih držav, s katerimi Jugoslavija še ni sklenila sporazuma o socialni varnosti. Razlog je bil najbrž v tem, da do nedavnega v teh dveh državah ni bilo zaposlenih mnogo jugoslovanskih delavcev, po drugi strani pa tudi v prejšnjih časih — predvsem pred drugo svetovno vojno — jugoslovanski delavci niso odhajali na delo v ti dve državi, temveč v glavnem v zahodnoevropske države in Ameriko.

Novejši čas je prinesel potrebo po sklenitvi meddržavnega sporazuma o socialni varnosti tudi za ti dve državi, kjer se prav zadnji čas zaposluje vedno več jugoslovanskih delavcev. Posebno v odnosu do Norveške se kaže nujna potreba, da se sklene čimprej ustrezen sporazum med obema državama, ki bi zajel pravice in dolžnosti delavcev, ki se izmenoma zaposlujejo zdaj v eni, zdaj v drugi državi.

Tako z Dansko, kakor tudi z Norveško so v pripravi sporazumi o socialni varnosti, o katerih bodo v kratkem razpravljale delegacije prizadetih držav. Reči moramo, da so osnutki sporazumov v skladu z drugimi sporazumi, ki jih je sklenila Jugoslavija z drugimi — sedaj že štirinajstimi — evropskimi državami in da v zadostni meri zagotavljajo socialno varnost jugoslovanskih delavcev v teh državah. To velja tako za področje zdravstvenega zavarovanja, kjer je predvidena enakopravnost varstva jugoslovanskih delavcev in njihovih družin z domačimi danskimi oziroma norveškimi delavci, kakor tudi na področju dolgoročnih zavarovanj (za primer starosti, invalidnosti, nesreče na delu, poklicne bolezni ali smrti), kjer je predvideno izenačenje zavarovalne dobe, prebite v vseh teh državah. Osnutka konvencij predvidevata tudi prosto izplačevanje dajatev iz ene države v drugo državo-pogodbeno, kar do sedaj spriči pomanjkanja ustrezne ureditve ni bilo mogoče.

Belgija

Bili smo drugi v Warnsveldu

Domov smo prišli utrujeni od potovanja po Sloveniji, vendar polni lepih spominov, ki smo jih doživeli na poti skupaj s pevskim zborom »Zvon«. Tudi tu nas je čakala še vrsta nastopov. Najprej smo nastopili 23. julija v Mechelenu, 4. avgusta v Genlenu, 16. avgusta v Eijgelshoven, na nizezskem prvenstvu tujih folklornih skupin. Tega tekmovanja se je udeležila starejša in mladinska folklorna skupina. Časa za vaje ni bilo veliko, a vendar smo se vsi potrudili, saj si je vsakdo izmed nas želel, da bi dosegli čim boljši uspeh. 31. avgusta smo se zgodaj zjutraj odpeljali z avtobusom proti Warnsveldu. Tam smo se vsi člani folklornih skupin preoblekli v narodne noše in v povorki odšli v šotor, pripravljen za tekmovanje. Prireditev je začel naš ansambel »Veseli vaški godci«. Nato je bila na vrsti naša folklorna skupina, ki je zaplesala zelo dobro. Za nami so se zvrstile še ostale skupine, med njimi tudi Grki z izredno dobro izvedenim programom, ter razne mladinske folklorne skupine. Polovica nastopa je bila kmalu za nami in vsi skupaj smo odšli na kosilo. Po kosilu smo nadaljevali s tekmovanjem in tudi tokrat nam je nastop lepo uspel. Vsi smo bili radovedni, kako nas bodo ocenili.

V najvišji kategoriji smo nastopili skupaj z Grki, ki so na koncu osvojili prvo mesto, le s točko prednosti pred nami. Z doseženim drugim mestom smo bili vsi zadovoljni.

Še večje veselje je pripravila mladinska folklorna skupina, ki je v kategoriji juniorjev zasedla prvo mesto.

Drugega mesta smo bili zelo veseli, a kljub vsemu smo si zadali nalogo, da se do prihodnjega leta še bolje pripravimo in dosežemo prvo mesto.

Mici Michon

Slovenski dan v Eisdnu

Društvo Slomšek v Eisdnu je v soboto 12. oktobra priredilo Slovenski dan. Prireditev, ki je imela lepo število obiskovalcev, je bila v dvorani Casino. Nastopila je šolska mladina s petjem, zborna recitacija in tudi zaplesali so. Za njimi je zapel mešani pevski zbor, sledila pa je glasbena veseloigra »Vasovalci«.

Slovenska šola v Eisdnu je pričela z delom

V soboto, 12. septembra je pričela z delom slovenska šola v Eisdnu. Tako so nekajmesečne priprave rodile svoj prvi uspeh. Začetka šole se je udeležilo tudi nekaj staršev otrok, ki bodo hodili k pouku. Šola deluje v prostorih Provincialne tehnične šole v Eisdnu, in sicer vsako soboto popoldne. Zaenkrat bo imela dva oddelka, in sicer oddelek za tiste otroke, ki sicer razumejo, a se ne upajo govoriti slovensko in oddelek za tiste, ki že več ali manj govorijo slovensko. Seveda mora šola tem razmeram primerno prilagoditi tudi program.

Šola je prejela od republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SRS večjo pošiljko šolskih knjig, knjig za branje in nekaj učil. Knjige bodo dobili učenci brezplačno v uporabo.

Prihodnji mesec, to je v začetku oktobra, pa bo začela s svojim delom tudi šola na področju Genka, kjer tudi živi večje število naših rojakov.

Tako so naši rojaki le dočakali dan, da je šola pričela s svojim delom. Povedati moramo, da po osvoboditvi ni bilo med našimi rojaki nobenega učitelja, ki bi skrbel za slovensko besedo med našimi rojaki. Zato je bil prvi slovenski učitelj med našimi rojaki sprejet zelo prisrčno. Materin jezik je tista vez, ki je vedno družila naše rojake na tujem in jih ni nikdar razdvajala. Ta tradicija, ki so jo naši rojaki vneto gojili vse od svojega prihoda v tujino, naj se sedaj prek slovenske šole ohrani in krepi v njihovih potomcih. Ti naj ne pozabijo, da pripadajo slovenskemu narodu, ki živi svoboden v skupni državi Jugoslavije.

O delu in razvoju šole vas bomo redno obveščali.

ZDA

Dva zlata jubileja pri Kaplovih

Jack in Frances Kapel iz Detroita, naša naročnika in zavedna Slovenca, sta letos praznovala dva zlata jubileja: 50-letnico, odkar sta sklenila zakonsko zvezo in 50-letnico prihoda v Ameriko. To sta vsakakor zelo pomembna jubileja. Kaplova sta med Slovenci v Detroitu in tam okrog zelo znana, saj sta vrsto let vodila gostišče, kjer so se posebej radi zbirali naši rojaki. Kaplova sta člana Slovenske narodne podporne jednote in društva upokojencev.

Jack je že trikrat obiskal svoj stari kraj, dvakrat ga je spremljala tudi soproga. Ob zadnjem obisku leta 1972 je bila z njima tudi hčerka Doroty Golze s svojo družino. Skupaj so se slikali v sloven-

Zlatoporočenca Jack in Frances Kapel iz Detroita

skih narodnih nošah v Kamniku. Sliko in daljši zapis o Kaplovih smo takrat tudi objavili v Rodni grudi, in to v novembrski številki 1972. Za zlati jubilej sta Kaplovima hčerka Doroty in sin Stanley pripravila lepo slavo, ki je bilo v Slovenskem narodnem domu. Kar nad 450 sorodnikov in prijateljev se je zbralo na tej lepi slovesnosti. Okrog sto jih je prišlo celo iz Clevelanda, tako nam poročajo. Tudi govornikov, ki so s prisrčno in včasih malo hudomušno besedo spregovorili o življenjski poti priljubljenega »zlattega« para, je bilo precej. Malo za šalo in malo zares so zlatoporočenca še enkrat poročili, da bo »bolj držalo« za bodoča leta! Tudi uredništvo iskreno čestita jubilentoma. Še na mnoga leta!

Na obisku v domovini

Že štirikrat sem obiskala lepo Jugoslavijo. Letos 22. julija nas je odšlo na obisk domovine kar devet članov moje družine. Z nami so bili vnukinja s soprogom, dvema hčerkama, ena ima 5 let, druga pa 9 let, pa dva sinova, mlajši ima 14, starejši pa 18 let. Ta dva sta nam res delala kratek čas, ker dobro igrata na harmoniko. Z obiska so prinesli vsi zelo lepe vtise. Naši mladi so bili navdušeni nad Jugoslavijo. V Sloveniji imam še sestro, njeno družino in dosti starih prijateljev. Vse smo obiskali in tako je čas obiska kar prehitro minil. Videla sem, da se je od časa mojega zadnjega obiska v letu 1966 doma veliko spremenilo. V Koritnicah, kjer sem doma, so zgradili nekaj novih hiš in veliko starih obnovili. Ljudje lepše živijo in so zelo zadovoljni. Na Baču imajo tovarno, kjer izdelujejo stole in mize, ki jih pošiljajo tudi v Ameriko. Tam je zaposlenih veliko delavcev, žensk in moških. Vesela bom, če bom kdaj med slikami v Rodni grudi našla tudi sliko mojega rojstnega kraja Koritnice na Primorskem.

Mary Tomšič, Strabane, Pa.

Glasbeni vtisi z Jadranove turneje po Sloveniji

Florence Unetič, predsednica pevskega zbora Jadran iz Clevelanda in dolgoletna odlična solistka tega zbora, je nedavno poslala Slovenski izseljenski matici lju-beznivo pismo, kateremu je bil priložen program in kasetni posnetek Jadranovega koncerta, ki so ga priredili lani 18. novembra v Slovenskem delavskem domu v Clevelandu in so ga zaradi izrednega zanimanja morali ponoviti nekoliko skrajšanega letos 19. januarja. V svojem pismu piše rojakinja Unetičeva, da pošilja Matici kasetni posnetek v imenu Jadra-na, katerega predsednica je in v svojem lastnem imenu v zahvalo, ker je Matica lani organizirala Jadranovo pevsko turne-jo po Sloveniji. Unetičeva, ki je kakor tudi številni ostali pevci, rojena v Ameri-ki, je lani prvokrat obiskala Slovenijo in se srečala s kraji, od koder izvirajo ko-renine njenega rodu. Piše, da je bilo za-njo to nepozabno doživetje, ki se ji je globoko vtisnilo v srce in misli, da je včasih čisto zamaknjena kakor v lepih sanjah. Tudi ostali so odnesli iz Slovenije nepozabne vtise in niso vedeli, kako bi se oddolžili. Sprejeli so zamisel Unetiče-ve, ki jo je zatem tudi uresničila, da bi s pesmimi prepletki besedilo, ki pripove-duje o srečanju Jadranovih pevcev z do-movino in njenimi ljudmi ob lanski tur-neji po Sloveniji. Tako so nastali »Vtisi iz Slovenije« Florence Unetičeve, ki so jih vnesli v drugi del koncertnega progra-ma. Kakor smo že omenili, je bil kon-cert poslušalcem tako všeč, da so ga mo-rali 19. januarja ponoviti. Tudi drugič je bila dvorana polna. Čisti dobiček od dru-gega koncerta je pevski zbor poklonil za opremo odra v Slovenskem delavskem domu, kjer Jadran stalno vadi in nasto-pa. Pevskemu zboru Jadran in njegovi predsednici Unetičevi pristrčna hvala za pozornost in lepo darilo. Čestitamo k po-srečeni zamisli in kmalu spet na svidenje v Sloveniji!

Festival mladinske kulturne federacije HBZ

V dnevih 6. in 7. julija letos je bil v Pittsburghu festival mladinske kulturne federacije Hrvatske bratske zajednice, ki praznuje letos 80-letnico. Oba festivalska dneva sta bila obenem proglašena kot osrednja praznična dneva ob jubileju te največje hrvatske izseljenske organizacije. Festivalske prireditve so se odvijale v središču Pittsburgha v veliki Civic areni, kjer je prostora za 14.000 obiskovalcev. Navzočih je bilo poprečno do štiri tisoč obiskovalcev. Skozi dva dneva so se na odru ogromne dvorane menjavali mla-dinski tamburaški zbori HBZ iz raznih krajev ZDA in Kanade. Skupno je nasto-pilo 34 tamburaških zborov z blizu 700

tamburaši. Festival je odprl direktor Mla-dinske kulturne federacije HBZ William Coleff, program pa je vodil glavni blagaj-nik HBZ Bernard Lukečih. Med nastopa-jočimi so bili tudi člani tamburaškega zbora glasbene šole iz Varaždina, ki so v letošnjem jubilejnim letu HBZ priredili lepo uspelo koncertno turnejo po ZDA.

Miss SNPJ za leto 1974

Na tradicionalni proslavi Dneva SNPJ, ki je bila kakor običajno v zadnjih letih na letoviškem centru te organizacije v En-non Valeyu v Pennsylvaniji v prvih sep-tembrskih dneh, je bila izvoljena za Miss SNPJ 74 simpatična Judy Pintar, članica društva št. 6 SNPJ iz Sygana, Pa. Za Miss aktivnosti so izbrali Karen Klobu-čar, članico društva št. 7 SNPJ iz Cla-ridga, Pa., za Miss talent in fraternalizem (bratstvo) pa Kathy Hilmanovo, članico društva št. 254 SNPJ iz Johnstowna, Pa. Čestitamo!

Koroški pevci na gostovanju v ZDA

V septembru je gostoval v Ameriki in Kanadi mešani pevski zbor »Jakob Pe-telin-Gallus« iz Celovca. Priredili so več koncertov. Najbolj uspel nastop so ime-li v Clevelandu, kjer je bil na koncertu navzoč tudi clevelandski župan, ki je če-stital pevovodji in mu v spomin izročil mestni ključ. Mešani pevski zbor »Jakob Petelin-Gallus« je ustanovil leta 1960 v Celovcu dr. France Cigan. V njem pojejo pevci in pevke, ki so doma iz 22 vasi s Podjune, Roža in Zilje. S posebno lju-beznijo pojejo koroške narodne pesmi. Skozi deset let je zbor vodil ustanovitelj, zdaj pa je njegov umetniški vodja Jožko Kovačič, profesor glasbe in slovenščine na slovenski gimnaziji v Celovcu.

Andrew Turkman je umrl

V prvih septembrskih dneh je v Cleve-landu usahnila še ena kremenita sloven-ska korenina. V sredo 4. septembra je po krajši hudi bolezni v clevelandski klinič-ni bolnišnici umrl 84-letni Andrew Turk-man, oče znanega slovenskega trgovca in kulturnega delavca, predsednika pevske-ga zbora Zarja Andyja Turkmana. Pokojni je bil doma iz Predjame pri Po-stojni. Večkrat je v zadnjih letih obiskal svoj domači kraj. Bil je zaveden Slove-nec. Rad je bil vesel, nadvse ljuba mu je bila domača pesem. Dolga leta je bil pe-vec pri Zarji. Bolehal je le zadnje me-sece. Čeprav že bolan je vse do zadnjega, dokler je mogel, hodil na slovenske pri-reditve. Tudi v bolnišnici ga ni zapusti-la njegova prirojena vedrina. Takoj je bil dobre volje, ves nasmejan, če so le malo popustile hude bolečine. Tako je bil še v nedeljo 1. septembra, ko so ga v bol-nišnici obiskali sin Andy s soprogo Jo

in prijateljca Zarjana Frank in Jennie Mramor, dobro razpoložen. Na njegovo željo so skupaj zapeli eno njegovih naj-ljubših pesmi: »Pojdem na Štajersko«. S krepkim glasom je pel z njimi. Nihče ni slutil, da se mu bo življenje izteklo le nekaj dni zatem...

Umrli je v sredo 4. septembra zjutraj. Dva dni je nato ležal v Želetovem pogreb-nem zavodu, blizu Slovenskega narodnega do-ma v Collinwoodu. Pevski zbor Zarja mu je zapel ob krsti dve žalostinki. V sobo-to 7. septembra so ga njegovi domači, pevci Zarje ter ostali številni prijatelji in znanci pospremili do njegovega zadnjega doma. Sprevod je šel mimo njegovega doma. Voz s krsto je tam za trenutek ustavil, da se je dom tiho poslovil od svojega gospodarja. Do groba so zatem ponesli krsto pevci Zarje. Pevci Zarje in vsi ostali, ki so ga pospremili na zadnji poti, so mu zatem zapeli v slovo našo domačo »Gozdič je že zelen«.

Odšel je mož, vsem, ki so ga poznali in spoštovali, bo ostal v častnem spominu. Sinu Andyju, njegovi soprogi Jo in osta-lim svojcem izrekamo iskreno sožalje!

Kanada

Novice iz Toronta

Čeprav tukaj v Torontu lahko dobimo tudi druge slovenske časopise, se Rodne grude najbolj razveselim. Naša Francka Starčev, ki ima tukaj trgovino, skrbi, da je ta vedno dobro založena z našimi ploščami, časopisi in revijami, tako se lahko hitro seznanimo z vsem, kar je doma no-vega. Gospa Starčev tudi že nekaj let vodi radijsko oddajo v treh jezikih, ki ji vsi radi prisluhnemo. Kar lepo je slišati tako daleč od doma slovensko pesem in glasbo po radiu.

Letos smo imeli v Torontu lep koncert »Dobrih znancev« iz Ljubljane s pevce-ma Bracom Korenom in Marjano Držaj. Za humor je poskrbel Tof. V aprilu so pri nas predvajali tudi slovenski film »Cvetje v jeseni«. Vsi navzoči so bili s filmom zelo zadovoljni. Bil jim je izred-no všeč.

Poleti so se zabave iz dvoran preselile v naravo. V Torontu deluje več slovenskih društev in vsa imajo svoja zemljišča, na katerih so poleti slovenski pikniki, zaba-ve s plesom in podobne družbene pri-reditve. Povsod imajo tudi kopalne bazene. V avgustu smo imeli tudi velik piknik v »Holiday Gardens«, kamor so prišli tudi gostje iz Clevelanda.

Vsako leto je v Torontu tudi prireditve »Metro International Caravan of Toron-to«. Letos je na njej dobil slovenski pa-viljon »Ljubljana« prvo nagrado. Odliko-val se je v vseh ozirih. Tudi slovenske folklorne skupine in ansambli so vedno med prvimi.

Vida Puc, Toronto

Slovesna izročitev državlanske listine

V nedeljo 15. septembra smo v prostorih našega Slovenskega kluba Triglav prvikrat slovesno podelili listino o avstralskem državljanstvu. To listino je zelo slovesno izročil župan občine Fairfield, ki je tudi ustanovni član našega kluba, naši odborniki Marti Smukovi. Tudi v bodoče bomo skušali podobne slovesnosti imeti v naših klubskih prostorih. V soboto 21. septembra bomo za člane prvikrat predvajali slovenski film »Cvetje v jeseni«. Pripravljamo se tudi že na letni občni zbor, ki ga bomo imeli v soboto 26. oktobra. Kmalu za tem pa bomo imeli tudi občni zbor naše delniške družbe.

Jože Čuješ

Zahvala za kinoprojektor

Ob uradnem prevzemu kinoprojektorja, ki ga je slovenski klub »Triglav« prejel iz domovine, in ob premieri slovenskega filma »Cvetje v jeseni« v Sydneyu, so člani kluba »Triglav« poslali Slovenski izseljenski matici »zahvalo in iskrene pozdrave s triglavske zemlje v Sydneyu«. V tem pismu so tudi izrazili prepričanje, da bo aparat in film veliko pripomogel k rasti slovenske zavesti med našimi izseljenci v tem delu Avstralije. Pismo je podpisalo tudi veliko število navzočih članov »Triglava«.

Jenie Muha je očetom zaigrala na harmoniko

Nastopajoči na »dnevu očetov« v Sydneyu

»Minoresi« so navdušili

V dneh od 11. julija do 8. septembra je med našimi rojaki v Avstraliji gostoval slovenski ansambel »Minores«, ki ga sestavljajo mladi duhovniki-minoriti. Nihče med njimi ni poklicni glasbenik, vsi so amaterji. Imajo obsežen program, v katerem pojejo in igrajo v modernem ritmu poleg cerkvene glasbe tudi slovensko narodno zabavno glasbo, s katero so na svojih nastopih naše rojake navdušili.

Ob odhodu iz Avstralije je ansamblu »Minores« 8. septembra priredil poslovilni piknik Slovenski klub »Triglav« na svojem zemljišču — »Triglavski zemlji«. O tej prireditvi, ki je pritegnila izredno veliko Slovencev in domačinov, nam poroča rojak Jože Čuješ:

»V nedeljo 8. septembra je priredil »Triglav« v Sydneyu poslovilni piknik ansamblu »Minores«. Sodelovalo je tudi slovensko društvo »Planica« iz Wollongonga, od koder je prispel poln avtobus ter še deset osebnih avtomobilov udeležencev.

Že ob 4. popoldne je zmanjkalo prostora za parkiranje avtomobilov in na prireditvenem prostoru je bilo zasedenih že petsto sedežev. Ker Triglavčani med turnejo niso imeli tesnejših stikov z ansamblom, je bilo srečanje na pikniku še tem bolj pristrčno. V programu je nastopila Triglavova folklorna skupina v narodnih nošah in skupina otrok s programom, ki so ga pripravili za dan očetov. Za dobro voljo pa je skrbel ansambel »Minores« v izmenjavi z domačim mladinskim orkestrom. Izgledalo je kot na kakšnem shodu ali gasilski veselici. Bilo je res prijetno, domače, slovensko. Navzoči so bili tudi predstavniki avstralskih oblasti, jugoslovanski konzul ter veliko število Avstralcev, ki so se čudili enotnosti in zavednosti male slovenske skupine v večmilijonskem mestu.

Fantje iz domovine so zapustili najlepše vtise med nami. Kolikor smo jih mogli v bežnih trenutkih spoznati, smo čutili, da se pretaka v njihovih žilah res slovenska kri in da so naši pozdravi domovini varni v njihovi pesmi in domačnosti.

Izredno množičen obisk na poslovilnem pikniku »Minoresom« na »Triglavski zemlji« pa je tudi dokazal, kako si Slovenci v Avstraliji žele takšnih gostovanj in kako pristrčno bi bil sprejet Slovenski oktet, če bi prihodnje leto ob svojem jubileju s pomočjo in sodelovanjem Slovenske izseljenske matice organiziral turnejo po Avstraliji.

Člani ansambla »Minores« iz Ljubljane s predstavniki društva »Triglav« v Sydneyu. Črtrti z leve je predsednik »Triglava« Jože Čuješ

Pismo

Misli vasonalke

Minilo je poletje in bolje, da vam ne pripovedujem, kako so moje misli vasonale pri vas.

Spet je obiskala smrt mojo družino. 29. julija je preminila moja sestra Frances Margolle v visoki starosti 93 let. Od številne družine — bilo nas je devet — sem ostala sama. Včasih, ko sem otožna, se sprašujem, čemu še živim. A dovolj o meni.

Vzrok mojega pisanja je v tem, da me je prosila nečakinja iz Wyominga, da naročim Rodno grudo za Mr. in Mrs. John Vehar iz Murray, država Utah kot darilo za njuno 60-letnico zakona. Ali ni to lepo darilo? Doma sta iz Poljanske doline kot večina naših rojakov iz Rock Springsa in Salt Lake Cityja.

Tončka Garden
Chicago, Ill., ZDA

Zlata poroka Angele in Ferdinanda Osojnika, ki sta jo v krogu številnih sorodnikov in znancev praznovala v Oplotnici

Zlata poroka na domačih tleh

V Oplotnici, pod našim zelenim Pohorjem, so imeli v nedeljo 17. avgusta svatbo »zlatega para«. Angela Osojnikova, rojena Potiskova, iz Koblja pri Oplotnici, je prišla z možem Ferdinandom iz Holandije, kjer živita, domov praznovati njun zlati zakonski jubilej. Pred petimi desetletji sta se poročila v Kerkradah v Holandiji, kjer živita še danes. Slovesna zlata poroka Osojnikovega para je bila v Skomarju, zatem pa so imeli veselo ohcet, na kateri so se od blizu in daleč zbrali sorodniki in prijatelji zlatega para v znani oplotniški gostilni pri Poznetu. Tudi uredništvo Rodne grude je prejelo prijazno vabilo na to slavlje od najstarejše Osojnikove hčerke Enny, poročene Rustenberg iz Oudenboscha. Prav radi bi bili prišli, a je žal vabilo prispelo prepozno. Zato smo naprosili brata zlatoporočenke, našega dolgoletnega naročnika in prijate-

Franc Potisk, 84-letni povratnik iz Holandije, s svojim mladim prijateljem iz Oplotnice

lja Franca Potiska, ki se je že pred dolgimi leti vrnil v Oplotnico, za nekaj podrobnosti o tem zanimivem dogodku. Rad nam je ustregel in poslal tudi skupinsko sliko udeležencev veselega »zlatega« svatovanja pa še svojo, kjer je slikan s prijateljem. Lepo se mu za vse zahvaljujemo.

Osojnikovi so se priselili iz Nemčije v Holandijo med prvo svetovno vojno leta 1916. Starejši sin Ferdinand si je moral že zelo mlad služiti kruh v rudniku. Franc Potisk je že sedemnajstleten odšel iz Koblja pri Oplotnici za kruhom v svet. Najprej je delal v Leobnu, zatem v Hamburgu, po prvi svetovni vojni pa se je izselil v Holandijo. Ko je leta 1923 prišel domov na dopust, je od vse družine našel edino še sestro Angelo. Oče in mati sta medtem umrla, bratov ni bilo več doma. Pa je dekle pregovoril in odšlo je z njim v Holandijo, kjer se je kar hitro vživelo in že naslednje leto poročilo s Ferdinandom Osojnikom. Leto zatem sta dobila hčerko Enny, ki je v naslednjih letih dobila še dve sestrici in bratca. Vsi Osojnikovi otroci imajo danes že svoje družine in Osojnikova sta tudi že večkratna dedek in babica. Lepo se med seboj razumejo in se redno obiskujejo. Pri družini hčerke, poročene Rustenburg, v Oudenboschu ostaneta starša včasih tudi po več mesecev.

Tudi mi čestitamo zlatemu paru Angeli in Ferdinandu Osojnik z željo, da bi zdrava in srečna preživela še veliko skupnih let. Obenem prisrčno voščimo tudi Francu Potisku iz Oplotnice, ki je leto manj kot šest desetletij pregaral na tujih tleh in zdaj že vrsto let živi v domačem kraju. V petek 27. septembra je praznoval svoj 84. rojstni dan. Iz srca želimo, da bi se mu zdravje čimprej okrepilo in bi zadovoljen med nami praznoval še veliko rojstnih dni.

sl.

»Sem sam ostal...«

Rodna gruda, Koledar in Prosveta je še edina družba, ki jo imam v svojih jesenskih letih. Včasih nas je bilo veliko skupaj v slovenskih naselbinah, zdaj pa se je čas obrnil drugače in včasih se počutim kot Ljubljanci, ki pojo na plošči »sem sam ostal...« Že petkrat sem obiskal rojstni dom in bom še šel, če mi bo zdravje dopuščalo. Rojen sem bil v Telčah nad Škocjanom na Dolenjskem. Zelo me veseli, da jugoslovansko gospodarstvo napreduje, da v bodočnosti mladini ne bo več treba po svetu, kot smo morali mi. Veselje in zdravje želim vsem Slovencem po celem svetu.

Josef Šinkovec
Bridgeville, Pa., ZDA

Naš rod je krepkih korenin

Mavčeva iz Elly v Minnesoti prideta vsake tri leta pogledat kraje, od koder so bili doma starši. Onadva sta že v Ameriki rojena, ampak cela Slovenca. Dve hčerki imata. Obe sta že poročeni. Ena ima tri druga pa štiri sinove. Pa recite, da ni naš rod res krepkih korenin. Ena od hčerk ju je letos spremljala in se tako prvokrat srečala z našo majhno a mikavno Slovenijo.

Mavčevi iz Elyja, Minn., ob obisku na uredništvu Rodne grude

Josephov oče je bil Ižanec, iz Matene je bil doma, mati pa iz Pijave gorice pri Škofljici. Oče Mavčeve Rozi je bil pa iz Starega trga. Ženko, ki je postala Rozina mama, si je pa pripeljal iz Nove Lipe pri Črnomlju. Sami lepi, zanimivi kraji, kajne? Saj potem ni čudno, da Mavčeva tako rada prihajata na obisk. Tudi hčerka je obljubila, da pride spet, pa njena sestra in njuni družini, če se bo le dalo urediti glede dopustov. Tudi »šoferja« imajo, ki je obenem zelo razgledan vođa, ki veliko ve povedati o naših krajih. To je njihov sorodnik Ljubljčan Stane Bratina, ki si je letos tako uredil dopust, da je lahko Mavčeve s svojim avtom popeljal sem in tja po Sloveniji pa tudi ven po drugih jugoslovanskih krajih. Mavčeva hčerka, ki ju je letos spremljala, je zalo dekle in prav težko verjameš, da je že mamica treh fantičev. Po poklicu je medicinska sestra. Dela v veliki bolnišnici za živčne in duševne bolezni v mestu Hastingsu. Zelo jo je zanimalo, kako so podobne bolnišnice urejene pri nas, zato so obiskali našo osrednjo kliniko za živčne in duševne bolezni v Polju pri Ljubljani.

Prijazna višja sestra ji je tam v pogovoru veliko razložila in jo povedla po oddelkih, da si je vse še sama ogledala. Bila je zelo navdušena. Povedala nam je, da skoraj ni mogla verjeti, kako dobro in res sodobno imajo pri nas vse urejeno. Njihova bolnišnica v Hastingsu je velika in sodobna, ampak precej zaostaja za našo kliniko v Polju pri Ljubljani.

IS.

Mary Skerlong (v sredini) ob enem izmed zadnjih obiskov v domovini

Ob 25-letnici slovenske radijske ure v Pittsburghu

Vsako nedeljo opoldne se oglasi Mary

Njen glas je prijetno zvoneč in tako domač! A takšna je tudi Mary. Ko skozi eter zazveni njen glas, mu vneto prisluhne blizu dvajset tisoč Slovencev in prebivalcev drugih narodnosti iz Pennsylvanije, velikega dela Ohia in West Virginije. Mary sporoča novice, napoveduje prireditve pri slovenskih društvih, čestitke k rojstnim dnevom, vmes pa se v oddaji prepletajo slovenske melodije in pesmi.

Že petindvajset let oddaja radijska postaja WLOA v Pittsburghu, Pa., vsak teden slovensko radijsko uro, katero že enajsto leto vodi naša simpatična rojakinja Mary Skerlongova. Mary pa je vsestransko delavna: pridno je sodelovala pri društvih in nekaj let je vodila v Pittsburghu tudi slovensko šolo, kjer ji je pomagala tudi naša prizadevna zastopnica Anna Klunova. Mary je tudi z vsem srcem navezana na glasbo. S svojim zdaj že pokojnim možem Louisom je trideset let prepevala pri pittsburghskem slovenskem pevskem zboru »France Prešeren«.

Mary Skerlongova je ena najbolj znanih in popularnih slovenskih žena v velikem Pittsburghu, zato tudi ni čudno, da je znana in priljubljena tudi kot voditeljica skupin slovenskih rojakov, ki gredo na obisk v domovino. Ker je izkušena, pogumna in razgledana, se zelo radi pridružijo njeni skupini posebej starejši ljudje in takšni, ki prvičkrat potujejo k domačim čez »veliko lužo«.

Tako je Mary Skerlongova tudi letos pripeljala v prvih septembrskih dneh k nam na tritedenski oddih veliko skupino slovenskih izletnikov. Kar dosti je

imela opraviti tako, da se je le dvakrat, ob prihodu in pred odhodom, bežno oglasila pri nas na Matici.

Mary je tiste sorte dekle, ki o sebi nič kaj rada dosti ne govori. Rojena je bila v Ameriki, v Pennsylvaniji. Oče in mati sta bila Dolenjca. Ko je imela devet let, se je s starši vrnila v njihov rojstni kraj — Regrč vas pri Novem mestu, o kateri pravi, da je »bogu, ko je delal ta svet, padla izpod pazduhe«. V Šmihelu pri Novem mestu je zatem pri nunah obiskovala ljudsko in meščansko šolo, nato pa v Novem mestu dveletno trgovsko šolo. Akademskega slikarja Božidarja Jakca je poznala kot kratkohačnika, pa še tega in onega, ki je danes veljaven mož.

Leta 1925 se je vrnila v Ameriko, kjer se je še isto leto omožila z Louisom Skerlongom iz Škal pri Šoštanju. Louis je bil izvrsten pevec in harmonikar. In tako sta tri desetletja pela pri pittsburghskem pevskem zboru »France Prešeren«, enem najbolj aktivnih slovenskih pevskih zborov, ki je redno prirejal samostojne koncerte, spevigrice in druge prireditve. No, in potem si je pred enajstimi leti oprtala na ramena še slovensko radijsko oddajo. Slovenski radijski program na postaji WLOA v Roseridge Ave. v Pittsburghu praznuje letos že svoj srebrni jubilej, 25-letnico delovanja. Prva napovedovalca sta bila Anton Rednak in Bob Jerge. Po Rednakovi smrti je slovensko oddajo kot napovedovalka štiri leta vodila rojakinja Mary Prašnikarjeva, za njo pa jo je prevzela Mary Skerlongova. Angleško sekcijo oddaje pa že dvajset let vodi rojak Joe Beltz. Koliko slovenskih tekstov, pesmi in melodij je v tem času s te oddaje skozi eter obiskalo naše slovenske domove in jim prineslo veselja in domačih pozdravov!

Ko je pred nekaj leti Mary izgubila svojega življenjskega tovariša Louisa, ji je bilo bridko. Morda bi jo zlomilo, da je ni od vsepovsod klicalo delo, dolžnosti, da ni trkala na njeno srce ljubezen njenih dveh sinov in njenih družin. Dva sinova ima. Eden je glasbenik — prvi violinist pri simfoničnem orkestru v Seattlu, drugi pa vodi v Clevelandu v neki veletrgovini oddelek za muzikalije. Oba imata svoji družini in Mary ima že sedem vnukov. Žal, pa žive sinovi z družinami precej daleč. Le enkrat mesečno se obiščejo. »Pa je takrat bolj veselo in lepo,« pravi Mary. V Ljubljani je Mary izbrala cel kup plošč lepih slovenskih pesmi in glasbe. To bo spet prijetno poslušati pittsburghsko slovensko radijsko uro!

Ina Slokan

Naši družinski jubileji

V septembru smo pri nas praznovali dva družinska jubileja, ki sta nas navdala z veseljem in ponosom. V nedeljo, dne 8. septembra, sta slavila moja druga hčerka Mili in njen mož Rudi Pucel srebrno poroko. Njuna sinova Krist in Filip sta pred leti že obiskala domovino svojih starih staršev in imata nanjo lepe spomine. Mlajši sin Filip je bil na obisku z nama (dedkom in babico), z njim je bil tudi sošolec, po rodu Irec, kateremu je bilo tudi vseč v Sloveniji. Filip je kasneje še enkrat prišel v Evropo, in sicer v Francijo, kjer se je v Grenoblu šolal. Njegov starejši brat Krist pa je prišel na obisk k sorodnikom pred dvema letoma, preden se je poročil. Pri Puclovih imajo štiri fante, ki še študirajo.

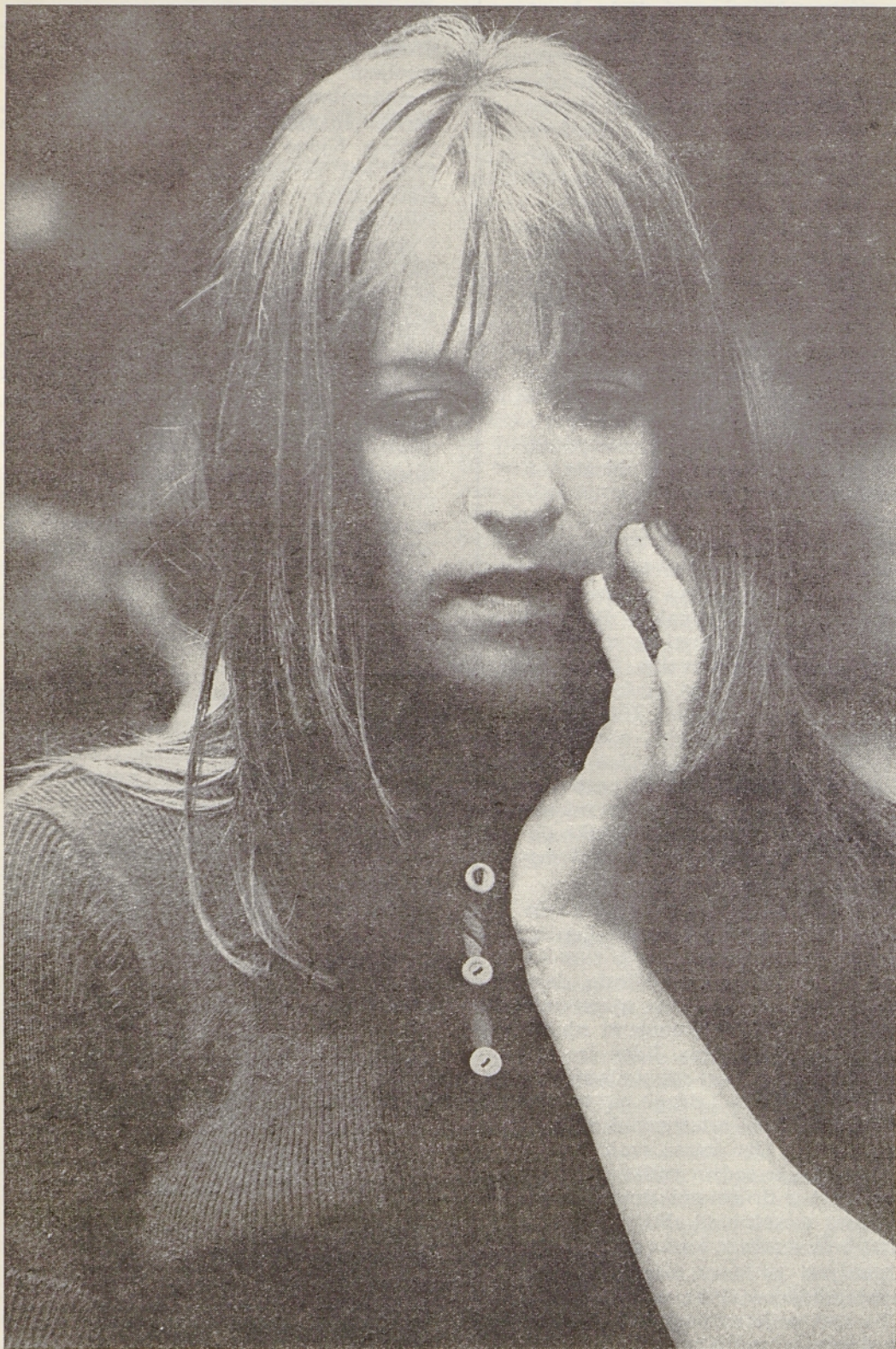
Naslednjo nedeljo, 15. septembra, smo pri nas spet praznovali. Starši soproga moje starejše hčerke Olge, Barbara in Jože Ancel, sta praznovala 60-letnico poroke. Mati mojega zeta je doma iz Bušinje vasi, mož Joe pa iz Suhorja. Oba sta prišla v Ameriko, ko sta imela 16 let. Imela sta tri sinove. Edi Ancel je glavni odbornik pri KSKJ, Tone je bil med vojno ujetnik v Münchnu, kjer so ga mučili in je veliko pretrpel. Mlajši sin Ralfi, ki je umrl pred tremi meseci, se je boril na Koreji in bil tam proglašen za mrtvega. Javljeno je bilo, da so ga tam pokopali. A čez šest mesecev se je vrnil domov živ in zdrav in še zdaj ne vedo, kdo je zares pokopan v tistem grobu.

Edi in Olga Ancel imata štiri hčerke in dva sinova. V letošnjem avgustu sta dva otroka obiskala Nemčijo in Slovenijo. V Nemčiji sta obiskala sestro Vero Ancel, katere mož služi v ameriški armadi v zračnem oddelku. Zatem sta obiskala naše sorodnike v Sloveniji. Po povratku sta imela veliko povedati o lepotah slovenske dežele, ki jo bosta ponovno obiskala. Je še ena hčerka Jonita Ruth, ki tudi upa, da kmalu ponovno obišče staro domovino, ki jo je prvičkrat obiskala v letu 1953. Tako sem napisala precej domačih novic. Naj še omenim, da sta hčerki Mili in Olga zelo delavni pri Slovenski ženski zvezi v Jolietu, kjer je Olga Ancel tajnica.

Josephine Erjavec, Joliet, ZDA

Oh, ta današnja mladina

Otroci! Imamo otroke ali jih nimamo, smo si odrasli prisvojili nekatere pravice. Predvsem pa smo si prisvojili pravico, da presojujemo mlade, vrednotimo njih dejanja, misli in ravnanja. Res je, določeno pravico do vrednotenja mladih nam omogočajo izkušnje; več časa smo na tem svetu! Imeti pravico in jo znati pravilno uporabiti pa sta dve zahtevi, ki ju moramo spraviti v sklad, če želimo resnično biti objektivni pri presojanju drugih ljudi, posebno pa mladih. Marsikdo izmed nas vrednoti, presoja mlade in oblikuje njih podobo po svojih merilih, ki pa večkrat niso točna. Verjetno niti ne bi bilo tako hudo, če bi ta merila veljala le za posameznika. Mi pa jih tako radi posplošimo in skoraj kategorično trdimo:

»Oh, ta današnja mladina! Ne, ne razlagajte mi, saj dobro vem, kakšna je! Same neumnosti ji rojijo po glavi. Te neumnosti pa vemo kaj so: beat glasba, seks, mamila. Za delo bi morali prijeti in ne toliko pohajkovati!!!

To so navadne misli, ki jih, mi, odrasli izmenjujemo, ko se pogovarjamo o mladih. Navadno jih sklenemo z drugo mislijo, ki jo imamo tako radi: »Ja, dragi moj, v naših časih pa smo bili povsem drugačni. Trdo smo delali, neumnosti nam še na misel niso prišle, kaj šele, da bi jih počenjali!«

Morda včasih tako upravičeno govorimo. Upravičeno — zaradi nekaterih mladih ali posameznih izjemnih skupin mladih, ki ne kažejo pozitivnih in družbeno zaželenih oblik vedenja. Toda, razmišljati velja realno. Ali takšne trditve res veljajo za vse fante in dekleta, stare 16, 17, 18 in več let?

Pri vseh presojah moramo upoštevati sebe, svoj delež, posebno pa, če mi odrasli presojujemo mlade. Znati si moramo pogledati v obraz, si povedati resnico. Nekateri izmed nas tega »soočanja« s seboj, z odgovornostjo ali deležem »krivde« ne prenesejo. Odtujeno razglabljajo o mladih in pozabljajo, da smo prav mi, odrasli, oblikovalci mladega človeka, oblikovalci tudi tistega mladostnika ali mladostnice, ki nagiba k lagodnostnemu življenju. Zanimarimo dejstvo, da je življenje resnično labirint, izredno zapleten za mladega človeka, v katerem se le-ta izgublja brez določenega cilja, vrednot. V svoji kritični naravnosti pa pozabljamo ponuditi roko starejšega, bolj izkušenega, toda nevsiljivega voditelja.

Kaj navadno storimo?

V svoji preveliki starševski ljubezni do otroka prevzemamo navadno namesto nevsiljivega vodenja čedalje več obveznosti, ki bi jih sicer lahko naložili našim otrokom. Tako jih nehote učimo, da poseben trud na poti do določenega cilja v življenju ni potreben. Bom že jaz, rečemo navadno in trditev navadno podkrepimo z dejstvi: »Ne, svojemu otroku pa ne dovolim, da bi bil prikrajšan za to, za kar

sem bil ali bila jaz v otroštvu. Naj ima, kar si želi».

Tako skozi pretirano skrb, da bi našim otrokom bilo boljše kot nam, vzgajamo otroka k večji pasivnosti. Kot povračilo za našo skrb od otroka najpogosteje zahtevamo le to, da se dobro uči, da je hvaležen za tisto, kar mu dajemo. Prav je, da svojim otrokom skušamo ustvariti boljše življenjske pogoje. Toda, tako kot povsod, se pretiravanje in nenehno »serviranje« maščuje pozneje. Naenkrat, predvsem je to v obdobju otrokovega dozorevanja v odraslo osebo, smo z našim mladostnikom nezadovoljni, začudeni, kako to, da ne kaže nobene iniciative in želje za delo. Ugotavljamo, da zelo rad pohajkuje brez cilja z vrstniki, šola ga ne zanima, včasih kaže celo različne oblike neprilagojenega vedenja, zaide med tiste, ki se vdajajo drogam itd. Ugotavljamo, da so velike težave s tem našim mladostnikom ali mladostnico. Jezimo se, nezadovoljni smo, obsojamo jih in začudeni se sprašujemo: »Kako to, da je naš takšen, saj sva se oba z ženo tako trudila. Ne, nimava besed, da bi vse povedala o tej današnji mladini. Nehvaležna, pokvarjena...!«

Splošen napredek staršem in poklicnim vzgojiteljem omogoča, da otroku resnično dajejo veliko več, kot so bili deležni sami. Hkrati pa ta napredek nalaga staršem in vzgojiteljem še večje in bolj zapletene naloge, ki jih je treba opraviti, če hočemo resnično vzgojiti in oblikovati harmonično osebnost našega otroka. Številne impulze, ki prihajajo z vseh življenjskih področij, naš otrok navadno sprejema sam, brez naše (nujno potrebne) raz-

lage, ki pripomore k pravilnemu vrednotenju različnih življenjskih pojavov. Nevsiljivo spremljanje otroka skozi vsa njegova razvojna obdobja in krize, sprejemanje otroka kot osebnosti, ki ima svoje značilnosti, potrebe, težnje in zadovoljstva, so osnove, na katerih lahko gradimo vzajemno zaupanje. Zaupanje med starši in otroki pa je temelj, na katerem lahko gradimo iskrene in resnične človeške odnose z našim mladostnikom. Starši, ki se teh osnovnih zahtev pravilne vzgoje otroka zavedajo, so lahko tisti, ki bodo spoznali svoje otroke in jim znali ob pravem trenutku ponuditi prijateljsko roko, oporo, ki jo bo mlad človek tudi z zadovoljstvom sprejel. Ena od osnovnih pomoči, ki jo lahko nudimo našemu otroku, je tudi navajanje na določene obveznosti znotraj same družine, v ožjem in širšem okolju. Seveda morajo biti zahteve v skladu z njegovo razvojno ravni in sposobnostmi. Tako ga bomo tudi naučili osnovnega ritma, ki je vsakemu človeku nujno potreben, ritma izmenjave dela in počitka. Le tako se namreč od majhnih nog naprej učimo tistega zadovoljstva ob ustvarjalnosti v vsakdanjih opravilih, ki nam pestri življenje od rojstva do smrti.

Brez ljubezni do otrok jih ne moremo ustrezno vzgajati. Toda s preveliko ljubeznijo in pretiranim zadovoljevanjem le materialnih potreb in pogojev pa pozabljamo na tiste vrednote, ki jih posameznik nujno potrebuje, če naj resnično postane človek, nosilec in oblikovalec še bolj poglobljene človečnosti, kot jo lahko srečamo danes. Takšnega človeka pa ustvarjamo mi odrasli ljudje.

November je mesec spominov, saj je prvi novembrski dan dan mrtvih. Ta dan izkoplje toliko spominov iz naših src in jih razprostre pred nami. Veliko jih je, ki kot venec prepletajo naše misli. Tako resnični so, da se nam včasih zazdi, da čutimo njihov topli dih in spet slišimo zven dragega glasu.

Pa so le lučke, ki smo jih ob dnevu mrtvih toliko, toliko prižgali na grobovih. Pa je le veter, v katerem trepetajo sveže cvetje in so le naše misli, ki tako

krčevito iščejo poti v preteklost. Lučke na grobovih bodo dogorele in cvetje bo zvenelo. Vi, naši predragi, pa boste ostali z nami. Tiho se boste spet umaknili nazaj v naša srca, mi pa vas bomo rahlo prekrili s tenčico spominov. Tako nas boste spremljali na vseh veseljih in žalostnih poteh skozi to naše življenje.

Na sliki: partizansko pokopališče na Vojšičici, kjer je pokopanih 305 borcev, padlih v aprilu 1945. Foto: Ančka Tomšič

Kosilo po domače

Svinjska juha z močnikom

Porova prikuha

Solata

Bučin zavitek

Svinjska juha z močnikom

Pol kilograma sveže svinjine (hrbet ali rebra) pristavimo z jušno zelenjavo kakor govejo juho (nekaj zelene, peteršilj, korenček, pol drobne čebule, lovorjev list, košček pora) in solimo. Vre naj počasi. Nazadnje juho odišavimo še z vejico rožmarina ali lističem žajblja. Ko je meso kuhano, ga vzamemo iz juhe, vanjo pa zakuhamo močnik, ki smo ga naredile iz jajca in primerne količine ostre moke. Meso damo na mizo posebej s kislim hrenom.

Porova prikuha

Štiri srednjevelike pore narežemo na za prst debela kolesca. Pet dkg prekajene slanine narežemo na majhne kocke, jih prepražimo, zatem pa na njih dušimo narezan por. Posebej skuhamo kilogram krompirja, kuhanega olupimo in zrežemo na rezine. Polovico krompirja naložimo v pomaščeno kozico, nanj stresemo dušen por, ki ga pokrijemo z ostalo polovico krompirjevih rezin. Pripravimo polivko: v 1 deciliter mleka ali kisle smetane vtepeemo 2 jajci in malo osolimo. Polivko zlijemo čez por s krompirjem in jed dobro zapečemo v pečici. Ko lepo zarumeni, jo posipamo z nastrganim parmezanom ali drugim trdim sirom.

Bučin zavitek

To je sladica, ki je posebej priljubljena v Pomurju in hrvatskem Zagorju. Iz primerne količine moke, 1 jajca, mlačne vode in žlice olja zamesimo mehko testo, ki naj zatem pokrito s prtičem dobro uro počiva. Za nadev vzamemo srednje veliko bučo, ki jo olupimo, odstranimo peške in narežemo ali nastrgamo. Malo solimo in odcedimo. Posebej penasto vmešamo tri rumenjake, 8 dkg sladkorja, dodamo vrečico vanilijevega sladkorja in dva decilitra kisle smetane. Premešamo in zlijemo na nastrgane buče. Nazadnje v nadev zamešamo še trd sneg 3 beljakov. Testo nato na tanko razvaljamo in razvlečemo, poškopimo s stopljenim maslom ali oljem, nadevamo z nadevom, zvijemo in pečemo v namaščenem pekaču v srednje topli pečici.

V cerkvi Marije na Škrilinah pri Beramu v Istri so znamenite freske »Mrtvaški ples«, ki so letos proslavili njih 500-letnico. Naslikal jih je domači freskar Vincent iz Kastva. Podoben, le nekoliko mlajši motiv je tudi v hrastoveljski cerkvi. Foto: Ančka Tomšič

Ingoličeva »Domovina v srcu«

Osnovni motiv vseh treh knjig, ki so zajete v tej trilogiji, predstavljajo usode, življenje izseljencev, ljudi, ki so se podali v svet za »boljšim kosom kruha«. Vsi ti ljudje so ostali zavedni Slovenci, ohranili so svojo narodnostno samobitnost, se »domotožno« spominjali svojih domačih krajev, v srcu so ohranili svojo domovino, od koder je tudi skupni naslov vseh treh knjig. V tej zbirki so v ponatisu, vendar izpopolnjene, izšle tri Ingoličeve »izseljenske« knjige: romani »Kje ste, Lamutovi?«, »Nebo nad domačijo« in »Lastovka čez ocean«.

V romanu »Kje ste, Lamutovi?« je Anton Ingolič opisal usodo naših izseljencev, rudarjev v Franciji in pri tem postavil v ospredje usodo Luke Lamuta in njegovega sina Marka. V romanu »Nebo nad domačijo« prikazuje pisatelj usodo izseljenske družine po vrnitvi v domovino. V knjigi so nakazana nasprotja med starši in otroki, ki so bili vzgojeni v tujem duhu, in trdo življenje v starem kraju takoj po vojni. Usodo naših Američanov je Ingolič upodobil v tretjem romanu »Lastovka čez ocean«, ki je po svojih zasnovah pravzaprav študija o zgodovini slovenskega izseljevanja v Ameriko, roman pa vendarle ohranja vse prvine te pisateljske zvrsti in s svojo skoraj film-

sko napetostjo pritegne vsakega bralca. Zgodba se dogaja na ladji, ki pelje v domovino skupino naših izseljencev.

Vse tri knjige so enotno in izredno estetsko opremljene in jih lahko naročite tudi prek našega uredništva.

Slovenci, katerih imena in dela v ameriški zgodovini ne bodo mogla zbledeti

Dolga, dolga vrsta jih je, da skoraj ne moreš verjeti, da je to res. O njih na kratko pripoveduje znani slovenski univerzitetni profesor sociologije in antropologije, direktor Slovenskega inštituta v Ameriki dr. Edi Gobec v posebni izdaji »Poročil« (Newsletter) tega inštituta, ki je izšla letos maja ob praznovanju 50-letnice Slovenskega narodnega doma na St. Clairju v Clevelandu. Iz njegovega članka bomo zajeli le prgišče imen naših slovenskih mož, ki so se s svojimi sposobnostmi povzpeli v ZDA do najvidnejših mest na raznih področjih.

Med našimi učenjaki in znanstveniki na ameriških tleh je med drugimi vidno ime Johna Šeška-Nielsna, dekana metalurške fakultete na newyorški univerzi, ki je bil tudi izumitelj ter je vodil prvo skupino ameriških znanstvenikov, ki so pod okriljem ameriškega zunanjega ministrstva obiskali Sovjetsko zvezo. Naš

rojak dr. Jože Kofol je bil dvajset let dekan inženirskega oddelka za kemijo na največji ohijski univerzi v Columbusu, kjer je vzgojil vrsto mladih strokovnjakov za ameriško industrijo.

Mlad belokranjski izseljenec Maks Stupar iz Metlike je leta 1909 ustanovil v Ameriki eno prvih tovarn za letala »Stupar Aero Works« in kot strokovnjak in svetovalec kasneje pomagal pri gradnji in ureditvi številnih največjih in najbolj znanih ameriških tovarn letal. Letalski polkovnik Viljem Horvat, doma iz Slovenskih goric, je bil ustanovitelj in glavni urednik glasila Družbe za zgodovino ameriškega letalstva. Slovenski inženir Adrijan Kisovec je bil izumitelj »convertiplane-rotafix« letal. Ameriški znanstvenik slovenskega rodu Herman Potočnik-Noordung je napisal eno izmed prvih knjig o vesoljskih poletih.

Koliko slovenskih imen je tudi neizbrisno zapisanih na kulturnem področju. Še in še bi lahko pisali o njih, čeprav smo o posameznih v našem listu že spregovorili. Pa preskočimo še na čisto drugo področje — k športnikom. Tudi med temi je v Ameriki kar precej zelo vidnih slovenskih imen.

Dr. Gobec med drugimi navaja Edija Simmsa (Simončiča), ki je bil prvak v boksu, Marka Debevca, prvaka v metanju diska, Hubbyja Habjana, prvaka med poklicnimi igralci golfa za vso Ameriko, Jožeta Germa, prvaka v dviganju uteži, Ernija Modica-Madoocka, po vsej Ameriki znanega rokoborca, Johna Habata, ki je pred dvajsetimi leti prvi uvedel in razvil smučanje na vodi na jezeru Erie, naše znane avtomobilске dirkače Yenka, Adamiča, Martinčiča, dolga vrsta slovenskih imen je tudi med znanimi zmagovalci v kegljanju, ki je v ZDA zelo priljubljen ljudski šport. No, naj bo zaenkrat dovolj. Saj smo že v začetku povedali, da bomo v tem dopisu zajeli le prgišče imen, ki jih navaja dr. Gobec, iz bogatega gradiva knjige o dosežkih Slovencev v Ameriki in o njihovem doprinosu tej deželi, kamor so prišli sami ali njihovi očetje in dedi z željo, da si služijo vsakdanji kruh.

Dr. Gobec, ki je ustanovitelj in direktor Slovenskega inštituta v Ameriki (Slovenian Research Center of America), je ugleden kulturni delavec in publicist. Poleg številnih del v slovenščini je doslej napisal sedem angleških knjig in monografij. Američani so dali njegovemu delu priznanje tudi s tem, da so ga vpisali v narodni register vidnih Američanov, s častnim članstvom v raznih ustanovah itd. Prof. Gobec še vedno zbira podatke o znanih Slovencih po svetu in o njihovih dosežkih in prosi vse naše rojake, ki o tem kaj vedo, da mu pošiljajo gradivo, naslove in napotke o slovenskih uspehih na naslov: Slovenian Research Center of America, 29227 Eddy Rd, Willoughby Hills, Ohio 44092 USA.

Novoteksovi uspehi

Dolenjska metropola — Novo mesto, je bila ustanovljena pred nekaj več kot šeststo leti, saj je bila že 7. aprila 1365 na Dunaju podpisana njena ustanovna listina. Izdal jo je vojvoda Rudolf Habsburški, ki je hotel z ustanovitvijo nove mestne naselbine v osrednji Dolenjski gospodarsko in politično tesneje povezati novopridobljene dele slovenske zemlje. Samo mesto je nastalo na tleh, kjer je že dva tisoč let pred tem cvetela naselbina starih Ilirov.

Novo mesto se je skozi stoletja tudi teritorialno močno razširilo, tako da je postalo mimo gospodarskega še upravno-politično in kulturno središče Dolenjske. V zadnjih tridesetih letih pa doživlja Novo mesto nezadržan razvoj: nastajajo velika industrijska podjetja, rastejo novi mestni predeli, snujejo se nove — zlasti strokovne in kulturne ustanove, število prebivalstva pa nenehno raste.

Med številnimi tovarnami, kot so IMV, Krka, Pionir, Labod in druge, je tudi velikan — tekstilna tovarna NOVOTEKS. Tovarno je ustanovilo Ministrstvo za industrijo in rudarstvo 15. avgusta leta 1947. Takrat je bilo v njej zaposlenih 120 delavcev. Tri leta pozneje je bil sprejet zakon o samoupravljanju in tako so delavci 30. avgusta 1950 postali lastniki tovarne na levem bregu Krke v Bršlinu.

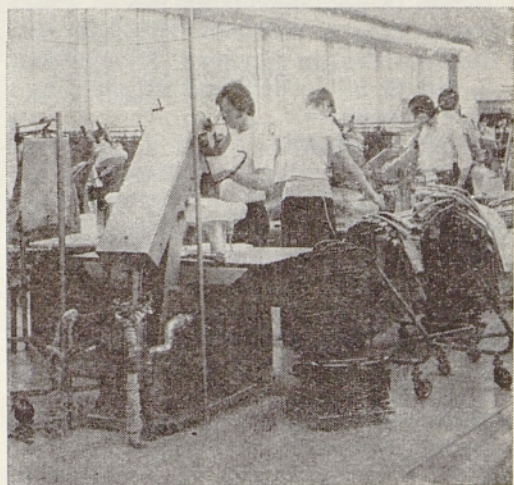
Sprva so v NOVOTEKSU proizvajali več vrst preje ter tkanin. Leta 1958 so pričeli proizvajati prejo iz česanih vlaken ter tkanine iz te preje. Zrastla je predilnica v Metliki, leta 1961 pa so pričeli delati v novi pripravi tkalnice. Dve

leti pozneje pa so začeli v NOVOTEKSU proizvajati sintetično vlakno Diolen, ki si je takrat pričel iz Nemčije utirati pot v svet. Pred štirimi leti so pričeli v NOVOTEKSU s konfekcijsko proizvodnjo hlač, delati pa so začeli tudi blaga iz pletenin, ki se ne mečkajo in so 100-odstotno pralne.

V vseh NOVOTEKSOVIH obratih — metliški Predilnici, konfekcijah na Vinici in v Trebinju ter v obratu Strešnik, kjer izdelujejo peščeno-cementne opeke za kritje streh, je bilo lani zaposlenih kar 2.300 delavcev, njihov povprečni osebni dohodek pa je bil 2.242 dinarjev.

NOVOTEKSOVI izdelki osvajajo mimo domačega trga še celo vrsto evropskih držav, Ameriko ter tretji svet. Proizvedena blaga odlikujejo predvsem kvaliteta in modni deseni, konfekcijske izdelke pa najsodobnejši kroji in dostopne cene. NOVOTEKSOVA konfekcija je prvi proizvajalec hlač v Jugoslaviji ter eden izmed vodilnih tudi v proizvodnji najrazličnejših blagov in pletenin. V zadnjem času so pričeli v konfekciji na Vinici še s proizvodnjo damskih kril, ki gredo vedno bolj v promet.

Tekstilna tovarna NOVOTEKS iz Novega mesta si je tako v dobrih 26 letih pridobila ugled enega najboljših jugoslovanskih volnarskih podjetij. S postopnim uvajanjem modernizacije in specializacije proizvodnje so novomeški tekstilci dosegli na področju izdelave česanih, volnenih in sintetičnih tkanin tako visoko produktivnost in kvaliteto, da se lahko primerjajo s sodobnimi tovarnami tudi zunaj naših meja.

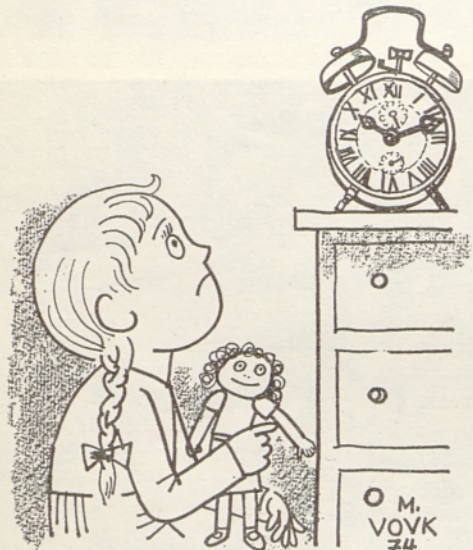

Evelina Umek

KOLIKO JE URA, KADAR MAMICE NI DOMA

Alenka ima štiri leta. Njen očka dela v tovarni in tudi mamica hodi v službo. Kadar mamice in očka ni doma, pazi nanjo soseda.

Zgodilo pa se je, da je soseda zbolela in Alenka je morala samevati. Mamica ji je zjutraj pripravila malico, ji naročila, naj bo pridna in naj ne odpira oken, zaklenila vrata in odšla. Tako čudno je bilo Alenki pri srcu, ko so se mamini koraki oddaljevali po stopnišču. Skočila je k oknu, že je mamica izginila za vogalom.

Alenka se je nekaj časa igrala, potem je postala lačna. Pojedla je malico in čas je mineval vse počasneje. Začela je pogledovati na uro.

Ura je glasno tiktakala. Tika-taka so razbijala drobna kladivca. Kazalci pa — kot bi bili prilepljeni, nikamor se niso premaknili.

Alenka je gledala uro in v prsih jo je stisnilo. Stekla je k vratom. Bila so zaklenjena. Spet je pogledala na uro. Ura je kar naprej gonila svoj tika-taka. Alenki se je zazdelo, da se ji posmehuje. Tika-taka ji je razbijalo v ušesih. Razjezila se je, zgrabila uro in jo zaprla v predal.

Ko se je mamica vrnila, je Alenka pozabila na uro. Mamica pa je začudeno pogledala, ko je našla uro v predalu pod pokrovmami.

France Bevk

Sinica

Tisto leto je bila pri nas zelo huda zima. Okoli hiše je ležal debel sneg, veter je zavijal in piskal, vse je škripalo od mraza. Niti nosu si nisem upal pomoliti skozi vrata, nikar da bi šel v šolo. Na vnanjih šipah oken so se naredile ledene rože. Na vseh, le na enem ne. Na tistem v kotu za mizo, ki je imelo eno vnanjih šip razbito. Skozi odprtino je pihal in žvižgal veter ter nanašal sneg. Da ni bilo tega okna, bi ne mogel videti, kaj se godi zunaj.

Nekoč, ko sem se naveličal tople peči, sem pokleknal na klop in se razgledal v svet. Kakšen pogled! Sam sneg, nič drugega kot sneg, a v snegu golo drevje. Dolge veje so trepetale, šklepetale, se upogibale in zvijale. Mislil sem si, kako bi bilo lepo tam zunaj na okovanih saneh. Šlo bi kot blisk, hitreje kot veter, ki se je podil po gričih in raznašal cele oblake snega.

Iznenada je nekaj rahlo udarilo ob notranjo šipo. Kaj? Pogledal sem in svojim očem nisem verjel.

»Ptica!« sem zakričal.

Res, skozi odprtino je bila z vetrom priletela neka ptica in vsa premrla obtičala v zavetju.

Odprl sem okno. Ptica se ni preplašila, ni se zbala, dala se je mirno prijati. Lahko bi jo bil odnesel kamor koli.

»Sinica je,« je dejala babica.

Ves majhen in neuk takrat sinice še nisem poznal razen po njenem »cicifuj«. Tu pa je bila vsa premrla, komaj da je dihala, nikar da bi pela. Poznal sem srako in vrano, vsaka druga ptica pa je bila zame samo ptica. Zavzet sem gledal živalco, ki mi je tičala med prsti. To je torej sinica? S kazalcem sem jo rahlo pobožal po glavici.

»Sinička!«

Hotel sem jo odnesti na peč.

»Ne na peč!« je dejala babica. »To si pameten! Na toplem bi takoj poginila. Pusti jo na oknu!«

Položil sem jo na okno. Vsa onemogla in premražena se je stiskala k šipi. Natrosili smo ji ajdovega zrnja.

Otroci, kar nas je bilo, pa okoli nje, glavica pri glavici. Žive ptice še nikoli nismo občudovali tako od blizu.

»Jej, jej!« smo ji prigovarjali.

Toda sinica se ni dotaknila zrnja.

»Noče jesti,« smo potožili. »Zakaj ne jé?«

»Boji se vas,« so nam rekli. »Pustite jo samo!«

Zlezli smo na peč.

Ptički se je polagoma ogrelo premrlo telesce. Prestopila se je in pobrala nekaj ajdovih zrn. Postala je živahnejša, nekam plaha

in začudena, tedaj bi se ne dala več prijati. Bolj in bolj nemirno je obračala glavo in se razgledovala po izbi. Zdelo se je, kakor da se sprašuje, kam je zašla.

Iznenada je srfotala z okna na mizo in od tam na polico nad vrati. S police pa naravnost v okno. Udarila je s kljunom ob šipo in kot omotična obstala.

»Izpustiti jo moramo, sicer se bo ubila,« je menila babica.

»Ali naj odprem okno?« sem vprašal.

»Odprl!«

Bilo mi je žal za sinico. Rad bi jo bil imel udomačeno v izbi, da bi skakljala iz kota v kot in zobala zrnje. A še bolj bi mi bilo žal, ako bi se res ubila, kakor je napovedovala babica.

Preden sem se utegnil potegniti s peči in stopiti k oknu, da ga odprem, se je že zgodilo...

Sinica je zopet zletela po izbi, napravila lok in se znova zaletela v okno. Udarila je s tako silo, da je zazvenela šipa. Padla je kot mrtva, a se je znova pobrala. Težko je sopla in povešala glavo. Zlomila si je bila kljun, od katerega je kanila drobna kaplja krvi.

»Jo!« sem se zavzel.

»Saj sem rekla,« je dejala babica.

Ded je vstal s čevljarskega stolca. Stopil je k oknu in vzel sinico v pest. Ni se brnila, ni poskušala več vzleteti, ni imela moči.

»Da se ne bo mučila,« je dejal in stopil skozi vrata.

V izbi je bilo čisto tiho. Otroci smo se samo gledali in pridrževali diha v prsih.

»Sinica se nikoli ne privadi ljudem,« je spregovorila babica. »Ne samo enkrat sem to videla. Zunaj hoče biti, pa naj bo še tako slabo in hudo.«

In je bilo zopet vse tiho. Ded se je vrnil v izbo, sedel na svoj stolec, a tudi on ni nobene rekel. Četudi sem bil še majhne pameti, sem vedel, kaj se je zgodilo s sinico, ni bilo treba vpraševati. Ded jo je ubil, da ne bi trpela. Saj bi tako poginila.

Njenega zlomljenega kljuna nikoli nisem opazil. In ne njenega žalostnega pogleda. Tudi ne kapljice krvi, ki je kanila na okno... Ob spominu me je vselej drobno zbolelo srce...

Ponujala se ji je prostorna, topla izba in cel kup ajdovega zrnja. Prijetno bi ji bilo pri nas, a ona je hotela v sneg in veter, v mráz in v glad. Zunaj je bila svoboda. Ni hotela ostati med štirimi stenami, raje je poginila.

Ko sem bil majhen, so me učili ded in babica, oče in mati, šola in knjiga vsega, kar sem želel vedeti in znati... Sinica, o kateri sem vam pripovedoval, pa me je učila ljubezni do svobode.

Jože Šmit

U G A N K A

Tenkonoge deklice
iz lesene hišice,
same rdeče kapice,
toda vse porednice:
kar po glavi plešejo,
da se iskre krešejo.

(vžigalice)

BELOKRANJSKA OTROŠKA PESEM

Stari dede
sivo glede
na sívici kobilici,
na drenovi paličici.
Paličica pukne,
stari v grabu smukne.

Karel Destovnik-Kajuh

STARA ŽALOSTNA

Tiho, tiho lega mir,
tiho lega na zemljó,
tiho, tiho vsak večer
v vasi fantje zapojo.

To bilo je v davnih časih,
davnih, dobrih dneh...

Zdaj še lega tiho mir,
tiho lega vsak večer,
toda fantje ne pojo,
vsi odšli so na vojsko.

Kaj če drevi nad vasjo
še miru, miru ne bo?!

Oton Župančič

SKOZ TELEFON

Skoz telefon zakliče glas droban:

»Je tam gospod Župančič?« — Tukaj je. —

Še prašam drobni glasek, kaj mi če.

»Pa ste res pravi? Je vaš Ciciban?«
zaveseli iz tenkega se grla. —

Pa kaj bi, mala? — »Pesmico od vas.«

Oho, to pa ne gre kar na ukaz! —

»Ne veste: meni mama je umrla.«

Tako? ... Pa pridi, dušica uboga,

Pridi si ponjo ... In zdaj sem ves
reven,

presunjen, praznih rok stojim,

pohleven,
na srcu težka mi leži naloga.

Ti dušica, ki se za mamo jočeš
in v svoji bolečini ne bogljeni
si se z zaupanjem zatekla k meni,
ti morem dati, kar od mene hočeš?

Vélikim pevcem so nekdanje dni
zidala mesta se na strune zvok,
in danes moji pesmi dano ni
siroti eni vtolažiti jok...

Krožek mladih dopisnikov

Ti dnevi nam bodo ostali nepozabni

Rada bi se vam zahvalila za pomoč pri organizaciji letovanja naših otrok s Švedske. Ti dnevi nam bodo ostali nepozabni. Otroci se niso naužili samo sonca in vode, ampak so spoznali tudi lepoto našega jezika in naših krajev. Prilagam nekaj odlomkov iz dnevnikov, ki so jih pisali otroci na letovanju.

Jožica Repanšek,
učiteljica slov. dopolnilne šole
Göteborg

Po zajtrku smo se šli kopat. Na plažo so prišli tudi iz RTV Ljubljana in nas posneli za neko oddajo. Ker se tovarišica boji, da bi nas sonček opekel, smo po kosilu ostali v domu. Po malici pa smo šli v mesto in si ga ogledali, potem pa smo sedli na neki vrt in pisali domov.

Marinka Zobec

Danes sem piskala budnico 15 minut prekmalu, zato so bili fantje tako hudi, da so me hoteli nabiti. Pa me niso, ker je prišla tovarišica. Po zajtrku smo vadili v parku za proslavo 4. julija. Ob sedmih zvečer smo nastopili s pesmijo »Izidor ovčice pase« in zborni recitacijo »Domovina«. Imeli smo tremo, a vseeno je zelo dobro izpadlo. Tudi dosti drugih otrok je bilo in recitali smo na proslavi. Zatem je bil otroški ples. Plesali smo vsi do devetih.

Tanja Gruber

Spala sem zelo dobro kljub nogam, ki so me pekly. Ko smo se najedli, smo se šli kopat. Jaz in moja najboljša prijateljica sva skakali s pomola na noge v vodo, in to tako dolgo, da naju je neki fant porinil v vodo in sem si jaz porezala prst na nogi. Kri mi je dolgo tekla. Ko smo se pripravljali, da gremo h kosilu, si oblečem hlače. Ko pa sem sedla, se mi je pokvarila zadrga. Tisti dan mi je šlo vse narobe. Zato sem popoldne raje ostala v sobi.

Sonja Kacjan

Tukaj vam pošiljam še en list iz mojega dnevnika, ki sem ga pisala v Kopru. Lepo je bilo gledati iz letala, ko smo se peljali v Jugoslavijo in nazaj. Zdaj spet pridno hodimo v šolo in se učimo slovenščine. Lepa hvala vsem vam, ki ste nam pripravili tako lepe počitnice. Posebej hvala tudi naši tovarišici Repanškovi!

Tanja Gruber

Spomin na počitnice

Bil je sobotni večer, ko smo se odpeljali v domovino na počitnice. Jaz sem se zelo veselil kopanja. Ko smo prispeli v Slovenijo, smo šli takoj v Šmarjeto. Že prvi dan v domovini sem bil 3 do 4 ure v vodi, zvečer so me pa potem bolela ušesa. Bal sem se povedati, ker se potem ne bi smel več kopati. Drugi dan sem se spet veliko kopal, zvečer pa so me potem ušesa še bolj bolela, pa nisem še nič povedal. Zjutraj pa mi je začel teči gnoj iz ušesa. Mama me je odpeljala k znanemu zdravniku, ta pa me je napotil v bolnišnico. Tja sem moral potem hoditi vsak dan na zdravljenje, na kopanje nisem smel več. Ves dan sem v Šmarjeti polegal na ležalnikih. Ko mi je bilo malo bolje, smo šli v Zabreznik. V Zagorju sem pa najraje pri teti in stricu, kjer se lahko naskočem. Slovo od dragih v domovini je bilo težko. Najraje bi bil kar ostal.

Janez Kovač,
5. razred slov. dopolnilne šole
v Dagerlochu

Prvi dan v Sloveniji

Ko sem se prvič v letošnjih počitnicah v Sloveniji zbudila in pogledala skozi okno, sem bila žalostna, ker je deževalo. Vedela sem, da ta dan ne bo nič z gradnjo pri naši hiši in da se otroci ne bomo mogli kopati. Tudi ati, mamica in sestra Blanka so bili slabe volje. V kuhinji so nas čakali teta Anica, stric Ivan in njuna hčerka Karminca. Zajtrkovali smo. Potem smo igrali karte in druge igre. Naslednji dan pa je veselo sijalo sonce. Vsi smo šli na gradbišče pogledat, kako raste naša hiša. Bili smo zadovoljni. Potem smo se mi otroci vsak dan kopali v Savinji, ki teče čisto blizu. Hišo smo tudi prekrili. Tako je prišel čas, ko smo se morali posloviti od domačih in naših počitnic v domovini je bilo konec.

Sabina Cilenšek
učenka 6. razreda
slov. dopolnilne šole v Calwu

Naša muca Muši

Ko smo se vrnili v Nemčijo, nas je čakala naša muca Muši, ki je bila medtem pri naših sosedih, ki imajo muce zelo radi. Muši je zrastle in se veselila naše vrnitve. Je pa neroda, ker nam vedno kaj prevrne. Največkrat vazo z rožami. Čez tri dni smo dobili obisk. Mamica je spekla torto, ki jo je povrh obložila s smetano. Postavila je torto na mizo in odšla h gostom. Ko je ni bilo, je Muši skočila na mizo in si izdatno privoščila smetano s torte. Vsi smo bili v dnevi sobi. Čez čas se ati spomni: »Pazi na Muši, da si ne bo privoščila torte.« Vsi smo se smejali, le mamica ne. Hitro je stekla v kuhinjo, kjer je Muši vneto lizala torto. Mamica je spodila muco in nam žalostno pokazala torto. Seveda je nismo jedli. Pojesti jo je morala — Muši. K sreči je imela mama drugega peciva dovolj, da je bil popoldan vseeno lep.

Blanka Cilenšek,
učenka 6. razreda slov. dop. šole
v Calwu

Praznik Slovencev

V soboto, 14. septembra letos, je bilo v Stuttgartu na Killesbergu 3. evropsko slovensko srečanje. Slovenci so prišli iz Francije, Belgije, Švice in Nemčije. Vsako društvo je nastopilo s svojim programom. Tudi otroci smo zaplesali svoj ples. Najbolj mi je bilo všeč, ko je zaigral mladinski ansambel iz Münchna. Vsi otroci smo bili veseli, da so tudi nas posneli na televizijo. Pozno zvečer smo se še otroci igrali. Naši starši so bili dobre volje, zato smo plesali in peli do treh zjutraj.

Bojan Črnc,
7. razred slov. dopolnilne šole
Sindelfingen

V soboto 14. septembra smo bili v Stuttgartu na Killesbergu. Tam je bilo 3. evropsko srečanje Slovencev. Prišli so iz Merlebacha, Aumetza, Frankfurta, Essna in Münchna. Tudi otroci smo nastopali s folklornim plesom. Otroci iz Francije so prepevali domače pesmi, iz Münchna je nastopil otroški ansambel. Tudi tombola je bila. Kupil sem sedem srečk, a ničesar nisem zadel. Vseeno je bilo zelo lepo. Dvorana je bila okrašena z velikimi nagelnji. Moja mama je stregla, atek pa je bil pri tomboli.

Mihael Penz
7. razred slovenske dop. šole
Sindelfingen

Znamke s podobami

Umetniško udejstvovanje ima zelo široko lestvico oblik in vsebine. Umetnine kot zunanji izraz snovanja so lahko stvaritve umetnika z visoko stopnjo izobrazbe, utegnejo pa biti tudi delo preprostega človeka, ki umetniških šol morda ni niti videl. Tako je na mnogih področjih in tako je tudi v slikarstvu. Posebna vrsta slikarstva kot umetnost njegovih samorastniških pripadnikov je znana kot naivna umetnost. Tudi naši predstavniki tega slikarstva so si pridobili velik ugled tako doma kot v tujini. Spričo njihovega ugleda in svojevrstne privlačnosti njihovih umetnin so 9. septembra letos izšle štiri priložnostne poštne znamke z najlepšimi upodobitvami štirih naših najboljših slikarskih samoukov. Vse štiri znamke veljajo 15,80 din. Celih serij je 200.000, kar bo premalo glede na posebno privlačno tematiko.

Na prvi znamki za 80 par je prikazana podoba pod imenom »Otroški ples« slikarja Jana Knjazovica. Ta samouk je bil rojen leta 1925 v banatskem mestecu Kovačici. Po poklicu je kmetovalec. Prvič je začel slikati takoj po koncu druge svetovne vojne, najprej z vodenimi, pozneje pa z oljnatimi barvami. Prvič je raz-

stavljal leta 1952, sodeloval pa je tudi že na več mednarodnih razstavah. Na drugi znamki za 2 din je »Razpeti petelin« stvaritev najbolj znanega imena v našem naivnem slikarstvu — Ivana Generalića. Rodil se je leta 1914 v Hlebinah na Hrvaškem. Slikati je začel že kot pastirček. Srečanje s slikarjem Krstom Hegeđušićem v letu 1930 je precej vplivalo na njegovo slikarsko tehniko. Generalić živi in slika v Hlebinah. Krog kmetovalcev-slikarjev, ki so se zbrali okoli njega, se imenuje »Hlebinska šola«. Prvič se je predstavil javnosti že leta 1931 v okviru umetniške skupine Zemlja. Na tretji znamki za 5 din so »Perice« izpod čopiča najmlajšega od teh štirih slikarjev. Ivan Lacković se je rodil leta 1932 v Batinski na Hrvaškem. Delal je v gozdarstvu in vrtnarstvu, s slikanjem pa se je začel ukvarjati, ko je preslikoval svetniške podobe. Največkrat je uporabljal tuš in svinčnik. Od leta 1957 živi v Zagrebu, kjer dela na pošti. Deset let pozneje je prišel v stik s profesorjem Hegeđušićem in od tedaj veliko več slika, udeležuje pa se tudi številnih razstav. Na zadnji znamki za 8 din je delo Janka Brašića »Kolo«. Ta kmetovalec-slikar je bil rojen leta 1905 v srbski vasi Opanić, kjer živi še danes. Najprej se je naučil zidnega slikarstva in poslikal pravoslavno cerkev v svoji rodni vasi. Srečanje s književnikom Sinišem Paunovićem leta 1936 ga je tako ohrabilo, da je začel slikati vedno več. Prvo razstavo je priredil v domači šoli, udeležil pa se je tudi že mnogih razstav doma in v tujini. Znamke je tiskala švicarska tiskarna Courvoisier v štiribarvnem rastrskem globokem tisku in v polah po devet znamk. Velike so 35,96 × 51,46 mm, brez belega roba 32,50 × 48,50 mm. Zobce imajo grebenaste 11 3/4. Prva in zadnja sta podolgovati, ostali dve pa pokončni.

vaš kotiček

Preselil sem se

Opravičujem se vsem, ki so jim bila vrnjena pisma na oglas B. B. Ingolstadt, objavljen v št. 7—8 Rodne grude. Med tem časom sem se namreč preselil. Vesel bi bil in iskreno želim, da pišete ponovno in naslovite na:

Persek F.
807 Ingolstadt 21, Stadtpostlagernd,
Deutschland

Če ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Filatelistična razstava v Kočevju

Filatelistično društvo Kočevje je ob 25-letnici svojega društva konec septembra v Likovnem salonu v Kočevju odprlo razstavo, na kateri je s svojimi bogatimi zbirkami sodelovalo 7 članov, 4 mladinci in 11 pionirjev. Razstava je v Kočevju vzbudila veliko zanimanje zlasti med šolsko mladino.

Gorjanci

AVTOPROMET, GOSTINSTVO IN TURIZEM
NOVO MESTO - STRAŽA

»OZD Avtopromet, gostinstvo in turizem »GORJANCI«
Novo mesto — Straža priporoča prevoz potnikov in blaga
ter gostinske storitve v Hotelu METROPOL in Gostišču
LOKA«

TITAN

tovarna kovinskih izdelkov in livarna
KAMNIK

Izdeluje:

- fitinge v širokem asortimentu v pocinkani in nepocinkani izvedbi
- ključavnice v širokem asortimentu, navadne in varnostne s cilindričnimi vložki, za stavbno in pohištveno mizarstvo
- ulitke iz temprane litine za avtomobilsko, elektro in strojno industrijo

Cenjenim potrošnikom priporočamo naše
kvalitetne izdelke

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka:
Glas v njegov spomin	FLP 04-035
2. Ansambel bratov Avsenik:
Za tvoj praznik
Srebrne smučine	04-031/1-2
3. Ansambel bratov Avsenik:
Zlati zvoki	04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka:
Glas harmonike	04-027
5. Ansambel Lojzeta Slaka:
Pod Gorjanci je otoček	04-020
6. Ansambel Miha Dovžana:
Dimnikar	04-023
7. Ansambel Jožeta Burnika:
Obletnica poroke	04-029
8. Ansambel Maksa Kumra:
Na Vrhe	04-024
9. Slovenski oktet:
S pesmijo okrog sveta	09-012
10. Stanka Kovačič:
Moj fant pa ljubi drugo	04-028

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE:

1. Ansambel Lojzeta Slaka:
Sto obljub, sto želja	FSP 4-030
4-029
2. Ansambel Štirje Kovači: Sosedovo dekle	5-081
3. Janko Ropret: Korakaj, korakaj	5-075
4. Majda Sepe: Vagabund	
5. Marjetka Falk:
Sama fanta našla si bom	5-073
6. Boter petelin	1-001
7. Mojca Pokrajculja	1-005
8. Erazem in potepuh	2-002
9. O junaškem kovaču	1-002
10. Marjana Deržaj: Najin večer	5-079

Prosveta

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS
V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

Rojaki v AMERIKI,
naročite svoj dnevnik!

Prosveta

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632
U S A

IMPORTS FROM SLOVENIA, YUGOSLAVIA
Uvoz iz Slovenije, Jugoslavija

TIVOLI ENTERPRISES, INC.

(ANDY IN JO TURKMAN)

6419 St. Clair Avenue Cleveland, Ohio 44103
Telefon: 431 5296

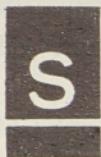
HANDCRAFT — BOOKS — TEAS — RECORDS —
SHEET MUSIC TRAVEL INFORMATION

Ročna dela — Knjige — Čaji — Plošče — Note
Informacije o potovanjih

Sprejemamo tudi naročila za SLOVENSKI IZSELJENSKI
KOLEDAR, ilustrirano revijo RODNO GRUDO in tečaj
za učenje slovenskega jezika na gramofonskih ploščah

ZAKAJ NE PO SLOVENSKO — SLOVENE BY DIRECT
METHOD

ZAVAROVALNICA

SAVA

Vam nudi zavarovalno zaščito po ugodnih cenah in ažurnem servisu

Zavarovalne panoge in vrste zavarovanj smo prilagodili željam in zahtevam delovnih ljudi.

Izberite si eno ali več naslednjih zavarovanj:

- zavarovanje objektov proti požaru in drugim elementarnim dogodkom za vso imovino;
- stanovanjske premičnine, gospodinske stroje in aparate ter denar in dragocenosti proti vlomu in ropu;
- živine proti nezgodam, poginu, bolezni, razen tuberkuloze in kužne malokrvnosti, za brezplačno zdravljenje itd;
- posevke in plodove proti toči;
- stroje, instalacije in naprave proti požaru, lomu itd.;
- transportno zavarovanje pri prevozu blaga proti požaru, prometnim nesrečam, tatvini, manipulativnega loma, lekaže itd.;
- motorna vozila, kasko zavarovanje (prometne nezgode) ali proti požaru, tatvini, nezgodam vseh vrst ter potnike, ki jih prevažate, proti nezgodam;
- zavarovanje splošne civilne odgovornosti do drugih oseb;
- prireditve proti padavinam;
- življenjsko zavarovanje za doživetje, naravno ali nezgodno smrt ali invalidnost;
- nezgodno zavarovanje, skupinsko ali posamično, za nezgode v službi ali izven nje, za posebne vrste športnega udejstvovanja in rekreacije, na avtobusih, žičnicah, smučiščih, v hotelih itd.

Za vsa zavarovanja in pojasnila smo vselej na voljo.

Prepričajte se in ne bo vam žal.

Se priporoča ZAVAROVALNICA SAVA

Spominski koledar november 1974

1. 11. 1813 je bil rojen veliki črnogorski pesnik Peter Petrović Njegoš. Umrl je leta 1851.
4. 11. 1944 so partizani osvobodili Zadar, ki je prej pripadal Italiji.
6. 11. 1957 je umrl v Kamniku Ivan Perčič, povratnik iz Francije, član odporniškega gibanja v Franciji.
6. 11. 1935 je bila v Clevelandu ustanovljena Slovenska glasbeno matica, ki je na svojem odru izvedla poleg koncertov tudi številna zahtevna operna dela.
6. 11. 1964 je v ZDA umrl rojak John M. Šteblaj, ki se je vidno uveljavljal v slovenski dramati-ki v Ameriki kot režiser in igralec. Rojen je bil 11. septembra 1893 na Igu pri Ljubljani.
11. 11. 1900 je bila v Ribnici rojena Albina Novakova, nekdanja dolgoletna glavna tajnica Slovenske ženske zveze v Chicagu, med vojno članica SANS, ki je po vojni pripeljala 13 velikih skupin rojakov iz ZDA na obisk v Slovenijo. Umrta je 6. aprila 1971.
13. 11. 1910 je bila v Clevelandu ustanovljena slovenska podpora organizacija Slovenska dobrodelna zveza.
16. 11. 1887 je umrl slovenski pisatelj Fran Levstik.
21. 11. 1935 je bil v Clevelandu ustanovljen moški pevski zbor Slovan.
28. 11. 1942 je bilo v Bihaću prvo zasedanje antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ).
29. 11. 1943 je bilo v Jajcu zgodovinsko drugo zasedanje AVNOJ. Dan ustanovitve nove Jugoslavije.
29. 11. 1928 je bila v Clevelandu uprizorjena prva slovenska opera, napisana in uglasbena na ameriških tleh, »Turjaška Rozamunda«. Libreto za opero je po Prešernovi pesnitvi napisala Mary Ivanush, uglasbil pa je opero njen soprog, skladatelj in dirigent John Ivanush.
30. 11. praznujejo v Združenih državah Amerike Zahvalni dan (Thanksgiving Day).
30. 11. 1900 je bila rojena v Dolgi poljani v Vipavski dolini slovensko-ameriška kulturna delavka Ana Praček-Krašna, zadnja urednica Glasa naroda, časopisa slovenskih delavcev v Ameriki.

Modni kotiček

Zvečer — črno

Črna barva je že vrsto let vodilna barva večerne mode, zato bomo za izrazito eleganten in večeren plašč izbrale črn žamet. Elegantno linijo poudarjajo še podložena ramena in ozek život, spet s širšim pasom. Od pasu navzdol se plašč zvonasto širi, enako kot rokavi. Plašč se zapenja z okrasnim gum-bom na prsni in pasu. Letošnja moda pa poleg elegancije poudarja tudi nežnost in tako bomo okrasile večerne obleke s primernimi čipkami. Sedlo in metulj rokavi večerne obleke so ukrojeni iz enega kosa čipke. Život je krojen ravno in spet s pasom. Krilo je ravno, poljubne dolžine od podkolena do gležnjeve. Spretne roke bodo čipke izdelale same, tako bo obleka še bolj zanimiva. Obleka bo lepo padala, če jo bomo ukrojile iz težke svile.

Svilen jersey je tudi letos moden material. Mehkemu, padajočemu materialu bo pristajal mehak in udoben kroj. Obleka ima naramnice in je brez rokavov. Ramena so gola. Izrez je okrašen s čipkastim trakom, ki je v barvi obleke. Život je krojen ravno. Mehko padajoče krilo, ki je zvonasto krojeno, ima na bokih našit širok volan, ki se proti koncu prav tako zvonasto širi in daje vtis dvojnega krila.

Tudi bralke Rodne grude boste najbrž preživele prenekateri zimski večer v veselem razpoloženju med svojimi prijatelji in znanci, na družabnih prireditvah ali svečanostih. Dobro se boste počutile le, če vam bo vaša garderoba pristajala in bo priložnosti primerna. Ob tem boste morda pogledale po stari obleki, za katero nikakor ne bi mogle več trditi, da ustreza tem zahtevam. Ste že razmišljale o tem, da bi jo poskusile z majhnimi spremembami, izrezi in modnimi dodatki narediti moderne in privlačne kar same? **Beba H.**

Dolenjka

Pošiljam denar za obnovo naročnine za Rodno grudo in za Slovenski koledar. Brala sem, da dobim poleg knjige tudi stenski koledar. Zelo težko ga pričakujem. Zelo sem vesela, ko mi poštar prinese revijo. Zelo me razveseli, ko berem pisma mnogih naročnikov iz raznih krajev sveta. Še najbolj pa sem vesela, kadar berem kake novice z Dolenjske, iz Trebnega ali Šentlovrenca. Minilo je že 60 let, odkar sem odšla od tam in med tem časom se je veliko spremenilo. Moj sin Leo Robas je bil tam lani in mi je tudi naročil revijo Rodna gruda za spomin. Zdaj bi ne bila rada več brez nje.

Mary Robas
Indianapolis, Indiana, ZDA

Naš drugi rod v Kanadi — Kasteličevi otroci iz Willoudale, Ont.

Pa še ena za smeh

Mihec: »Ugani Jožek, kaj je to! Ima oči pa nič ne vidi, ima ušesa pa nič ne sliši, štiri noge ima pa ne more hoditi, in vendar skoči tako visoko kot najvišji nebotičnik!«
Jožek dolgo premišljuje, potem pa reče: »Ne vem, kaj bi to bilo. Ti povej!«
Mihec: »To je lesen konjiček!«
Jožek: »Kako? Saj si rekel, da skače tako visoko kot najvišji nebotičnik?«
»Nu, ali si že kdaj videl nebotičnik, ki bi skakal?« se odreže Mihec.

— Rečeno je bilo, da bodo kaznovani vsi tisti, ki onesnažujejo ozračje!
— Najbrž so mislili na tiste, ki jemo fižol...

Iz »Pavlihe«

Kipar Janez Boljka z osnutki za Cankarjev spomenik

Zapleti okrog spomenika Cankarju

Ljubljana in Slovenija se želita oddolžiti spominu velikega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja z dostojnim spomenikom nekje v središču slovenskega glavnega mesta. Po dolgotrajnih zapletih so izdelavo spomenika oziroma kipa zaupali še razmeroma mlademu kiparju Janezu Boljku. Računali so, da bo spomenik odkrit ob stoletnici pisateljevega rojstva — leta 1976. Nastajanje tega spomenika pa tako kot nastajanje večine spomenikov že postaja zrcalo dobe in njegovih razmer.

Postaviti spomenik velikemu pisatelju je vse prej kot preprosta zadeva. Še zlasti, ker so mnenja o tem, zakaj naj bi pravzaprav postavili spomenik, različna. Ali postaviti spomenik umetniku, ki ga sodobniki pogosto niso razumeli ali niso hoteli razumeti? Ali naj bo to spomenik resnično plodni dobi v zgodovini slovenske kulture? Ali pa postaviti spomenik preprosto zato, da bi mesto, ki se ne more pohvaliti z velikim bogastvom javnih umetnin, obogatili z novo plastiko?

Vsaj v grobih obrisih si oglejmo, s kakšnimi spomeniki smo v 56 letih po Cankarjevi smrti počastili njegovo umetnost,

umetnost človeka, ki je imel tudi glede javnih spomenikov izredno izbrušen okus. Prvi so svojemu ožjemu rojaku postavili spomenik Vrhničani. Pripravljalni odbor se je sešel komaj mesec dni po pisateljevi smrti. Spomenik pa je bil po številnih zapletih odkrit dvanajst let pozneje in še danes stoji sredi Vrhnike. Izdelal ga je kipar Ivo Jurkovič. Kip je v bron prenesena fotografska podoba Ivana Cankarja, ne umetniška stvaritev. Zanimivo je, da so skoraj polovico denarja za vrhniški spomenik zbrali ameriški Slovenci.

Drugi spomenik Ivanu Cankarju pa so želeli postaviti ameriški Slovenci v najbolj slovenskem ameriškem mestu — v Clevelandu. Ljubljanska mestna skupščina jim je v ta namen leta 1933 podarila pisateljev doprnski kip, delo kiparja Petra Lobode. Med clevelandskimi Slovenci pa se je tedaj vnel srdit prepir. Posameznikom se je namreč zdel Cankar premalo pobožen. Zato so leta 1935 postavili spomenik ne Cankarju, ampak škofu Ireneju Baragi, misijonarju med ameriškimi Indijanci. Leto pozneje se je le pokazala možnost, da bi Cankarjev kip postavili

ob Gregorčičevega. Pol leta pred odkritjem pa je bil kip, shranjen v mestni vrt-nariji, ukraden. Policija tatu ni našla nikoli. Zatem je clevelandski slovenski kipar Rudolf Mafka dobil naročilo, naj izdela kip po fotografiji Lobodovega dela. Takšen kip so z veliko slovesnostjo odkrili leta 1937.

Po vojni so na Vrhniki odprli muzejsko urejeno Cankarjevo rojstno hišo, na Rožniku pa Cankarjevo spominsko sobo in Cankarjev kip, delo kiparja Frančiška Smerduja. Vse brez zapletov in škandalov.

Največji in najodličnejši spomenik Ivanu Cankarju pa naj bi stal v slovenski prestolnici, v Ljubljani, v mestu, kjer je pisatelj preživel večino svojega življenja in ki ga je velikokrat ovekovečil v svoji prozi.

Ljubljana je na spomenik Ivanu Cankarju pomislila celo prva. Že dvanajst dni po pisateljevi smrti leta 1919 se je sešel pripravljalni odbor za postavitve spomenika Ivanu Cankarju v Ljubljani. V časopisih so bili objavljeni oklici za zbiranje denarnih prispevkov. Po nekaj me-

secih se je navdušenje poleglo, nato pa trdno zaspalo.

Po zadnji vojni so bile misli na spomenik obnovljene, toda spričo številnih nujnejših nalog v porušeni domovini tudi odložene. Resnejše besede o spomeniku Ivanu Cankarju so bile izrečene leta 1964. Prvi natečaj za izdelavo spomenika je bil interen. Pripravljalni odbor je povabil k sodelovanju osem znanih slovenskih kiparjev, odzvalo pa se jih je šest. Razstavljeni osnutki so obiskovalce hudo razočarali. V knjigo vtisov so zato zapisali:

»Reševalo se je za zaprtimi vrati, zato je tak rezultat!«

»Hočemo Cankarja takega, kakršen je res bil, ne pa spake in okostnjaka.«

»Nečloveško.«

»Veliki Cankar zasluži dostojen spomenik, ne pa strašilo za preganjanje golobov.«

»Še enkrat premislite — še enkrat razpišite natečaj!«

Pripravljalni odbor je poslušal zadnjo misel in je februarja 1971 razpisal »splošni slovenski anonimni natečaj«. Ocenjevalno razsodišče je tokrat štel kar sedemnajst uglednih članov (šest arhitektov, trije umetnostni zgodovinarji, trije slikarji, dva kiparja ter po en inženir, pisatelj in novinar; med člani žirije ni bilo nobenega literarnega zgodovinarja in nobene ženske).

V kratkem roku treh mesecev je prispele trinajst osnutkov. Čeprav je bil natečaj javen in anonimen, je bil uspeh podoben kot prvokrat. Tudi žirija je menila, da so prispeli predlogi razmeroma nizke kvalitete, posebno z ozirom na interesantnost in vabljalnost naloge. Žirija je podelila le drugo zvišano nagrado kiparju Janezu Boljku. Osutek Janeza Boljke se je zdel žiriji »najbolj čitljiv in vesplošnemu razumevanju najbližji, torej tudi najbližji najširši predstavi o Cankarju«. Žirija je kiparju očitala malce prevsiljivo literarnost v izrazu pa tudi to, da so ga zanesla čustva.

Nad javno razstavljenimi osnutki drugega natečaja so ponovno izrazili svoje razočaranje tudi obiskovalci:

»Velik pisatelj, slab spomenik.«

»Dajte nam Cankarja, ne formalističnih spačkov.«

»Čakali smo in čakamo. Le čakajmo še naprej... V tretje gre rado.«

Pripravljalni odbor in žirija sta po ponovnih pretresih odločila, da zaupajo ustvarjanje spomenika Janezu Boljku, triinštridesetletnemu kiparju, udeležencu številnih domačih in mednarodnih razstav, večkratnemu nagrajencu ter ustvarjalcu nekaterih monumentalnih spomenikov. Izbrani kipar je razstavil trinajst osnutkov za spomenik.

Seveda se zdi nespametno razmišljati, kaj bi sodil o spomeniku sebi sam Cankar. Ne bo pa narobe, če navedemo, kaj je rekel o Prešernovem spomeniku, ki je nastajal v njegovih dneh: »Spomenik je

popolnoma ponesrečen. Prešeren je podoben nerodnemu penzionistu, ki je stopil ravnokar zadnjikrat iz pisarne in drži še v rokah pero in akte. Edino mesto za ta spomenik bi bilo pod mostom. Kadar ljubljanski purgarji kaj ukrenejo, je čisto gotovo, da napravijo neumnost.«

Janez Kajzer

Pripis: Tik pred zaključkom redakcije te številke Rodne grude smo izvedeli, da je kipar Janez Boljka sporočil odboru za postavitev Cankarjevega spomenika, da se

spomeniku za vselej odreka. Do takšne odločitve so ga privedle kritične misli, objavljene v časopisih, in tudi protesti posameznikov. Nekdo je v anonimnem pismu celo sporočil, da bo spomenik razstrelil, če bo prišlo do postavitve. Očitno kipar ni imel moči, da bi v ne preveč naklonjenem ozračju vzdržal nekaj let težaškega dela. Tako se bo raje še vnaprej loteval del, ki ne bodo izpostavljeni kritiki slehernega Slovenca. Prizadevanje za Cankarjev spomenik v Ljubljani stopa tako v novo dobo. Odkritje spomenika se je zagotovo še bolj pomaknilo v prihodnost.

J. K.

simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost

Ljubljanska banka

Ljubljanska banka

ime,
ki zagotavlja
sodobno,
učinkovito in zanesljivo
bančno poslovanje

Obvestilo naročnikom SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975

Na željo številnih bralcev naših publikacij — revije RODNA GRUDA in zbornika SLOVENSKI KOLEDAR, smo tokrat že v tretje priložili SLOVENSKEMU KOLEDARJU za leto 1975 barvni stenski koledar, ki se ga boste prav gotovo vsi veselili.

Na 12 listih stenskega koledarja, formata 23×16 cm, vam bomo predstavili slikovite ljudske noše, ki jih je narisal akademski slikar Saša Šantel (1883—1945), in sicer iz Gorenjske, Dolenjske, Bele krajine, Goriške, okolice Trsta, Režije in Koroške. Ob vsaki sliki in na zadnjem listu koledarja je kratek opis značilnosti posamezne noše v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku.

Pri snovanju tega koledarja nas je vodila misel, da moramo bralcem naših publikacij v tujini dati nekaj vrednega iz slovenske narodne zakladnice — podobo izvirne ljudske noše, po kateri si bodo naša društva in posamezniki v tujini lahko izdelali svojo nošo, saj je po njih veliko povpraševanje. Vsi, ki bodo pravočasno naročili našo knjigo SLOVENSKI KOLEDAR 1975, bodo prejeli tudi opisani stenski koledar, ki bo dostojen okras vsaki slovenski hiši v svetu.

Komplet SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975 (knjiga z okrog 300 strani zanimivega branja in stenski koledar) je zanimiva za vas pa tudi za vaše sorodnike, prijatelje in znanke, ki jih želite obdarovati ob novem letu. Zato pohitite z naročili. Cena je: 60,00 dinarjev ali 4,00 US\$ oziroma enakovrednost v drugi valuti.

Pišite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II.
61001 LJUBLJANA
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

ALI SVOJEMU ZASTOPNIKU

DRAGI ROJAKI!

Ob ponovnem obisku starega kraja vas pričakuje

HOTEL LEV

LJUBLJANA

vodeči hotel, moderen komfort, sobe s kopalnico, telefonom in radio-aparatom, dancing bar, plesna glasba, odlična kuhinja z veliko izbiro domačih in tujih specialitet — garaže in parkirni prostori

Pričakuje vas in pogostil vas bo po domače
HOTEL LEV LJUBLJANA, Vošnjakova 1
telefon 310-555, telex 31-350

SLOVENIJALES

Kombinat lesne industrije Logatec

Pri nas lahko kupite grundirana in zasteklena vezana okna in balkonska okna:

- možna obdelava z vsemi vrstami zunanjih premazov,
- na zunanji strani zasteklena s trajno elastičnim kitom,
- možna vgraditev dodatnih tesnil.

Okna in balkonska vrata lahko kupite v podjetju ali v naših poslovalnicah:

Ljubljana, Domžale, Celje, Maribor, Varaždin, Zagreb, Osijek, Novi Sad, Beograd, Zadar in Split.

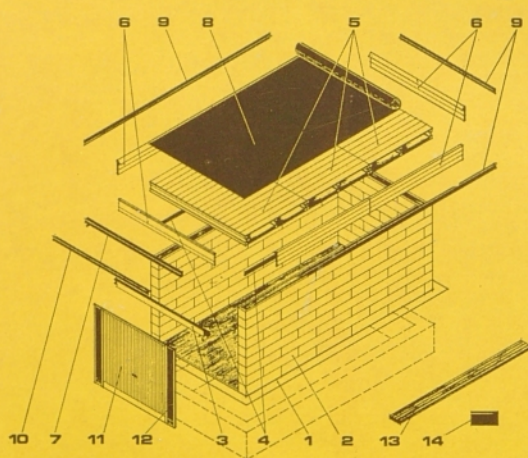

GARAŽA V PAKETU

Estetske in racionalne polmontažne iso-span garaže po sistemu »NAREDI SI SAM«

PAKET GARAŽE IZO-G,

- 1 rhenofol folija-e hidroizolacija
- 2 iso-span
- 3 preklada
- 4 notranje obrobne letve
- 5 kasete
- 6 obroba
- 7 žleb
- 8 rhenofol folija-c
- 9 ALU profili-3609
- 10 rešetka
- 11 dvijna garažna vrata
- 12 stranski svetlobi
- 13 notranje zaključne letve
- 14 pritrdilni material

Garaža IZO-G-15 je po svoji vsebini zasnovana kot paket, ki se postavlja na ravno podlago oziroma temeljno ploščo. Njena zasnova temelji na funkcionalnosti in enostavnosti. Rezultat tega je izredno kratek čas postavitve in možnosti, da si lahko ob načrtu in instruktaži postavi garažo vsak sam.

Prednosti: 1. 100 % hidroizolacija, 2. odlična toplotna izolacija (prevodniški koeficient $K = 0,90 \text{ Kcal/m}^2\text{h}^\circ\text{C}$), 3. vzgonsko prezračevanje, 4. prostornost, 5. urbanistična prilagodljivost.

Leseni deli garaže, dvijna garažna vrata, elementi stranske svetlobe, obrobe in stranski elementi so iz dekorativnega masivnega lesa.

Zid je masiven in se zida z »iso-span« zidaki.

Garaže je možno prilagoditi za naslednje objekte: wekendice, delavnice, kioske, čakalnice, trafo-postaje, garderobe oz. umivalnice na športnih objektih itd.

Dimenzije garaže:

Dolžina:	zunanja 6,00 m	Višina:	zunanja 2,55 m
	notranja 5,41 m		notranja 2,25 m
Širina:	zunanja 3,48 m	Odprtina vrat:	2,24/204 m
	notranja 3,00 m		

**LESNA
INDUSTRIJA**
telefon 064-77384
telex 34525

Paket garaže z načrtom za pridobitev lokacijskega in gradbenega dovoljenja in instruktažna navodila dobite v trgovini LIP BLEND na Rečici, Bled (tel. 77 328).

english section 19-25

rodna gruda

revija za Slovence po svetu

november 1974

številk 11

slovenija

Trška gora je daleč naokrog znana po odlični vinski kapljici, morda še bolj pa kot priljubljena izletniška točka Novomeščanov in okoličanov. V zadnjem času so bile številne zidanice predelane v vikende.

Foto: Ančka Tomšič

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Drugo zasedanje Avnoja	8
Praznik Jugoslavije v svetu	9
Leto 2000 in Slovenci	10
Kmetovanje postaja donosnejše	12
Čebela in Kranjec	14
Odlikovanje ob jubileju SNPJ	16
List slovenskega ljudstva	18
ENGLISH SECTION (I)	19
ZAČASNO NA TUJEM (II)	19
Naši po svetu	27
Izseljenska srečanja	30
Oh, ta današnja mladina	32
Slovenci, katerih imena so zapisana v ameriški zgodovini	34
Otroci berite	36
Krožek mladih dopisnikov	37
Filatelija	38
Modni kotiček	41
Zapleti okrog spomenika Cankarju	42

Jesenski motiv z Dedne gore pri Mokronogu. Številna planinska in turistična društva organizirajo jeseni lepe izlete in sprehode po slovenskih krajih, kjer pogosto obiščejo tudi tiste skrite kotičke, ki so običajnim turistom manj znani. No, mi smo tokrat obiskali enega izmed teh. Lepe jesenske barve, vinogradi, predvsem pa mirni, tihi kraji, ki jih je vredno obiskati.

Foto: Ančka Tomšič

Izdaja — Published by
Slovenska izseljenska matica

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon:

23 102 — uredništvo, 21 234 — uprava

Ureja uredniški odbor

Glavni urednik:

Drago Seliger

Odgovorni urednik:

Jože Prešeren

Urednica:

Ina Slokan

Upravnica publikacij:

Vera Valenci

Tehnični urednik:

Jože Boncelj

Prevajalca:

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina

Albert Gregorič / španščina

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8.
številka izideta skupno

Letna naročnina:

Jugoslavija 50.— din, cena posameznega
izvoda 5.— din; Argentina 5.— am.
dolarjev, Avstralija 4,5 avstr. dol. ali
2,2 Lstg., Avstrija 115.— Asch, Belgija
220.— Bfr, Brazilija 5.— am. dol., Danska
35.— Dkr, Finska 20.— Fm, Francija
25.— FF, Holandija 16.— Hfl, Italija
2.900 Lit, Nemčija 16.— DM, Norveška
33.— Nkr, Švedska 24.— Skr, Švica
19.— Sfr, Velika Britanija 2,2 Lstg,
U.S.A. 5.— dolarjev

Plačila naročnine:

Za dinarje tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 501-620-7-32002-10-575

pri Ljubljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni
poštni nakaznici ali s čekom v priporoče-
nem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 501-620-7-
32002-10-575 at Ljubljanska banka or by
international money order or by check in
registered letter

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Oproščeno prometnega davka po pristoj-
nem sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Jože Prešeren
odgovorni urednik

iz
vaših
pisem

Suhovršnikova mama

Ker sem doma iz Gornjega grada, sem še s posebnim zanimanjem prebrala članek, ki opisuje Suhovršnikovo mamo in njeno domačijo. Spomnila sem se na tiste čase, ko sva z mojo mamo nad našo hišo želi praprot in se je ob lepem vremenu slišal Suhovršnikov zvon. Takrat sem kot otrok slišala pripovedovati stare ljudi o bogatem Suhovršniku, ki je živel v prejšnjem stoletju. Marsikaj sem že pozabila, a to se še spomnim, da je bilo bogastvo pri hiši med drugim zato, ker je imel zvezo s škrtati. Zvečer je v »kadune« (lesena posoda za mesenje testa) položil en klopčič preje, zjutraj pa je bila posoda polna. Ponoči so mu prejo prinesli škrtatje. Kljub temu, da tega nisem verjela, sem te in podobne stvari z zanimanjem poslušala.

Antonia Johansson
Södertälje, Švedska

Vredna svojega imena

Na Rodno grudo nisem naročena, ker mi jo daje prijateljica in jo zelo rada berem. Imam Prosveto in pet glasil. Rodna gruda je res vredna svojega imena. Najraje berem pisma izseljencev. Res, zakaj eni zavijajo in ne povedo resnice? V tujini morda jokajo, domov pa pišejo, kako je lepo in dobro. Tudi mladinska pisma rada berem, saj vsi tako lepo pišejo. Meni se smili tisti fantek, ki so ga starši zavrgli. Jaz mu želim, da bi si toliko pomagal, da bi ga starši še za košček kruha prosili.

Zadnjič, ko sem brala Rodno grudo, me je obiskal prijatelj, ki bi se rad naročil na to revijo. Pošiljam vam naslov.

Anna Sterle
Strabane, Pa., ZDA

Napake železnice

Rodno grudo v redu prejemam, za kar se vam najlepše zahvaljujem. Pošiljam vam tudi naročnino za eno leto. Oprostite pa mi, da pišem tudi pritožbo nad poslovanjem železnice. Ko sva se z ženo po dvo-mesečnem obisku vračala nazaj v Holandijo, sva kupila vozovnici za prvi razred. Ko pa sva prišla na vlak, je bilo vse zasedeno. Morala sva v drugi razred. Ker pa sva oba z ženo bolehnata, je bil nama

drugi razred prava muka. Vse je bilo umazano, pa še polno pijancev. Ali takih in podobnih napak železnica ne more odpraviti? To jim ni v čast.

Egidij Vršaj
Nijvenhagen, Holandija

Pivška dolina

Aprilska številka Rodne grude je k nam prišla bolj pozno, a nič zato. Slika na naslovni strani, del vasi Knežak, je bila zelo lepa. Tisti del pivške doline se mi je zdel lepši na sliki, kot v resnici. V nižinah Pivške doline je plast zemlje debela in rodovitna. Toda takoj, ko se zemlja prevesi navkreber, je toliko kamenja, da bi ga bilo dovolj za vso Slovenijo. Saj je pesnik Miroslav Vilhar v neki svoji pesmi zapisal: »Za grmom je grm, za drevom je drev, za tičem je tič, za kamnom je kamen itd.«

Nekaj hiš moje rodne vasi Bač, kjer je lesna tovarna, parna žaga in stolarna, sem komaj s povečevalnim steklom opazil. Seveda na eni sliki ne more biti vse. Torej tisto kamenje, ki ga imamo od vasi proti gozdu, ni vidno na sliki.

V vašo vednost pa moram povedati, da tista slika ni bila vzeta od razvalin gradu Kalec, ker od tam ne bi bilo videti take pokrajine. Slika je bila vzeta s poti, ki pelje iz Knežaka na Šembije. Tisti del pivške doline tudi ni ilirskobistriška okolica. Če bi že hoteli reči kaj takega, potem bi bilo pravilno postojnska okolica. Vasi Knežak, Bač, Koritnica in Šembije so vedno spadale pod glavarstvo Postojna.

Jack Tomšič
Cleveland, Ohio, ZDA

Domotožje

Ko prejmem Rodno grudo, jo takoj preberem in vam zavidam, da ste srečni med srečnimi, da ste doma in da ne sanjate v resnični tegobi in anarhiji, ki jo nosimo s seboj mi, srečni, v resnici pa pomilovanja vredni zdomci. Vsa dobrota, lepota in udobje bogate Amerike ni ne morejo pomiriti edine srčne želje, ki jo mori domotožje: nazaj v planinski raj, kot izgubljeni otrok k svoji materi. Sama sebe se bojim, da bom vrgla »koso v travo«, pustila vse in se vrnila. Bolje da končam.

Minka Strassner
Seagertown, Pa., ZDA

Po dolgih letih

Precej let sem že naročnik Rodne grude in res se vam moram enkrat pismeno oglasiti. Letos 19. maja sem prišel na moj četrti obisk domovine. Prvikrat po 50 letih sem leta 1971 stopil na bovška tla. Ne morem vam popisati, kakšno dušočutje sem imel. Kar naenkrat sem se pomladil za 50 let, bil sem kot dvajsetleten mladenič. To mora doživeti vsakdo

Že v vsem času izhajanja čutimo potrebo, da izide naš koledar, s tem mislim seveda Slovenski koledar, konec oktobra, ker nam tako preostaneta dva meseca, da ga razpošljemo in da bi ga tako lahko dobili vsi naročniki in tudi slučajni kupci še pred Novim letom. V nekatere države ga sicer pošljemo z letalsko pošto, vendar v skupnih zavojih, kar pomeni, da ga je potem treba razposlati še naprej, do večine naročnikov pa koledar le potuje z navadno pošto. No, zaradi teh naših skrbi se lahko pohvalimo, da smo v Sloveniji prvi od vseh koledarjev, ki izhajajo pri nas; če smo prvi tudi po kvaliteti, o tem vedo drugi.

Urednica Slovenskega koledarja Mila Šenk je letos najbolj ponosna na to, da ji je uspel načrt, ki ga je — kot vse kaže — že dolgo imela v glavi. V Koledarju za leto 1975 je namreč vse o slovenskih ljudskih oziroma narodnih nošah, od poljudno znanstvenega, etnografskega zapisa in opisa razvoja narodne noše pa do krojne pole in navodila za izdelavo. Razumljivo je, da smo tej zamisli urednice pritegnili vsi, saj poznamo trud številnih naših rojakov po svetu, ki si sami delajo narodne noše in pogosto ne vedo niti točnih barv, niti tega, kako se sešije ta ali drugi kos noše. Prav vsi pa se želijo v slovenski narodni noši, ki naj bi bila kar najbolj prava in zares lepa, predstaviti tudi tujcem. No, ljudskih noš pa je v Sloveniji več, vsaka pokrajina ima svoje značilnosti in o vseh teh podrobnostih boste izvedeli v besedi in sliki tudi iz našega koledarja za prihodnje leto. Vsekakor je pomembno tudi to, da so ljudske noše tudi na stenskem koledarju.

Druga značilnost našega koledarja je tudi v tem, da želi podati kratek in zgoščen pregled celoletnega dogajanja v vsej Sloveniji. To seveda ni lahko, saj lahko mimogrede kaj izpustiš, pozabiš, spregledaš, vendar pa upamo, da nam je večji del pomembnih dogodkov le uspelo zajeti. Vsekakor pa tudi za vas, ki živite na tujem, predstavljajo najzanimivejši del koledarja članki in prispevki dopisnikov iz tujine.

Spomin s srečanja na Kaninu

sam. Ko prideš med svojce, si duševno srčno tako prizadet, da ti začnejo solze liti po licih.

Tisti, ki že dolgo niste bili doma, se ne bojte vožnje! Vožnja z letalom je zelo kratka in brez napora. In sploh apeliram na vse potomce, ki še niso bili na obisku v domovini svojih staršev, naj gredo pogledat, kje so bili rojeni oče in mama. Tudi z jezikom, če ne znate slovensko, ne boste imeli nobenih težav.

Letos smo imeli na izletu tudi starega moža iz Amerike, ki jih je imel že 87.

Njegovo ime je Jože Pergar iz Herminie. To dokazuje, da starost ni ovira za potovanje v domovino.

Prilagam vam sliko, ki sem jo vzel v Bovcu na Kaninu. Na sliki so učenci in profesorice italijanske šole v Piranu. Žal mi je, da smo bili skupaj premalo časa, da bi si lahko vzel njihova imena. Vem pa, da bodo zelo veseli, ko bodo videli svojo sliko v Rodni grudi. Upam na srečno svidenje drugo leto v Ljubljani!

Miroslav James Kenda
Herminie, Pa., ZDA

Pozdravi

Pošiljam naročnino in dolar za tiskovni sklad za Rodno grudo, ki se mi zelo dopade. Vsa vsebina je zanimiva in slike krasne. Vse vas lepo pozdravljam, enako pa tudi vse Slovence, ki so raztreseni po vsem svetu.

Frances Lah
Barberton, Ohio, ZDA

V jesenskih letih...

Rodna gruda je nama obema z ženo zelo všeč. Za leto 1972 sva prejela samo pet števil. Šel sem na poštni urad in se

Otavio Brajko v Kanadi in ZDA

V organizaciji Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave in v sodelovanju Slovenske izseljenske matice bo ob božičnih praznikih gostoval v Kanadi in ZDA znani slovenski narodno-zabavni ansambel, ki ga vodi Otavio Brajko iz Izole. V Sloveniji je ta ansambel posebno priljubljen v številnih primorskih krajih, saj zna zapeti tudi veliko pesmi v primorskem narečju. Posnel je tudi že več gramofonskih plošč.

Ansambel Otavio Brajka bo začel svojo turnejo 20. decembra in bo imel dva koncerta s plesom v Torontu, po enega pa v Hamiltonu, St. Catharinesu, ob koncu turnee, 12. januarja, pa še v Clevelandu.

Vse rojake v teh krajih prisrčno vabimo na koncerte in ples z Otaviom Brajkom!

pritožil, od tistega časa pa jo redno prejemava.

Ker sva z ženo upokojena, imava dovolj časa za branje. Živiva v malem mestecu Yucaifa. To je kakih 30 milj od naše vesele Fontane (saj tako jo nazivamo). Iz naše gorate Yucaife se vozimo v Fontano na razne prireditve, ker je v slovenski dvorani vedno kaj na dnevnem redu. V tej dvorani zboruje tudi klub slovenskih upokojencev. V tem klubu je tudi precej aktivne za socialno zavarovanje in za razvedrilo članov. Seje imamo enkrat na mesec. Kljub temu da nas je večina že visoko v jesenskih letih, se v velikem številu udeležujemo vseh sej. Po seji imamo vedno okusen prigrizek, ki ga tudi zalijemo s sladko kalifornijsko kapljico.

Klub slovenskih upokojencev, kakor tudi druge slovenske organizacije, se zelo trudi, da ohranimo pri življenju edini napredni slovenski list »Prosveta«. Prenehanje tega lista bi bil udarec za vso generacijo. Vse, ki smo razseljeni po vseh ameriških državah, nas povezuje med seboj, povezuje pa nas tudi s staro domovino, kjer nam je tekla zibelka. Sploh si ne moremo misliti, da bi čez noč izginila naša tako ljuba slovenska beseda. Pridno zbiramo tudi prispevke za Prosveto, moramo pa dati tudi priznanje naši klubski poročevalki Elizabeth Fortuna, ki tako pridno agitira.

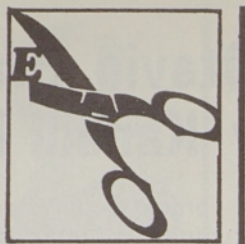
Naj še omenim, da je slovenska naselbina v Fontani dobila za župana tudi našega rojaka Franka Horzena. Slovenci so veliko pripomogli pri volitvah.

Jože Kotar
Yucaifa, Calif., ZDA

Mokronog

Foto: Miroslav Zajec

Mednarodno priznanje Iskri

Združenemu podjetju Iskra so pred nedavnim v Ljubljani podelili priznanje »mednarodnega inštituta za promocijo in prestiž« iz Ženeve. Priznanje je predstavnikom Iskre izročil francoski senator in nekdanji zunanji minister Maurice Schumann, ki je ob podelitvi poudaril, da je to »priznanje vloge, ki jo ima Iskra v jugoslovanskem in svetovnem gospodarstvu«. Maurice Schumann, je tudi dejal, da ga je impresionirala velikost podjetja, število zaposlenih, še bolj pa je bil presenečen nad številom inženirjev v raziskovalnem oddelku. »Problem Evrope,« je dejal, »je zmaga kvalitete nad kvantiteto. To pa je Iskra uspešno rešila, saj lahko v takem obsegu nastopa v mednarodnem obsegu.«

Maurice Schuman predaja priznanje Vladimiru Logarju, predsedniku skupščine združenega podjetja Iskra

Kaj pomeni »štetje posebne vrste«?

Obe organizaciji koroških Slovencev, Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev, sta se odločno uprli sklepu vodilnih strank v avstrijskem parlamentu, da se izvede »jezikovno štetje posebne vrste« na Koroškem kot osnovi za izpolnitev varstvenih določil avstrijske državne pogodbe. Slovenska javnost na Koroškem in tudi v matični domovini jemlje ta sklep kot poskus revizije avstrijske državne pogodbe. Sporazum treh strank je obenem kapitulacija avstrijskih vladajočih krogov pred nemškonacionalističnimi elementi, obenem pa tudi manipulacija v medstrankarskem boju na račun manjšin.

Predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Mitja Ribičič je na sprejemu delegacij obeh organizacij koroških Slovencev v Ljubljani med drugim poudaril, da »SFR Jugoslavija in SR Slovenija ne bosta oklevali ne le zaradi zakonitega interesa za položaj koroških Slovencev, temveč tudi zaradi miru, sodelovanja in varnosti v Evropi, zastaviti svojega vpliva povsod in na vseh ravneh, kjer lahko prispevata k razrešitvi koroškega vprašanja. Prepričani smo, da bosta tako stališče razumeli in podprli svetovna in tudi avstrijska demokratična javnost.«

Odlikovani duhovniki

Ob 25-letnici slovenskega duhovniškega društva je predsednik republike odlikoval več slovenskih duhovnikov rimsko-katoliške cerkve. Odlikovanja je duhovnikom podelil predsednik slovenske verske komisije Rudi Čačinovič, ki je ob tej priložnosti poudaril prispevek odlikovancev graditvi in razvoju nove Jugoslavije na različnih področjih, posebej še pri oblikovanju z ustavo opredeljenih odnosov med cerkvijo in državo. Med odlikovanci je bilo tudi več duhovnikov, ki so sodelovali v narodnoosvobodilni borbi, in duhovnikov, ki so nastopali proti fašističnemu raznarodovanju na Primorskem. Duhovniki so se takrat in pozneje v okviru svojih možnosti zavzemali za narodnostno prebujanje Slovencev in se zavzemali za priključitev Primorske matični domovini.

»Družina« in »Ognjišče« redno izhajata

Pred nekaj tedni je bilo v vseh slovenskih listih objavljeno sporočilo o gospodarskih prekrških v redakcijah slovenskih verskih časopisov »Družina« in »Ognjišče«, ki so jih ugotovili ob pregledih finančnega in drugega poslovanja. Postopek finančnih inšpektorjev še ni zaključen. V zvezi s tem sporočilom je bilo v delu tujega tiska objavljenih več zlonamernih člankov o preganjanju verskih ustanov v Sloveniji in celo o aretaciji urednikov obeh časnikov.

V omenjenih uredništvih slovenskih verskih listov niso nobenemu od urednikov ali komu drugemu odvzeli prostosti. Nemoteno izhajanje več sto verskih brošur in časopisov v Sloveniji odločno izpodbija trditve, češ da gre za omejevanje verske svobode ali založniške dejavnosti katerekoli verske skupnosti v Jugoslaviji. Omenjeni verski list »Družina« izhaja tedensko v Ljubljani, verski mesečnik za mladino »Ognjišče« pa v Kopru.

Himne še ni

Jugoslovani še vedno nimamo besedila za novo himno, katere glasbeni del je napisal makedonski skladatelj Taki Hrisik. Komisija tudi na svoji zadnji seji še ni izbrala dokončnega besedila med petimi, ki jih je izločila že prej. Objavili so tudi, da med nagrajenimi besedili najbolj izstopata tekst Mariborčanke Marije Cilenšek in Djoka Stojanovića. Po mnenju komisije pa bi bilo treba obe besedili še predelati.

»Bernardin« v manjšem obsegu

Ljubljanska »Emona«, ki je investitor novega hotelskega naselja Bernardin med Portorožem in Piranom, je morala prvotni načrt precej skržiti, ker so se med pripravljalnimi deli zelo povečali gradbeni stroški. Turistično naselje bi moralo imeti po prvotnem načrtu 2500 ležišč, po skrčenem pa naj bi jih imelo samo 1600. Mednarodna banka za obnovo in razvoj je pripravljena odobriti kredit tudi pod novimi pogoji. Gradnjo Bernardina sofinancira tudi Ljubljanska banka.

Zveza Ljubljana—Pariz

Razen s Frankfurtom, Amsterdamom, Zürichom in Londonom je s 1. septembrom ljubljansko letališče Brnik povezano tudi s Parizom. JAT je vpečljal to novo letalsko progo v povezavi z Air France zaradi vedno pogostejših gospodarskih stikov med Francijo in Slovenijo. Na tej liniji leti Jatovo letalo DC-9; v Franciji pristaja na mednarodnem letališču Orly. Za let od Brnika do Orlyja potrebuje 1 uro in 40 minut.

Nov zakon o prometu

S 1. oktobrom velja v Jugoslaviji nov zakon o temeljni varnosti v cestnem prometu, ki ne prinaša bistvenih novosti, po njem pa so za posamezne cestnoprometne prekrške mnogo strožje kazni. Namen zakona je, da bi preprečevali prekrške in nepravilnosti.

Še omejena hitrost

Republiški sekretariat za notranje zadeve je izdal odredbo o podaljšanju veljavnosti omejitve hitrosti na javnih cestah v Sloveniji do 30. aprila 1975. Na magistralnih cestah je hitrost torej še naprej omejena na 100 kilometrov na uro, na regionalnih in lokalnih

cestah pa je omejena hitrost na 80 kilometrov. Te omejitve pa ne veljajo na avtomobilski cesti.

Turizem — isto kot lani

Letošnji turistični promet v Jugoslaviji je približno tak kot v lanskem letu. V prvih osmih mesecih letos je bilo 52 milijonov nočitev, toliko kot lani. Promet domačih gostov se je povečal za 7 odstotkov, promet tujih gostov pa se je za ravno toliko zmanjšal. Največji padec je bil pri turistih iz Italije in iz Anglije. Turistov iz drugih zahodnoevropskih držav je bilo do 10 odstotkov manj ali pa toliko kot lani. Več gostov kot prejšnje leto pa je prišlo k nam letos iz vzhodnoevropskih držav, predvsem iz Češkoslovaške in Madžarske. Računajo, da bo letošnji devizni priliv od turizma kljub vsemu za 10 odstotkov večji od lanskega.

Otroški dodatek višji

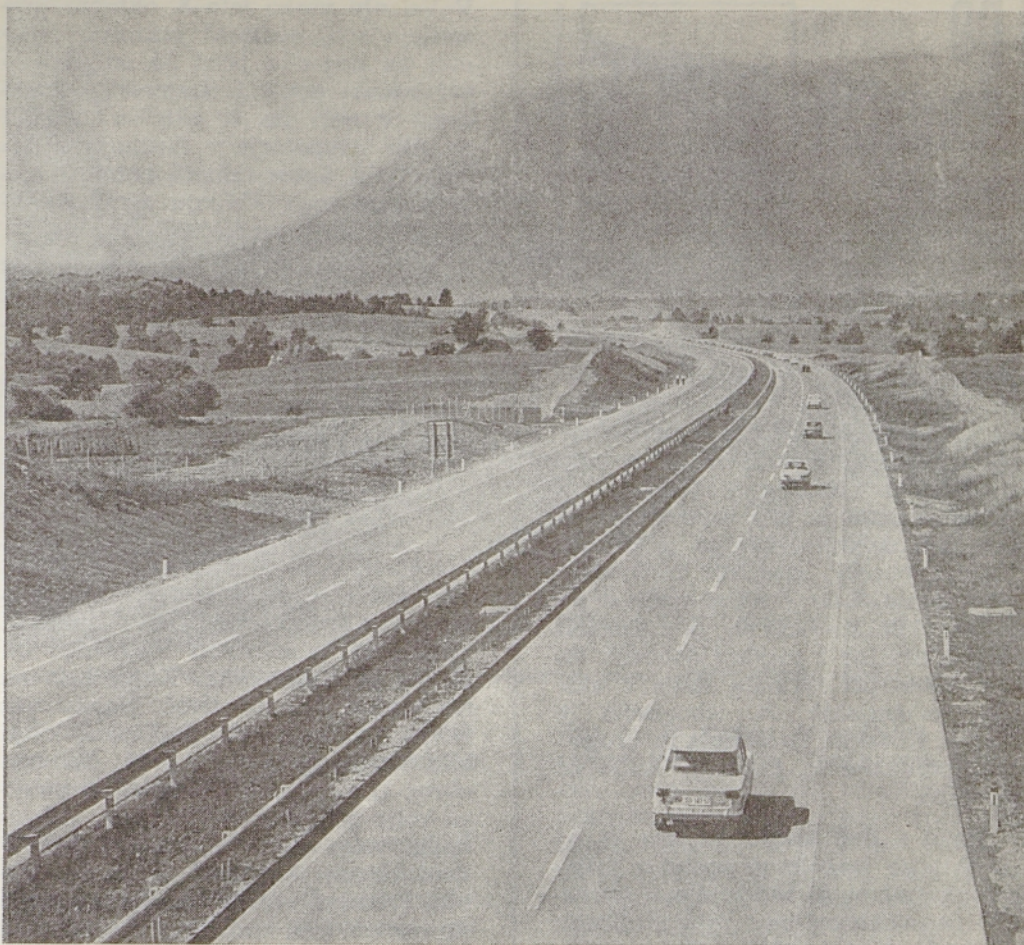
V Bonnu so 1. oktobra podpisali sporazum med Jugoslavijo in ZR Nemčijo o nekaterih spremembah pri socialnem zavarovanju delavcev. Višino otroškega dodatka za otroke jugoslovanskih delavcev, ki živijo v Jugoslaviji, bodo uredili s posebnim sporazumom, do takrat pa bodo tem otrokom izplačevali najvišji znesek, ki ga ZR Nemčija izplačuje za otroke delavcev, ki živijo zunaj te države.

Avtomobili iz Nove Gorice

Tovarna avtomobilov Cimos iz Kopra je preusmerila montažo svojih avtomobilov tudi v Novo Gorico, kjer jim je del prostorov odstopila tovarna »Iskra«. V Novi Gorici so začeli montirati avtomobile citroen GS 1220 berlina club. Prva vozila so prišla z montažnih trakov v Novi Gorici že v oktobru. Nova tovarna je tesno povezana s francoskimi strokovnjaki iz matične tovarne.

Slovenski alpinisti na vrhu Kangbačena

Slovenska oziroma jugoslovanska ekspedicija na Kangbačen, 7902 metra visoko goro v Himalaji, je konec septembra osvojila vrh te gore. Naša odprava je odšla na pot 5. avgusta, 15. avgusta pa so se zbrali v Biratnagarju v Nepalju. Dva dni zatem se je začel naporen pohod, v katerem je poleg 17 članov odprave sodelovalo še veliko nosačev, šerp, kuharjev in kurirjev.

Del novega odseka avtomobilske ceste od Postojne do Razdrtega. Foto: Janez Zrnec

Jugoslovansko zastavo so na vrhu Kangbačena postavili izkušeni alpinisti Stane Belak, Roman Robas in Peter Ščetinin.

Ameriški vesoljec v Sloveniji

Na dvodnevem obisku v Sloveniji je bil pred nedavnim ameriški vesoljec, štiridesetletni kapitan ameriške mornarice Eugene Cernan, ki je letel v vesolje z vesoljskimi ladjami Gemini 9, Apollo 10 in Apollo 17, v vesolju pa je preživel 566 ur in 15 minut. On je bil zadnji človek, ki je leta 1972 pustil človeške stopinje na Luni. Med bivanjem v Sloveniji je imel predavanje o dosedanjih dosežkih v vesolju, obiskal pa je tudi astronautsko-raketno društvo v Celju.

»Radost Evrope« v Beogradu

V Beogradu je bila 5. oktobra velika tradicionalna otroška prireditev z naslovom »Radost Evrope«, na kateri se je zbralo okrog 1000 pionirjev iz 14 evropskih držav. Prireditev je bila pod pokroviteljstvom UNICEF, z njo pa se je začelo praznovanje otroškega tedna v Jugoslaviji in svetovnega dneva otroka. Otroška prireditev, ki jo je neposredno prenašala tudi televizija, je izredno uspela.

»Plitvička ohcet«

Na Plitvičkih jezerih je bila v nedeljo 6. oktobra tradicionalna »poroka pod slapovi«, na kateri se je poročilo devet mladih parov iz ZR Nemčije, Japonske, Nizozemske, Belgije, Madžarske, Francije, Avstrije, Italije in Jugoslavije.

Vsem našim rojakom po svetu, našim društvom in klubom želimo ob dnevu republike, 29. novembru, še veliko delovnih uspehov in jih lepo pozdravljamo!

Slovenska izseljenska matica
Uredništvo Rodne grude

V Mariboru ima Agrokombinat obsežne sadovnjake, ki so letos bogato obrodili. Za obiranje in spravilo sadja potrebujejo vsako leto zelo veliko delavcev. Letos je bila sadna letina zelo bogata. Pri obiranju v sadovnjakih Agrokombinata je bilo zaposlenih 400 sezonskih delavcev, kar pa je bilo še premalo, posebej zato, ker je nagajalo slabo vreme. Zato je Agrokombinat po mariborskih sindikalnih podružnicah povabil družine z nizkimi dohodki, da si z delom pri spravilu sadja v bližnjih sadovnjakih in vinogradih v Pekrah, Košakih, Brestanici in drugod sami prislužijo in naberejo sadje za ozimnico.

V Vinici v Beli krajini je bilo 11. in 12. oktobra vsakoletno srečanje šolarjev dopisnikov, ki sodelujejo v slovenskih časopisih oziroma revijah. Srečanje vsako leto organizira Zveza prijateljev mladine iz Ljubljane. Letos, ob 30-letnici slovenskega novinarskega društva, je bilo to srečanje pod pokroviteljstvom tega društva. Okrog 150 mladih dopisnikov iz vseh slovenskih krajev se je v teh dneh zbralo v Vinici. Viniški šolarji so jim pripravili pester kulturni program. Na prireditvi so nagradili pet najboljših šolskih pionirskih glasil.

V Velenju vsako leto 8. oktobra praznujejo svoj občinski praznik v spomin na dogodke pred 33 leti, ko so partizanski borci I. štajerskega bataljona v noči na 8. oktober napadli nemške okupatorje v Šošanju in ga osvobodili. Letos mineva petnajsto leto, odkar so v Velenju zgradili moderno mestno središče.

Takrat je bilo v Velenju blizu 5.000 prebivalcev, zdaj pa je v tem mestu ob bregovih Pake že 20.000 prebivalcev. Prireditve ob letošnjem občinskem prazniku so se letos vrstile vse do nedelje 13. oktobra, ko je mladina velenjske občine slovesno izročila otrokom v Zibiki na Kozjanskem ključu nove šole, ki so jim jo občani velenjske občine zgradili v dveh mesecih.

Ljubljana ima nad 70 javnih knjižnic. Med največjimi je Delavska knjižnica, ki ima okrog 70.000 vpisanih članov, ki si mesečno izposodijo od 13 do 15 tisoč knjig. Knjig ima na razpolago nad sto tisoč. Najstarejša pa je Mestna ljudska knjižnica, ki je bila ustanovljena leta 1911. Ta ima okrog 11 tisoč rednih članov, ki imajo na voljo približno 90.000 knjig. Zalogo knjig vsako leto izpopolnijo s 4 do 5 tisoč novimi knjigami. Knjižnica dobiva sredstva od ljubljanske Kulturne skupnosti. Ima tudi čitalnico. Število njenih obiskovalcev je z vsakim letom večje.

V Zavetni dolini pri Izoli bodo na dan republike položili temeljni kamen za gradnjo prvega objekta nove bolnišnice. Ta objekt s 150 posteljami in drugimi potrebnimi prostori za kirurški oddelek bo predvidoma dograjen čez pet let. Celotna bolnišnica, za katero so izdelali načrte strokovnjaki, ki

so načrtovali ljubljanski klinični center, pa bo imela 620 postelj. Celotna bolnišnica bo veljala po sedanjih cenah okrog 380 milijonov dinarjev. Republika bo prispevala 20 odstotkov, nekaj bo prispevala splošna bolnišnica v Kopru, ostalo pa bodo zbrali občani šestih južnoprimorskih občin, ki v ta namen že plačujejo po 1 odstotek od svojih osebnih dohodkov. Pri novi bolnišnici bo tudi poliklinika in vrsta drugih ambulant ter zdravstvenih objektov, ki so sedaj raztreseni od Pirana do Valdolte.

V Novi Gorici so ob četrti obletnici njegove smrti odkrili spomenik pisatelju Francetu Bevku, ki kot malokateri sin primorske zemlje živi v svojih številnih knjigah, ki jih najdemo doma na sleherni knjižni polici naših delavcev in izobražencev. Kip Francetu Bevku je odkril dr. Joža Vilfan, delegat zvezne skupščine in Bevkov prijatelj, ki je v svojem govoru orisal delo in življenje Bevka — pisatelja, časnika, urednika in organizatorja književnega dela na Primorskem v času med obema vojnama. Govornik je med drugim naglasil, da je Bevk s svojim delom zaradi posebnega pojmovanja, ki ga je imel o svojem pisateljevanju in zaradi posebnih okoliščin, v katerih je opravljal to delo, postal glasnik in predstavnik slovenskega Primorja doma in po svetu.

V Planini pri Rakeku so v znamenitem grajskem stolpu viteza Ravbarja nedavno slovesno odprli jamarski dom. Jamarski dom v Ravbarjevem stolpu so uredili agilni člani jamarskega kluba v Planini. Prostore jamarskega doma je ob otvoritveni slovesnosti izročil namenu starosta slovenskih jamarjev dr. Valter Bohinc, ki je v svojem nagovoru poudaril, da je jamarski dom v Planini med najlepšimi pri nas.

Na Vranju pri Sevnici, natančneje — Ajdovskem gradcu, potekajo že četrto leto arheološka izkopavanja pod vodstvom strokovnjakov iz Narodnega muzeja v Ljubljani in strokovnjakov iz Inštituta za prazgodovino iz Münchna. Nekdanji Ajdovski gradec, imenovan tako od naših prednikov, zaradi številnih izkopanin iz bronaste in rimske dobe in drugih dob, vse bolj razkriva svoje skrivnosti, kdo so bili davni naseljenci v teh krajih in kako so živeli. Na Ajdovskem gradcu so našli ostanke velike cerkve in baptisterij za pokristjanjevanje poganov, stare rimske hiše in predmete, ki spominjajo na prisotnost Ilirov in Kelto v času od 5. do 4. stoletja pred našim štetjem.

Letos so raziskovalci izkopali ostanke dveh udobnih hiš rimskih veljakov s številnimi prostori, lončeno posodo, marmornatim možnarjem itd. Ena od

Značilna pokrajina pod Gorjanci blizu Koroške vasi

teh je imela celo kopalnico. Pri prejšnjih izkopavanjih pa so našli na ostanke hiše iz 4. stoletja pred našim štetjem, ki je poleg drugih udobnosti imela celo centralno kurjavo na toplem zraku, ki je bila speljana po votlakih v stenah. Ostanke rimskih hiš potrjujejo, da so se preživele začetke naseljevanja naših prednikov in so bile uničene šele v 6. stoletju, ko so naselbino požgali Atilovi zavojevalci. Strokovnjaki trdijo, da so izkopanine pri Sevnici verjetno eno najpomembnejših odkritij in pričevanj o pokristjanjevanju ter zatočišču Rimljanov pred Slovani v srednji Evropi. Nekateri predlagajo, da bi na sevniskem gradu uredili stalno muzejsko zbirko izkopanih predmetov. Ostanke hiš in cerkve na Vranju pa delavci konzervirajo.

V Šentvidu pri Stični so odprli nov obrat znane tovarne pletenin »Rašica« in ga v znak sodelovanja s češkoslovaško poimenovali po Vltavi. Obrat bo zaposlil 120 delavcev, predvsem seveda žensk in je prav gotovo velika pridobitev za Šentvid in okoliške kraje.

V Dolenji vasi, ki je bila nekoč znana po svojih lončarjih in njihovih izdelkih, so zdaj na to obrt skoraj že pozabili. Da pa ti lepi domači izdelki v tem kraju ne bi čisto utonili v pozabo, je tamkajšnja učiteljica Albina Grivčeva že pred štirinajstimi leti s svojimi šolarji začela zbirati stare lončarske in lesene domače izdelke. Otroci so malo pogledali doma in malo povprašali pri sosedu in kmalu se je v šoli nabralo kup zanimivih starih izdelkov domače obrti. Celo staro kmečko skrinjo in omaro so dobili. Manjše predmete so postavili v vitrine. Kasneje jih nameravajo shraniti v muzej, ki ga bodo uredili v svoji vasi.

Na Staničevi planinski koči pod Triglavom, v višini nad dva tisoč metrov, so nedavno planinci odkrili spominsko ploščo možu, po katerem se planinska koča imenuje — Valentinu Staniču, ob dvestoletnici njegovega rojstva. Valentin Stanič je bil prvi slovenski alpinist, ki si je priboril svetovni sloves. Sam, brez vodiča je osvojil prvi gorske vrhove doma in v tujini. Mnoge od teh so šele pol stoletja za njim preplezali drugi planinci in spoznali, kako naporni so bili ti vzponi. Med drugim je bil Stanič četrti mož, ki je stopil na teme našega očaka Triglava.

Na Kozjanskem bodo predvidoma že letos začeli graditi tri nove zdravstvene domove — v Podčetrtku, v Kozjem in na Planini pri Sevnici. Junjski potres je med drugim zelo prizadel tudi stavbe zdravstvenih postaj. Zato so se

Sorica, pogled na grič s cerkvijo, kjer je Groharjev muzej. Foto: Branko Čušin

odločili, da vsaj v omenjenih središčih zgradijo nova poslopja, namenjena zdravstveni službi.

V Rakičanu so se sestali kmetovalci, ki se posebej ukvarjajo s pridelovanjem koruze. Ta pridelek je zelo pomemben za prehrano kakor tudi za živinsko krmo, zato prirede v soboški občini vsako leto tekmovanje med pridelovalci te poljske kulture. Lani je bilo v tekmovanje vključenih 222 kmetovalcev iz soboške občine. Zmagal je Zoltan Rituper iz Markiševca, ki je pridelal 112 metrskih stotov koruze na ha. Temu sledita Ludvik Flisar iz Skakovec s pridelkom 104 metrskih stotov ter Karel Vratarič iz Polane, ki je pridelal za cent manj na ha.

V Njegovu se ponašajo z mlinom, ki je z manjšimi presledki mlel žito celih tristolet petdeset let. Pred tremi in pol stoletja ga je zgradil tamkajšnji graščak grof Trautmansdorf in mlin je sprva mlel le grajsko žito. Upravljali pa so ga seveda mlinarji najemniki. L. 1946 je bil grof razlaščen in mlin je dobila v upravo negovska kmetijska zadruga. Zadnji mlinar Frasov Franček, ki se je tja priženil, je mlin upravljal kot najemnik do leta 1956, zatem pa ga je odkupil v svojo last za 850 tisočakov. Od leta 1972 negovski mlin počiva. Njegov čas se je iztekkel. Poslopje pa je vzel v varstvo Zavod za spomeniško varstvo Maribor.

Volariji pod Krnom so bili včasih znani po ovčjereji. Zdaj pa goje ovce le še na devetih kmetijah. Poleti pasejo pastirji ovce na sočnih pašnikih pod Krnom. Konec avgusta so Volarci priredili ovčarski praznik, da bi svet malo opozorili nase in na svoje ovce.

Res se je zbralo zelo veliko obiskovalcev (okrog dva tisoč), celo precej več, kakor pa so jih pričakovali. Na praznik so pastirji prignali tudi ovce izpod Krna in s ponosom povedali, da se je čreda, ki je lani štela le blizu petdeset glav, letos povečala za dvajset mladih živali. V pisanem programu je bilo tudi striženje ovac. V tej spretnosti je vse premagal Zoran Perdig. Na jedilniku so bile tudi razne specialitete iz ovčjega mesa, ki so seveda tudi zelo teknile. Skratka: Volarci so z ovčjim praznikom popolnoma uspeli in ga bodo prav gotovo prihodnje leto spet priredili.

V Ljubljani so pooblaščen predstavniki 40 delovnih organizacij slovenske kemične industrije, kemijskega inštituta Boris Kidrič ter inštituta Jožef Stefan podpisali samoupravni sporazum o ustanovitvi Združenja kemične industrije. Za ta sporazum se je izreklo dvajset tisoč delavcev te stroke.

V Začretu pri Celju živi Albin Grušovnik, ki je vnet zbiralec starih predmetov. V njegovi zbirki je poleg drugih predmetov tudi blizu devetdeset starih ur. Med temi je najbolj ponosen na odlično ohranjeno stensko uro z letnico 1558, ki teče že 415 let! Nedvomno je to ena najstarejših, če že ne najstarejša »še živa« ura v Sloveniji.

Na Muti pri Mariboru je tovarna kmetijskega orodja in livarna lani, ob državnem prazniku proslavljala 400-letnico ustanovitve. To je naša najstarejša tovarna za izdelovanje kmetijskega orodja. Ob njenem jubileju je tovarna odprla nov obrat, kjer bodo izdelovali jeכלene granulate.

Varilec

Foto: Janez Zrnec

Drugo zasedanje Avnoja

Odlomek iz knjige »Odločitev«, spomini in partizanski dnevnik

Ta dan — bilo je 29. novembra — je bil izpolnjen z mrzličnimi pripravami na zasedanje Protifašističnega sveta. Ko se je zmračilo, so začeli delegati iz vseh krajev polniti dvorano Sokolskega doma, ki leži blizu slapov pod mestom. Zbrala se je pestra množica večidel neznanih ljudi, ki se jim je na obrazu in po nošah poznalo, od kod so prišli. Tu so bili nekateri stari politiki, ki so se pridružili partizanom; prišli so stari srbski borci, ki jim je bila to že tretja vojna, pravoslavni duhovniki in muslimanski hodže, žene in mladina, največ pa je bilo partizanskih komandantov in vodilnih organizatorjev osvobodilnega boja. V dvorani, ki je lahko sprejela nad 300 ljudi, je v pričakovanju zgodovinskih odločitev vladala nestrpnost. Ogla-

sila se je partizanska pesem, ki se je spremenila v navdušeno pozdravljanje, ko je vstopil Tito s svojimi najožjimi sodelavci. Nato je stopil na govorniški oder Ivan Ribar, predsednik Protifašističnega sveta, in začel zborovanje. Izvoljeno je bilo predsedstvo, takoj zatem pa je dobil besedo Tito. Stopil je na nekoliko vzvišen govorniški oder. Dvorana je grmela od navdušenega pozdravljanja, toda Tito je stal mirno pred nami, ne zanesenjaško željan slave, ampak kot revolucionarni voditelj svojega ljudstva, kateremu edinemu je posvetil vse svoje življenje. Stal je takšen, kakršnega poznamo še danes. Začel je svoje poročilo:

»Našo narodnoosvobodilno borbo je mogoče razdeliti v štiri etape, in sicer:

prvič, na kapitulacijo Jugoslavije in začetek ljudske vstaje, ki je v svojem začetku dobila oblike ustvarjanja številnih

partizanskih odredov za boj proti okupatorju;

drugič, preraščanje partizanskih odredov v redne vojne enote, bataljone, brigade in divizije, ter ustanovitev Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije;

tretjič, preraščanje narodnoosvobodilnih odborov v pravo ljudsko oblast in ustanovitev Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije;

četrtič, na razdobje, ki ga preživljamo zdaj, to je prehajanje Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije iz občeestrarskega telesa v najvišje zakonodajno telo in ustanovitev Nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije kotčasne narodne vlade...«

Govoril je skoraj eno uro in v krepkih zarisih pokazal politični in vojaški potek osvobodilnega boja, pri čemer je zlasti prikazal izdajo ubežne vlade, njenega vojnega ministra Mihailovića in Petra Karadjordjevića. Zaključil je:

»Borba naših narodov in sijajni uspehi, ki smo jih dosegli s svojo slavno Na-

Praznik Jugoslavije v svetu

»Daleč od domovine živite, a niste pozabili, da izhajate od po številu majhnega, po srcu pa velikega naroda. V najtežjih dneh jugoslovanske domovine se je slišal tudi vaš glas in ste kakor drugi rojaki po svetu pomagali svoji dragi stari domovini. Kakor v času težke borbe, tako je bilo tudi po borbi in naša rojstna domovina tega gotovo ni in ne bo pozabila. Zdaj živimo v veliki državi Argentini in smo ponosni, da je naša jugoslovanska nasebina dala naši novi domovini toliko velikih in pomembnih mož. Tudi Jugoslavija je ponosna na vas, na vaše poštenje, na vaše delo. Ponosna je, ker sliši od domačinov in njihovih oblasti, da vas cenijo. Naj bo tako tudi v bodoče, kajti vaš ugled je obenem ugled vaše stare domovine.«

Tako je med drugim nagovoril svoje rojake Andrej Škrbec, predsednik odbora za proslavo jugoslovanskega dneva republike v Buenos Airesu v Argentini leta 1957. Precej let je že poteklo od tega in še danes bi lahko ponovili marsikatero od njegovih besed. Podobne besede so bile izrečene v preteklih skoraj treh desetletjih na številnih koncih sveta na proslavah, banketih, sprejemih v čast 29. novembra, dneva, ko je bila ustanovljena nova Jugoslavija. Skoraj v vseh državah po svetu, kjer so se naselili naši ljudje, na

tak ali drugačen način počastijo to obletnico. Ponekod, kjer nimajo naših društev ali klubov, se izseljenci udeležijo sprejemov, ki jih ob teh priložnostih prirejajo jugoslovanska diplomatsko-konzularna predstavništva, kjer pa je le mogoče, društva organizirajo prireditve s kulturnim programom in skupno počastijo naš največji praznik. Ko prelistavamo dvajset letnikov naše revije, zasledimo vrsto poročil o teh proslavah, pa tudi naših zahval za čestitke, ki so nam jih ob Dnevu republike poslali številni posamezniki ali predstavniki posameznih slovenskih in jugoslovanskih društev. Vse to nam kaže, da je naš praznik Dan republike že zdavnaj prerasel meje našega domačega praznika, temveč da ga je čutiti povsod tam, kjer obstaja naš živelj. Morda najbolj slovesne so proslave 29. novembra prav v Argentini, od koder smo vzeli naš uvodni odlomek, ne mnogo manj slovesno pa je na ta dan tudi v Franciji, Braziliji, ZR Nemčiji, Avstriji, Urugvaju, Združenih državah Amerike, Kanadi in še marsikje. Vsem tem množičnim proslavam našega državnega praznika se pridružuje tudi Slovenska izseljenska matica, ki že nekaj let zapovrstjo organizira v novembru vsako leto v počastitev Dneva republike turnejo enega izmed priljubljenih slovenskih narodno-zabavnih

ansamblov. Te prireditve so res namenjene predvsem razvedrilu, veselemu razpoloženju v domači družbi, kažejo pa tudi na to, da domovina ne pozablja svojih ljudi po svetu, da misli nanje tudi ob našem največjem prazniku. Seveda so običajno te prireditve združene tudi s primernim kulturnim programom.

Temelji, ki so jih narodi in narodnosti postavili na drugem zasedanju Avnoja v Jajcu 29. novembra 1943, so trdni. To dokazuje naš razvoj v preteklih enaintridesetih letih, to dokazuje tudi ugled socialistične Jugoslavije v svetu. Zanimivo je, da je iz načel, sprejetih v Jajcu, izšla tudi naša nova ustava, ki smo jo sprejeli letos. Vsi naši napori so zdaj usmerjeni v njeno uresničevanje. Jugoslovanski delavec se je že prek svojih delegatov v Jajcu odločil, da bo v prihodnje sam odločal o delitvi dobrin, ki jih ustvarja ali pomaga ustvarjati. Določbe naše nove ustave to pravico in obenem dolžnost opredeljujejo še bolj podrobno.

Nova Jugoslavija se je rodila sredi vojne vihre, zato ni slučaj da je sodobna Jugoslavija eden izmed največjih zagovornikov miru na svetu. Nauk zgodovine nas je prevzel z realizmom in naša največja vrednota je mir, svoboda, neodvisnost, samostojen razvoj vseh narodov.

rodnoosvobodilno vojsko in partizanski mi odredi, so nam ustvarili pri vsem naprednem svetu velike simpatije, ustvarili so vse pogoje, da naši narodi uresničijo svoje težnje — svobodno, resnično demokratično Jugoslavijo.«

Za Titom so se zvrstili številni govorniki iz vseh pokrajin, ljudje raznovrstnih prepričanj; predstavniki nekdanjega političnega življenja so se vrstili za mladimi, novimi ljudmi, ki so nosili na svojih ramenih vso težo osvobodilnega boja. Spregovorila je boreča se Jugoslavija in vse je prevzemalo enotno prizadevanje, doseči zmago nad tujimi in domačimi sovražniki ter ustvariti popolnoma novo Jugoslavijo, osvobojeno socialnega in narodnega zatiranja, domovino enakopravnih narodov, v kateri bo imelo ljudstvo vso oblast. Proti jutru je bila sprejeta deklaracija, ki se končuje s sledečimi sklepi:

»1. da se Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije konstituira v vrhovno zakonodajno in izvršno predstavniško telo Jugoslavije, vrhovno predstavništvo suverenosti narodov in države Ju-

goslavije kot celote in da se vzpostavi Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije kot organ z vsemi obeležji ljudske vlade; prek njega bo Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije opravljal svojo izvršno funkcijo;

2. da se izdajalski jugoslovanski vladi odvezajo vse pravice zakonite vlade Jugoslavije, posebej še, da bi predstavljala narode Jugoslavije kjer koli in pred komer koli;

3. da se pregledajo vse mednarodne pogodbe in obveznosti, ki so jih v inozemstvu v imenu Jugoslavije sklenile begunske vlade, to pa zaradi njihovega razveljavljenja ali ponovne sklenitve oziroma odobritve, in da se ne priznajo mednarodne pogodbe in obveznosti, ki bi jih v prihodnje v inozemstvu morebiti sklenila begunska tako imenovana vlada;

4. da se Jugoslavija zgradi na demokratičnem federativnem načelu kot državna skupnost enakopravnih narodov;

5. da se vsi ti sklepi formulirajo v posebnih sklepih Protifašističnega sveta.«

Zasedanje je nato sprejelo sklepe:

a) o vrhovnem zakonodajnem in izvršnem ljudskem predstavniškem telesu Jugoslavije in Nacionalnem komiteju osvoboditve Jugoslavije kot začasnih organih vrhovne ljudske oblasti v Jugoslaviji za čas narodnoosvobodilne vojne;

b) o odvzemu pravic zakonite vlade Jugoslavije tako imenovani jugoslovanski vladi v inozemstvu in o prepovedi vrnitve v domovino kralju Petru II. Karadjordjeviću;

c) o zgraditvi Jugoslavije na federativnem načelu;

č) o priznavanju in hvaležnosti Narodnoosvobodilni vojski;

d) o uvedbi naziva maršala Jugoslavije v Narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije;

e) o odobritvi odlokov, naredb in izjav Izvršnega odbora Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije in Vrhovnega štaba Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije.

Tone Fajfar

Novi Trg revolucije v Ljubljani

Nešteta mesta in mesteca

To, kar je pri predvidevanjih o dolgoročnem prostorskem razvoju v Sloveniji morebiti najmočnejše opaziti, je visoka stopnja urbanizacije. Z drugimi besedami to pomeni, da se bomo v naši republiki v prihodnje vse bolj strnili v mesta in mesteca. Iz takšnih načrtov in predvidevanj je mogoče razbrati željo, da bi vsemu prebivalstvu zagotovili enake možnosti razvoja in oskrbe z vsem, kar potrebuje.

Stopnja urbanizacije — torej odnos med tako imenovanim mestnim in celotnim prebivalstvom — znaša zdaj okoli 42 odstotkov. Za mestno prebivalstvo so šteli prebivalce tistih 71 krajev v naši republiki, ki imajo več kot 1.800 prebivalcev in ki jih štejejo za mestna naselja.

V prihodnjih letih pa naj bi se stopnja urbanizacije še precej povečala. Za čas okrog leta 2000 predvidevajo, da bo Slovenija namesto dobrih 1,7 milijona prebivalcev, kolikor jih je imela leta 1971, premogla okrog 2,3 milijona, torej za okrog 600.000 več. Velika večina vsega tega prebivalstva bo predvidoma živela v mestih in njih ožji ter širši okolici.

Natančneje pogledano so predvidevanja za čas okrog leta 2000 takšna: v mestih bo živelo sedemdeset odstotkov vsega prebivalstva Slovenije, torej okrog 1,58 milijona ljudi, v širšem urbaniziranem območju mest pa bo živelo nadaljnjih deset odstotkov prebivalstva. Okrog 1,82 milijona prebivalcev bo tedaj živelo urbanizirano, medtem ko bo preostalih dvajset odstotkov, torej 476.000 prebivalcev, živelo neurbanizirano, »na deželi«.

»Mestnega« prebivalstva bomo torej imeli ob koncu tega stoletja več kot 1,8 milijona. Slovenija bo potemtakem podobna velikemu, raztegnjenemu vele mestu, katerega posamezne »četrti«, »središča« in »predmestja« bodo imeli od 5.000 pa tja do 400.000 prebivalcev. To »vele mesto« bo v resnici zajemalo skorajda ves slovenski prostor, ki bo med seboj kar se da povezan.

Za enakomernejši razvoj — policentrizem

V zvezi z urbanizacijsko politiko v Sloveniji so pred časom razpravljali o treh možnih različicah razvoja Slovenije. Takrat so zavrnila različici A in C ter se odločili za različico B, po kateri porast večjih in največjih mest v Sloveniji ne bo skokovit in po kateri naj bi bilo v naši republiki trinajst pomembnejših regionalnih razvojnih središč, ob njih pa še vrsta manjših, ki bi bila enakomerno razporejena po vsej republiki.

Odločili so se torej za tako imenovano policentrično zasnovo razvoja. Takšna zasnova pa ima pred drugimi veliko pred-

ustvarimo čimbolj ugodne možnosti za življenje in delo.

Snov za takšna razmišljanja nudi med drugim tudi gradivo z naslovom Zasnove urbanizacije, ki ga je pripravil Zavod SR Slovenije za regionalno prostorsko planiranje in ki je zdaj na Slovenskem predmet javne razprave. Gradivo govori — če povemo kar najbolj preprosto — o tem, kako živimo in gospodarimo v Sloveniji danes in kakšne so možnosti, težnje in napovedi razvoja naše republike tja do leta 2000.

Leto 2000 in Slovenci

Leto 2000 in začetek novega stoletja sta na prvi pogled res še daleč. Toda, če dobro premislimo, bo sedanje, dvajseto stoletje trajalo samo še dobrih petindvajset let: to pa ni več tako veliko, da ne bi bilo potrebno že danes temeljito razmisliti o marsičem, kar nas čaka vse tja do konca tega in na začetku enaindvajsetega stoletja. Še posebej pa gotovo velja že zdaj razmišljati o tem, kako naj si v zadnji četrtini tega stoletja oblikujemo življenjski prostor, s katerim razpolagamo, in kako naj si v njem

nosti zlasti zaradi možnosti enakomerne- ga razvoja celotnega slovenskega pro- stora.

Po tej, policentrični različici, naj bi po- leg Ljubljane — republiškega in nacio- nalnega središča z okrog 400.000 prebi- valcev — imela vlogo pomembnejših re- gionalnih razvojnih središč še mesta, ki naj bi praviloma premogla po več kot 75.000 prebivalcev in ki naj bi oskrbo- vala v svojih zaledjih po več kot 100.000 prebivalcev. Takšna razvojna središča naj bi bila okrog leta 2000 Maribor, Ce- lje, Novo mesto in tako imenovana ko- prska aglomeracija. Druga pomembnejša regionalna središča pa naj bi konec te- ga stoletja premogla po 35 do 50 tisoč prebivalcev, na njih območjih pa bi ži- velo še po nadaljnjih 60 do 100 tisoč. Vsa omenjena središča naj bi predvido- ma predstavljala tri četrtine ali jedro celotnega urbanega prebivalstva Slovenije.

Trinajsterica središč

Slovenska mesta so se vse do nedavnega razvijala zelo počasi. Naše mestno omre- žje se tako vse od srednjega veka pa do druge polovice devetnajstega stoletja ni kaj veliko spremenilo. Šele ob koncu prejšnjega in na začetku tega stoletja je industrija začela spreminjati podobo naše dežele tako, da so se začela hitreje razvijati mesta, v katera so začeli odha- jati ljudje s podeželja. Proces tega od- hajanja je bil še zlasti močan po osvo- boditvi in še posebej v zadnjih letih.

Postopna urbanizacija je tako privedla do tega, da imamo zdaj v Sloveniji po- leg dveh večjih — Ljubljane in Maribo- ra — še okrog šestdeset manjših (in tu- di prav majhnih) mest. Velika večina le- teh pa sodi med mesta skorajda le po nazivu, saj najpogosteje nimajo niti 15.000 prebivalcev.

Kljub obilici mest in mestec pa ima slo- venško mestno omrežje precej vrzeli. Po eni strani lahko opazimo, da se je v zadnjih časih pretirano krepila vloga obeh večjih mest, Ljubljane in Maribo- ra (še posebej Ljubljane), poleg tega pa je pretirano močno naraščal tudi vpliv velikih mest zunaj Slovenije, zlasti Za- greba, Reke, Trsta in Gradca. Po drugi strani pa lahko vidimo, da kljub obilici tako imenovanih mestnih naselij ne pre- moremo srednje velikih mest, torej tak- šnih z dvajset do šestdeset tisoč prebi- valcev. Prav takšna mesta pa bi v pri- hodnje mogla in morala prevzeti vlogo pomembnejših regionalnih središč.

Takšnih središč naj bi bilo okrog leta 2000 trinajst. Po različici B se bodo zato morala nekatera mesta, ki bodo prevzela vlogo regionalnih središč, razvi- jati dokaj hitro, medtem ko se bodo večja in največja slovenska mesta v tem času razvijala nekoliko počasneje. Ljubljana, ki je imela pred sto leti ne- kaj več kot 35 tisoč prebivalcev in ki

V središču Ljubljane

Foto: Joco Žnidaršič

jih premore zdaj okrog 230.000, naj bi jih leta 2000 imela okrog 400.000. Mari- bor, ki bo drugo največje regionalno središče v republiki, jih bo predvidoma imel okrog 270 tisoč, Celje okrog 100.000, Novo mesto s svojim urbaniziranim ob- močjem okrog 75.000, Kranj 68.000, No- va Gorica s svojim urbaniziranim ob- močjem okrog 60.000, Slovenj Gradec — prav tako z urbaniziranim območjem — okrog 50.000, Murska Sobota pa 40.000. Ptuj, ki bo predstavljal dopolnilno in razbremenilno urbano središče ob bli- njem velikem Mariboru, bo imel okrog 37.000 prebivalcev. Ob morju bodo re- gionalno razvojno središče predstavljala mesta Koper, Izola in Piran, ki bodo na svojih urbanih območjih premogla sku- paj okrog 100.000 prebivalcev.

Podobno kot ob morju bo tudi v Zasavju regionalno razvojno središče predstavl- jalo somestje. Sestavljala ga bodo me- sta Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, ki bo- do skupaj premogla leta 2000 okrog 60 tisoč prebivalcev.

Urbanizirana širša območja

Sleherno od regionalnih razvojnih sre- dišč, ki smo jih našli, pa bo skrbelo ne le za svoje ožje, marveč tudi širše vplivno območje. Ta območja bodo raz- meroma precej velika, tako da bodo v poprečju premogla po dvakrat toliko ur- baniziranega prebivalstva kot njihova središča.

Če začnemo pri Ljubljani kot slovenskem gospodarskem, kulturnem in političnem središču, lahko ugotovimo, da njeno šir- še vplivno območje že danes sega tako daleč naokrog, da zajema kar 1,33 mili- jona prebivalcev. Okrog leta 2000 pa bo na tem območju živelo bržkone več kot poldrugi milijon prebivalcev. Na vpliv- nem območju Maribora, drugega največ- jega središča v republiki, pa bo živelo okrog 400.000 ljudi. Celotno vplivno ob- močje Murske Sobote, najvzhodnejšega urbanega središča Slovenije, bo štelok okrog 130.000 prebivalcev, na vplivnem območju Slovenj Gradca pa okrog 80.000. Celjsko območje bo poleg 100.000 prebi- valcev mesta in njegove ožje okolice pre- moglo še okrog 175.000 prebivalcev, od katerih jih bo okrog 35.000 živelo v ur- bani aglomeraciji v Šaleški dolini. Na Gorenjskem bodo poleg Kranja predstavl- jali regionalno razvojno središče še Je- senice, Radovljica in Bled, ki bodo sku- paj premogli okrog 55.000 prebivalcev in na katerih širšem vplivnem območju jih bo živelo še 15.000. Vplivno območje No- ve Gorice bo imelo 50.000 prebivalcev, na vplivnih območjih Kopra, Izole in Pirana pa bo živelo okrog 65.000 ljudi.

Seštevek vseh teh števil — torej prebi- valcev razvojnih središč in mest ter me- stec v njihovem ožjem ali širšem za- ledju — nam tako lahko pokaže število urbaniziranega prebivalstva Slovenije v letu 2000, kar je enako osemdesetim od- stotkom vsega prebivalstva v republiki.

Jože Olaj

Kmetovanje postaja donosnejše

V kmetijstvu, zlasti zasebnem, smo v zadnjih letih naredili ogromen skok. Manjše število delovnih ljudi — v kmetijstvu dela le še 18 % slovenskega prebivalstva — prideluje več in kvalitetneje. Zboljšuje se družbeni in gospodarski položaj kmeta, kar velja tudi za manj razvita območja, kjer teče ta proces nekoliko počasneje kot drugje. Po deželje se hitro spreminja. Kmet in njegovo delo postajata vse bolj cenjena in spoštovana.

K temu je resda precej doprinesel vseplošni gospodarski in tehnični razvoj, še več pa nova kmetijska politika, ki smo jo v Sloveniji začrtali na 2. seji konference ZKS že leta 1968. Po tem letu se je v Sloveniji marsikaj spremenilo. Sprva sta si nova kmetijska politika in spremenjen odnos do kmeta s težavo utirala pot. Sedaj je precej lažje, saj so uspehi v kmetijstvu pokazali, da je bila usmeritev pravilna. Med najvažnejše v paketu ukrepov na

področju kmetijstva spada zakon o združevanju kmetov, ki ga je slovenska skupščina sprejela pred dvema letoma. Kmetje se lahko po tem zakonu združujejo v zadrage, obrate za kooperacijo, proizvodne skupnosti in druge oblike združevanja. S tem zakonom je v Sloveniji spet zaživelo združništvo, seveda v luči nove ustave. Tako kmetje v svojih TOZD, ki imajo v večini primerov tudi lastne žiro račune, odločajo skupaj s kmetijskimi delavci o vseh temeljnih zadevah skupnega gospodarjenja. Razpolagajo tudi z ustvarjenim dohodkom. Vse te kmečke organizacije povezuje Zadruga zveza Slovenije, ki je bila ustanovljena hkrati s sprejetjem zakona o združevanju kmetov.

Kmetijske organizacije so spet ustanovile hranilno-kreditne službe, kjer kmetje lahko varčujejo in si sposojajo denar. S tem denarjem si kmetje lahko zagotovijo tudi bančne kredite.

Hranilne vloge kmetov pri zvezi hranilno-kreditnih služb znašajo že 288 milijonov din.

Poskrbljeno je tudi za politično uveljavitev kmetov. Ti se lahko povezujejo v občinskih sekcijah pri SZDL in naprej do republiške sekcije pri RK SZDL. To se je pokazalo za zelo potrebno, saj so bili kmetje doslej odrinjeni od družbenopolitičnega življenja. Od tod tudi slaba udeležba kmetov v vrstah ZK. Stanje se sedaj hitro popravlja. Se zlasti sedaj, ko je v okviru zadruga zveze začela delovati mladina. Doslej je v Sloveniji že okoli 60 aktivov mladih združnikov, ki so uspeli povezati precej kmečke mladine. Glede na to, da je mladina na vasi odločilnega pomena za nadaljnji razvoj kmetijstva in da je za delo v teh aktivih veliko zanimanja, pričakujejo, da se bo ta dejavnost hitro razširila. In kakšni so gospodarski pogoji današnjega slovenskega kmeta? Naložbe v zasebno kmetijstvo se hitro povečujejo. Leta 1972 so znašale investicije v zasebnem kmetijstvu 200 milijonov din, lani pa že 417 milijonov din. Od tega so polovico prispevali kmetje sami, drugo polovico pa banke in republike. Precej denarja pa dajo za te namene tudi občinske skupščine prek svojih skladov za pospeševanje kmetijstva, tako da celotne naložbe v zasebno kmetijstvo znašajo letno okoli 800 milijonov din. Sicer pa za kmeta v glavnem skrbi organizacija, v katero je vključen. Tam dobi tudi kredit za gradnjo hleva, nakup strojev, obnovo sadovnjakov ali vinogradov itd. Krediti niso omejeni. Kmet bo dobil toliko kredita, kot ga je sposoben vrniti. Ta pa je lahko 20.000 din, 150.000 din ali pa še več, pač toliko, da je kmetija v celoti preusmerjena. Obrestna mera je regresirana s strani republike.

Kmet plača le 3 ali 5 % obresti, odvisno od namena investicije. Odplačilna doba kredita je odvisna od višine in namena kreditiranja. Če gre za obnovo vinograda ali sadovnjaka, potem kmet plača prvo anuiteto šele v prvem letu rodnosti itd. V Sloveniji je preusmerjenih že prek 3000 kmetij, okoli 2000 pa jih je v preusmerjanju. V glavnem so vse preusmerjene kmetije specializirane, največ v živinorejsko proizvodnjo. V tržni proizvodnji so dosegli izredne uspehe. V nekaj letih so se tržni viški s preusmerjenih kmetij povečali za več kot trikrat.

V zadnjem času se kmetje precej povezujejo v strojne, proizvodne in druge interesne skupnosti. Te oblike so sicer predvidene z zakonom o združevanju kmetov, vendar se kmetje zanje odločajo predvsem zaradi ekonomskih vzrokov. Obnova vinograda je npr. ve-

Žanjice v svoji »praznični« opravi ob otvoritvi nove ceste v Apačah

Prekmurska pokrajina

Foto: Jože Kološa

liko cenejša, če kmetje skupaj obnavljajo večji kompleks, kot pa vsak zase. Poleg tega se kmetje za nakup večjih strojev skoraj vedno odločajo v okviru strojnih skupnosti, kjer imajo ugodnejše kreditne pogoje.

Za oblikovanje nove kmetijske politike v Sloveniji je izredno pomemben tudi zakon o kmetijskih zemljiščih in zakon o dedovanju kmetij. S prvim zakonom so v Sloveniji zaščitili kmetijsko zemljo in prenesli vso kmetijsko-zemljiško politiko v občine. Tam so zdaj oblikovane zemljiške skupnosti, ki so nosilke kmetijske zemljiške politike v občini. V teh skupnostih so vsi tisti, ki so odgovorni za smotrno uporabo zemljišč. To so kmetje, kmetijske organizacije, krajevne skupnosti, občina itn. Ta zakon v hribovitih predelih dopušča tudi več zemlje, kot je to določeno z zemljiškim maksimumom. Kmet v hribovitih predelih ima lahko največ 20 ha obdelovalne zemlje, vendar mora biti najmanj 2/3 površine pod travniki. Z zakonom je določen tudi maksimum za nekmete, ki imajo lahko v ravninskih predelih 1 ha zemlje, od tega največ 0,5 ha gozda. V hribovitih predelih imajo lahko nekmetje največ 3 ha zemlje. Drugi zakon — to je zakon o dedovanju kme-

tij pa med drugim določa, da lahko kmetijo deduje le en dedič.

Posebna pozornost gre kmetom v hribovitih predelih. Ti plačujejo manj davka, ponekod pa so se občine povsem odpovedale davku. Tudi kreditni pogoji za taka območja so ugodnejši. Za to skrbijo predvsem občinski skladi za pospeševanje kmetijstva in republiški sklad za manj razvita območja.

To pa seveda še ni vse. Da ne bi naštevati: vsi naporji bodo usmerjeni v čim tesnejše sodelovanje in vključevanje kmetov v združeno delo v luči novih zakonskih predpisov in nove ustave — to je pot nove kmetijske politike.

Edvard Kardelj je že večkrat poudaril, da se moramo usmeriti v veliko socialistično kmetijsko proizvodnjo in v sodelovanje z zasebnimi kmeti. Vse, kar bomo delali, moramo delati tako, da bomo vključevali in gospodarsko povezovali kmeta v enoten proces združenega dela. Kmet je v naši družbi še vedno izredno pomemben in tudi njegova proizvodnja je družbeno izredno koristna. Zato ga moramo še bolj povezati z družbenim sektorjem v enoten proces združenega dela.

V Sloveniji je v proizvodno sodelovanje zajeto že več kot polovica kmetov.

To sodelovanje se je zlasti razmahnilo po sprejemu zakona o združevanju kmetov, ki kmete vključuje kot enakovredne samoupravljalce. Te oblike so ponekod sicer še revnejše, vendar v zadnjem času vsebinsko vse bolj preraščajo v pravo proizvodno sodelovanje, tako da je takega sodelovanja, ko kmetijska organizacija kmetu preskrbi le repromaterial in od njega odkupi kmetijske pridelke, vedno manj.

Lahko bi rekli, da bo v Sloveniji z izpopolnjevanjem vseh oblik poslovnega sodelovanja med kmeti in kmetijskimi organizacijami kmalu prišel čas, ko bomo lahko govorili le o kmetijstvu in ne o zasebnem in družbenem kmetijstvu.

Glede na to, da dobiva kmetijstvo vedno bolj pomembno vlogo v gospodarstvu, je pričakovati, da bodo ti procesi v kmetijstvu stekli še hitreje kot bi sicer. To pa pomeni, da mladim na kmetijah ne bo treba s trebuhom za kruhom v mesta in v tujino, ampak da si bodo lahko debelejši kos kruha odrezali tudi doma. Za to pa imajo sedaj vse pogoje, saj postaja kmetovanje vse bolj zanimivo in tudi donosnejše.

Rajko Ocepek

Čebelar Alojz Bukovšek z Golega brda

Čebela in Kranjec

Najbolj marljive živalice pošiljamo po pošti na Kitajsko in v Združene države Amerike. Čebela — simbol slovenske pridnosti in skromnosti

Zgodilo se je kmalu po osvoboditvi, ko je bil konec vojne vihre, in sicer na Goriškem, tam blizu Gorice. Star čebelar je imel polne sate medu, pa ni vedel, kam z njim, ni vedel, kako naj bi ga najbolje spravil v denar. Na drugi strani državne meje, v Italiji, bi ga lahko dobro prodal, če bi ga lahko nesel čez. Ker pa to tiste čase ni bilo mogoče, je mož razmišljal in se končno domislil: V prazno škatlico vžigalic je dal pet čebelic in se napotil čez mejo. Pri prijatelju čebelarju jih je spustil med njegove čebelice. Oba sta živela takorekoč tik ob državni meji. Čebele — gostje so se takoj pogovorile s čebelami — domačinkami, ki so bile nekaj hude nanje ter so jih pregnale — čez mejo. Ko pa so na drugi strani meje ugotovile, da je satje polno medu — medtem je naš umni čebelar svoje panje čebel preselil na pašo drugam — so kot volk planile na sladki plen. Tako rekoč v hipu so naredile zračni most med

svojim čebelnjakom v Italiji in našim v Jugoslaviji. Ljudje trdijo, da so tačas čebelice znosile z naše na italijansko stran meje dobrih sto kilogramov sladkega medu, če ne še kakšen kilogram več. Naš umni čebelar si je zadovoljno mel roke, zakaj podvig mu je uspel in med mu je šel v promet za — med.

Ne bom dvakrat rekel, da je zgodba resnična, toda vsaj dvajset let kroži med čebelarji in ljudmi na Goriškem, zato bržčas ni čisto iz trte izvita, čeprav morda ni do pike resnična.

»Značilno za našo čebelo — sivko carnico, kakor jo imenujejo po latinsko — je, da je zelo mirna, skromna, delavna in nezahtevna, takšna kot smo Kranjci oziroma Slovenci... Predvsem zelo veliko dela in malo poje. Če pa jo zdražiš, beži, kolikor te noge nesejo...« pravi Ciril Jalen, nečak pokojnega pisatelja Janeza Jalna, doma z Rodin pri Žirovnici in eden najbolj umnih čebelarjev na Go-

renjskem, ki od mladih nog stopa po sledih našega prvega in največjega čebelarja Janeza Janše, svojega rojaka.

Vedeti namreč moramo, da je čebelarstvo na Slovenskem dobro znano že dobrih tristo in več let ter da je ena prvih posvetnih knjig, tiskanih v slovenskem jeziku, izšla pred več kot stopetdesetimi leti prav izpod peresa Janeza Janše, utemeljitelja slovenskega čebelarstva.

Del skromnosti in marljivosti ter delavnosti te skromne živalice, ki nabira med s cvetov, se nas je torej po pravici prijel, kakor sami o sebi mislimo oziroma smo prepričani že dolgo vrsto let. Če je to čisto res ali samo napol, prepuščamo v presojo vsakemu posebej.

»Delam samo za slavo in čast kranjske čebelice. Komaj da z njimi zaslužim za suh kruh, sicer pa kakor je letina,« pravi Ciril Jalen.

Našel, ali bolje, dohitel sem ga Pod Zelenico, skratka sredi hribov — na plemenilni postaji Janeza Janše, kakor je zapisano na skromni planinski kočici, okrog katere so posejani plemenski panji čebel, trotov in matic. Mož je imel prav ta čas v gosteh Švicarja — čebelarja z ženo in otrokom, ki so se kot turisti prišli k nam zanimat za čebelje matice-carnice. Po besedah čebelarja Jalna mož ni bil ne prvi ne zadnji tujec, ki so ga k nam zvabile plemenske čebele, najbrž pa eden redkih Švicarjev, zakaj čebelarji med seboj ljubosumno čuvajo skrivnost, odkod, kako, in za koliko so dobili čebeljo plemensko matico, ki vzgaja pohleven, marljiv, delaven in skromen čebelji zarod, kakor smo ne povsem slučajno posebej podčrtali na začetku tega pisanja.

»Muha ne daje kruha, kadar ga pa da, ga da za dva,« pravi Alojz Kurbiš, modelar v ljubljanski tovarni konfekcije Tip-top, ki je ves letošnji dopust preživel pri svojih čebelah na Urhu nedaleč od mesta.

»Samo štirje panji so mi letos dali 60 kilogramov mešanega medu. Dvakrat sem že prodal vse panje, vendar sem jih dvakrat tudi ponovno kupil. Ne morem in ne znam se ločiti od teh prijetnih in koristnih živalic, čeprav imam z njimi zmeraj polne roke dela, posebej čez zimo, kadar zmanjka medu za njihovo hrano, kadar moram kupovati hrano, da ne pridejo proč. To pa nekaj stane, lahko mi verjamete.

Imam naše kranjske čebele sivke, ki so pepelnato sive barve. Po vsem svetu so zelo znane in cenjene, ker imajo daljše rilčke kot druge njihove vrstnice. Nabe-rejo več medu kot katerekoli druge čebele. S svojimi rilčki prodro v cvetove, v katere druge čebele ne sežejo. To je tisto. Izvažamo jih po vsej Evropi, po vsem svetu: tudi na Kitajsko in v Ameriko. Čeprav pri nas pravijo, da muha ne da kruha, so meni čebelice le dale hišo...«

»Čebele z daljšimi rilčki smo vzgojili mi, umni slovenski čebelarji,« pravi Ciril Jalen. »Plemenilna postaja Janeza Janša, tu je naše jedro, zasnova, ki sva jo ustanovila s prijateljem. Za plemo iščemo dobre trote, vzgajamo plemenske trote, zato smo zaprosili jeseniško in radovljjsko občino, tu pod Zelenico se obe občini srečujeta, da ta predel posebej zaščiti za čebelji zarod. Zakaj? Zato, da čebelarji sem ne bi vozili na pašo svojih čebel, da se plemenice ne bi pomešale z drugimi živalicami svojega rodu. Gre za plemenske čebele, matice in trote. Gre za to, da rod ostane čim bolj čist.

Turisti-čebelarji od vsepovsod se redno oglašajo pri nas. Da, matice pošiljam tudi v Srbijo. Po pošti seveda, v posebnih škatlicah s hrano in čebelami spremljevalkami, da matico hranijo. Vsaka matica dobi na pot svoj matični list z rodovnikom. To je zelen kartonček z vsemi podatki, kakor zahtevajo čebelarški in sanitarni predpisi. Naše matice so zmeraj bolj cenjene, zato dobivajo tudi vedno večjo ceno v Nemčiji, Angliji, na Škotskem. Toda samo pogledajte v našo spominsko knjigo, v kateri so vpisani čebelarji domala iz vseh dežel v Evropi.

Ciril Jalen je bil star osem let, ko je od očeta čebelarja prevzel ljubezen do

drobnih živalic in jim ostal zvest vse doslej. Sodeč po njegovem čebelnjaku ob pravi mestni vili v Rodinah na Gorenjskem, mu čebele niso ravno naredile prevelike škode, odkar se ubada z njimi. O ceni in dobičku pravi, ni da bi posebej govoril. Njegov oče je bil kajžar, ki je preživil ducat otrok.

»Še kose nisem mogel držati v rokah, ko sem začel loviti čmrlje in čebele,« se spominja mož.

V srcu Polhograjskih Dolomitov, tam za Medvodami, in sicer v zelo razpotegnjeni vasi Golo brdo, čisto na koncu, v zadnji hiši živi in dela in se ukvarja s čebelami tudi Alojz Bukovšek. On je tisti, ki po pošti pošilja svoje plemenske matice s spremljevalkami in menda tudi s spremljevalci ali troti (da maticam na dolgi poštni poti ni preveč dolgčas) v daljni Peking na Kitajskem, v Združene države Amerike — v nek manjši kraj — ne spominja se, kako se mu pravi, ker se ga tako čudno zapiše — zagotovo pa ve, da ga ni prestopil še nihče od nas, ki živimo doma.

Mož zdaj zida novo hišo. Zmenila sva se, zdaj nima preveč časa, da se bova jeseni kako nedeljo popoldne lepo usedla in se pogovorila vse lepo po vrsti, kot stoje hiše v Trsti. Zakaj o čebelah ni moč povedati vsega kar takole v dveh ali treh besedah.

Niko Lapajne

Slovenka — med najboljšimi igralkami namiznega tenisa v Italiji

Sonja Miličeva, članica športnega društva »Kras« iz Zgonika pri Trstu, je bila uradno proglašena za drugo najboljšo igralko namiznega tenisa v vsej Italiji. Med najboljšimi igralkami namiznega tenisa v Italiji je še več članic tega društva.

Boj za staro pravdo na Slovenskem

Vsakogar, ki ga vsaj nekoliko podrobneje zanimajo drobci iz slovenske zgodovine, bo prav gotovo pritegnila knjiga Boga Grafenauerja »Boj za staro pravdo v 15. in 16. stoletju na Slovenskem«. Avtor te knjige je prav gotovo naš najvidnejši strokovnjak za to obdobje slovenske zgodovine. Kmečki upori so v tej knjigi povezani tudi s celotnim zgodovinskim razvojem na slovenskih tleh, zanj pa so bili uporabljeni tudi številni novi, doslej neuporabljeni viri. Knjiga je izšla ob 500-letnici kmečkih uporov na Slovenskem.

»Iskra« na Poljskem

Združeno podjetje »Iskra« iz Kranja je pred nedavnim podpisalo pogodbo o sodelovanju z združeno poljsko elektronsko industrijo. Gre za dolgoletno sodelovanje in za mednarodno delitev dela. Poljska industrija bo izdelovala nekatere polizdelke za Iskro, Iskra pa dele za poljsko industrijo, vse s področja elektronike. Hkrati so podpisali tudi že prvi sporazum o menjavi v vrednosti 26 milijonov dolarjev.

Športni praznik v Sovodnjah

Združenje slovenskih športnih društev v Italiji je v oktobru slavilo 50-letnico. Osrednja proslava tega jubileja je bila v nedeljo 6. oktobra v Sovodnjah ob Soči na Goriškem, kamor so prispele tudi spominske štafete, ki so šle na pot iz Rezija, Tolmina, Pirana in iz Trsta. Na osrednji proslavi v sovodnjem kulturnem domu je nastopil Tržaški partizanski pevski zbor ter več recitatorjev in slavnostnih govornikov. Ta praznik so naši zamejski športniki počastili tudi z več spominskimi tekmovanji.

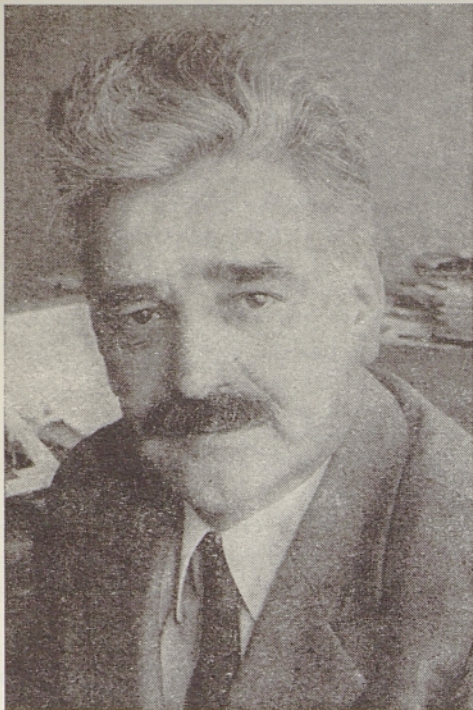
Delež jugoslovanskih priseljencev ameriški civilizaciji

Na Kolumbijski univerzi v New Yorku je bil v dneh 5. in 6. oktobra simpozij o prispevku jugoslovanskih priseljencev Ameriki, ki je bil pod pokroviteljstvom fakultete za mednarodna vprašanja in Pupinovega laboratorija na tej univerzi ter združenja jugoslovanskih univerz. Na tem simpoziju so počastili tudi stoletnico prihoda Mihajla Pupina v Ameriko in 120-letnico njegovega rojstva.

V šestih skupinah so na tem simpoziju ugledni ameriški in jugoslovanski znanstveniki razpravljali o specifičnih vprašanjih jugoslovanskega izseljenstva, o usodi jugoslovanskih jezikov v ameriškem »topilnem loncu«, o ameriško-jugoslovanskih diplomatskih odnosih v zgodovini in o ameriško-jugoslovanskem znanstvenem sodelovanju. Med udeleženci tega simpozija je bil tudi slavni ameriški fizik in Nobelov nagrajenec Isidor I. Rabi, ki je podal lik Mihajla Pupina kot človeka in znanstvenika ter jugoslovanskega rodoljuba. Med jezikovnimi problemi je bila obravnavana tudi razprava Josepha Paternosta o »slovenskem jeziku v minnesotskem železnem okrožju«.

Ciril Jalen na plemenilni postaji »Antona Janše«

Drago Seliger

Odlikovanje ob jubileju SNPJ

V Euclidu pri Clevelandu je bila v dneh od 16. do 20. septembra jubilejna, 20. konvencija Slovenske narodne podporne jednote, najštevilnejše slovenske izseljenske organizacije v ZDA in tudi drugod po svetu. SNPJ prav letos slavi tudi 70-letnico obstoja. Danes ima ta organizacija prek 63.000 članov in nad 25 milijonov dolarjev premoženja.

Letošnje jubilejne konvencije SNPJ sta se kot gosta udeležila tudi Drago Seliger, predsednik Slovenske izseljenske matice, in dr. Mirko Žgur, podsekretar v slovenskem izvršnem svetu. Na konvenciji je Drago Seliger podelil Slovenski narodni podporni jednoti visoko jugoslovansko odlikovanje »red jugoslovanske zastave z lento«, s katerim jo je ob jubileju odlikoval predsednik republike Josip Broz Tito. Drago Seliger je ob podelitvi tega odlikovanja pozdravil delegate z besedami:

Spoštovani gospod predsednik, dragi rojaki,

štejem si v veliko čast in obdaja me občutek zadovoljstva, da mi je bilo omogočeno odzvati se vašemu vabilu in vam izročiti najlepše pozdrave vaših domačih, znancev in prijateljev, Slovenske izseljenske matice ter vse domovine Slovenije in Jugoslavije. Prisrčnim pozdravom se pridružuje želja, da bi delo vaše konvencije obrodilo čim boljše plodove.

Razlogov za moje in naše posebno zadovoljstvo, da se nahajamo med vami, je zelo mnogo. Dovolite mi, da jih omenim vsaj nekaj. Najprej je tu visoki jubilej — 70-letnica — ene od

najstarejših in še danes najmočnejše in najštevilnejše napredne izseljenske organizacije Slovenske narodne podporne jednote. To je gotovo priložnost, kjer boste vi pa tudi mi izrekli dolžno priznanje pionirjem našega izseljenstva, vašim očetom in dedom za veliko delo, narejeno v korist naših ljudi širom vaše domovine — Združenih držav Amerike. Zgodovina nam pove, da so bile bratske organizacije, kakršna je SNPJ v veliko pomoč in oporo našim ljudem pri premagovanju nemajhnih težav, s katerimi so se srečevali v novem okolju, pa naj je šlo za težave gmotnega ali duhovnega izvora. V naši novi domovini Socialistični republiki Sloveniji in Socialistični federativni republiki Jugoslaviji smo vedno visoko cenili in spoštovali delo organizacij naših ljudi na tujem, saj le-te niso lajšale samo osebnih bolečin naših ljudi, temveč predstavile naš narod in narode Jugoslavije ter njih kulturo na dostojni ravni. SNPJ in številnim njenim krožkom gre posebna zasluga za ohranjanje in razvijanje narodne zavesti, saj so organizacije SNPJ tudi kulturnoprosvetna žarišča, kjer sta se kulturno izročilo in narodne posebnosti pretakale iz roda v rod in dajala svoj prispevek k novo nastajajoči civilizaciji in kulturi Amerike. Anali SNPJ so polni dokazov o tem, kako živa in raznovrstna je bila pevska, literarna, glasbena, športna in rekreacijska kultura preprostih delovnih ljudi, ki svojega elementarnega narodnega ponosa niso nikdar zatajili. Neprecenljivo vlogo pri povezovanju, osveščanju in obveščanju naših ljudi v vaši domovini je odigrala in še vedno odigrava list vaše Jednote »Prosveta«, kateri želimo, da bi razširila krog naročnikov in še dolgo razveseljevala vaše članstvo širom Združenih držav Amerike.

Nekaj priložnostnih besedi še zdaleč ne more zaobseči bogastva dela, ki ga je opravila vaša Jednota, zato naj opozorim le še na eno značilnost, katero mi v domovini zelo cenimo. V mislih imam tesno povezanost vaše Jednote s staro domovino oziroma s starim krajem, kot to preprosto poveste. Že pred drugo svetovno vojno je vaša Jednota organizirala obiske stari domovini. To delo je bilo žal prekinjeno s požarom II. svetovne vojne, v kateri je fašizem skoval najstrašnejši načrt za slovenski narod, saj je imel trden namen, da ga izbriše z zemljevida Evrope in sveta. Slovenski narod, ki je 1400 let kljuboval vsem viharjem in hordam, ki so ga hotele uničiti, je v tem usodnem trenutku našel samega sebe in z bratskimi narodi in narodnostmi Jugoslavije, povezan v

antifašistični koaliciiji izbojeval svojo svobodo, ustanovil samostojno državo Socialistično republiko Slovenijo v skupnosti enakopravnih narodov Jugoslavije. V tem času je naš pravični boj imel veliko oporo in podporo vseh domoljubnih rojakov širom sveta, posebno še v ZDA. V dolgem seznamu posameznikov in organizacij naših ljudi, ki so tesno stali ob krvavečem narodu in mu nudili gmotno in moralno pomoč, zavzema SNPJ častno mesto. Z veseljem ugotavljamo, da je ostala povezanost med našimi ljudmi in tudi njihovimi potomci ter našo domovino vse bolj tesna v vsem povojnem razdobju. Brezštevilna so nova znanstva in prijateljstva, ki smo jih kovali ob najrazličnejših srečanjih bodisi doma pod Triglavom ali v vaši domovini. Vse to je skromen, pa vendarle ne nepomemben prispevek k medsebojnemu zblizevanju, spoznavanju in spoštovanju. Gotovo je v tem tudi vaš in naš skromen delež k temu, da so odnosi med ZDA in SFRJ dobri, da se vse bolj razvija in razširja medsebojno sodelovanje tako na gospodarskem, kulturnem in znanstvenem področju.

Dragi delegati, spoštovani gostje!

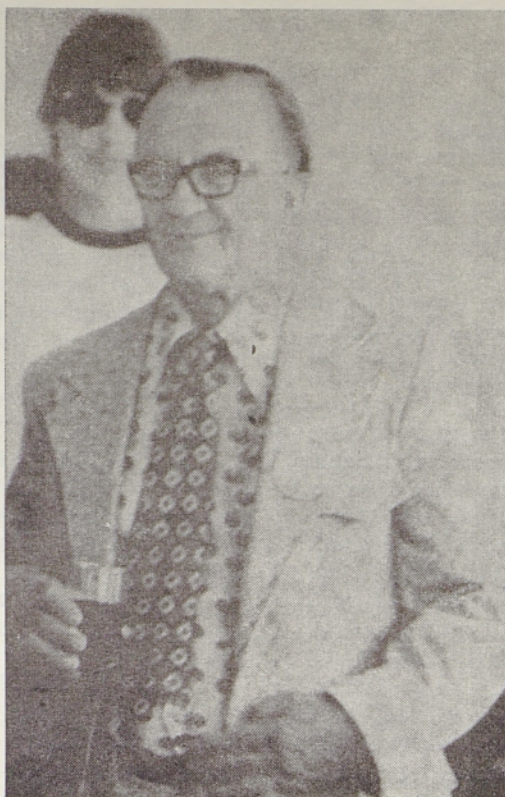
Uvodoma sem dejal, da sem osebno zelo počaščen, ker sem med vami. Mimo razlogov, ki sem jih na kratko povedal, imam za to še poseben razlog. Upoštevaajoč zasluge SNPJ pri skrbi naših ljudi v ZDA in še posebej zasluge za razvijanje prijateljskih odnosov med ZDA in SFRJ, je predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije Josip Broz Tito odlikoval SNPJ z visokim jugoslovanskim odlikovanjem »Redom jugoslovanske zastave z lento«. Sprejeti visoko jugoslovansko odlikovanje s strani državnika, kot je tovariš Tito, kateremu danes ves svet priznava ogromne zasluge za svobodo, neodvisnost in samostojno pot razvoja narodov in narodnosti Jugoslavije in ki je v sodobnem svetu postal eden najvidnejših borcev za mir, svobodo in enakopravnost vseh narodov sveta, je gotovo najlepše priznanje vsem znanim in tudi neznanim delavcem SNPJ, ki so v svojem 70-letnem delu naredili veliko delo v korist naših ljudi v ZDA in v korist vseh ljudi v Ameriki in Jugoslaviji. To je tudi dokaz, da v naši domovini spoštujemo in cenimo predvsem delo in to ne samo delo današnjih generacij, temveč tudi delo naših prednikov. Iskreno čestitam vaši Jednoti ob podelitvi visokega odlikovanja z željo, da bi Jednota žela čimvečje uspehe pri svojem plemenitem delu v korist svojega članstva in vsega človeštva.

Slovenska narodna podporna jednota ostaja napredna organizacija

Z veseljem smo sprejeli povabilo vodstva SNPJ, da se njihove jubilejne konvencije udeleži delegacija iz domovine. Tako sva se podala na pot »čez lužo« s tovarišem dr. Mirkom Žgurjem, podsekretarjem v slovenskem izvršnem svetu. Danes, ko razmišljam o najinem bivanju med ameriškimi rojaki, se vtisi vrstijo s filmsko naglico in težko je najti besede, ki bi izrazile vse bogastvo misli, izrečenih na konvenciji kot vso prisrčnost in toplino sprejemov, ki sva jih bila deležna ob srečanju z našimi rojaki izven konvencije. Zato naj navedeni zapis pove le nekaj vtisov s konvencije. Samo nekaj vtisov zavoljo tega, ker je bila konvencija po svoji vsebini tako bogata in raznovrstna, da bi bile sodbe o njej nujno površne in enostranske.

Že pred odhodom na konvencijo sem marljivo prebiral glasilo SNPJ »Prosveto« in ugotavljal, da bo letošnja konvencija v marsičem dokaj različna od dosedanjih. Opredeljevali so jo različni vidiki, med katerimi so stopali v ospredje predvsem krajevni, časovni in vsebinski. Delo konvencije se je odvijalo v Clevelandu, točneje v Slovenskem delavskem domu v Euclidu. Verjetno to ni slučajno, saj rojaki sami imenujejo Cleveland za »ameriško Ljubljano«. Dejstvo, da je samo na področju ožjega Clevelanda 9 slovenskih narodnih domov, da je tu vrsta odličnih pevskih zborov, glasbenih ansamblov, folklornih skupin in druge kulturno-prosvetne dejavnosti, nam pove, da je bil kraj konvencije dobro izbran. Delegati konvencije in gostje smo imeli priliko, da vsak večer spremljamo nastopajoče posameznike in skupine, s čimer so nam rojaki iz Clevelanda nazorno prikazali, kako živita slovenska beseda in pesem tudi pri tretjem in četrtem rodu potomcev naših izseljencev. Od ponosa in sreče so silile solze v oči poslušalcem, ko je z odra odmevala slovenska pesem in recitacija otrok med petim in desetim letom starosti.

Gotovo je bil časovni vidik tisti, ki je dajal konvenciji posebno obeležje. 20. redna konvencija jednote je zasedala namreč 70 let po tistem, za Jednoto zgodovinskem dogodku, ko so se leta 1904 sestali prvi delegati v Chicagu na ustanovni konvenciji. Ta častitljivi jubilej je obvezoval vse organizacije in posebej delegate, da so dali dolžno priznanje svojim očedom in dedom za njih nesebično delo pri ustanovitvi in delu jednote. Jubilej so praznovala jednotine organizacije — krož-

Novi glavni odbor SNPJ

Na 20. redni konvenciji Slovenske narodne podporne jednote so bili za novo poslovno dobo, od 1. januarja 1. 1975 do decembra 1978, izvoljeni: za glavnega predsednika Frank Groser iz Chicaga Ill., za prvega podpredsednika Denis Eckart, za drugega podpredsednika John Fabec, za glavnega tajnika Joseph Umeck, za pomočnika tajnika Edward Hribar, za blagajnika Wilma Scordato, za urednika in upravnika Prosvete William Jereb, za mladinskega direktorja je bil ponovno izvoljen Frank Janiga. V gospodarskem odseku so: predsednik Peter Elish, Frank Groser, Wilma Scordato, Richard Tomsic, Joseph Culkar in Frank Zordani. V porotnem odseku: Edvard Ramoush, predsednik, in člana Jennie Zaman in Fannie Smole. V nadzornem odseku so: predsednik Mike Kumer in člani: John Barufaldi, Anton Keržič, Henry Božič in Frances Sylvester. Na sliki: novi glavni predsednik SNPJ Frank Groser.

ki, kot se imenujejo — širom ZDA že vse leto. V tem času so potekale najrazličnejše akcije za pridobivanje novih članov in podobno, predvsem pa so se vračali člani v zgodovino svoje jednote in ugotavljali svoje uspehe in neuspehe, prav tako pa so oživila osnovna načela, na katerih deluje delo organizacije, ki je danes najmočnejša slovenska organizacija ne le po številu ampak tudi po ugledu med potomci izseljencev in v ameriški javnosti. Tu pa se časovni vidik že prepleta z vsebinskim, ki je bil vsekakor najpomembnejši za delo 20. konvencije. Delegati so marljivo zasedali ves teden. Pred seboj so imeli sveženj resolucij — od tiste, kjer Jednota opredeljuje svoj odnos do »svetovnega miru« pa do onih, ki govorijo o humanitar-

nih in organizacijskih vprašanjih. Demokratska razprava, v kateri so se soočala pogosto nasprotujoča si mišljenja o posameznih vprašanjih, je bila prav gotovo ena od značilnosti zborovanja. Odveč je bil strah nekaterih starejših jednotinih sodelavcev, da mladi, ki so bili močno zastopani med delegati, ne bodo gradili jednote na naprednih načelih, ki so utemeljili jednoto pred 70 leti. Večina mladih je s svojim ustvarjalnim prispevkom pomagala k sprejemanju takih sklepov, ki ohranjajo SNPJ kot napredno, bratsko organizacijo.

Pričakovano živa in dolgotrajna je bila razprava o dnevniku »Prosveta«. Dnevnik izhaja v slovenščini in razumljivo je, da število naročnikov usiha, kar povzroča velike finančne izgube. Konvencija ni soglašala s tistimi, ki so že pred pol leta sprejeli sklep, da Prosveta preneha izhajati. Obratno! Naložili so nalogo vsem organizacijam in članstvu, da nabirajo nove naročnike tako, da število naročnikov ne bi padlo pod 2500 ali celo pod 2000. V prvem primeru bo skrčen obseg za en dan, v drugem primeru pa zavezuje Glavni odbor, da na posebni seji razpravlja o problemu. Slišati je bilo več predlogov, naj bi list prinašal nekaj strani v angleškem jeziku, da bi tako pridobili naročnike med mladimi, nekateri so menili, da bi moral biti list po vsebini in obliki bolj sodoben. Vsekakor razprava o »Prosveti«, njeni bodoči podobi in kraju tiskanja še ni zaključena in pred Izvršnim odborom posebej in jednoto kot celoto je nelahka naloga, kako čimprej uresničiti naloge iz resolucije, da ne bi prišlo do nezaželenih omejitev. Zelo pomembno je, da zborovanje ni pristalo na sicer dobronamerne predloge, ki so videli izhod iz finančne zagate lista v tem, da bi svoje strani prodajal za politične oglase. Mnogi delegati so upravičeno opozarjali na posledice takega sklepa, saj bi bila s tem spreminjena zasnova lista in iz nje izvirajoča naravnost.

Teh nekaj misli je le bežen vtis s tako pomembnega zborovanja. Vendar ta vtis ne bi bil niti to, če ne bi omenil, da je bila tudi na tem zborovanju izpričana iskrena želja po nadaljnji povezanosti SNPJ s Slovenijo in Jugoslavijo. Najprej je bilo to izraženo že na začetku konvencije, ko je vsa dvorana zapela ameriško in jugoslovansko državno himno. Ta želja je bila izražena ob vseh najinih srečanjih tako z vodstvom SNPJ, federacijo SNPJ v Pittsburghu, Progresivnimi Slovenci v Clevelandu in Chicagu in tudi drugih razgovorih. Ne samo želja! SNPJ se je ves čas svojega obstoja zavzemala za to in delovala tako. Posebej bo ostala v naši domovini nepozabna pomoč, ki jo je dajala ta organizacija in večina vseh drugih organizacij slovenskih izseljencev v času, ko nam je bilo doma najtežje, t.j. v času druge svetovne vojne.

Drago Seliger

List slovenskega ljudstva

Splet vsakvrstnih okoliščin bi lahko bil odločil, da bi Ljudska pravica ostala zakoten prekmurski listič, ki bi prej ali slej shiral ali bi ga okrajni (takrat: sreski) načelniki zadušili, kakor se nam je to zgodilo dve leti prej z Novim časom v Soboti. Ni dvoma, da bi Ljudsko pravico zadela ista usoda, če bi se bila pojavila v Soboti.

Toda v Lendavi, kjer se je pojavila, so bile posebne okoliščine, ki so jo ohranjale pri življenju in ji celo pomagale, da se je naravnost zavidljivo razvijala. Te okoliščine so bile delno »prekmurskega« ali določneje prav lendavskega značaja, sicer pa občaslovenske: ljudje so bili siti monarhofašistične diktature, ki tako in tako nikoli ni pognala globljih korenin pri nas — mislim: korenin med ljudmi. Razkroj te diktature sta pospeševali še močna gospodarska kriza in seveda — brezposelnost. Posebej v Prekmurju pa sta bili ta gospodarska kriza in brezposelnost skrajno kritični: prodati ni bilo moč ničesar, dela tudi nikjer, davki pa so tiščali na ljudi neusmiljeno.

Tako je imela Komunistična partija Slovenije, ki se je nekako ravno v tem času reorganizirala, plodna tla za delo: ljudje niso bili le nagnjeni, temveč kratko in malo prisiljeni h kritiziranju občega položaja in režima, prisiljeni so bili iskati rešitve drugod. In v iskanju rešitve KP ni bila več nepriljubljena — nasprotno, znala si je pridobiti ugled. Saj je bila v resnici edina opozicija nevzdržnemu stanju. Upirali pa so se režimu tako rekoč vsi, razen seveda tistih, ki podpirajo sleherni režim, ker imajo pač od njega koristi.

V Lendavi so bile okoliščine le še bolj napete kot drugod. Predvsem ni bilo zadovoljivo rešeno vprašanje dveh narodnosti — slovenske in madžarske. Ne mislim tu vaških ljudi, ki so več ali manj mirno živeli v sosedstvu. Temveč Lendava je bila polna madžarskega malomeščanstva, ki pa je — zanimivo — prišlo iz slovenskih vasi, se pogospodilo, tudi obogatelo in postalo najbolj šovinistično. Vedno smo imeli največ težav ravno s temi renegati, ki bi očitno bili radi pomadžarili vse Prekmurje. Sicer pa je to bilo značilno sploh za Prekmurje. Toda Lendavi so ravno ti dajali nekaj pečat madžaronstva (Žerdin in drugi!).

Slovenski uradnik (in seveda tudi učitelj) sta se znašla po priključitvi Prekmurja k Jugoslaviji v kočljivem položaju. Po petnajstih letih osvoboditve nihče ni verjel v nespremenljivost meja, najmanj pa je to verjela madžarska šovinistična družina. Sicer je tudi Klekl s svojimi Novinami igral čudno vlogo, pri tem pa ves čas dobival — vsaj moralno — oporo od klerikalcev iz Ljubljane.

Tako sta slovenski uradnik v Lendavi in učitelj v lendavski občini naletela na podporo predvsem v prekmurskih študentih, ki so večinoma študirali v Mariboru ali celo v Ljubljani. Vsekakor so bili manj pod patronatstvom svojih farnih župnikov, kar je bil drugod že običaj.

V ravno tako nezavidljivem položaju, kakor pač drugi uradniki in učitelji, se je znašel tudi novi okrajni (sreski) načelnik dr. Kartin, ki je nekaj pred tem prišel v Lendavo v službo. Ker ni bil zvest policaj, vsaj ne vnet v svoji službi, so ga premeščali iz okraja v okraj. V Prekmurje je prišel iz Makedonije. Med vojno je bil v Rusiji ujetnik in se je očitno tam — če že ne okužil z boljše-

vizmom, pa vsaj v njem ni videl pošasti, za kakršno so boljševizem predstavljali drugim. Sicer pa se je ukvarjal najraje z arheologijo in s starimi urami. In rad je šahiral. Pisatelja me je posebej cenil.

Kot mlad pisatelj, a že s precejšnjim ugledom, ki sem se šolal v Ljubljani in se otresele Kleklove prekmurščine, z njim že celo v sporu, tudi že znan levičar, čeprav še nisem bil partijec — KP v Prekmurju še ni bilo — sem našel pri slovenskem uredništvu v Lendavi močno oporo. Opozicionalnost in levičarstvo so ti ljudje jemali kot nekaj samo po sebi umevnega, pač kot nekaj »zasebnega«, vsekakor pa ne kot nekaj družbi nevarnega. Zdi se mi, da so vsi pričakovali nekaj novega, bili na to »novo« že nekako tudi pripravljeni. Mislim, da jugoslovanski ljudje nasploh nismo posebno naklonjeni nikakršnim diktaturam.

V takih okoliščinah pojav Ljudske pravice v Lendavi za slovenskega človeka ni predstavljal nikakršne posebne nevarnosti. Tem manj, ker sem se s Slovenci v Lendavi — sodniki, odvetniki, učitelji, uradniki — kar dobro poznal. Ravno tako sem se dobro poznal z okrajnim (sreskim) načelnikom dr. Kartinom, saj sva često lepo prijateljsko šahirala. Ljudsko pravico je imel za mojo »zasebno« stvar, ki je kvečjemu naperjena proti Kleklovi politiki, kar mu je ugajalo. Kleklovo prekmurstvo je bilo v tistih letih komaj za spoznanje manj nevarno od madžarščine, vsaj za Slovence.

Po Sloveniji — in to nič manj med delavstvom kot pri kmečkem prebivalstvu — je Ljudska pravica naletela na ugoden sprejem s svojo neizprosno kritiko napak, ki se jih je nabralo že več ko dovolj. Vsak režim, čim dlje je na oblasti, si nabere dovolj grehov, diktatorski pa še več in tudi prej. V težkih okoliščinah — saj ljudje ponekod še za sol niso imeli denarja — je bila taka obča kritika kot zdravilni obliž na ranjeno dušo slovenskega človeka. Te kritike so pisali slovenski ljudje — največ delavci in kmetje, Ljudska pravica jim je le na široko odprla vrata. Taka kritika pa je možna le, kadar si v popolni opoziciji. Če sem nekoč zapisal, da je Ljudsko pravico pisalo slovensko delovno ljudstvo, danes to lahko samo potrdim. S tem potrjujem le enkratno dejstvo v zgodovini slovenskega delovnega človeka. V primitivnih okoliščinah, v kakršnih je izhajala Ljudska pravica, je resnično lahko živel ob tem občem ljudskem dopisništvu, ki je odkrivalo bolečine, enako tegobne v delavskih revirjih kot na vasi. Vse je lepo uspevalo, ne glede na finančne težave, ki se je Ljudska pravica nenehno nahajala v njih, dokler na »banovini« v Ljubljani naposled le niso odkrili ali vsaj posumili, kam vsa stvar vodi. Najprej so mi kar naprej klicali na zagovor okrajnega (sreskega) načelnika dr. Kartina. Ta me je v Ljubljani sicer branil, toda v Lendavi me — vsaj nekaj dni — sploh srečati ni hotel, dokler se nisva spet sedla za šahovnico.

Nazadnje pa so ga kratko in malo čez noč premestili v Šmarje pri Jelšah. Vendar ni mogel, da se ne bi bil poslovil od mene. Toda pripeljal se je po polnoči, me zbudil, da se poslovim od mene, ne da bi bil kaj jezen, rekoč mi: »Podnevi si nisem upal k vam, bi spet kaj govorili. Navsezadnje je tisto Šmarje pri Jelšah tudi lep kraj, zanimiv. In tam blizu sem doma.«

Novi načelnik dr. Bratina je Ljudsko pravico hitro zatrl. Ni pa mogel zatreti njenega ugleda, ni mogel zatreti ljudskega srda proti diktaturi, ki je iz dneva v dan bolj naraščal, ni mogel zatreti komunistične partije, ki si je v teh okoliščinah na vseh koncih pridobivala privrženca — med kmeti, delavci in izobraženci — in si utrjevala ugled.

(Iz brošure »40 let Ljudske pravice«)

Niagara Novelty

Prelude to a wedding... Singing society Glasbena Matica's summer outing was at Niagara Falls.

A turnpike brunch, sightseeing on the Canadian side and an American restaurant dinner was the day-long picnic innovation.

Two weeks later festivities extended into soprano Joanne Stwan's wedding and the 35 voice chorus sang »Slovensko Dekle« during the unveiling ritual.

Tearful eyes dried-up as the chorus continued »When Irish Eyes are Smiling« at groom Allen Fordyce.

The honeymooning couple did not return to Niagara Falls. Bermuda beckoned!

Jo Mišič

»Glasbena Matica's« bride Joanne Stwan and groom Allen Fordyce. Congratulations!

Members of Glasbena Matica chorus at Niagara Falls — left to right: Josephine Bradach, Marie Babitt and Mollie Frank

Yugoslavia And The World

Planners of Yugoslavia's long-term economic and social development policies have started to examine the question of our future economic relations with foreign countries. It has been estimated that Yugoslavia's economic relations with the rest of the world will continue their development under the complicated conditions of interdependent but simultaneously contradictory relationships between different countries and different regions. Relations within the international division of work will be long affected by the process of equalling-out economic conditions and by the process of getting rid of the long-term unsatisfactory price relationships which were caused by the energy crisis and the increase in price of raw materials and food. Countries which have built up their wealth on the natural resources of others will have to transfer their piled-up technological know-how to the under-developed countries under conditions which will be quite different from the present relationships and systems for the changing hands of money. With respect to the extension of the international monetary crisis and on account of the lack of any hard standard of value there has been a continuous strengthening of the two-sided forms of international co-operation in which deliveries of raw materials, on the one hand, and deliveries of equipment and the passing on of technological know-how, on the other hand, are tightly linked together. The main reason for this is that the under-developed countries have realized that, with the changed world power relationships, international trade mechanisms and conditions can no longer be allowed to renew the flow of income into the industrially developed countries. The unequal sharing of energy resources and other basic raw materials will reinforce the need for a common policy towards the developed countries, and in particular towards the multi-national companies which have a monopoly in technology, capital, and marketing.

The further development of Yugoslavia demands that economic relations with foreign countries are broadened, with an ever-increasing amount of exports, imports being kept at a suitable level. A high growth-rate in foreign-trade exchange is needed to accelerate and stabilize our economic growth. At such a growth-rate, together with technological modernization, changes in the structure of the economy could be made more easily. Opening-up to the world economy should also speed up specialization and division of work in our own economy and increase its efficiency. It is considered that by 1985 the share of exports of goods and services in the social product should be

increased from the present 26 % to approximately 35 %, and imports from 30 % to 37 %. To achieve this a real growth rate of 9 to 12 % per year is needed for exports, and of 8 to 9 % per year for imports. How well-balanced the balance of payments will be from 1985 onwards will depend principally upon the development of Yugoslav energy-producing resources, raw materials and food, and upon the degree to which the capacities, productivity and accumulative capabilities of our economy are utilized. Considerably quicker development of the Yugoslav machine industry, the chemical industry, and of traffic and tourism is needed to achieve a rational and dynamically more co-ordinated system of imports and exports of industrial products; This would mean that we could join in the international division of work at a higher technological level. On the basis of greater technological development, economic efficiency, and productivity, the Yugoslav economy should become more competitive internationally.

The long-term growth and political interest of Yugoslavia as a non-aligned country should be, together with a strengthening of the industrial basis and accumulative capabilities of the economies of the under-developed countries, to achieve a doubling in the present share of the under-developed countries in Yugoslavia's economic co-operation and external trade, in all the forms which are characteristic for modern international economic relations.

Increase In Industrial Production

Yugoslav industrial production in the first half of 1974 is 9.6 % greater than in the same period last year. The largest increase, 16 %, was achieved in the chemical industry. As far as the increase in production is concerned Macedonia is in the first place (12.7 %), whereas in Slovenia the increase was 10.6 %.

International Conference On Minorities Held In Trieste

From July 10th to July 14th the International Conference on Minorities was held in Trieste. This was the largest conference of its kind since the war. There were 800 participants who submitted over 1200 treatises. In Trieste the most well-known experts on the problems of minorities from all over the world gathered together. Furthermore, this conference offered a good opportunity for Slovenes in Austria and Italy to make their problems more familiar to the wider public.

JTB 976

Project Bernardin To Be Reduced In Size

The firm »Emona« of Ljubljana, which is going to build »Bernardin«, a tourist center located on the site of the former shipbuilding-yard between Portorož and Piran, has not yet decided upon the size of the new center. Since the time when the first calculations were made, building costs have increased considerably. »Emona« is therefore going to have to cut down on the original plan. If the latter, which includes accommodation facilities for 2500 guests, were carried out, then »Emona« would need, in addition to its estimated budget, another 440 million dinars. In this case the investment would amount to as much as 821 million dinars. According to the new project, the number of accommodation spaces would be cut down to 1600, so that only another 225 million dinars would be needed. The loan of 384 million dinars which was originally granted to »Emona« would suffice for only about 1000 accommodation spaces. The International Bank for Reconstruction and Development has refused to accept this last much-reduced variant, but is prepared to accept the one which includes the building of 1600 accommodation spaces and to provide the loan originally granted. »Emona« has not yet made any decision about the final choice of plans.

So far 53 million dinars have been spent on »Bernardin«. This money has been used for the buying up of land, for moving the shipbuilding-yard to Izola, for road connections, and to cover design costs. Apart from these direct costs, another 70 million dinars have been used for the construction of the shipbuilding-yard, and for roads, waterworks and drainage works.

The construction of »Bernardin« is being partly financed by »Ljubljanska Banka«.

The »Golden« Sorts Of Wheat in Slovenia

This autumn about 70,000 hectares, that is a quarter of all fields in Slovenia, will be sown with winter-crop wheat. The amount of land being sown with wheat is getting less every year. During the past few years, however, wheat produce per hectare has been considerably increased with the use of new improved sorts and better agro-technology. According to statistics, the old low-yield sorts of wheat are still being grown on 15% of Slovene wheat-fields. Whereas the Yugoslav sort list includes as many as 80 Yugoslav and foreign sorts of wheat, only ten of these are grown to any extent in Slovenia.

The specialists of the Center for Agricultural Development in Slovenia have examined the majority of Yugoslav sorts, including the so-called »golden sorts« — »Golden Valley«, »Golden Sanja« and »Golden Sava« — which have contributed to this year's record crop. We have found out that the seeds for these extremely good Yugoslav sorts are obtainable at all seed merchants in Slovenia. In addition to the already known Yugoslav sorts, experiments with new sorts of wheat have been carried out for five years on fields near Ljubljana at Jablje (on wheat soil), at Groblje (on light, shallow soil), at Starše near Ptuj (shallow soil), near Ptuj (heavy deep soil), and near Rakičan (medium-heavy deep soil). The average wheat-produce per hectare has been compared with that of the most widely-spread sort of wheat, »Libellula«. The three above-mentioned »golden« sorts have proved to be very resistant to laying-down, and can be heavily fertilized even on good ground. They need good agro-technology, dense sowing, lots of fertilizer, and effective weed extermination.

On the fields being used for the tests, »Golden Valley« has turned out to be the best; at Jable the average wheat yield per hectare was 44.8 metric cwt, at Groblje 47.6 metric cwt, and at Starše 44.9 metric cwt. At Rakičane the best wheat yield per hectare, 46.4 metric cwt, has been obtained from the »Golden Sava« sort. »Golden Sanja«, too, has given a better wheat yield per hectare than »Libellula«. Therefore, in the future, fields in Slovenia will be sown with Yugoslav sorts of wheat among others; the first fields sown with these sorts have already given a good wheat yield per hectare, some even better than the fields used for the tests.

It is interesting to mention this year's record crop which was harvested on the experimental fields of the Županja Agricultural Enterprise at Bošnjaci; there was 62.88 metric cwt per hectare of »Slavonka«, 68.33 metric cwt of »Golden Valley«, 62.77 metric cwt of »Golden Sanja«, 59.73 metric cwt of »Golden Sava«, and 58.33 metric cwt of »Libellula«.

Slovene Films at Festivals Abroad

The organizers of the International Festival of Touristic Films in Lisbon, which will be held in October, have invited the socialist countries to take part in the festival this year for the first time. The letter they sent to the Yugoslav makers of tourist films reads as follows: »Fascism in Portugal is over. The true people's revolution has freed the Portu-

guese from 48 years of terror. Joy now reigns Portugal. We want to build a new democratic society with the help of all the nations of the world. In this connection films, too, play an important role, and therefore we are asking you to take part in the festival. This year we have organized a festival of tourist films; next time the festival will include documentary and acted films. Above all, we now want to introduce to our people your country, as it really is«.

We have found out that Yugoslav producers will be sending to Lisbon five touristic films about our country. Slovenia will be represented by Hladnik's film »Slovenska riviera« (»The Slovene Riviera«). This film has no commentary, and will therefore be easily understood by everybody. It was awarded a prize at this year's Festival of Propaganda Films in Portorož.

Boštjan Hladnik has also been invited to show his film »Slovenska Riviera« at the International Festival of Touristic and Folklore Films, which will be held in Brussels in the middle of October.

Štiglic's film for the young, »Pastirci« (»The Young Shepherds«), has aroused considerable interest abroad. Just returned from the festivals in New Delhi and Conacry, it will be shortly sent to Mannheim and Teheran.

The federal committee for the selection of our films for international festivals has recently decided to enter »Pastirci« for the Ninth International Festival of Children's and Young People's films, to be held in Teheran from October 31st to November 7th. The committee has chosen another two films which are to represent our cinematography in Teheran: »Deteljček« (The Little Woodpecker), a film by Martin Pintarič, and »Šport na ulici« (»Sport in the Street«), the latest sports documentary film by Jože Pogačnik. Whereas »Pastirci« and »Deteljček« have already been sent to Teheran, it is not yet certain whether or not Pogačnik's film will be ready in time for the festival.

This autumn Štiglic's »Pastirci« will be shown also at the »Youth Film Fest 1974«, organized within this year's XXIII. Festival of Short Films in Mannheim, which will be held from October 7th to October 12th.

It looks as though Spain, too, has opened up to Yugoslav films. An invitation has come for Bevc's documentary film »Lepo je živet' na deželi« (»It's Nice to Live in the Country«) and Pogačnik's documentary film »46. vzporednik« (»The 46th Parallel«) to be shown at the well-known Festival of Short Films in Bilbao. In his letter to »Viba Film« of Ljubljana, Roberto Negro, the director of the Bilbao festival wrote that the organizers of this

festival would be very pleased if »Viba Film« presented these two films at the festival. Roberto Negro had seen them at this year's festival in Oberhausen and since he liked them very much he would like to include them in the program of the Bilbao festival.

Although it is rather expensive to take part in this festival (subtitles in Spanish are obligatory), »Viba Film« has decided to accept the invitation. The festival in Bilbao will be held from December 2nd till December 7th.

For this year's International Films Festival, to be held in Leipzig (East Germany) from November 23rd till November 30th, the President of the Festival Committee, Annelise Thorndike has selected eleven Yugoslav films. Among them are two Slovene films: »Lepo je živet' na deželi« (»It's Nice to Live In the Country«), a documentary film by Bevc, and »Deteljček« (The Little Woodpecker«), an animated film by Pintarič. The fact that these two films are to be shown at the Leipzig festival means quite a lot of success for them, since some of the short films which had been awarded a prize at this year's festival in Belgrade, and were entered for the Leipzig Festival, were not accepted there.

The other Yugoslav films to be shown at the Leipzig festival are: »Ljubezen« (»Love«) by Vladko Gilič, »Gubecziana« by Dušan Vukotič, »Ogenj« (»The Fire«) by Stole Popov, »Nobenemu nič« (»Nothing for Anybody«) by Stjepan Zaninović, »Stanovanjska pravica Safera Lagumaša« (»Safer Lagamuš's Flat Rights«) by Petar Ljubojev, »Ljudje iz moje čitanke« (»People From My Reader«) by Stanislav Stanič, »Evangelij zla« (»The Gospel of Evil«) by Gojko Kostratović, »Kovinarji« (»The Metal-Workers«) by Nikola Vučinić, and »Breme« (»The Burden«) by Goran Paskaljević.

The Filming of »Povest o dobrih ljudeh« has Started

At Kot near Lendava the »Viba Film« team recently started to shoot the full-length colour film »Povest o dobrih ljudeh« (»A Tale About Good People«). The screenplay, based on the story of the same title by Miško Kranjec, has been written by France Stiglic, who will also direct the film. The leading female role will be played by Majda Grbac, and the leading male role by the Serbian actor Bata Živojinović. The director had great difficulties in finding an actor for the leading male role since the Slovene actors were too busy to accept it. According to the first rough estimates this film will cost from 2.6 to 3 million new dinars.

Near the village Vrba, Upper Carniola (Gorenjsko). In the background is the mount Triglav.
Photo by: Branko Čušin

The film team includes several well-known film workers: France Stiglic — screenplay-writer and director, Boško Klobučar — producer, Rudi Vaupotič — in charge of photography, Niko Matulj — in charge of scenery, and Slavko Vajd — camera.

»Delamaris« in Libya

A group of representatives of the »Delamaris« food-processing factory at Izola have recently returned from Libya where they had talks with the representatives of the Libyan government and economy about co-operation in the field of fishing and fish-processing. »Delamaris«

cannot meet all the needs of the fish-processing industry with its own catch of fish and is therefore interested in fishing in the Mediterranean, along the West Libyan Coast, still rich in fish. Libya, on her part, would like to co-operate with a partner who has modern equipment since her fishing is still very under-developed. The talks in Libya have shown that it would be possible to establish a joint Yugoslav-Libyan firm for fishing and fish-processing. Libya would provide the main part of finances for the new firm whereas »Delamaris« would contribute its technology, experts and work organization. The talks will be continued this autumn when both sides are going to present concrete suggestions with regard to co-operation.

Autumn in the village

Photo by: Janez Zrnc

Celebrations of the Progressive Press

Forty years ago, on October 5th, 1934 the first copy of »Ljudska pravica« (»Rights of the People«) was printed at Dolnja Lendava. »Ljudska pravica« was the newspaper of the Communist Party of Slovenia. It was published at various regular intervals all the time up until 1959. Then it was combined with the newspaper »Slovenski poročevalec« (»The Slovene Reporter«) into the main newspaper of the Socialist Union of Working People of Slovenija (SZDL), the present »Delo« (»Work«).

The idea that the Slovene Communist Party should have a newspaper of its own was first put forward by the leaders of the Party in 1933. There are several reasons why the first copies of »Ljudska pravica« were printed at Dolnja Lendava, Prekmurje (in the printshop of a Jewish printer called Balkanin). In his Memoirs, Edvard Kardelj mentions mainly these two reasons. Firstly, in all bigger Slovene towns there was strict censorship, which, at least at the beginning, had to be avoided. Secondly, the Party's newspaper had to be placed in that part of the country where a strong progressive people's movement was developing; that was exactly what was happening in Prekmurje.

We can mention with certainty another factor which was decisive for the choice of the printing place; Miško Kranjec, a progressive people's writer, who at that

time was already quite well-known, lived at Velika Polana, only about 10 kilometers from Dolnja Lendava. He became the first editor of »Ljudska pravica« and, with the help of Rudi Čačinović, he carried out all the work needed for the newspaper, from its editing and printing to its distribution. On top of this, Kranjec was on good terms with the chief county official, Dr. Kartin, who was prepared to neglect some items of the censorship law. On this account he was forced to leave his position after a year, and Dr. Bratina, stricter and much in favour of the régime, came to take Dr. Kartin's place. For this reason on August 31st, 1935 the last copy of »Ljudska pravica« to be printed at Dolnja Lendava was made.

Afterwards »Ljudska pravica« was printed in turn at Ljubljana, in Zagreb and in the free territory in Bela Krajina, and, after the War, again in Ljubljana, at the »Ljudska pravica« printing-house all the time until it was combined with »Slovenski poročevalec«.

Foreign Students Study in Ljubljana

Seventy-two undergraduates and ten graduate students from the underdeveloped countries have been studying at the University of Ljubljana this year. They have been given scholarships by the Institute for International Technical Co-operation. The majority of these students are en-

rolled at the Faculty of Architecture, Civil Engineering and Surveying, the Faculty of Natural Sciences and Technology, the Electrotechnical Faculty and the Faculty of Mechanical Engineering. The Faculty of Medical Sciences, however, has been rejecting foreign students recently, in spite of the fact that in the past their work has often met with success. Besides the students in Ljubljana there are nine foreign students studying in Maribor. The best students are given the opportunity to continue their studies and get their Master's or Doctor's degree in our country as well.

This year one of the foreign students was awarded a Doctor's Degree in economics, and one got a Master's Degree in electrotechnical engineering and electronics; and seven got their Bachelor's Degree.

For the coming academic year 1974/75 some twenty students from the underdeveloped countries are expected. Before they can enrol at the University they will have to pass an exam in the Slovene Language. In order to help them learn the language, in 1960 a special school was organized at Kranj. The course lasts for a year and provides the students not only with a basic knowledge of the Slovene language, but also with the Slovene technical terminology which they will need for their studies. Albin Božič, who has been teaching foreign students at Kranj for several years, is now preparing a textbook of Slovene grammar for foreign students, the first one of its kind.

World Caricature Competition — First Prize Won By Yugoslav

Ismet Voljević, the caricaturist from Zagreb, was awarded the first prize at the 11th traditional World Caricature Competition held within the permanent world's exhibition »Man and His World« in Montreal.

This is the second time that a Yugoslav has won the first prize at this prominent international competition. In 1967 it was awarded to the Belgrade caricaturist Anđelković.

More than 500 well-known caricaturists from 70 countries took part in this year's competition. Among the members of the jury was caricaturist Tihomir Ilić from Belgrade.

The Sarajevo journalist Pavle Lukač, the acting secretary-general of the Yugoslav pavilion at the permanent world's exhibition in Montreal accepted the diploma awarded to the winner on behalf of Ismet Voljević.

»Iskra« in South America

Iskra's factory »Elektromehanika« is going to form, together with South-American partners, joint-venture companies for the production and selling of its products in Brazil, Venezuela and Ecuador. In this way »Iskra« will contribute to the development of the South-American economy, while at the same time obtaining for itself a part of the large market for selling its products.

In Brazil a joint-venture company, named Christian Iskra, will be established. This company will manufacture and sell telephones, telephone-exchanges and other telephone equipment. A factory of electrical tools will be built in Ecuador and in Venezuela the newly-founded firm Afericon will manufacture and sell electricity meters.

»Iskra« will provide all three joint-venture companies with licences and technological know-how. In return for this »Iskra« will get part of the value of the production. »Iskra« will also invest some capital in the new factories, for which it will get a share of the profit.

At their last meeting, the Workers' Council of »Elektromehanika« gave their approval to the above-mentioned plans. As soon as the consent of the Federal Secretariat for Foreign Trade is obtained, »Elektromehanika« will sign the contracts, pay in their share, and begin the construction of the factories and the organization of production.

Kompas's New Hotel in Kranjska Gora

In the middle of August a new modern A-category hotel was opened in Kranjska gora. The hotel is owned by »Kompas«, the Touristic, Hotel-Keeping and Catering Enterprise of Ljubljana.

The new hotel has 155 rooms with bathrooms, with accomodation for a total of 280 guests, 12 additional beds, a restaurant with room for 400, several social premises, such as an ice-bar, an aperitif bar, a bowling-alley with buffet, a swimming pool with heated water, and a sauna, together with all the other things which an A-category hotel must have, especially in a skiing-center like Kranjska gora. A total of 160 people will be employed at the new hotel.

During the seven years of Kompas's hotel-keeping and catering activities this firm has invested over 210 million dinars in the construction of new and the renovation of old hotels and inns. At present Kompas has its own hotels and restaurants at Sentilj, Dubrovnik, Bled, Ljubelj, Bohinj, Medno, Ribno near Bled, beside the new motorway near Postojna, and in Kranjska gora.

The village Stara Fužina in the valley of Bohinj — photo by: Ančka Tomšič

Transport Modernization In Yugoslavia

In spite of all the efforts which have been made towards modernizing Yugoslavia's transport system not all the old inefficient means of transport have yet been got rid of. Thorough changes are needed in all transport divisions, except in road traffic. Neither are the important advantages of Yugoslavia's geographical position used to the full for creating better road, rail, sea and river connections with the rest of Europe. The reasons for dissatisfaction with the present transport systems have their roots in the past, when Yugoslavia only had the transportation capacity typical of a country with an economy based on agriculture. Bearing in mind these disadvantages we had to make up for lost time.

In quantitative terms the scope of all transport increased by a factor of about six between 1952 and 1972. Changes in the structure of transport took place at a much faster rate than the changes in any other branch of the economy.

Whereas in 1947 as many as 79 % of all travellers went by train, only 17 % went by train in 1972. During the same period the railway's share of goods traffic dropped from 84 % to 40 %. There was, of course, a corresponding increase in road traffic, so that by 1972 five times as many

passengers and 75 % more goods were being carried by road than by rail.

It is clear that the rapid development of public transport and the increase at lightening speed of the number of private cars on the road called for gigantic investments in the modernization of the Yugoslav road network. Thus since 1952 over 27,000 kilometers of roads have been modernized or built; the number of private cars is now over one million. We have about 18,000 buses and coaches and 140,000 goods and special vehicles.

Of course during this time we haven't neglected the railways. Since the war about 2,000 kilometers of railway have been built; roughly the same amount of line has been electrified. From 1947 up till about 10 years ago the majority of trains were pulled by steam engines. It was then that we started to modernize, so that nowadays electric and diesel locomotives account for 65 % of all traction power.

We have also had success in the merchant navy. Carrying-capacity has now been increased to 3 times the figure for 1939, although on account of heavy losses in the war the pre-war tonnage was reached again only in 1957. More than twice the amount was transported in 1972 compared with 1962, although there was no increase in the number of crew, and the carrying-capacity of the merchant navy fleet was increased by only 68 %.

There has been particularly rapid growth in air-transport and in the Post/Telegraph/Telephone traffic. The number of seats for passengers in aeroplanes has increased by a factor of 3.4 since 1962. The telegraph-telephone service has been much modernized, too. The number of telephones per 1000 inhabitants has increased from 7 in 1962 to 44 in 1972.

Least success has been achieved in the development of river traffic. At present there are three times fewer ships for the transport of passengers than there were in 1974. Goods traffic, however, has been more than doubled.

The »Slovene Complex« Acting As A Brake

If one travels around Yugoslavia a bit from time to time one can't get rid of the feeling that many people hold a conviction about that »miracle-working Slovenia«, which has the most highly developed economy, is in the best order, has the most asphalted roads, is done up in flowers, and has a high standard of living. Clearly there are a lot of illusions, but also a lot of well-placed trust and expectation that such and such a Slovenia could do more for the more under-developed regions. There is a form of trust which is proved in different ways. For example, if you counted the number of savers at the Commercial Bank in Novi Sad before and after its joining with »Ljubljanska banka« you would find that they had increased by a factor of twenty all over Vojvodina. That shows you how much trust there is in Slovene bank management. But perhaps we haven't started with a very good example. Trust and practical results can be seen in the attempts of Slovene industry to link up with industry in other parts of Yugoslavia. A good example is that of the firm »Sever« of Subotica. Before joining with »Gorenje« there was an annual turnover of 30 million dinars with 600 employees. Afterwards turnover rose almost overnight to 700 million dinars, with investment plans making possible a foreseen turnover of 1600 million dinars; all this with only a small increase in the number of employees.

Perhaps in many areas people hold against us the fact that when we appeared we came only as traders and purchasers. Such moves were made when we were only playing the part of merchant, banker or transport agent. As we have since learnt, that wasn't too good for us. But without regard to all that the traders and dealers may have done wrong, the fact remains that trust still exists. And that trust is good capital.

We're in a position where the nearness of more advanced technologies and currents on the international market affect us quicker. The European market for work force also acts more strongly on us, so that, unlike others we lose a significant part of our specialist workforce. In particular we lose a lot of young specialists, who quickly make their way as technologists and production organizers since, for one reason or another, our economy was too small or too discouraging for them.

For these reasons we are orientated towards a more developed economy, considerably isolated from the other republics. Here there are big opportunities for good organizers, inventive research workers and technologists. A more active relationship of the Slovene economy towards linking-up could mean a big encouragement to our specialist staff, many of whom are, sad to say, employed outside Yugoslavia and others of whom are not suitably employed in the Slovene industries. The condition for integration is, of course, that we outgrow our smallness, our local council and regional thinking, and that we understand the scope of and the possibilities offered by the Yugoslav Economy. After all if the Yugoslav Economy is disorganized then we all feel it.

32 Contracts With Foreign Partners

The Slovenian economy ranks far ahead of the economies of the other constituent Yugoslav republics in terms of foreign capital investments. According to the data collected by a commission of the Managing Board of the Republican Chamber of Economy, Slovenian economic organizations have signed 32 contracts with foreign partners providing for joint investment ventures, or 37 per cent of the total number of such contracts signed by Yugoslavia as a whole. The metal industry has signed the largest number of contracts (10), followed in order by the chemical industry (6), the electric equipment industry (4), the timber industry (3), the paper industry (2) and non-ferrous metallurgy, the leather, rubber and tobacco industries and agriculture (one each). The total value of joint investments is estimated at three thousand million dinars or 25 per cent of the overall value of investments in the Yugoslav economy. The share of foreign capital in joint investment ventures with Slovenian work organizations amounts to about 800 million dinars or 26 per cent of the overall value of these investments in Slovenia or 38 per cent of the global foreign capital invested in the Yugoslav economy on the basis of joint investment ventures.

Of the total volume of foreign investments (the data apply to Yugoslavia as a whole), only 15.2 per cent is accounted for by foreign exchange investments and the rest by industrial know-how.

Most of the contracts on foreign capital investment have been signed for a fixed period ranging from five to ten years, while only a few have been concluded for an unspecified period. All the contracts provide for the profit to be distributed in accordance with the investment share. The same principle applies in the event of losses.

454 New Doctors of Science in Yugoslavia Last Year

The title of Doctor of Science was awarded to 454 people in Yugoslavia last year, that is to 85 more people than in 1972. There was an increase in the number of new doctors of science in all republics except Serbia, where the same number of persons were awarded the title as the year before. There were the most new doctors of science in Croatia, 120 of them in all, that is 40 more than the year before. Then comes Slovenia, with 74 new doctors of science (20 more than the year before). There were 18 new doctors of science in Macedonia (15 more than in 1972) and 47 new doctors of science in Bosnia and Hercegovina (10 more than in 1972). As has already been mentioned, the number of new doctors of science in Serbia remained the same as in 1972, a total of 195. The figures for the individual regions are: 164 in Inner Serbia, 8 in the Province of Kosovo, and 23 in the Province of Vojvodina. There were 8 new doctors of science in Montenegro.

It is interesting to notice that last year the highest scientific title was awarded in a larger number of fields than in 1972. This is especially noticeable in Croatia and Macedonia. Most of them are from medicine (this holds true for all republics and provinces except Slovenia and Kosovo), then follow the technical sciences, economics, law, physics, chemistry, biology, agriculture, etc.

JAT's New Direct Link With Paris

Since September 1st a new air link has been operating on Fridays and Sundays between Brnik Airport, Ljubljana and Paris, following the example of Frankfurt, Amsterdam, Zürich and London. JAT decided in favour of this new route together with Air-France on account of the increasing intensity of economic contacts between Slovenia and France. It is also

estimated that 70 % of all transportation will be of the packet-holiday type. Faster connections with the whole of Western Europe will be made possible by this new line, which will be operated by a JAT DC-9 plane with 115 seats. It will take off from Brnik at 18.50, arriving after an hour and forty minutes at Orly Airport, Paris, whence it will depart at 22.55.

The Society of Slovene Writers in Austria

The general meeting of the Society of Slovene Writers in Austria was held in Celovec (Villach) at the end of July. Although the society was registered with the Austrian authorities already on November 13th, 1973 it has all the time until the general meeting been led on a temporary basis by Prof. Janko Messner.

At the general meeting the poet and writer Valentin Polanšek was elected the society's first official president. Florjan Lipuš was elected vice-president, and Janko Messner secretary. Every Slovene writer who is an Austrian citizen is eligible for membership. By its statute the society is obliged to keep the wider Austrian public informed about the present state of Slovene cultural work, and especially about the writing activities of Slovene authors in Austria. Reading evenings, lectures and symposiums are to be held, which will clearly point out the problems, difficulties and perspectives of writing for a minority in a foreign-language German-speaking country. The society will support young and up-and-coming writers and maintain contact between Austrian literature and that of Slovenia and Yugoslavia.

Three Medals for Yugoslavs in Rome

At the European Athletics Championships, which was held at the beginning of September in Rome, Yugoslavs won three medals. This can be counted as one of our greatest successes at these championships. We were most pleased with the gold medal in the 800 meters won by Lucian Sušanj, but not much less with the silver medal won in the long-jump by Nenad Stekić and the bronze medal for javelin-throwing won by Nataša Urbančič. This outstanding success of our athletes is particularly welcome now, at a time when Yugoslav athletics are said to be falling behind.

Perspectives for the Port of Koper

In December sixteen years will have passed since the first overseas liner dropped anchor at Koper. When the Port of Koper was opened the economy of Slovenia and, of course, that of her vast hinterland were provided with an important exit to the most distant markets. Ever since the opening of this port good news has been coming from the central town on the Slovene sea-coast: the port is continually being extended and modernized. Slovenia has, no doubt, one of the largest ports in Yugoslavia, although her coastline is only 34 kilometers long. With respect to traffic Koper is in third place, following Rijeka and Ploče; with respect to income it is even in second place.

In the long-term plan of development specialization plays an important role; the Port of Koper has tried, from the very start, to extend its activities by introducing various kinds of specialization. The direction towards which the specialization should be carried out was mapped out long ago; the Port of Koper deals with general cargo and some kinds of liquid cargo, but not with the loading and unloading of bulk cargos.

As a matter of long-term policy it is necessary that the Port of Koper should develop within a uniform port-industrial complex which includes the port and the industrial zone near the port. Furthermore, endeavours will be made for the port to become a distributional and collecting centre, as well as for it to play an important role in transport. In the future new kinds of specialization in the loading/unloading and storage activities of the port will have to be introduced, up-to-date concepts of work in ports will have to be taken into account, and the port will have to be included into modern transport systems.

Two-Thirds for Food

It is surprising that, in spite of a very good crop, food costs in Yugoslavia have been going up sharply during the last few years. This is the case in other European countries as well. Some Yugoslav families spend as much as two-thirds of their income on food. Ten years ago the situation was different. The mass-production of industrial goods indirectly resulted in the stabilization of prices and monthly incomes increased steadily. Now incomes increase more slowly, whereas the prices of food products are going up fast.

Slovene Road Link-Ups

On Saturday, September 14th, a new section of the Slovene motorway was opened. This is the section from Postojna to Razdrto. Slovenia now has 42 kilometers of motorway altogether. Next autumn the construction of 50 kilometers of motorway between Hoče near Maribor and Arja vas is to be finished. According to the plans of the Republic's Road Council, in three year's time Slovenia will have a total of 342 kilometers of motorway. This will include »Slovenika«, a motorway connecting Šentilj near Maribor with Koper on the Adriatic Coast, and »Ilirika«, running from the Karavanke tunnel via Ljubljana to Bregana near Zagreb. Furthermore, a new section from Razdrto to Nova Gorica will be built. At present construction works are continuing on the Štajersko section of »Slovenika«, where all viaducts have already been built, and in the Pletovarje tunnel, which will be 708 meters long.

Heavy Earthquake Damage at Kozjansko

The total damage caused by the 20th July Earthquake in the districts of Šmarje, Sentjur, Celje and Slovenske Konjice amounts to approximately 681 million new dinars. The bulk of the damage was afflicted on privately-owned buildings. During the solidarity action a total of 55 million dinars has been collected. This, however, is far too little, and therefore the action will have to go on.

The Plesničar Brothers Win Second Prize in Ptuj

The emigrant ensemble, the Plesničar Brothers from Melbourne, Australia won the second prize of the audience at the Traditional Festival of Folk-Entertainment Music in Ptuj. The Plesničar Brothers stayed in Slovenia all summer and gave several concerts. The first prize of the audience was awarded to the Jože Kreže Ensemble from Maribor, whereas the Valter Skok ensemble from Maribor was awarded first prize by the musical experts' jury. They awarded second prize to the »Dan in noč« ensemble, also from Maribor.

As in the past, the 6th Festival of Folk-Entertainment Music was organized by Radio Ptuj.

DE TODO UN POCO ...

Una noticia que nos ha puesto contentos: En breve compraremos nuevos aviones. Como ya es sabido, poseemos cuatro compañías de aviación (JAT, Inex Adria avio-promet, Aviogenex y Pan Adria) y nada menos que catorce aeródromos. Con lo anteriormente dicho podemos estar orgullosos y demostrar que Yugoslavia está a la vanguardia de la aviación civil y comercial propiamente dicha. Tenemos en la actualidad 43 aviones a reacción Y éstos de los más grandes en su tipo. Ello coloca a Yugoslavia entre los países de Europa que tienen la mayor capacidad media de aviones comerciales y de transporte pasajero. Los aviones viejos van dando lugar a los nuevos tipos y modelos que se han adquirido en estos últimos años. La escuadrilla aérea actual posee nada menos que 3.800 asientos.

La compañía aérea comercial más importante de Yugoslavia es en estos momentos JAT. Esta tiene su central en Belgrado. Posee 31 aviones (los tres cuartos del total) y tiene oficinas y agencias por toda Yugoslavia, Europa y América.

JAT posee: 2 convair con 52 asientos cada uno, 6 caravelles con 99 asientos, 13 DC-9 con 115 asientos, 4 Boeing B-707 con 177 asientos cada uno, además se compraron este año 2 B-727, ambos con 164 asientos cada uno. Aparte tienen una flotilla de aviones menores, éstos se los utiliza para el tránsito local interno. El segundo coloso es la compañía Inex Adria avio-promet. Su escuadra la forman 5 DC-9 con 115 asientos cada uno.

Aviogenex (Belgrado) y Pan Adria (Zagreb) son dos compañías pequeñas. Sin embargo tienen aviones de gran calidad. Por ejemplo la primera de ellas tiene cuatro Tupoljev del tipo TU-134A con 80 asientos cada uno. Pan Adria tiene en cambio tres Caravelles, un DC-9 y tres pequeños AC-500 con 15 asientos cada uno. La única compañía que tiene alcance internacional y entrada a todos los países del mundo es la JAT. No sólo es la compañía más importante, sino que además es miembro de la Federación Mundial de Transporte Pasajero y pertenece a la Unión de Transporte Aéreo Comercial. Mantiene en la actualidad nada menos que 44 relaciones de tráfico internacional. Enlaza sus aeropuertos y aeródromos con otros tantos centros mundiales, entre ellos 30 europeos.

Nuestros aviones podemos verlos hoy día por doquier. En Amsterdam, Atenas, Beirut, Berlin, Birmingham, Bruselas, Budapest, Cairo, Viena, Frankfurt, Goeteburg, Estambul, Kiev, Londres, Lyon, Manchester, Milan, Moscú, Munchen, París, Praga, Roma, Sofía, Estocolmo, Copenhagen, Tirana, Trípoli, Túnez, Varsovia y Zurich. Lo más interesante del caso sería hacer notar que el recorrido total de estos itinerarios suma nada menos

que 55.000 km. Es decir casi una vez y medio la vuelta al mundo.

La compañía Inex Adria mantiene sólo una relación aérea regular, Belgrado—Ljubljana (léase: Liubliana). En cambio sabemos que ésta es la compañía que tiene el mayor número de transporte pasajero tipo «charter» con sus cinco «DC-9» y últimamente con un avión más del mismo tipo, pero alquilado.

Los aviones de la IAA en cambio mantienen la línea regular marítima de nuestras costas e islas. La mayoría de sus viajes son fuera de temporada. Hace pocos años atrás comenzó a volar también hacia Alemania (60 % de sus viajes) y otros países europeos. También ya han volado hacia Asia y Africa. Sus modernos DC-9 la han incorporado en la Unión Internacional de Transporte Charter incluyéndola así entre los miembros de la misma.

Air Yugoslavia no tiene todavía sus aviones propios. Sin embargo logra obtenerlos en préstamo de la JAT. Usa los B-707. En general se dedica a los itinerarios de largo alcance. De igual manera trabajan las compañías Aviogenex de Belgrado y Pan Adria de Zagreb. Sin embargo, con todo lo que hemos logrado no es suficiente la capacidad que exige el transporte aéreo actual. Es por ello que JAT ha encargado have poco tres aviones más, y nada menos que los B-727. Por ahora, el número de pistas y aeródromos es suficiente. Los principales son: Belgrado, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skopje, Titograd, Dubrovnik, Ohrid, Pula, Reka, Split, Tivat, Zadar y Priština. Como nos es ya por todos conocido y sabido también tendremos dentro de poco un aeródromo más. Ya comenzaron las obras de construcción en el futuro complejo aéreo de Maribor. Una vez que las pistas estén pavimentadas y encofradas, podremos decir que este nuevo aeródromo será la mano «derecha» he Brnik.

NUEVA AUTO-RUTA

Postojna. Con la continuación de las obras ya comenzadas a mediados del año en curso, tuvimos la oportunidad de manifestarles hace poco de ésto que la continuación de la auto-ruta Postojna Nueva Gorica estaría en breve construida.

Hoy, podemos escribir con alegría que otro de los tramos ya está construido. La nueva relación es Postojna—Razdrto. No sólo que ya puede viajar por ella sino que además demuestra el alto espíritu de trabajo de la empresa y de los obreros. Ello lo demuestra el haber finalizado las obras una semana antes de lo previsto. Es así que el 14 de septiembre tuvo lugar la apertura del tramo mencionado. Lo emocionante del caso es que en el acto de la inauguración haya cortado la cinta de honor el «obrero» encargado de finalizar la construcción de tramo Postojna—Razdrto.

No olvidemos que una vez que se finalicen las obras, esta autoruta será el enlace entre las fronteras austríaca e italiana (Šentilj—Bilje). Esto facilitará enormemente las vías de comunicación entre la montaña y el mar. Este nuevo tramo tiene 9 km de carretera doble, es decir cuatro pistas de cada lado. En las partes más angostas tiene tres calles. El encargado de las obras en construcción aseguró en su discurso que la relación Ljubljana—Vrhnika sería la siguiente etapa. A su vez se abrirá un túnel de 700 m entre el cruce Razdrto—Senožeče. Para estos nuevos trabajos recibiremos ayuda del FMI o de algún banco internacional.

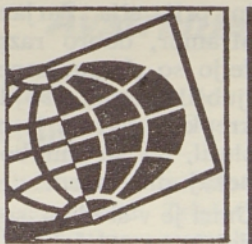
NOVA GORICA

En esta región han festejado una fecha más de la historia eslovena. El 9 de septiembre de 1943, un día después de la capitulación de Italia, en la región de Primorje comenzó el levantamiento popular contra el ocupador. Justamente este dato fue elegido por el Municipio de Nueva Gorica para celebrar su aniversario. Es por ello que cada año, en esa fecha, los habitantes del lugar festejan con orgullo la fiesta de su Municipio.

Además de las consabidas reuniones, celebraciones y demás, en ese día se distribuyen también los premios municipales «France Bevk». También se otorgan condecoraciones y reconocimientos a los ciudadanos que han sobresalido en alguna de las organizaciones político-culturales o sociales dentro del Municipio o en la actividad privada. También se otorgan premios y rentas a las organizaciones culturales u otras que han fomentado el entendimiento y el progreso entre los países limítrofes.

El premio más importante de esta celebración, «France Bevk», lo ha recibido este año el conocido compositor y dirigente Rado Simoniti. El mismo se le otorgó por la colaboración desinteresada en la formación de coros, la propagación de las canciones eslovenas, composición de las mismas, por la dirección de los centros culturales y otras actividades musicales en la localidad de Gorica y alrededores.

Este premio lleva el nombre de uno de los más grandes escritores de todos los tiempos, FRANCE BEVK. Además de éste, se distribuyeron otros premios. Entre ellos, se otorgaron premios municipales al Dr. Zoran Poljšak, por su obra de investigación y ayuda al progreso de la asistencia médica de la zona y en el Hospital de Nueva Gorica, y al conocido economista Dragan Mozetič, director de la Fábrica de Calzado «Jadran-Ciciban» de Miren, por la ayuda e iniciativas para el progreso de la empresa y la formación de nuevos establecimientos en los pueblos de la frontera con Italia. Premio al mérito!

Belgija

Bili smo drugi v Warnsveldu

Domov smo prišli utrujeni od potovanja po Sloveniji, vendar polni lepih spominov, ki smo jih doživeli na poti skupaj s pevskim zborom »Zvon«. Tudi tu nas je čakala še vrsta nastopov. Najprej smo nastopili 23. julija v Mechelenu, 4. avgusta v Genlenu, 16. avgusta v Eijgelshoven, poleg vsega pa smo se pripravljali še na nizozemsko prvenstvo tujih folklornih skupin. Tega tekmovanja se je udeležila starejša in mladinska folklorna skupina. Časa za vaje ni bilo veliko, a vendar smo se vsi potrudili, saj si je vsakdo izmed nas želel, da bi dosegli čim boljši uspeh. 31. avgusta smo se zgodaj zjutraj odpeljali z avtobusom proti Warnsveldu. Tam smo se vsi člani folklornih skupin preoblekli v narodne noše in v povorki odšli v šotor, pripravljen za tekmovanje. Prireditev je začel naš ansambel »Veseli vaški godci«. Nato je bila na vrsti naša folklorna skupina, ki je zaplesala zelo dobro. Za nami so se zvrstile še ostale skupine, med njimi tudi Grki z izredno dobro izvedenim programom, ter razne mladinske folklorne skupine. Polovica nastopa je bila kmalu za nami in vsi skupaj smo odšli na kosilo. Po kosilu smo nadaljevali s tekmovanjem in tudi tokrat nam je nastop lepo uspel. Vsi smo bili radovedni, kako nas bodo ocenili.

V najvišji kategoriji smo nastopili skupaj z Grki, ki so na koncu osvojili prvo mesto, le s točko prednosti pred nami. Z doseženim drugim mestom smo bili vsi zadovoljni.

Še večje veselje je pripravila mladinska folklorna skupina, ki je v kategoriji juniorjev zasedla prvo mesto.

Druga mesta smo bili zelo veseli, a kljub vsemu smo si zadali nalogo, da se do prihodnjega leta še bolje pripravimo in dosežemo prvo mesto.

Mici Michon

Slovenski dan v Eisdn

Društvo Slomšek v Eisdn je v soboto 12. oktobra priredilo Slovenski dan. Prireditev, ki je imela lepo število obiskovalcev, je bila v dvorani Casino. Nastopila je šolska mladina s petjem, zborna recitacija in tudi zaplesali so. Za njimi je zapel mešani pevski zbor, sledila pa je glasbena veseloigra »Vasovalci«.

Slovenska šola v Eisdn je pričela z delom

V soboto, 12. septembra je pričela z delom slovenska šola v Eisdn. Tako so nekajmesečne priprave rodile svoj prvi uspeh. Začetka šole se je udeležilo tudi nekaj staršev otrok, ki bodo hodili k pouku. Šola deluje v prostorih Provincialne tehnične šole v Eisdn, in sicer vsako soboto popoldne. Zaenkrat bo imela dva oddelka, in sicer oddelk za tiste otroke, ki sicer razumejo, a se ne upajo govoriti slovensko in oddelk za tiste, ki že več ali manj govorijo slovensko. Seveda mora šola tem razmeram primerno prilagoditi tudi program.

Šola je prejela od republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SRS večjo pošiljko šolskih knjig, knjig za branje in nekaj učil. Knjige bodo dobili učenci brezplačno v uporabo.

Prihodnji mesec, to je v začetku oktobra, pa bo začela s svojim delom tudi šola na področju Genka, kjer tudi živi večje število naših rojakov.

Tako so naši rojaki le dočakali dan, da je šola pričela s svojim delom. Povedati moramo, da po osvoboditvi ni bilo med našimi rojaki nobenega učitelja, ki bi skrbel za slovensko besedo med našimi rojaki. Zato je bil prvi slovenski učitelj med našimi rojaki sprejet zelo prisrčno. Materin jezik je tista vez, ki je vedno družila naše rojake na tujem in jih ni nikdar razdvajala. Ta tradicija, ki so jo naši rojaki vneto gojili vse od svojega prihoda v tujino, naj se sedaj prek slovenske šole ohrani in krepi v njihovih potomcih. Ti naj ne pozabijo, da pripadajo slovenskemu narodu, ki živi svoboden v skupni državi Jugoslavije.

O delu in razvoju šole vas bomo redno obveščali.

ZDA

Dva zlata jubileja pri Kaplovih

Jack in Frances Kapel iz Detroita, naša naročnika in zavedna Slovenca, sta letos praznovala dva zlata jubileja: 50-letnico, odkar sta sklenila zakonsko zvezo in 50-letnico prihoda v Ameriko. To sta vsakakor zelo pomembna jubileja. Kaplova sta med Slovenci v Detroitu in tam okrog zelo znana, saj sta vrsto let vodila gostišče, kjer so se posebej radi zbirali naši rojaki. Kaplova sta člana Slovenske narodne podporne jednote in društva upokojencev.

Jack je že trikrat obiskal svoj stari kraj, dvakrat ga je spremljala tudi soproga. Ob zadnjem obisku leta 1972 je bila z njima tudi hčerka Doroty Golze s svojo družino. Skupaj so se slikali v sloven-

Zlatoporočnica Jack in Frances Kapel iz Detroita

skih narodnih nošah v Kamniku. Sliko in daljši zapis o Kaplovih smo takrat tudi objavili v Rodni grudi, in to v novembrski številki 1972. Za zlati jubilej sta Kaplovima hčerka Doroty in sin Stanley pripravila lepo slavlje, ki je bilo v Slovenskem narodnem domu. Kar nad 450 sorodnikov in prijateljev se je zbralo na tej lepi slovesnosti. Okrog sto jih je prišlo celo iz Clevelanda, tako nam poročajo. Tudi govornikov, ki so s prisrčno in včasih malo hudomušno besedo spregovorili o življenjski poti priljubljenega »zlatega« para, je bilo precej. Malo za šalo in malo zares so zlatoporočnica še enkrat poročili, da bo »bolj držalo« za bodoča leta! Tudi uredništvo iskreno čestita jubilarntoma. Še na mnoga leta!

Na obisku v domovini

Že štirikrat sem obiskala lepo Jugoslavijo. Letos 22. julija nas je odšlo na obisk domovine kar devet članov moje družine. Z nami so bili vnukinja s soprogom, dvema hčerkama, ena ima 5 let, druga pa 9 let, pa dva sinova, mlajši ima 14, starejši pa 18 let. Ta dva sta nam res delala kratek čas, ker dobro igrata na harmoniko. Z obiska so prinesli vsi zelo lepe vtise. Naši mladi so bili navdušeni nad Jugoslavijo. V Sloveniji imam še sestro, njeno družino in dosti starih prijateljev. Vse smo obiskali in tako je čas obiska kar prehitro minil. Videla sem, da se je od časa mojega zadnjega obiska v letu 1966 doma veliko spremenilo. V Koritnicah, kjer sem doma, so zgradili nekaj novih hiš in veliko starih obnovili. Ljudje lepše živijo in so zelo zadovoljni. Na Baču imajo tovarno, kjer izdelujejo stole in mize, ki jih pošiljajo tudi v Ameriko. Tam je zaposlenih veliko delavcev, žensk in moških. Vesela bom, če bom kdaj med slikami v Rodni grudi našla tudi sliko mojega rojstnega kraja Koritnice na Primorskem.

Mary Tomšič, Strabane, Pa.

Glasbeni vtisi z Jadranove turneje po Sloveniji

Florence Unetič, predsednica pevskega zbora Jadran iz Clevelanda in dolgoletna odlična solistka tega zbora, je nedavno poslala Slovenski izseljenski matici ljubezno pismo, kateremu je bil priložen program in kasetni posnetek Jadranovega koncerta, ki so ga priredili lani 18. novembra v Slovenskem delavskem domu v Clevelandu in so ga zaradi izrednega zanimanja morali ponoviti nekoliko skrajšanega letos 19. januarja. V svojem pismu piše rojakinja Unetičeva, da pošilja Matici kasetni posnetek v imenu Jadrana, katerega predsednica je in v svojem lastnem imenu v zahvalo, ker je Matica lani organizirala Jadranovo pevsko turnejo po Sloveniji. Unetičeva, ki je kakor tudi številni ostali pevci, rojena v Ameriki, je lani prvokrat obiskala Slovenijo in se srečala s kraji, od koder izvirajo korenine njenega rodu. Piše, da je bilo zanj to nepozabno doživetje, ki se ji je globoko vtisnilo v srce in misli, da je včasih čisto zamaknjena kakor v lepih sanjah. Tudi ostali so odnesli iz Slovenije nepozabne vtise in niso vedeli, kako bi se oddolžili. Sprejeli so zamisel Unetičeve, ki jo je zatem tudi uresničila, da bi s pesmimi prepletli besedilo, ki pripoveduje o srečanju Jadranovih pevcev z domovino in njenimi ljudmi ob lanskem turneji po Sloveniji. Tako so nastali »Vtisi iz Slovenije« Florence Unetičeve, ki so jih vnesli v drugi del koncertnega programa. Kakor smo že omenili, je bil koncert poslušalcem tako všeč, da so ga morali 19. januarja ponoviti. Tudi drugič je bila dvorana polna. Čisti dobiček od drugega koncerta je pevski zbor poklonil za opremo odra v Slovenskem delavskem domu, kjer Jadran stalno vadi in nastopa. Pevskemu zboru Jadran in njegovi predsednici Unetičevi prisrčna hvala za pozornost in lepo darilo. Čestitamo k posrečeni zamisli in kmalu spet na svidenje v Sloveniji!

Festival mladinske kulturne federacije HBZ

V dneh 6. in 7. julija letos je bil v Pittsburghu festival mladinske kulturne federacije Hrvatske bratske zajednice, ki praznuje letos 80-letnico. Oba festivalska dneva sta bila obenem proglašena kot osrednja praznična dneva ob jubileju te največje hrvatske izseljenske organizacije. Festivalske prireditve so se odvijale v središču Pittsburgha v veliki Civic areni, kjer je prostora za 14.000 obiskovalcev. Navzočih je bilo poprečno do štiri tisoč obiskovalcev. Skozi dva dneva so se na odru ogromne dvorane menjavali mladinski tamburaški zbori HBZ iz raznih krajev ZDA in Kanade. Skupno je nastopilo 34 tamburaških zborov z blizu 700

tamburaši. Festival je odprl direktor Mladinske kulturne federacije HBZ William Coleff, program pa je vodil glavni blagajnik HBZ Bernard Lukečih. Med nastopajočimi so bili tudi člani tamburaškega zbora glasbene šole iz Varaždina, ki so v letošnjem jubilejnem letu HBZ priredili lepo uspelo koncertno turnejo po ZDA.

Miss SNPJ za leto 1974

Na tradicionalni proslavi Dneva SNPJ, ki je bila kakor običajno v zadnjih letih na letoviškem centru te organizacije v Ennon Valeyu v Pennsylvaniji v prvih septembrskih dneh, je bila izvoljena za Miss SNPJ 74 simpatična Judy Pintar, članica društva št. 6 SNPJ iz Sygana, Pa. Za Miss aktivnosti so izbrali Karen Klobučar, članico društva št. 7 SNPJ iz Claridge, Pa., za Miss talent in fraternalizem (bratstvo) pa Kathy Hilmanovo, članico društva št. 254 SNPJ iz Johnstowna, Pa. Čestitamo!

Koroški pevci na gostovanju v ZDA

V septembru je gostoval v Ameriki in Kanadi mešani pevski zbor »Jakob Petelin-Gallus« iz Celovca. Priredili so več koncertov. Najbolj uspel nastop so imeli v Clevelandu, kjer je bil na koncertu navzoč tudi clevelandski župan, ki je čestital pevovodji in mu v spomin izročil mestni ključ. Mešani pevski zbor »Jakob Petelin-Gallus« je ustanovil leta 1960 v Celovcu dr. France Cigan. V njem pojejo pevci in pevke, ki so doma iz 22 vasi s Podjune, Roža in Zilje. S posebno ljubeznijo pojejo koroške narodne pesmi. Skozi deset let je zbor vodil ustanovitelj, zdaj pa je njegov umetniški vodja Jožko Kovačič, profesor glasbe in slovenščine na slovenski gimnaziji v Celovcu.

Andrew Turkman je umrl

V prvih septembrskih dneh je v Clevelandu usahnila še ena kremenita slovenska korenina. V sredo 4. septembra je po krajši hudi bolezni v clevelandski klinični bolnišnici umrl 84-letni Andrew Turkman, oče znanega slovenskega trgovca in kulturnega delavca, predsednika pevskega zbora Zarja Andyja Turkmana. Pokojni je bil doma iz Predjame pri Postojni. Večkrat je v zadnjih letih obiskal svoj domači kraj. Bil je zaveden Slovenec. Rad je bil vesel, nadvse ljuba mu je bila domača pesem. Dolga leta je bil pevec pri Zarji. Bolehal je le zadnje mesece. Čeprav že bolan je vse do zadnjega, dokler je mogel, hodil na slovenske prireditve. Tudi v bolnišnici ga ni zapustila njegova prirojena vedrina. Takoj je bil dobre volje, ves nasmejan, če so le malo popustile hude bolečine. Tako je bil še v nedeljo 1. septembra, ko so ga v bolnišnici obiskali sin Andy s soprogo Jo

in prijatelja Zarjana Frank in Jennie Mramor, dobro razpoložen. Na njegovo željo so skupaj zapeli eno njegovih najljubših pesmi: »Pojdem na Štajersko«. S krepkim glasom je pel z njimi. Nihče ni slutil, da se mu bo življenje izteklo le nekaj dni zatem...

Umrli je v sredo 4. septembra zjutraj. Dva dni je nato ležal v železovem pogrebem zavodu, blizu Slovenskega narodnega doma v Collinwoodu. Pevski zbor Zarja mu je zapel ob krsti dve žalostinki. V soboto 7. septembra so ga njegovi domači, pevci Zarje ter ostali številni prijatelji in znanci pospremili do njegovega zadnjega doma. Sprevod je šel mimo njegovega doma. Voz s krsto je tam za trenutek ustavil, da se je dom tiho poslovil od svojega gospodarja. Do groba so zatem ponesli krsto pevci Zarje. Pevci Zarje in vsi ostali, ki so ga pospremili na zadnji poti, so mu zatem zapeli v slovo našo domačo »Gozdič je že zelen«.

Odšel je mož, vsem, ki so ga poznali in spoštovali, bo ostal v častnem spominu. Sinu Andyju, njegovi soprogi Jo in ostalim svojcem izrekamo iskreno sožalje!

Kanada

Novice iz Toronta

Čeprav tukaj v Torontu lahko dobimo tudi druge slovenske časopise, se Rodne grude najbolj razveselim. Naša Francka Starčev, ki ima tukaj trgovino, skrbi, da je ta vedno dobro založena z našimi ploščami, časopisi in revijami, tako se lahko hitro seznanimo z vsem, kar je doma novega. Gospa Starčev tudi že nekaj let vodi radijsko oddajo v treh jezikih, ki ji vsi radi prisluhnemo. Kar lepo je slišati tako daleč od doma slovensko pesem in glasbo po radiu.

Letos smo imeli v Torontu lep koncert »Dobrih znancev« iz Ljubljane s pevce-ma Bracom Korenom in Marjano Držaj. Za humor je poskrbel Tof. V aprilu so pri nas predvajali tudi slovenski film »Cvetje v jeseni«. Vsi navzoči so bili s filmom zelo zadovoljni. Bil jim je izredno všeč.

Poleti so se zabave iz dvoran preselile v naravo. V Torontu deluje več slovenskih društev in vsa imajo svoja zemljišča, na katerih so poleti slovenski pikniki, zabave s plesom in podobne družbene prireditve. Povsod imajo tudi kopalne bazene. V avgustu smo imeli tudi velik piknik v »Holiday Gardens«, kamor so prišli tudi gostje iz Clevelanda.

Vsako leto je v Torontu tudi prireditev »Metro International Caravan of Toronto«. Letos je na njej dobil slovenski paviljon »Ljubljana« prvo nagrado. Odlikoval se je v vseh ozirih. Tudi slovenske folklorne skupine in ansambli so vedno med prvimi.

Vida Puc, Toronto

Slovesna izročitev državlanske listine

V nedeljo 15. septembra smo v prostorih našega Slovenskega kluba Triglav prvikrat slovesno podelili listino o avstralskem državljanstvu. To listino je zelo slovesno izročil župan občine Fairfield, ki je tudi ustanovni član našega kluba, naši odborniki Marti Smukovi. Tudi v bodoče bomo skušali podobne slovesnosti imeti v naših klubskih prostorih. V soboto 21. septembra bomo za člane prvikrat predvajali slovenski film »Cvetje v jeseni«. Pripravljamo se tudi že na letni občni zbor, ki ga bomo imeli v soboto 26. oktobra. Kmalu za tem pa bomo imeli tudi občni zbor naše delniške družbe.

Jože Čuješ

Zahvala za kinoprojektor

Ob uradnem prevzemu kinoprojektorja, ki ga je slovenski klub »Triglav« prejel iz domovine, in ob premieri slovenskega filma »Cvetje v jeseni« v Sydneyu, so člani kluba »Triglav« poslali Slovenski izseljenski matici »zahvalo in iskrene pozdrave s triglavske zemlje v Sydneyu«. V tem pismu so tudi izrazili prepričanje, da bo aparat in film veliko pripomogel k rasti slovenske zavesti med našimi izseljenci v tem delu Avstralije. Pismo je podpisalo tudi veliko število navzočih članov »Triglava«.

Jenie Muha je očetom zaigrala na harmoniko

Nastopajoči na »dnevu očetov« v Sydneyu

»Minoresi« so navdušili

V dneh od 11. julija do 8. septembra je med našimi rojaki v Avstraliji gostoval slovenski ansambel »Minores«, ki ga sestavljajo mladi duhovniki-minoriti. Nihče med njimi ni poklicni glasbenik, vsi so amaterji. Imajo obsežen program, v katerem pojejo in igrajo v modernem ritmu poleg cerkvene glasbe tudi slovensko narodno zabavno glasbo, s katero so na svojih nastopih naše rojake navdušili.

Ob odhodu iz Avstralije je ansamblu »Minores« 8. septembra priredil poslovljni piknik Slovenski klub »Triglav« na svojem zemljišču — »Triglavski zemlji«. O tej prireditvi, ki je pritegnila izredno veliko Slovencev in domačinov, nam poroča rojak Jože Čuješ:

»V nedeljo 8. septembra je priredil »Triglav« v Sydneyu poslovljni piknik ansamblu »Minores«. Sodelovalo je tudi slovensko društvo »Planica« iz Wollongonga, od koder je prispel poln avtobus ter še deset osebnih avtomobilov udeležencev.

Že ob 4. popoldne je zmanjkalo prostora za parkiranje avtomobilov in na prireditvenem prostoru je bilo zasedenih že petsto sedežev. Ker Triglavčani med turnejo niso imeli tesnejših stikov z ansamblom, je bilo srečanje na pikniku še tem bolj pristrčno. V programu je nastopila Triglavova folklorna skupina v narodnih nošah in skupina otrok s programom, ki so ga pripravili za dan očetov. Za dobro voljo pa je skrbel ansambel »Minores« v izmenjavi z domačim mladinskim orkestrom. Izgledalo je kot na kakšnem shodu ali gasilski veselici. Bilo je res prijetno, domače, slovensko. Navzoči so bili tudi predstavniki avstralskih oblasti, jugoslovanski konzul ter veliko število Avstralcev, ki so se čudili enotnosti in zavednosti male slovenske skupine v večmilijonskem mestu.

Fantje iz domovine so zapustili najlepše vtise med nami. Kolikor smo jih mogli v bežnih trenutkih spoznati, smo čutili, da se pretaka v njihovih žilah res slovenska kri in da so naši pozdravi domovini varni v njihovi pesmi in domačnosti.

Izredno množičen obisk na poslovljnim pikniku »Minoresom« na »Triglavski zemlji« pa je tudi dokazal, kako si Slovenci v Avstraliji žele takšnih gostovanj in kako pristrčno bi bil sprejet Slovenski oktet, če bi prihodnje leto ob svojem jubileju s pomočjo in sodelovanjem Slovenske izseljenske matice organiziral turnejo po Avstraliji.«

Člani ansambla »Minores« iz Ljubljane s predstavniki društva »Triglav« v Sydneyu. Črtrti z leve je predsednik »Triglava« Jože Čuješ

Pismo

Misli vasaovale

Minilo je poletje in bolje, da vam ne pripovedujem, kako so moje misli vasaovale pri vas.

Spet je obiskala smrt mojo družino. 29. julija je preminila moja sestra Frances Margolle v visoki starosti 93 let. Od številne družine — bilo nas je devet — sem ostala sama. Včasih, ko sem otožna, sem sprašujem, čemu še živim. A dovolj o meni.

Vzrok mojega pisanja je v tem, da me je prosila nečakinja iz Wyominga, da naročim Rodno grudo za Mr. in Mrs. John Vehar iz Murray, država Utah kot darilo za njuno 60-letnico zakona. Ali ni to lepo darilo? Doma sta iz Poljanske doline kot večina naših rojakov iz Rock Springsa in Salt Lake Cityja.

Tončka Garden
Chicago, Ill., ZDA

Zlata poroka Angele in Ferdinanda Osojnika, ki sta jo v krogu številnih sorodnikov in znancev praznovala v Oplotnici

Zlata poroka na domačih tleh

V Oplotnici, pod našim zelenim Pohorjem, so imeli v nedeljo 17. avgusta svatbo »zlatega para«. Angela Osojnikova, rojena Potiskova, iz Koblja pri Oplotnici, je prišla z možem Ferdinandom iz Holandije, kjer živita še danes. Slovesna zlata poroka Osojnikovega para je bila v Skomarju, zatem pa so imeli veselo ohcet, na kateri so se od blizu in daleč zbrali sorodniki in prijatelji zlatega para v znani oplotniški gostilni pri Poznetu. Tudi uredništvo Rodne grude je prejelo prijazno vabilo na to slavje od najstarejše Osojnikove hčerke Enny, poročene Rustenberg iz Oudenboscha. Prav radi bi bili prišli, a je žal vabilo prispelo prepozno. Zato smo naprosili brata zlatoporočenke, našega dolgoletnega naročnika in prijate-

Franc Potisk, 84-letni povratnik iz Holandije, s svojim mladim prijateljem iz Oplotnice

lja Franca Potiska, ki se je že pred dolgimi leti vrnil v Oplotnico, za nekaj podrobnosti o tem zanimivem dogodku. Rad nam je ustregel in poslal tudi skupinsko sliko udeležencev veselega »zlatega« svatovanja pa še svojo, kjer je slikan s prijateljem. Lepo se mu za vse zahvaljujemo.

Osojnikovi so se priselili iz Nemčije v Holandijo med prvo svetovno vojno leta 1916. Starejši sin Ferdinand si je moral že zelo mlad služiti kruh v rudniku. Franc Potisk je že sedemnajstleten odšel iz Koblja pri Oplotnici za kruhom v svet. Najprej je delal v Leobnu, zatem v Hamburgu, po prvi svetovni vojni pa se je izselil v Holandijo. Ko je leta 1923 prišel domov na dopust, je od vse družine našel edino še sestro Angelo. Oče in mati sta medtem umrla, bratov ni bilo več doma. Pa je dekle pregovoril in odšlo je z njim v Holandijo, kjer se je kar hitro vživelo in že naslednje leto poročilo s Ferdinandom Osojnikom. Leto zatem sta dobila hčerko Enny, ki je v naslednjih letih dobila še dve sestrici in bratca. Vsi Osojnikovi otroci imajo danes že svoje družine in Osojnikova sta tudi že večkratna dedek in babica. Lepo se med seboj razumejo in se redno obiskujejo. Pri družini hčerke, poročene Rustenburg, v Oudenboschu ostaneta starša včasih tudi po več mesecev.

Tudi mi čestitamo zlatemu paru Angeli in Ferdinandu Osojnik z željo, da bi zdrava in srečna preživela še veliko skupnih let. Obenem prisrčno voščimo tudi Francu Potisku iz Oplotnice, ki je leto manj kot šest desetletij pregaral na tujih tleh in zdaj že vrsto let živi v domačem kraju. V petek 27. septembra je praznoval svoj 84. rojstni dan. Iz srca želimo, da bi se mu zdravje čimprej okrepilo in bi zadovoljen med nami praznoval še veliko rojstnih dni.

SI.

»Sem sam ostal...«

Rodna gruda, Koledar in Prosveta je še edina družba, ki jo imam v svojih jenskih letih. Včasih nas je bilo veliko skupaj v slovenskih naselbinah, zdaj pa se je čas obrnil drugače in včasih se počutim kot Ljubljanci, ki pojo na plošči »sem sam ostal...« Že petkrat sem obiskal rojstni dom in bom še šel, če mi bo zdravje dopuščalo. Rojen sem bil v Telčah nad Škocjanom na Dolenjskem. Zelo me veseli, da jugoslovansko gospodarstvo napreduje, da v bodočnosti mladini ne bo več treba po svetu, kot smo morali mi. Veselje in zdravje želim vsem Slovencem po celem svetu.

Josef Šinkovec
Bridgeville, Pa., ZDA

Naš rod je krepkih korenin

Mavčeva iz Elly v Minnesoti prideta vsake tri leta pogledat kraje, od koder so bili doma starši. Onadva sta že v Ameriki rojena, ampak cela Slovenca. Dve hčerki imata. Obe sta že poročeni. Ena ima tri, druga pa štiri sinove. Pa recite, da ni naš rod res krepkih korenin. Ena od hčerk ju je letos spremljala in se tako prvikrat srečala z našo majhno a mikavno Slovenijo.

Mavčevi iz Elyja, Minn., ob obisku na uredništvu Rodne grude

Josephov oče je bil Ižanec, iz Matene je bil doma, mati pa iz Pijave gorice pri Škofljici. Oče Mavčeve Rozi je bil pa iz Starega trga. Zenko, ki je postala Rozina mama, si je pa pripeljal iz Nove Lipe pri Črnomlju. Sami lepi, zanimivi kraji, kajne? Saj potem ni čudno, da Mavčeva tako rada prihajata na obisk. Tudi hčerka je obljubila, da pride spet, pa njena sestra in njuni družini, če se bo le dalo urediti glede dopustov. Tudi »šoferja« imajo, ki je obenem zelo razgledan vođa, ki veliko ve povedati o naših krajih. To je njihov sorodnik Ljubljčan Stane Bratina, ki si je letos tako uredil dopust, da je lahko Mavčeve s svojim avtom popeljal sem in tja po Sloveniji pa tudi ven po drugih jugoslovanskih krajih. Mavčeva hčerka, ki ju je letos spremljala, je zalo dekle in prav težko verjameš, da je že mamica treh fantičev. Po poklicu je medicinska sestra. Dela v veliki bolnišnici za živčne in duševne bolezni v mestu Hastingsu. Zelo jo je zanimalo, kako so podobne bolnišnice urejene pri nas, zato so obiskali našo osrednjo kliniko za živčne in duševne bolezni v Polju pri Ljubljani.

Prijazna višja sestra ji je tam v pogovoru veliko razložila in jo povedla po oddelkih, da si je vse še sama ogledala. Bila je zelo navdušena. Povedala nam je, da skoraj ni mogla verjeti, kako dobro in res sodobno imajo pri nas vse urejeno. Njihova bolnišnica v Hastingsu je velika in sodobna, ampak precej zaostaja za našo kliniko v Polju pri Ljubljani.

IS.

Naši družinski jubileji

V septembru smo pri nas praznovali dva družinska jubileja, ki sta nas navdala z veseljem in ponosom. V nedeljo, dne 8. septembra, sta slavila moja druga hčerka Mili in njen mož Rudi Pucel srebrno poroko. Njuna sinova Krist in Filip sta pred leti že obiskala domovino svojih starih staršev in imata nanjo lepe spomine. Mlajši sin Filip je bil na obisku z nama (dedkom in babico), z njim je bil tudi sošolec, po rodu Irec, kateremu je bilo tudi vseč v Sloveniji. Filip je kasneje še enkrat prišel v Evropo, in sicer v Francijo, kjer se je v Grenoblu šolal. Njegov starejši brat Krist pa je prišel na obisk k sorodnikom pred dvema letoma, preden se je poročil. Pri Puclovih imajo štiri fante, ki še študirajo.

Naslednjo nedeljo, 15. septembra, smo pri nas spet praznovali. Starši soproga moje starejše hčerke Olge, Barbara in Jože Ancel, sta praznovala 60-letnico poroke. Mati mojega zeta je doma iz Bušinje vasi, mož Joe pa iz Suhorja. Oba sta prišla v Ameriko, ko sta imela 16 let. Imela sta tri sinove. Edi Ancel je glavni odbornik pri KSKJ, Tone je bil med vojno ujetnik v Münchnu, kjer so ga mučili in je veliko pretrpel. Mlajši sin Ralfi, ki je umrl pred tremi meseci, se je boril na Koreji in bil tam proglašen za mrtvega. Javljeno je bilo, da so ga tam pokopali. A čez šest mesecev se je vrnil domov živ in zdrav in še zdaj ne vedo, kdo je zares pokopan v tistem grobu.

Edi in Olga Ancel imata štiri hčerke in dva sinova. V letošnjem avgustu sta dva otroka obiskala Nemčijo in Slovenijo. V Nemčiji sta obiskala sestro Vero Ancel, katere mož služi v ameriški armadi v zračnem oddelku. Zatem sta obiskala naše sorodnike v Sloveniji. Po povratku sta imela veliko povedati o lepotah slovenske dežele, ki jo bosta ponovno obiskala. Je še ena hčerka Jonita Ruth, ki tudi upa, da kmalu ponovno obiše staro domovino, ki jo je prvokrat obiskala v letu 1953. Tako sem napisala precej domačih novic. Naj še omenim, da sta hčerki Mili in Olga zelo delavni pri Slovenski ženski zvezi v Jolietu, kjer je Olga Ancel tajnica.

Josephine Erjavec, Joliet, ZDA

imela opraviti tako, da se je le dvakrat, ob prihodu in pred odhodom, bežno oglasila pri nas na Matici.

Mary je tiste sorte dekle, ki o sebi nič kaj rada dosti ne govori. Rojena je bila v Ameriki, v Pennsylvaniji. Oče in mati sta bila Dolenjca. Ko je imela devet let, se je s starši vrnila v njihov rojstni kraj — Regrčovo vas pri Novem mestu, o kateri pravi, da je »bogu, ko je delal ta svet, padla izpod pazduhe«. V Šmihelu pri Novem mestu je zatem pri nunah obiskovala ljudsko in meščansko šolo, nato pa v Novem mestu dveletno trgovsko šolo. Akademskega slikarja Božidarja Jakca je poznala kot kratkohladačnika, pa še tega in onega, ki je danes veljaven mož.

Leta 1925 se je vrnila v Ameriko, kjer se je še isto leto omožila z Louisom Skerlongom iz Škal pri Šoštanju. Louis je bil izvrsten pevec in harmonikar. In tako sta tri desetletja pela pri pittsburškem pevskem zboru »France Prešeren«, enem najbolj aktivnih slovenskih pevskih zborov, ki je redno prirejal samostojne koncerte, spevoigre in druge prireditve. No, in potem si je pred enajstimi leti oprtala na ramena še slovensko radijsko oddajo. Slovenski radijski program na postaji WLOA v Roseridge Ave. v Pittsburghu praznuje letos že svoj srebrni jubilej, 25-letnico delovanja. Prva napovedovalca sta bila Anton Rednak in Bob Jergel. Po Rednakovi smrti je slovensko oddajo kot napovedovalka štiri leta vodila rojakinja Mary Prašnikarjeva, za njo pa jo je prevzela Mary Skerlongova. Angleško sekcijo oddaje pa že dvajset let vodi rojak Joe Beltz. Koliko slovenskih tekstov, pesmi in melodij je v tem času s te oddaje skozi eter obiskalo naše slovenske domove in jim prineslo veselja in domačih pozdravov!

Ko je pred nekaj leti Mary izgubila svojega življenjskega tovariša Louisa, ji je bilo bridko. Morda bi jo zlomilo, da je ni od vsepovsod klicalo delo, dolžnosti, da ni trkala na njeno srce ljubezen njenih dveh sinov in njenih družin. Dva sinova ima. Eden je glasbenik — prvi violinist pri simfoničnem orkestru v Seattlu, drugi pa vodi v Clevelandu v neki veletrgovini oddelek za muzikalije. Oba imata svoji družini in Mary ima že sedem vnukov. Žal, pa žive sinovi z družinami precej daleč. Le enkrat mesečno se obišejo. »Pa je takrat bolj veselo in lepo,« pravi Mary. V Ljubljani je Mary izbrala cel kup plošč lepih slovenskih pesmi in glasbe. To bo spet prijetno poslušati pittsburško slovensko radijsko uro!

Ina Slokan

Mary Skerlong (v sredini) ob enem izmed zadnjih obiskov v domovini

Ob 25-letnici slovenske radijske ure v Pittsburghu

Vsako nedeljo opoldne se oglasi Mary

Njen glas je prijetno zvoneč in tako domač! A takšna je tudi Mary. Ko skozi eter zazveni njen glas, mu vneto prisluhne blizu dvajset tisoč Slovencev in prebivalcev drugih narodnosti iz Pennsylvanije, velikega dela Ohia in Vest Wirginije. Mary sporoča novice, napoveduje prireditve pri slovenskih društvih, čestitke k rojstnim dnevom, vmes pa se v oddaji prepletajo slovenske melodije in pesmi.

Že petindvajset let oddaja radijska postaja WLOA v Pittsburghu, Pa., vsak teden slovensko radijsko uro, katero že enajsto leto vodi naša simpatična rojakinja Mary Skerlongova. Mary pa je vsestransko delavna: pridno je sodelovala pri društvih in nekaj let je vodila v Pittsburghu tudi slovensko šolo, kjer ji je pomagala tudi naša prizadevna zastopnica Anna Klunova. Mary je tudi z vsem srcem navezana na glasbo. S svojim zdaj že pokojnim možem Louisom je trideset let prepevala pri pittsburškem slovenskem pevskem zboru »France Prešeren«.

Mary Skerlongova je ena najbolj znanih in popularnih slovenskih žena v velikem Pittsburghu, zato tudi ni čudno, da je znana in priljubljena tudi kot voditeljica skupin slovenskih rojakov, ki gredo na obisk v domovino. Ker je izkušena, pogumna in razgledana, se zelo radi pridružijo njeni skupini posebej starejši ljudje in takšni, ki prvokrat potujejo k domačim čez »veliko lužo«.

Tako je Mary Skerlongova tudi letos pripeljala v prvih septembrskih dneh k nam na tritedenski oddih veliko skupino slovenskih izletnikov. Kar dosti je

Oh, ta današnja mladina

Otroci! Imamo otroke ali jih nimamo, smo si odrasli prisvojili nekatere pravice. Predvsem pa smo si prisvojili pravico, da presojamo mlade, vrednotimo njih dejanja, misli in ravnanja. Res je, določeno pravico do vrednotenja mladih nam omogočajo izkušnje; več časa smo na tem svetu! Imeti pravico in jo znati pravilno uporabiti pa sta dve zahtevi, ki ju moramo spraviti v sklad, če želimo resnično biti objektivni pri presojanju drugih ljudi, posebno pa mladih. Marsikdo izmed nas vrednoti, presoja mlade in oblikuje njih podobo po svojih merilih, ki pa večkrat niso točna. Verjetno niti ne bi bilo tako hudo, če bi ta merila veljala le za posameznika. Mi pa jih tako radi posplošimo in skoraj kategorično trdimo:

»Oh, ta današnja mladina! Ne, ne razlagajte mi, saj dobro vem, kakšna je! Same neumnosti ji rojijo po glavi. Te neumnosti pa vemo kaj so: beat glasba, seks, mamila. Za delo bi morali prijeti in ne toliko pohajkovati!!!«

To so navadne misli, ki jih, mi, odrasli izmenjujemo, ko se pogovarjamo o mladih. Navadno jih sklenemo z drugo mislijo, ki jo imamo tako radi: »Ja, dragi moj, v naših časih pa smo bili povsem drugačni. Trdo smo delali, neumnosti nam še na misel niso prišle, kaj šele, da bi jih počenjali!«

Morda včasih tako upravičeno govorimo. Upravičeno — zaradi nekaterih mladih ali posameznih izjemnih skupin mladih, ki ne kažejo pozitivnih in družbeno zaželenih oblik vedenja. Toda, razmišljati velja realno. Ali takšne trditve res veljajo za vse fante in dekleta, stare 16, 17, 18 in več let?

Pri vseh presojah moramo upoštevati sebe, svoj delež, posebno pa, če mi odrasli presojamo mlade. Znati si moramo pogledati v obraz, si povedati resnico. Nekateri izmed nas tega »soočanja« s seboj, z odgovornostjo ali deležem »krivde« ne prenesejo. Odtujeno razglablajo o mladih in pozabljajo, da smo prav mi, odrasli, oblikovalci mladega človeka, oblikovalci tudi tistega mladostnika ali mladostnice, ki nagiba k lagodnostnemu življenju. Zanimarimo dejstvo, da je življenje resnično labirint, izredno zapleten za mladega človeka, v katerem se le-ta izgublja brez določenega cilja, vrednot. V svoji kritični naravnosti pa pozabljamo ponuditi roko starejšega, bolj izkušenega, toda nevsiljivega voditelja.

Kaj navadno storimo?

V svoji preveliki starševski ljubezni do otroka prevzemamo navadno namesto nevsiljivega vodenja čedalje več obveznosti, ki bi jih sicer lahko naložili našim otrokom. Tako jih nehoti učimo, da poseben trud na poti do določenega cilja v življenju ni potreben. Bom že jaz, rečemo navadno in trditev navadno podkrepimo z dejstvi: »Ne, svojemu otroku pa ne dovolim, da bi bil prikrajšan za to, za kar

Zaskrbljena

Foto: Milenko Pegan

sem bil ali bila jaz v otroštvu. Naj ima, kar si želi.

Tako skozi pretirano skrb, da bi našim otrokom bilo boljše kot nam, vzgajamo otroka k večji pasivnosti. Kot povračilo za našo skrb od otroka najpogosteje zahtevamo le to, da se dobro uči, da je hvaležen za tisto, kar mu damo. Prav je, da svojim otrokom skušamo ustvariti boljše življenjske pogoje. Toda, tako kot povsod, se pretiravanje in nenehno »serviranje« maščuje pozneje. Naenkrat, predvsem je to v obdobju otrokovega dozorevanja v odraslo osebo, smo z našim mladostnikom nezadovoljni, začudeni, kako to, da ne kaže nobene iniciative in želje za delo. Ugotavljamo, da zelo rad pohajkuje brez cilja z vrstniki, šola ga ne zanima, včasih kaže celo različne oblike neprilagojenega vedenja, zaide med tiste, ki se vdajajo drogami itd. Ugotavljamo, da so velike težave s tem našim mladostnikom ali mladostnico. Jezimo se, nezadovoljni smo, obsojamo jih in začudeni se sprašujemo: »Kako to, da je naš takšen, saj sva se oba z ženo tako trudila. Ne, nimava besed, da bi vse povedala o tej današnji mladini. Nehvaležna, pokvarjena...!«

Splošen napredek staršem in poklicnim vzgojiteljem omogoča, da otroku resnično dajejo veliko več, kot so bili deležni sami. Hkrati pa ta napredek nalaga staršem in vzgojiteljem še večje in bolj zapletene naloge, ki jih je treba opraviti, če hočemo resnično vzgojiti in oblikovati harmonično osebnost našega otroka. Številne impulze, ki prihajajo z vseh življenjskih področij, naš otrok navadno sprejema sam, brez naše (nujno potrebne) raz-

lage, ki pripomore k pravilnemu vrednotenju različnih življenjskih pojavov. Nevsiljivo spremljanje otroka skozi vsa njegova razvojna obdobja in krize, sprejemanje otroka kot osebnosti, ki ima svoje značilnosti, potrebe, težnje in zadovoljstva, so osnove, na katerih lahko gradimo vzajemno zaupanje. Zaupanje med starši in otroki pa je temelj, na katerem lahko gradimo iskrene in resnične človeške odnose z našim mladostnikom. Starši, ki se teh osnovnih zahtev pravilne vzgoje otroka zavedajo, so lahko tisti, ki bodo spoznali svoje otroke in jim znali ob pravem trenutku ponuditi prijateljsko roko, oporo, ki jo bo mlad človek tudi z zadovoljstvom sprejel. Ena od osnovnih pomoči, ki jo lahko nudimo našemu otroku, je tudi navajanje na določene obveznosti znotraj same družine, v ožjem in širšem okolju. Seveda morajo biti zahteve v skladu z njegovo razvojno ravni in sposobnostmi. Tako ga bomo tudi naučili osnovnega ritma, ki je vsakemu človeku nujno potreben, ritma izmenjave dela in počitka. Le tako se namreč od majhnih nog naprej učimo tistega zadovoljstva ob ustvarjalnosti v vsakdanjih opravilih, ki nam pestri življenje od rojstva do smrti.

Brez ljubezni do otrok jih ne moremo ustrezno vzgajati. Toda s preveliko ljubeznijo in pretiranim zadovoljevanjem le materialnih potreb in pogojev pa pozabljamo na tiste vrednote, ki jih posameznik nujno potrebuje, če naj resnično postane človek, nosilec in oblikovalec še bolj poglobljene človečnosti, kot jo lahko srečamo danes. Takšnega človeka pa ustvarjamo mi odrasli ljudje.

November je mesec spominov, saj je prvi novembrski dan dan mrtvih. Ta dan izkoplje toliko spominov iz naših src in jih razprostre pred nami. Veliko jih je, ki kot venec prepletajo naše misli. Tako resnični so, da se nam včasih zazdi, da čutimo njihov topli dih in spet slišimo zven dragega glasu.

Pa so le lučke, ki smo jih ob dnevu mrtvih toliko, toliko prižgali na grobovih. Pa je le veter, v katerem trepetajo sveže cvetje in so le naše misli, ki tako

krčevito iščejo poti v preteklost. Lučke na grobovih bodo dogorele in cvetje bo zvenelo. Vi, naši predragi, pa boste ostali z nami. Tiho se boste spet umaknili nazaj v naša srca, mi pa vas bomo rahlo prekrili s tenčico spominov. Tako nas boste spremljali na vseh veseljih in žalostnih poteh skozi to naše življenje.

Na sliki: partizansko pokopališče na Vojšćici, kjer je pokopanih 305 borcev, padlih v aprilu 1945. Foto: Ančka Tomšič

Kosilo po domače

Svinjska juha z močnikom

Porova prikuha

Solata

Bučin zavitek

Svinjska juha z močnikom

Pol kilograma sveže svinjine (hrbet ali rebra) pristavimo z jušno zelenjavo kakor govejo juho (nekaj zelene, peteršilj, korenček, pol drobne čebule, lovorjev list, košček pora) in solimo. Vre naj počasi. Nazadnje juho odišavimo še z vejico rožmarina ali lističem žajblja. Ko je meso kuhano, ga vzamemo iz juhe, vanjo pa zakuhamo močnik, ki smo ga naredile iz jajca in primerne količine ostre moke. Meso damo na mizo posebej s kislim hrenom.

Porova prikuha

Štiri srednjevelike pore narežemo na za prst debela kolesca. Pet dkg prekajene slanine narežemo na majhne kocke, jih prepražimo, zatem pa na njih dušimo narezan por. Posebej skuhamo kilogram krompirja, kuhanega olupimo in zrežemo na rezine. Polovico krompirja naložimo v pomaščeno kozico, nanj stresemo dušen por, ki ga pokrijemo z ostalo polovico krompirjevih rezin. Pripravimo polivko: v 1 deciliter mleka ali kisle smetane vtepmo 2 jajci in malo osolimo. Polivko zlijemo čez por s krompirjem in jed dobro zapečemo v pečici. Ko lepo zarumeni, jo posipamo z nastrganim parmezanom ali drugim trdim sirom.

Bučin zavitek

To je sladica, ki je posebej priljubljena v Pomurju in hrvaškem Zagorju. Iz primerne količine moke, 1 jajca, mlačne vode in žlice olja zamesimo mehko testo, ki naj zatem pokrito s prtičem dobro uro počiva. Za nadev vzamemo srednje veliko bučo, ki jo olupimo, odstranimo peške in narežemo ali nastrgamo. Malo solimo in odcedimo. Posebej penasto vmešamo tri rumenjake, 8 dkg sladkorja, dodamo vrečico vanilijevega sladkorja in dva decilitra kisle smetane. Premešamo in zlijemo na nastrgane buče. Nazadnje v nadev zamešamo še trd sneg 3 beljakov. Testo nato na tanko razvaljamo in razvlečemo, poškrbimo s stopljenim maslom ali oljem, nadevamo z nadevom, zvijemo in pečemo v namaščenem pekaču v srednje topli pečici.

V cerkvi Marije na Škrilinah pri Beramu v Istri so znamenite freske »Mrtvaški ples«, ki so letos proslavili njih 500-letnico. Naslikal jih je domači freskar Vincent iz Kastva. Podoben, le nekoliko mlajši motiv je tudi v hrastoveljski cerkvi. Foto: Ančka Tomšič

Ingoličeva »Domovina v srcu«

Osnovni motiv vseh treh knjig, ki so zajete v tej trilogiji, predstavljajo usode, življenje izseljencev, ljudi, ki so se podali v svet za »boljšim kosom kruha«. Vsi ti ljudje so ostali zavedni Slovenci, ohranili so svojo narodnostno samobitnost, se »domotožno« spominjali svojih domačih krajev, v srcu so ohranili svojo domovino, od koder je tudi skupni naslov vseh treh knjig. V tej zbirki so v ponatisu, vendar izpopolnjene, izšle tri Ingoličeve »izseljenske« knjige: romani »Kje ste, Lamutovi?«, »Nebo nad domačijo« in »Lastovka čez ocean«.

V romanu »Kje ste, Lamutovi?« je Anton Ingolič opisal usodo naših izseljencev, rudarjev v Franciji in pri tem postavil v ospredje usodo Luke Lamuta in njegovega sina Marka. V romanu »Nebo nad domačijo« prikazuje pisatelj usodo izseljenske družine po vrnitvi v domovino. V knjigi so nakazana nasprotja med starši in otroki, ki so bili vzgojeni v tujem duhu, in trdo življenje v starem kraju takoj po vojni. Usodo naših Američanov je Ingolič upodobil v tretjem romanu »Lastovka čez ocean«, ki je po svojih znakovah pravzaprav študija o zgodovini slovenskega izseljevanja v Ameriko, roman pa vendarle ohranja vse prvine te pisateljske zvrsti in s svojo skoraj film-

sko napetostjo pritegne vsakega bralca. Zgodba se dogaja na ladji, ki pelje v domovino skupino naših izseljencev.

Vse tri knjige so enotno in izredno estetsko opremljene in jih lahko naročite tudi prek našega uredništva.

Slovenci, katerih imena in dela v ameriški zgodovini ne bodo mogla zbledeti

Dolga, dolga vrsta jih je, da skoraj ne moreš verjeti, da je to res. O njih na kratko pripoveduje znani slovenski univerzitetni profesor sociologije in antropologije, direktor Slovenskega inštituta v Ameriki dr. Edi Gobec v posebni izdaji »Poročil« (Newsletter) tega inštituta, ki je izšla letos maja ob praznovanju 50-letnice Slovenskega narodnega doma na St. Clairju v Clevelandu. Iz njegovega članka bomo zajeli le prgišče imen naših slovenskih mož, ki so se s svojimi sposobnostmi povzpeli v ZDA do najvidnejših mest na raznih področjih.

Med našimi učenjaki in znanstveniki na ameriških tleh je med drugimi vidno ime Johna Šeška-Nielsna, dekana metalurške fakultete na newyorški univerzi, ki je bil tudi izumitelj ter je vodil prvo skupino ameriških znanstvenikov, ki so pod okriljem ameriškega zunanega ministrstva obiskali Sovjetsko zvezo. Naš

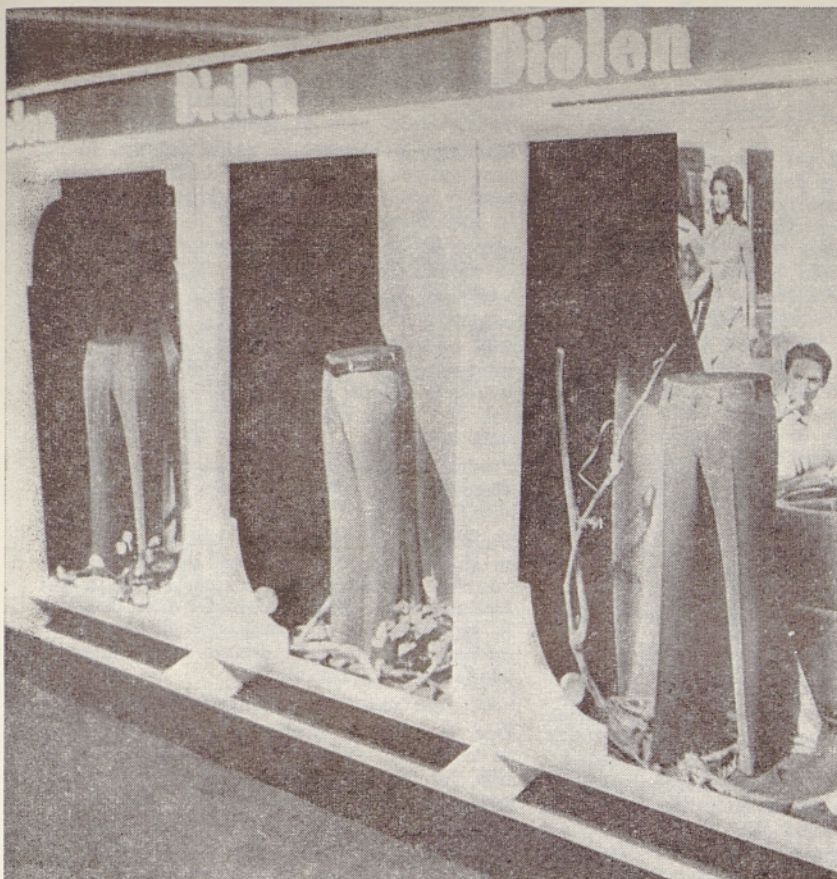
rojak dr. Jože Kofol je bil dvajset let dekan inženirskega oddelka za kemijo na največji ohijski univerzi v Columbusu, kjer je vzgojil vrsto mladih strokovnjakov za ameriško industrijo.

Mlad belokranjski izseljenec Maks Stupar iz Metlike je leta 1909 ustanovil v Ameriki eno prvih tovarn za letala »Stupar Aero Works« in kot strokovnjak in svetovalec kasneje pomagal pri gradnji in ureditvi številnih največjih in najbolj znanih ameriških tovarn letal. Letalski polkovnik Viljem Horvat, doma iz Slovenskih goric, je bil ustanovitelj in glavni urednik glasila Družbe za zgodovino ameriškega letalstva. Slovenski inženir Adrijan Kisovec je bil izumitelj »convertiplane-rotafix« letal. Ameriški znanstvenik slovenskega rodu Herman Potočnik-Noordung je napisal eno izmed prvih knjig o vesoljskih poletih.

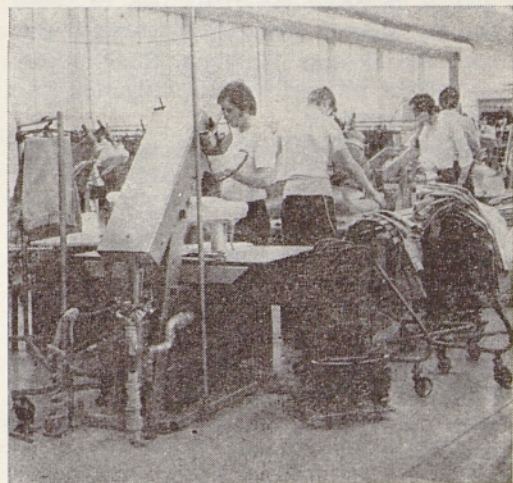
Koliko slovenskih imen je tudi neizbrisno zapisanih na kulturnem področju. Še in še bi lahko pisali o njih, čeprav smo o posameznih v našem listu že spregovorili. Pa preskočimo še na čisto drugo področje — k športnikom. Tudi med temi je v Ameriki kar precej zelo vidnih slovenskih imen.

Dr. Gobec med drugimi navaja Edija Simmsa (Simončiča), ki je bil prvak v boks, Marka Debevca, prvaka v metanju diska, Hubbyja Habjana, prvaka med poklicnimi igralci golfa za vso Ameriko, Jožeta Germa, prvaka v dviganju uteži, Ernija Modica-Madoocka, po vsej Ameriki znanega rokoborca, Johna Habata, ki je pred dvajsetimi leti prvi uvedel in razvil smučanje na vodi na jezeru Erie, naše znane avtomobilske dirkače Yenka, Adamiča, Martinčiča, dolga vrsta slovenskih imen je tudi med znanimi zmagovalci v kegljanju, ki je v ZDA zelo priljubljen ljudski šport. No, naj bo zaenkrat dovolj. Saj smo že v začetku povedali, da bomo v tem dopisu zajeli le prgišče imen, ki jih navaja dr. Gobec, iz bogatega gradiva knjige o dosežkih Slovencev v Ameriki in o njihovem doprinosu tej deželi, kamor so prišli sami ali njihovi očetje in dedi z željo, da si služijo vsakdanji kruh.

Dr. Gobec, ki je ustanovitelj in direktor Slovenskega inštituta v Ameriki (Slovenian Research Center of America), je ugleden kulturni delavec in publicist. Poleg številnih del v slovenščini je doslej napisal sedem angleških knjig in monografij. Američani so dali njegovemu delu priznanje tudi s tem, da so ga vpisali v narodni register vidnih Američanov, s častnim članstvom v raznih ustanovah itd. Prof. Gobec še vedno zbira podatke o znanih Slovencih po svetu in o njihovi dosežkih in prosi vse naše rojake, ki o tem kaj vedo, da mu pošiljajo gradivo, naslove in napotke o slovenskih uspehih na naslov: Slovenian Research Center of America, 29227 Eddy Rd, Willoughby Hills, Ohio 44092 USA.

Novoteksovi uspehi

Dolenjska metropola — Novo mesto, je bila ustanovljena pred nekaj več kot šeststo leti, saj je bila že 7. aprila 1365 na Dunaju podpisana njena ustanovna listina. Izdal jo je vojvoda Rudolf Habsburški, ki je hotel z ustanovitvijo nove mestne naselbine v osrednji Dolenjski gospodarsko in politično tesneje povezati novopridobljene dele slovenske zemlje. Samo mesto je nastalo na tleh, kjer je že dva tisoč let pred tem cvetela naselbina starih Ilirv.

Novo mesto se je skozi stoletja tudi teritorialno močno razširilo, tako da je postalo mimo gospodarskega še upravno-politično in kulturno središče Dolenjske. V zadnjih tridesetih letih pa doživlja Novo mesto nezadržen razvoj: nastajajo velika industrijska podjetja, rastejo novi mestni predeli, snujejo se nove — zlasti strokovne in kulturne ustanove, število prebivalstva pa nenehno raste.

Med številnimi tovarnami, kot so IMV, Krka, Pionir, Labod in druge, je tudi velikan — tekstilna tovarna NOVOTEKS. Tovarno je ustanovilo Ministrstvo za industrijo in rudarstvo 15. avgusta leta 1947. Takrat je bilo v njej zaposlenih 120 delavcev. Tri leta pozneje je bil sprejet zakon o samoupravljanju in tako so delavci 30. avgusta 1950 postali lastniki tovarne na levem bregu Krke v Bršlinu.

Sprva so v NOVOTEKSU proizvajali več vrst preje ter tkanin. Leta 1958 so pričeli proizvajati prejo iz česanih vlaken ter tkanine iz te preje. Zrastla je predilnica v Metliki, leta 1961 pa so pričeli delati v novi pripravi tkalnice. Dve

leti pozneje pa so začeli v NOVOTEKSU proizvajati sintetično vlakno Diolen, ki si je takrat pričel iz Nemčije utirati pot v svet. Pred štirimi leti so pričeli v NOVOTEKSU s konfekcijsko proizvodnjo hlač, delati pa so začeli tudi blaga iz pletenin, ki se ne mečkajo in so 100-odstotno pralne.

V vseh NOVOTEKSOVIH obratih — metliški Predilnici, konfekcijah na Vinici in v Trebinju ter v obratu Strešnik, kjer izdelujejo peščenocementne opeke za kritje streh, je bilo lani zaposlenih kar 2.300 delavcev, njihov poprečni osebni dohodek pa je bil 2.242 dinarjev.

NOVOTEKSOVI izdelki osvajajo mimo domačega trga še celo vrsto evropskih držav, Ameriko ter tretji svet. Proizvedena blaga odlikujejo predvsem kvaliteta in modni deseni, konfekcijske izdelke pa najsodobnejši kroji in dostopne cene. NOVOTEKSOVA konfekcija je prvi proizvajalec hlač v Jugoslaviji ter eden izmed vodilnih tudi v proizvodnji najrazličnejših blagov in pletenin. V zadnjem času so pričeli v konfekciji na Vinici še s proizvodnjo damskih kril, ki gredo vedno bolj v promet.

Tekstilna tovarna NOVOTEKS iz Novega mesta si je tako v dobrih 26 letih pridobila ugled enega najboljših jugoslovanskih volnarskih podjetij. S postopnim uvajanjem modernizacije in specializacije proizvodnje so novomeški tekstilci dosegli na področju izdelave česanih, volnenih in sintetičnih tkanin tako visoko produktivnost in kvaliteto, da se lahko primerjajo s sodobnimi tovarnami tudi zunaj naših meja.

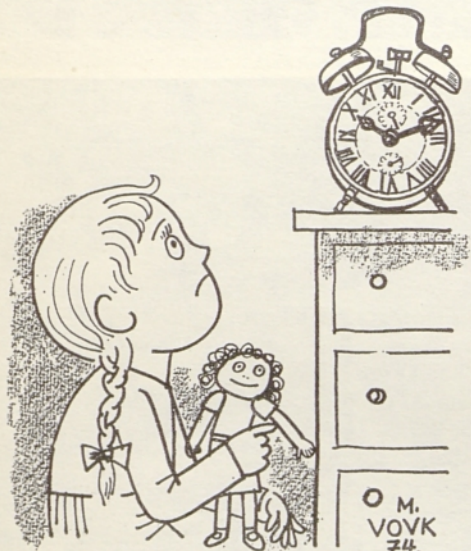

Evelina Umek

KOLIKO JE URA, KADAR MAMICE NI DOMA

Alenka ima štiri leta. Njen očka dela v tovarni in tudi mamica hodi v službo. Kadar mamice in očka ni doma, pazi nanjo soseda.

Zgodilo pa se je, da je soseda zbolela in Alenka je morala samevati. Mamica ji je zjutraj pripravila malico, ji naročila, naj bo pridna in naj ne odpira oken, zaklenila vrata in odšla. Tako čudno je bilo Alenki pri srcu, ko so se mamini koraki oddaljevali po stopnišču. Skočila je k oknu, že je mamica izginila za vogalom.

Alenka se je nekaj časa igrala, potem je postala lačna. Pojedla je malico in čas je mineval vse počasneje. Začela je pogledovati na uro.

Ura je glasno tiktakala. Tika-taka so razbijala drobna kladivca. Kazalci pa — kot bi bili prilepljeni, nikamor se niso premaknili.

Alenka je gledala uro in v prsih jo je stisnilo. Stekla je k vratom. Bila so zaklenjena. Spet je pogledala na uro. Ura je kar naprej gonila svoj tika-taka. Alenki se je zazdelo, da se ji posmehuje. Tika-taka ji je razbijalo v ušesih. Razjezila se je, zgrabila uro in jo zaprla v predal.

Ko se je mamica vrnila, je Alenka pozabila na uro. Mamica pa je začudeno pogledala, ko je našla uro v predalu pod pokrovmami.

France Bevk

Sinica

Tisto leto je bila pri nas zelo huda zima. Okoli hiše je ležal debel sneg, veter je zavijal in piskal, vse je škripalo od mraza. Niti nosu si nisem upal pomoliti skozi vrata, nikar da bi šel v šolo. Na vnanjih šipah oken so se naredile ledene rože. Na vseh, le na enem ne. Na tistem v kotu za mizo, ki je imelo eno vnanjih šip razbito. Skozi odprtino je pihal in žvižgal veter ter nanašal sneg. Da ni bilo tega okna, bi ne mogel videti, kaj se godi zunaj.

Nekoč, ko sem se naveličal tople peči, sem pokleknil na klop in se razgledal v svet. Kakšen pogled! Sam sneg, nič drugega kot sneg, a v snegu golo drevje. Dolge veje so trepetale, šklepetale, se upogibale in zvijale. Mislim sem si, kako bi bilo lepo tam zunaj na okovanih saneh. Šlo bi kot blisk, hitreje kot veter, ki se je podil po gričih in raznašal cele oblake snega.

Iznenada je nekaj rahlo udarilo ob notranjo šipo. Kaj? Pogledal sem in svojim očem nisem verjel.

»Ptica!« sem zakričal.

Res, skozi odprtino je bila z vetrom priletela neka ptica in vsa premrla obtičala v zavetju.

Odprl sem okno. Ptica se ni preplašila, ni se zbal, dala se je mirno prijeti. Lahko bi jo bil odnesel kamor koli.

»Sinica je,« je dejala babica.

Ves majhen in neuk takrat sinice še nisem poznal razen po njenem »cicifuj«. Tu pa je bila vsa premrla, komaj da je dihal, nikar da bi pela. Poznal sem srako in vrano, vsaka druga ptica pa je bila zame samo ptica. Zavzet sem gledal živalco, ki mi je tičala med prsti. To je torej sinica? S kazalcem sem jo rahlo pobožal po glavi.

»Sinička!«

Hotel sem jo odnesti na peč.

»Ne na peč!« je dejala babica. »To si pameten! Na toplem bi takoj poginila. Pusti jo na oknu!«

Položil sem jo na okno. Vsa onemogla in premražena se je stiskala k šipi. Natrosili smo ji ajdovega zrnja.

Otroci, kar nas je bilo, pa okoli nje, glavica pri glavici. Žive ptice še nikoli nismo občudovali tako od blizu.

»Jej, jej!« smo ji prigovarjali.

Toda sinica se ni dotaknila zrnja.

»Noče jesti,« smo potožili. »Zakaj ne je?« »Boji se vas,« so nam rekli. »Pustite jo samo!«

Zlezli smo na peč.

Ptički se je polagoma ogrelo premrlo telesce. Prestopila se je in pobrala nekaj ajdovih zrn. Postala je živahnejša, nekam plaha

in začudena, tedaj bi se ne dala več prijeti. Bolj in bolj nemirno je obračala glavo in se razgledovala po izbi. Zdelo se je, kakor da se sprašuje, kam je zašla.

Iznenada je sfrfotala z okna na mizo in od tam na polico nad vrati. S police pa naravnost v okno. Udarila je s kljunom ob šipo in kot omotična obstala.

»Izpusti jo moramo, sicer se bo ubila,« je menila babica.

»Ali naj odprem okno?« sem vprašal.

»Odpri!«

Bilo mi je žal za sinico. Rad bi jo bil imel udomačeno v izbi, da bi skakljala iz kota v kot in zobala zrnje. A še bolj bi mi bilo žal, ako bi se res ubila, kakor je napovedovala babica.

Preden sem se utegnil potegniti s peči in stopiti k oknu, da ga odprem, se je že zgodilo...

Sinica je zopet zletela po izbi, napravila lok in se znova zaletela v okno. Udarila je s tako silo, da je zazvenela šipa. Padla je kot mrtva, a se je znova pobrala. Težko je sopla in povešala glavo. Zlomila si je bila kljun, od katerega je kanila drobna kaplja krvi.

»Joj!« sem se zavzel.

»Saj sem rekla,« je dejala babica.

Ded je vstal s čevljarskega stolca. Stopil je k oknu in vzel sinico v pest. Ni se branila, ni poskušala več vzleteti, ni imela moči.

»Da se ne bo mučila,« je dejal in stopil skozi vrata.

V izbi je bilo čisto tiho. Otroci smo se samo gledali in pridrževali dih v prsih.

»Sinica se nikoli ne privadi ljudem,« je spregovorila babica. »Ne samo enkrat sem to videla. Zunaj hoče biti, pa naj bo še tako slabo in hudo.«

In je bilo zopet vse tiho. Ded se je vrnil v izbo, sedel na svoj stolec, a tudi on ni nobene rekel. Četudi sem bil še majhne pameti, sem vedel, kaj se je zgodilo s sinico, ni bilo treba vpraševati. Ded jo je ubil, da ne bi trpela. Saj bi tako poginila.

Njenega zlomljenega kljuna nikoli nisem pozabil. In ne njenega žalostnega pogleda. Tudi ne kapljice krvi, ki je kanila na okno... Ob spominu me je vselej drobno zaboletlo srce...

Ponujala se ji je prostorna, topla izba in cel kup ajdovega zrnja. Prijetno bi ji bilo pri nas, a ona je hotela v sneg in veter, v mraz in v glad. Zunaj je bila svoboda. Ni hotela ostati med štirimi stenami, raje je poginila.

Ko sem bil majhen, so me učili ded in babica, oče in mati, šola in knjiga vsega, kar sem želel vedeti in znati... Sinica, o kateri sem vam pripovedoval, pa me je učila ljubezni do svobode.

Jože Šmit

U G A N K A

Tenkonoge deklice
iz lesene hišice,
same rdeče kapice,
toda vse porednice:
kar po glavi plešejo,
da se iskre krešejo.

(vžigalce)

BELOKRANJSKA OTROŠKA PESEM

Stari dede
sivo glede
na sívici kobilici,
na drenovi paličici.
Páličica pukne,
stari v grabu smukne.

Karel Destovnik-Kajuh

STARA ŽALOSTNA

Tiho, tiho lega mir,
tiho lega na zemljó,
tiho, tiho vsak večer
v vasi fantje zapoje.

To bilo je v davnih časih,
davnih, dobrih dneh ...

Zdaj še lega tiho mir,
tiho lega vsak večer,
toda fantje ne pojo,
vsi odšli so na vojsko.

Kaj če drevi nad vasjo
še miru, miru ne bo?!

Oton Župančič

SKOZ TELEFON

Skoz telefon zakliče glas droban:

»Je tam gospod Župančič?« — Tukaj je. —

Še prašam drobni glasek, kaj mi če.

»Pa ste res pravi? Je vaš Ciciban?«

zaveseli iz tenkega se grla. —

Pa kaj bi, mala? — »Pesmico od vas.«

Oho, to pa ne gre kar na ukaz! —

»Ne veste: meni mama je umrla.«

Tako? ... Pa pridi, dušica uboga,

Pridi si ponjo ... In zdaj sem ves

reven,

presunjen, praznih rok stojim,

pohleven,

na srcu težka mi leži naloga.

Ti dušica, ki se za mamo jočeš

in v svoji bolečini neogljeni

si se z zaupanjem zatekla k meni,

ti morem dati, kar od mene hočeš?

Vélikim pevcem so nekdanje dni

zidala mesta se na strune zvok,

in danes moji pesmi dano ni

siroti eni vtolažiti jok ...

Krožek mladih dopisnikov

Ti dnevi nam bodo ostali nepozabni

Rada bi se vam zahvalila za pomoč pri organizaciji letovanja naših otrok s Švedske. Ti dnevi nam bodo ostali nepozabni. Otroci se niso naužili samo sonca in vode, ampak so spoznali tudi lepoto našega jezika in naših krajev. Prilagam nekaj odlomkov iz dnevnikov, ki so jih pisali otroci na letovanju.

Jožica Repanšek,
učiteljica slov. dopolnilne šole
Göteborg

Po zajtrku smo se šli kopat. Na plažo so prišli tudi iz RTV Ljubljana in nas posneli za neko oddajo. Ker se tovarišica boji, da bi nas sonček opek, smo po kosilu ostali v domu. Po malici pa smo šli v mesto in si ga ogledali, potem pa smo sedli na neki vrt in pisali domov.

Marinka Zobec

Danes sem piskala budnico 15 minut prekmalu, zato so bili fantje tako hudi, da so me hoteli nabiti. Pa me niso, ker je prišla tovarišica. Po zajtrku smo vadili v parku za proslavo 4. julija. Ob sedmih zvečer smo nastopili s pesmijo »Izidor ovčice pase« in zborna recitacijo »Domovina«. Imeli smo tremo, a vseeno je zelo dobro izpadlo. Tudi dosti drugih otrok je bilo in recitiralo na proslavi. Zatem je bil otroški ples. Plesali smo vsi do devetih.

Tanja Gruber

Spala sem zelo dobro kljub nogam, ki so me pekle. Ko smo se najedli, smo se šli kopat. Jaz in moja najboljša prijateljica sva skakali s pomola na noge v vodo, in to tako dolgo, da naju je neki fant porinil v vodo in sem si jaz porezala prst na nogi. Kri mi je dolgo tekla. Ko smo se pripravljali, da gremo h kosilu, si oblečem hlače. Ko pa sem sedla, se mi je pokvarila zadrga. Tisti dan mi je šlo vse narobe. Zato sem popoldne raje ostala v sobi.

Sonja Kacjan

Tukaj vam pošiljam še en list iz mojega dnevnika, ki sem ga pisala v Kopru. Lepo je bilo gledati iz letala, ko smo se peljali v Jugoslavijo in nazaj. Zdaj spet pridno hodimo v šolo in se učimo slovenščine. Lepa hvala vsem vam, ki ste nam pripravili tako lepe počitnice. Posebej hvala tudi naši tovarišici Repanškovi!

Tanja Gruber

Spomin na počitnice

Bil je sobotni večer, ko smo se odpeljali v domovino na počitnice. Jaz sem se zelo veselil kopanja. Ko smo prispeli v Slovenijo, smo šli takoj v Šmarjeto. Že prvi dan v domovini sem bil 3 do 4 ure v vodi, zvečer so me pa potem bolela ušesa. Bal sem se povedati, ker se potem ne bi smel več kopati. Drugi dan sem se spet veliko kopal, zvečer pa so me potem ušesa še bolj bolela, pa nisem še nič povedal. Zjutraj pa mi je začel teči gnoj iz ušesa. Mama me je odpeljala k znanemu zdravniku, ta pa me je napotil v bolnišnico. Tja sem moral potem hoditi vsak dan na zdravljenje, na kopanje nisem smel več. Ves dan sem v Šmarjeti polegal na ležalniki. Ko mi je bilo malo bolje, smo šli v Zabreznik. V Zagorju sem pa najraje pri teti in stricu, kjer se lahko naskačem. Slovo od dragih v domovini je bilo težko. Najraje bi bil kar ostal.

Janez Kovač,
5. razred slov. dopolnilne šole
v Dagerlochu

Prvi dan v Sloveniji

Ko sem se prvič v letošnjih počitnicah v Sloveniji zbudila in pogledala skozi okno, sem bila žalostna, ker je deževalo. Vedela sem, da ta dan ne bo nič z gradnjo pri naši hiši in da se otroci ne bomo mogli kopati. Tudi ati, mamica in sestra Blanka so bili slabe volje. V kuhinji so nas čakali teta Anica, stric Ivan in njuna hčerka Karminca. Zajtrkovali smo. Potem smo igrali karte in druge igre. Naslednji dan pa je veselo sijalo sonce. Vsi smo šli na gradbišče pogledat, kako raste naša hiša. Bili smo zadovoljni. Potem smo se mi otroci vsak dan kopali v Savinji, ki teče čisto blizu. Hišo smo tudi prekrili. Tako je prišel čas, ko smo se morali posloviti od domačih in naših počitnic v domovini je bilo konec.

Sabina Cilenšek
učenka 6. razreda
slov. dopolnilne šole v Calwu

Naša muca Muši

Ko smo se vrnili v Nemčijo, nas je čakala naša muca Muši, ki je bila medtem pri naših sosedih, ki imajo muce zelo radi. Muši je zrasla in se veselila naše vrnitve. Je pa neroda, ker nam vedno kaj prevrne. Največkrat vazo z rožami. Čez tri dni smo dobili obisk. Mamica je spekla torto, ki jo je povrh obložila s smetano. Postavila je torto na mizo in odšla h gostom. Ko je ni bilo, je Muši skočila na mizo in si izdatno privoščila smetano s torte. Vsi smo bili v dnevni sobi. Čez čas se ati spomni: »Pazi na Muši, da si ne bo privoščila torte.« Vsi smo se smejali, le mamica ne. Hitro je stekla v kuhinjo, kjer je Muši vneto lizala torto. Mamica je spodila muco in nam žalostno pokazala torto. Seveda je nismo jedli. Pojesti jo je morala — Muši. K sreči je imela mama drugega peciva dovolj, da je bil popoldan vseeno lep.

Blanka Cilenšek,
učenka 6. razreda slov. dop. šole
v Calwu

Praznik Slovencev

V soboto, 14. septembra letos, je bilo v Stuttgartu na Killesbergu 3. evropsko slovensko srečanje. Slovenci so prišli iz Francije, Belgije, Švice in Nemčije. Vsako društvo je nastopilo s svojim programom. Tudi otroci smo zaplesali svoj ples. Najbolj mi je bilo všeč, ko je zaigral mladinski ansambel iz Münchna. Vsi otroci smo bili veseli, da so tudi nas posneli na televizijo. Pozno zvečer smo se še otroci igrali. Naši starši so bili dobre volje, zato smo plesali in peli do treh zjutraj.

Bojan Črnec,
7. razred slov. dopolnilne šole
Sindelfingen

V soboto 14. septembra smo bili v Stuttgartu na Killesbergu. Tam je bilo 3. evropsko srečanje Slovencev. Prišli so iz Merlebacha, Aumetza, Frankfurta, Essna in Münchna. Tudi otroci smo nastopili s folklornim plesom. Otroci iz Francije so prepevali domače pesmi, iz Münchna je nastopil otroški ansambel. Tudi tombola je bila. Kupil sem sedem srečk, a ničesar nisem zadel. Vseeno je bilo zelo lepo. Dvorana je bila okrašena z velikimi nagelnji. Moja mama je stregla, atek pa je bil pri tomboli.

Mihael Penz
7. razred slovenske dop. šole
Sindelfingen

Znamke s podobami

Umetniško udejstvovanje ima zelo široko lestvico oblik in vsebine. Umetnine kot zunanji izraz snovanja so lahko stvaritve umetnika z visoko stopnjo izobrazbe, utegnejo pa biti tudi delo preprostega človeka, ki umetniških šol morda ni niti videl. Tako je na mnogih področjih in tako je tudi v slikarstvu. Posebna vrsta slikarstva kot umetnost njegovih samorastniških pripadnikov je znana kot naivna umetnost. Tudi naši predstavniki tega slikarstva so si pridobili velik ugled tako doma kot v tujini. Spričo njihovega ugleda in svojevrstne privlačnosti njihovih umetnin so 9. septembra letos izšle štiri priložnostne poštne znamke z najlepšimi upodobitvami štirih naših najboljših slikarskih samoukov. Vse štiri znamke veljajo 15,80 din. Celih serij je 200.000, kar bo premalo glede na posebno privlačno tematiko.

Na prvi znamki za 80 par je prikazana podoba pod imenom »Otroški ples« slikarja Jana Knjazovica. Ta samouk je bil rojen leta 1925 v banatskem mestecu Kovaci. Po poklicu je kmetovalec. Prvič je začel slikati takoj po koncu druge svetovne vojne, najprej z vodenimi, pozneje pa z oljnatimi barvami. Prvič je raz-

stavljaj leta 1952, sodeloval pa je tudi že na več mednarodnih razstavah. Na drugi znamki za 2 din je »Razpeti petelin« stvaritev najbolj znanega imena v našem naivnem slikarstvu — Ivana Generalića. Rodil se je leta 1914 v Hlebinah na Hrvatskem. Slikati je začel že kot pastirček. Srečanje s slikarjem Krtom Hegedušićem v letu 1930 je precej vplivalo na njegovo slikarsko tehniko. Generalić živi in slika v Hlebinah. Krog kmetovalcev-slikarjev, ki so se zbrali okoli njega, se imenuje »Hlebinska šola«. Prvič se je predstavil javnosti že leta 1931 v okviru umetniške skupine Zemlja. Na tretji znamki za 5 din so »Perice« izpod čopiča najmlajšega od teh štirih slikarjev. Ivan Lacković se je rodil leta 1932 v Batinski na Hrvatskem. Delal je v gozdarstvu in vrtnarstvu, s slikanjem pa se je začel ukvarjati, ko je preslikoval svetniške podobe. Največkrat je uporabljal tuš in svinčnik. Od leta 1957 živi v Zagrebu, kjer dela na pošti. Deset let pozneje je prišel v stik s profesorjem Hegedušićem in od tedaj veliko več slika, udeležuje pa se tudi številnih razstav. Na zadnji znamki za 8 din je delo Janka Brašića »Kolo«. Ta kmetovalec-slikar je bil rojen leta 1905 v srbski vasi Oparić, kjer živi še danes. Najprej se je naučil zidnega slikarstva in poslikal pravoslavno cerkev v svoji rodni vasi. Srečanje s književnikom Sinišem Paunovićem leta 1936 ga je tako ohrabilo, da je začel slikati vedno več. Prvo razstavo je priredil v domači šoli, udeležil pa se je tudi že mnogih razstav doma in v tujini. Znamke je tiskala švicarska tiskarna Courvoisier v štiribarvnem rastrskem globokem tisku in v polah po devet znamk. Velike so 35,96 × 51,46 mm, brez belega roba 32,50 × 48,50 mm. Zobce imajo grebenaste 11 3/4. Prva in zadnja sta podolgovati, ostali dve pa pokončni.

Preselil sem se

Opravičujem se vsem, ki so jim bila vrnjena pisma na oglas B. B. Ingolstadt, objavljen v št. 7—8 Rodne grude. Med tem časom sem se namreč preselil. Vesel bi bil in iskreno želim, da pišete ponovno in naslovite na:

Perosek F.
807 Ingolstadt 21, Stadtpostlagernd,
Deutschland

Če ste se preselili...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Filatelistična razstava v Kočevju

Filatelistično društvo Kočevje je ob 25-letnici svojega društva konec septembra v Likovnem salonu v Kočevju odprlo razstavo, na kateri je s svojimi bogatimi zbirkami sodelovalo 7 članov, 4 mladinci in 11 pionirjev. Razstava je v Kočevju vzbudila veliko zanimanje zlasti med šolsko mladino.

Gorjanci

AVTOPROMET, GOSTINSTVO IN TURIZEM
NOVO MESTO - STRAŽA

»OZD Avtopromet, gostinstvo in turizem »GORJANCI«
Novo mesto — Straža priporoča prevoz potnikov in blaga
ter gostinske storitve v Hotelu METROPOL in Gostišču
LOKA«

TITAN

tovarna kovinskih izdelkov in livarna
KAMNIK

Izdeluje:

- fitinge v širokem asortimentu v pocinkani in nepocinkani izvedbi
- ključavnice v širokem asortimentu, navadne in varnostne s cilindričnimi vložki, za stavbno in pohištveno mizarstvo
- ulitke iz temprane litine za avtomobilsko, elektro in strojno industrijo

Cenjenim potrošnikom priporočamo naše
kvalitetne izdelke

Prosveta

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS
V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

Rojaki v AMERIKI,
naročite svoj dnevnik!

Prosveta

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632
U S A

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka:
Glas v njegov spomin	FLP 04-035
2. Ansambel bratov Avsenik:
Za tvoj praznik
Srebrne smučine	04-031/1-2
3. Ansambel bratov Avsenik:
Zlati zvoki	04-021/1-2
4. Ansambel Lojzeta Slaka:
Glas harmonike	04-027
5. Ansambel Lojzeta Slaka:
Pod Gorjanci je otoček	04-020
6. Ansambel Miha Dovžana:
Dimnikar	04-023
7. Ansambel Jožeta Burnika:
Obletnica poroke	04-029
8. Ansambel Maksa Kumra:
Na Vrhe	04-024
9. Slovenski oktet:
S pesmijo okrog sveta	09-012
10. Stanka Kovačič:
Moj fant pa ljubi drugo	04-028

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE:

1. Ansambel Lojzeta Slaka:
Sto obljud, sto želja	FSP 4-030
2. Ansambel Štirje Kovači: Sosedovo dekle	4-029
3. Janko Ropret: Korakaj, korakaj	5-081
4. Majda Sepe: Vagabund	5-075
5. Marjetka Falk:
Sama fanta našla si bom	5-073
6. Boter petelin	1-001
7. Mojca Pokrajculja	1-005
8. Erazem in potepuh	2-002
9. O junaškem kovaču	1-002
10. Marjana Deržaj: Najin večer	5-079

IMPORTS FROM SLOVENIA, YUGOSLAVIA
Uvoz iz Slovenije, Jugoslavija

TIVOLI ENTERPRISES, INC.

(ANDY IN JO TURKMAN)

6419 St. Clair Avenue Cleveland, Ohio 44103
Telefon: 431 5296

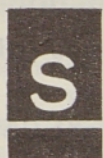
HANDCRAFT — BOOKS — TEAS — RECORDS —
SHEET MUSIC TRAVEL INFORMATION

Ročna dela — Knjige — Čaji — Plošče — Note
Informacije o potovanjih

Sprejemamo tudi naročila za SLOVENSKI IZSELJENSKI
KOLEDAR, ilustrirano revijo RODNO GRUDO in tečaj
za učenje slovenskega jezika na gramofonskih ploščah

ZAKAJ NE PO SLOVENSKO — SLOVENE BY DIRECT
METHOD

ZAVAROVALNICA

SAVA

Vam nudi zavarovalno zaščito po ugodnih cenah in ažurnem servisu

Zavarovalne panoge in vrste zavarovanj smo prilagodili željam in zahtevam delovnih ljudi.

Izberite si eno ali več naslednjih zavarovanj:

- zavarovanje objektov proti požaru in drugim elementarnim dogodkom za vso imovino;
- stanovanjske premičnine, gospodinjske stroje in aparate ter denar in dragocenosti proti vlomu in ropu;
- živine proti nezgodam, poginu, bolezni, razen tuberkuloze in kužne malokrvnosti, za brezplačno zdravljenje itd;
- posevke in plodove proti toči;
- stroje, instalacije in naprave proti požaru, lomu itd.;
- transportno zavarovanje pri prevozu blaga proti požaru, prometnim nesrečam, tatvini, manipulativnega loma, lekaže itd.;
- motorna vozila, kasko zavarovanje (prometne nezgode) ali proti požaru, tatvini, nezgodam vseh vrst ter potnike, ki jih prevažate, proti nezgodam;
- zavarovanje splošne civilne odgovornosti do drugih oseb;
- prireditve proti padavinam;
- življenjsko zavarovanje za doživetje, naravno ali nezgodno smrt ali invalidnost;
- nezgodno zavarovanje, skupinsko ali posamično, za nezgode v službi ali izven nje, za posebne vrste športnega udejstvovanja in rekreacije, na avtobusih, žičnicah, smučiščih, v hotelih itd.

Za vsa zavarovanja in pojasnila smo vselej na voljo.

Prepričajte se in ne bo vam žal.

Se priporoča ZAVAROVALNICA SAVA

Spominski koledar november 1974

1. 11. 1813 je bil rojen veliki črnogorski pesnik Peter Petrovič Njegoš. Umrl je leta 1851.
4. 11. 1944 so partizani osvobodili Zadar, ki je prej pripadal Italiji.
6. 11. 1957 je umrl v Kamniku Ivan Perčič, povratnik iz Francije, član odporniškega gibanja v Franciji.
6. 11. 1935 je bila v Clevelandu ustanovljena Slovenska glasbenamatica, ki je na svojem odru izvedla poleg koncertov tudi številna zahtevna operna dela.
6. 11. 1964 je v ZDA umrl rojak John M. Šteblaj, ki se je vidno uveljavljal v slovenski dramatikiv Ameriki kot režiser in igralec. Rojen je bil 11. septembra 1893 na Igu pri Ljubljani.
11. 11. 1900 je bila v Ribnici rojena Albina Novakova, nekdanja dolgoletna glavna tajnica Slovenske ženske zveze v Chicagu, med vojno članica SANS, ki je po vojni pripeljala 13 velikih skupin rojakov iz ZDA na obisk v Slovenijo. Umrla je 6. aprila 1971.
13. 11. 1910 je bila v Clevelandu ustanovljena slovenska podpornorganizacija Slovenska dobrodelna zveza.
16. 11. 1887 je umrl slovenski pisatelj Fran Levstik.
21. 11. 1935 je bil v Clevelandu ustanovljen moški pevski zbor Slovan.
28. 11. 1942 je bilo v Bihaću prvo zasedanje antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (AVNOJ).
29. 11. 1943 je bilo v Jajcu zgodovinsko drugo zasedanje AVNOJ. Dan ustanovitve nove Jugoslavije.
29. 11. 1928 je bila v Clevelandu uprizorjena prva slovenska opera, napisana in uglasbena na ameriških tleh, »Turjaška Rozamunda«. Libreto za opero je po Prešernovi pesnitvi napisala Mary Ivanush, uglasbil pa je opero njen soprog, skladatelj in dirigent John Ivanush.
30. 11. praznujejo v Združenih državah Amerike Zahvalni dan (Thanksgiving Day).
30. 11. 1900 je bila rojena v Dolgi poljani v Vipavski dolini slovensko-ameriška kulturna delavka Ana Praček-Krašna, zadnja urednica Glasa naroda, časopisa slovenskih delavcev v Ameriki.

Modni kotichek

Zvečer — črno

Črna barva je že vrsto let vodilna barva večerne mode, zato bomo za izrazito eleganten in večeren plašč izbrale črn žamet. Elegantno linijo poudarjajo še podložena ramena in ozek život, spet s širšim pasom. Od pasu navzdol se plašč zvonasto širi, enako kot rokavi. Plašč se zapenja z okrasnim gum-bom na prsni in pasu. Letošnja moda pa poleg elegancije poudarja tudi nežnost in tako bomo okrasile večerne obleke s primernimi čipkami. Sedlo in metulj rokavi večerne obleke so ukrojeni iz enega kosa čipke. Život je krojen ravno in spet s pasom. Krilo je ravno, poljubne dolžine od podkolen do gležnjev. Spretno roke bodo čipke izdelale same, tako bo obleka še bolj zanimiva. Obleka bo lepo padala, če jo bomo ukrojile iz težke svile.

Svilen jersey je tudi letos moden material. Mehkemu, padajočemu materialu bo pristajal mehak in udoben kroj. Obleka ima naramnice in je brez rokavov. Ramena so gola. Izrez je okrašen s čipkastim trakom, ki je v barvi obleke. Život je krojen ravno. Mehko padajoče krilo, ki je zvonasto krojeno, ima na bokih našit širok volan, ki se proti koncu prav tako zvonasto širi in daje vtis dvojnega krila.

Tudi bralke Rodne grude boste najbrž preživele prenekateri zimski večer v veselem razpoloženju med svojimi prijatelji in znanci, na družabnih prireditvah ali svečanostih. Dobro se boste počutile le, če vam bo vaša garderoba pristajala in bo priložnosti primerna. Ob tem boste morda pogledale po stari obleki, za katero nikakor ne bi mogle več trditi, da ustreza tem zahtevam. Ste že razmišljale o tem, da bi jo poskusile z majhnimi spremembami, izrezi in modnimi dodatki narediti moderne in privlačne kar same? **Beba H.**

Dolenjka

Pošiljam denar za obnovo naročnine za Rodno grudo in za Slovenski koledar. Brala sem, da dobim poleg knjige tudi stenski koledar. Zelo težko ga pričakujem. Zelo sem vesela, ko mi poštar prinese revijo. Zelo me razveseli, ko berem pisma mnogih naročnikov iz raznih krajev sveta. Še najbolj pa sem vesela, kadar berem kake novice z Dolenjske, iz Trebnega ali Šentlovrenca. Minilo je že 60 let, odkar sem odšla od tam in med tem časom se je veliko spremenilo. Moj sin Leo Robas je bil tam lani in mi je tudi naročil revijo Rodna gruda za spomin. Zdaj bi ne bila rada več brez nje.

Mary Robas
Indianapolis, Indiana, ZDA

Naš drugi rod v Kanadi — Kasteličevi otroci iz Willoudale, Ont.

Pa še ena za smeh

Mihec: »Ugani Jožek, kaj je to! Ima oči pa nič ne vidi, ima ušesa pa nič ne sliši, štiri noge ima pa ne more hoditi, in vendar skoči tako visoko kot najvišji nebotačnik!«
Jožek dolgo premišljuje, potem pa reče: »Ne vem, kaj bi to bilo. Ti povej!«
Mihec: »To je lesen konjiček!«
Jožek: »Kako? Saj si rekel, da skače tako visoko kot najvišji nebotačnik?«
»Nu, ali si že kdaj videl nebotačnik, ki bi skakal?« se odreže Mihec.

— Rečeno je bilo, da bodo kaznovani vsi tisti, ki onesnažujejo ozračje!
— Najbrž so mislili na tiste, ki jemo fižol...

Iz »Pavlihe«

Kipar Janez Boljka z osnutki za Cankarjev spomenik

Zapleti okrog spomenika Cankarju

Ljubljana in Slovenija se želita oddolžiti spominu velikega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja z dostojnim spomenikom nekje v središču slovenskega glavnega mesta. Po dolgotrajnih zapletih so izdelavo spomenika oziroma kipa zaupali še razmeroma mlademu kiparju Janezu Boljku. Računali so, da bo spomenik odkrit ob stoletnici pisateljevega rojstva — leta 1976. Nastajanje tega spomenika pa tako kot nastajanje večine spomenikov že postaja zrcalo dobe in njegovih razmer. Postaviti spomenik velikemu pisatelju je vse prej kot preprosta zadeva. Še zlasti, ker so mnjenja o tem, zakaj naj bi pravzaprav postavili spomenik, različna. Ali postaviti spomenik umetniku, ki ga sodobniki pogosto niso razumeli ali niso hoteli razumeti? Ali naj bo to spomenik resnično plodni dobi v zgodovini slovenske kulture? Ali pa postaviti spomenik preprosto zato, da bi mesto, ki se ne more pohvaliti z velikim bogastvom javnih umetnin, obogatili z novo plastiko? Vsaj v grobih obrisih si oglejmo, s kakšnimi spomeniki smo v 56 letih po Cankarjevi smrti počastili njegovo umetnost,

umetnost človeka, ki je imel tudi glede javnih spomenikov izredno izbrušen okus. Prvi so svojemu ožjemu rojaku postavili spomenik Vrhničani. Pripravljalni odbor se je sešel komaj mesec dni po pisateljevi smrti. Spomenik pa je bil po številnih zapletih odkrit dvanajst let pozneje in še danes stoji sredi Vrhniške. Izdelal ga je kipar Ivo Jurkovič. Kip je v bron prenesena fotografska podoba Ivana Cankarja, ne umetniška stvaritev. Zanimivo je, da so skoraj polovico denarja za vrhniški spomenik zbrali ameriški Slovenci. Drugi spomenik Ivanu Cankarju pa so želeli postaviti ameriški Slovenci v najbolj slovenskem ameriškem mestu — v Clevelandu. Ljubljanska mestna skupščina jim je v ta namen leta 1933 podarila pisateljev doprski kip, delo kiparja Petra Lobode. Med clevelandskimi Slovenci pa se je tedaj vnel srdit prepir. Posameznikom se je namreč zdel Cankar premalo pobožen. Zato so leta 1935 postavili spomenik ne Cankarju, ampak škofu Ireneju Baragi, misijonarju med ameriški Indijanci. Leto pozneje se je le pokazala možnost, da bi Cankarjev kip postavili

ob Gregorčičevega. Pol leta pred odkritjem pa je bil kip, shranjen v mestni vrt-nariji, ukraden. Policija tatu ni našla nikoli. Zatem je clevelandski slovenski kipar Rudolf Mafka dobil naročilo, naj izdelava kip po fotografiji Lobodovega dela. Takšen kip so z veliko slovesnostjo odkrili leta 1937. Po vojni so na Vrhniki odprli muzejsko urejeno Cankarjevo rojstno hišo, na Rožniku pa Cankarjevo spominsko sobo in Cankarjev kip, delo kiparja Frančiška Smerduja. Vse brez zapletov in škandalov. Največji in najodličnejši spomenik Ivanu Cankarju pa naj bi stal v slovenski prestolnici, v Ljubljani, v mestu, kjer je pisatelj preživel večino svojega življenja in ki ga je velikokrat ovekovečil v svoji prozi. Ljubljana je na spomenik Ivanu Cankarju pomislila celo prva. Že dvanajst dni po pisateljevi smrti leta 1919 se je sešel pripravljalni odbor za postavitve spomenika Ivanu Cankarju v Ljubljani. V časopisih so bili objavljeni oklici za zbiranje denarnih prispevkov. Po nekaj me-

secih se je navdušenje pleglo, nato pa trdno zaspalo. Po zadnji vojni so bile misli na spomenik obnovljene, toda spričo številnih nujnejših nalog v porušeni domovini tudi odložene. Resnejše besede o spomeniku Ivanu Cankarju so bile izrečene leta 1964. Prvi natečaj za izdelavo spomenika je bil interes. Pripravljalni odbor je povabil k sodelovanju osem znanih slovenskih kiparjev, odzvalo pa se jih je šest. Razstavljeni osnutki so obiskovalce hudo razočarali. V knjigo vtisov so zato zapisali:

»Reševalo se je za zaprtimi vrati, zato je tak rezultat!«

»Hočemo Cankarja takega, kakršen je res bil, ne pa spake in okostnjaka.«

»Nečloveško.«

»Veliki Cankar zasluži dostojen spomenik, ne pa strašilo za preganjanje golobov.«

»Še enkrat premislite — še enkrat razpišite natečaj!«

Pripravljalni odbor je poslušal zadnjo misel in je februarja 1971 razpisal »splošni slovenski anonimni natečaj«. Ocenjevalno razsodišče je tokrat štelo kar sedemnajst uglednih članov (šest arhitektov, trije umetnostni zgodovinarji, trije slikarji, dva kiparja ter po en inženir, pisatelj in novinar; med člani žirije ni bilo nobenega literarnega zgodovinarja in nobene ženske).

V kratkem roku treh mesecev je prispeło trinajst osnutkov. Čeprav je bil natečaj javen in anonimen, je bil uspeh podoben kot prvokrat. Tudi žirija je menila, da so prispeli predlogi razmeroma nizke kvalitete, posebno z ozirom na interesantnost in vabljalnost naloge. Žirija je podelila le drugo zvišano nagrado kiparju Janezu Boljku. Osutek Janeza Boljke se je zdel žiriji »najbolj čitljiv in vesplošnemu razumevanju najbližji, torej tudi najbližji najširši predstavi o Cankarju«. Žirija je kiparju očitala malce prevsiljivo literarnost v izrazu pa tudi to, da so ga zanesla čustva.

Nad javno razstavljenimi osnutki drugega natečaja so ponovno izrazili svoje razočaranje tudi obiskovalci:

»Velik pisatelj, slab spomenik.«

»Dajte nam Cankarja, ne formalističnih spačkov.«

»Čakali smo in čakamo. Le čakajmo še naprej... V tretje gre rado.«

Pripravljalni odbor in žirija sta po ponovnih pretresih odločila, da zaupajo ustvarjanje spomenika Janezu Boljku, triinštridesetletnemu kiparju, udeležencu številnih domačih in mednarodnih razstav, večkratnemu nagrajencu ter ustvarjalcu nekaterih monumentalnih spomenikov. Izbrani kipar je razstavil trinajst osnutkov za spomenik.

Seveda se zdi nespametno razmišljati, kaj bi sodil o spomeniku sebi sam Cankar. Ne bo pa narobe, če navedemo, kaj je rekel o Prešernovem spomeniku, ki je nastajal v njegovih dneh: »Spomenik je

popolnoma ponesrečen. Prešeren je podoben nerodnemu penzionistu, ki je stopil ravnokar zadnjikrat iz pisarne in drži še v rokah pero in akte. Edino mesto za ta spomenik bi bilo pod mostom. Kadar ljubljanski purgarji kaj ukrenejo, je čisto gotovo, da napravijo neumnost.«

Janez Kajzer

Pripis: Tik pred zaključkom redakcije te številke Rodne grude smo izvedeli, da je kipar Janez Boljka sporočil odboru za postavitev Cankarjevega spomenika, da se

spomeniku za vselej odreka. Do takšne odločitve so ga privedle kritične misli, objavljene v časopisih, in tudi protesti posameznikov. Nekdo je v anonimnem pismu celo sporočil, da bo spomenik razstrelil, če bo prišlo do postavitve. Očitno kipar ni imel moči, da bi v ne preveč naklonjenem ozračju vzdržal nekaj let težaškega dela. Tako se bo raje še vnaprej loteval del, ki ne bodo izpostavljeni kritiki slehernega Slovenca. Prizadevanje za Cankarjev spomenik v Ljubljani stopa tako v novo dobo. Odkritje spomenika se je zagotovo še bolj pomaknilo v prihodnost.

J. K.

simbol,
ki zagotavlja
varnost,
zaupnost,
natančnost in ekspeditivnost

Ljubljanska banka

Ljubljanska banka

ime,
ki zagotavlja
sodobno,
učinkovito in zanesljivo
bančno poslovanje

Obvestilo naročnikom SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975

Na željo številnih bralcev naših publikacij — revije RODNA GRUDA in zbornika SLOVENSKI KOLEDAR, smo tokrat že v tretje priložili SLOVENSKEMU KOLEDARJU za leto 1975 barvni stenski koledar, ki se ga boste prav gotovo vsi veselili.

Na 12 listih stenskega koledarja, formata 23×16 cm, vam bomo predstavili slikovite ljudske noše, ki jih je narisal akademski slikar Saša Šantel (1883—1945), in sicer iz Gorenjske, Dolenjske, Bele krajine, Goriške, okolice Trsta, Režije in Koroške. Ob vsaki sliki in na zadnjem listu koledarja je kratek opis značilnosti posamezne noše v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku.

Pri snovanju tega koledarja nas je vodila misel, da moramo bralcem naših publikacij v tujini dati nekaj vrednega iz slovenske narodne zakladnice — podobo izvirne ljudske noše, po kateri si bodo naša društva in posamezniki v tujini lahko izdelali svojo nošo, saj je po njih veliko povpraševanje. Vsi, ki bodo pravočasno naročili našo knjigo SLOVENSKI KOLEDAR 1975, bodo prejeli tudi opisani stenski koledar, ki bo dostojen okras vsaki slovenski hiši v svetu.

Komplet SLOVENSKEGA KOLEDARJA 1975 (knjiga z okrog 300 strani zanimivega branja in stenski koledar) je zanimiva za vas pa tudi za vaše sorodnike, prijatelje in znance, ki jih želite obdarovati ob novem letu. Zato pohitite z naročili. Cena je: 60,00 dinarjev ali 4,00 US \$ oziroma enakovrednost v drugi valuti.

Pišite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II.
61001 LJUBLJANA
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

ALI SVOJEMU ZASTOPNIKU

DRAGI ROJAKI!

Ob ponovnem obisku starega kraja vas pričakuje

HOTEL LEV

LJUBLJANA

vodeči hotel, moderen komfort, sobe s kopalnico, telefonom in radio-aparatom, dancing bar, plesna glasba, odlična kuhinja z veliko izbiro domačih in tujih specialitet — garaže in parkirni prostori

Pričakuje vas in pogostil vas bo po domače
HOTEL LEV LJUBLJANA, Vošnjakova 1
telefon 310-555, telex 31-350

SLOVENIJALES

Kombinat lesne industrije Logatec

Pri nas lahko kupite grundirana in zasteklena vezana okna in balkonska okna:

- možna obdelava z vsemi vrstami zunanjih premazov,
- na zunanji strani zasteklena s trajno elastičnim kitom,
- možna vgraditev dodatnih tesnil.

Okna in balkonska vrata lahko kupite v podjetju ali v naših poslovalnicah:

Ljubljana, Domžale, Celje, Maribor, Varaždin, Zagreb, Osijek, Novi Sad, Beograd, Zadar in Split.

V Triglavskem pogorju

Foto: Ančka Tomšič

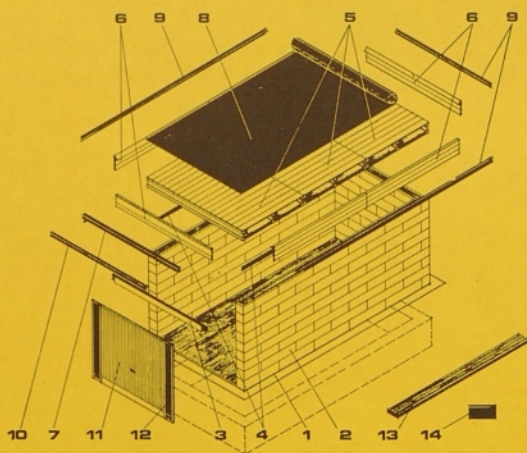

GARAŽA V PAKETU

Estetske in racionalne polmontažne iso-span garaže po sistemu »NAREDI SI SAM«

PAKET GARAŽE IZO-G₁

- 1 rhenofol folija-e hidroizolacija
- 2 iso-span
- 3 preklada
- 4 notranje obrobne letve
- 5 kasete
- 6 obroba
- 7 žleb
- 8 rhenofol folija-c
- 9 ALU profili-3609
- 10 rešetka
- 11 dvizna garažna vrata
- 12 stranski svetlobi
- 13 notranje zaključne letve
- 14 pritrdilni material

Garaža IZO-G₁₅ je po svoji vsebini zasnovana kot paket, ki se postavlja na ravno podlago oziroma temeljno ploščo. Njena zasnova temelji na funkcionalnosti in enostavnosti. Rezultat tega je izredno kratek čas postavitve in možnosti, da si lahko ob načrtu in instruktaži postavi garažo vsak sam.

Prednosti: 1. 100 % hidroizolacija, 2. odlična toplotna izolacija (prevodniški koeficient $K = 0,90 \text{ Kcal/m}^2\text{h}^\circ\text{C}$), 3. vzgonsko prezračevanje, 4. prostornost, 5. urbanistična prilagodljivost.

Leseni deli garaže, dvizna garažna vrata, elementi stranske svetlobe, obrobe in stranski elementi so iz dekorativnega masivnega lesa.

Zid je masiven in se zida z »iso-span« zidaki.

Garaže je možno prilagoditi za naslednje objekte: weken-de, delavnice, kioske, čakalnice, trafo-postaje, garderobe oz. umivalnice na športnih objektih itd.

Dimenzije garaže:

Dolžina:	zunanja 6,00 m	Višina:	zunanja 2,55 m
	notranja 5,41 m		notranja 2,25 m
Širina:	zunanja 3,48 m	Odprtina vrat:	2,24/204 m
	notranja 3,00 m		

LESNA
INDUSTRIJA
telefon 064-77384
telex 34525

Paket garaže z načrtom za pridobitev lokacijskega in gradbenega dovoljenja in instruktažna navodila dobite v trgovini LIP BLED na Rečici, Bled (tel. 77 328).